

Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas

Fortsatt europeisk harmonisering

Betänkande av Nya el- och gasmarknadsutredningen

Stockholm 2010

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2010:30

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23380-1
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Näringsdepartementet

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 16 april 2009 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att genomföra det tredje inre marknadspaketet för el och naturgas m.m. (Dir. 2009:21).

Den 16 april 2009 förordnade statsrådet Maud Olofsson mig, civilingenjören Håkan Nyberg, som särskild utredare.

Som experter i utredningen förordnades fr.o.m. den 27 augusti 2009 kanslirådet Iris Heldt, departementssekreterare Christina Simón, rättssakkunnige Andreas Lindholm, chefsjuristen Göran Morén, chefsjuristen Bertil Persson, experten Urban Kärrmarck, ekonomen Thomas Sundqvist, avdelningsdirektören Mari Gremlin, analytikern Magnus Thorstensson, civilingenjören Birgitta Resvik, verkställande direktören Johan Öhnell, och verkställande direktören Lars Gustafsson.

Den 1 juni 2009 förordnades civilekonomen Marie Römpötti till huvudsekreterare. Den 19 maj 2009 förordnades jur. mag. Kajsa Fernqvist till sekreterare. Den 16 september 2009 förordnades jur. mag. Camilla Rosenberg till sekreterare. I sekretariatet har även sedan 1 juni 2009 ingått civilingenjören Calle Beckvid.

Utredningen har antagit namnet Nya el- och gasmarknadsutredningen (NELGA).

Genom tilläggsdirektiv (Dir. 2010:39) senarelades tidpunkten för utredningens rapportering till den 30 april 2010.

Jag överlämnar härmed betänkandet Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas. Fortsatt europeisk harmonisering (SOU 2010:30).

Betänkandet har tillkommit i samarbete mellan utredare, experter och sekreterare. Därför används ordet ”vi” vid referens till utredningen. Detta innebär inte att samtliga i utredningen deltagit i utformningen av alla delar av betänkandet. Jag är således ensam ansvarig för de överväganden och förslag som betänkandet innehåller.

Experterna Mari Gremlin, Lars Gustafsson, Göran Morén, Bertil Persson, Thomas Sundqvist och Magnus Thorstensson har avgett särskilda yttranden.

Stockholm i april 2010

Håkan Nyberg

/Marie Römpötti
Kajsa Fernqvist
Camilla Rosenberg
Calle Beckvid

Innehåll

Sammanfattning	23
Summary	35
Författningsförslag	47
1 Uppdraget och dess genomförande	99
1.1 Bakgrund	99
1.2 Utredningens uppdrag.....	105
1.3 Utredningens genomförande	106
1.4 Betänkandets innehåll.....	107
Del I Genomförandet av det tredje inre marknadspaketet för el	
2 Den svenska elmarknaden	111
2.1 Inledning.....	111
2.2 Elmarknadens struktur	111
2.2.1 Övergripande struktur	111
2.2.2 Regelverket.....	119
2.2.3 Tillsyn och övervakning	120
3 Direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el	123
3.1 Inledning.....	123

3.2	Ingressen.....	123
3.3	Kapitel I – Syfte, tillämpning och definitioner.....	127
3.3.1	Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde.....	127
3.3.2	Artikel 2 – Definitioner.....	128
3.4	Kapitel II – Allmänna regler för organisation av sektorn....	128
3.4.1	Artikel 3 – Skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna.....	128
3.4.2	Artikel 4 – Övervakning av försörjningstryggheten.....	133
3.4.3	Artikel 5 – Tekniska regler.....	135
3.4.4	Artikel 6 – Främjande av regionalt samarbete.....	138
3.5	Kapitel III – Produktion.....	141
3.5.1	Artikel 7 – Tillståndsförfarande för ny kapacitet.....	141
3.5.2	Artikel 8 – Anbudsförfarande för ny kapacitet.....	143
3.6	Kapitel IV – Drift av överföringssystem.....	144
3.6.1	Artikel 9 – Åtskillnad av överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem (TSO).....	145
3.6.2	Artikel 10 – Utseende och certifiering av systemansvariga för överföringssystem (TSO).....	149
3.6.3	Artikel 11 – Certifiering i förhållande till tredjeländer.....	150
3.6.4	Artikel 12 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för överföringssystemet (TSO)	150
3.6.5	Artikel 13 – Oberoende systemansvariga (ISO).....	151
3.6.6	Artikel 14 – Åtskillnad av ägare till överföringssystem (TSOW).....	152
3.6.7	Artikel 15 – Inmatningsorder och balans	152
3.6.8	Artikel 16 – Konfidentiell behandling när det gäller systemansvarig för överföringssystem (TSO) och ägare till överföringssystem (TSOW)	153
3.7	Kapitel V – Oberoende systemansvarig för överföring (ITO)	154
3.7.1	Artiklarna 17–23.....	154
3.8	Kapitel VI – Drift av distributionssystem	155
3.8.1	Artikel 24 – Utnämmande av systemansvariga för distributionssystemet	155

3.8.2	Artikel 25 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för distributionssystemet.....	156
3.8.3	Artikel 26 – Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystemet	157
3.8.4	Artikel 27 – Skyldighet till konfidentiell behandling för systemansvariga för distributionssystemet	161
3.8.5	Artikel 28 – Slutna distributionssystem.....	162
3.8.6	Artikel 29 – Kombinerat systemansvar	164
3.9	Kapitel VII - Särredovisning av olika verksamheter samt transparens i bokföringen.....	164
3.9.1	Artikel 30 – Tillgång till räkenskaper	164
3.9.2	Artikel 31 – Särredovisning.....	165
3.10	Kap VIII – Organisation av tillträde till systemet	165
3.10.1	Artikel 32 – Tillträde för tredje part.....	165
3.10.2	Artikel 33 – Öppnande av marknaderna och ömsesidighet	167
3.10.3	Artikel 34 – Direktledningar.....	168
3.11	Kapitel IX – Nationella tillsynsmyndigheter	168
3.11.1	Artikel 35 – Tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende.....	168
3.11.2	Artikel 36 – Tillsynsmyndigheternas allmänna mål	171
3.11.3	Artikel 37 – Tillsynsmyndigheternas skyldigheter och befogenheter	174
3.11.4	Artikel 38 – Regelverk för gränsöverskridande frågor	197
3.11.5	Artikel 39 – Överensstämmelse med riktlinjerna.....	199
3.11.6	Artikel 40 – Bevarande av information.....	202
3.12	Kapitel X – Kundmarknader	204
3.12.1	Artikel 41 – Kundmarknader	204
3.13	Kap XI – Slutbestämmelser	206
3.13.1	Artikel 42 – Skyddsåtgärder.....	206
3.13.2	Artikel 43 – Lika villkor	207
3.13.3	Artikel 44 – Undantag.....	207
3.13.4	Artikel 45 – Granskningsförfarande.....	208
3.13.5	Artikel 46 – Kommitté	209
3.13.6	Artikel 47 – Rapportering	209

3.13.7	Artikel 48 – Upphävande.....	210
3.13.8	Artikel 49 – Införlivande	210
3.13.9	Artikel 50 – Ikraftträdande, och 51 – Adressater.....	211
3.14	Bilaga I	211
3.14.1	Punkten 1 a) – Rätt till ett avtal med sin elleverantör	211
3.14.2	Punkten 1 b) – Ändring av avtalsvillkor	212
3.14.3	Punkten 1 c) – Transparent information.....	213
3.14.4	Punkten 1 d) – Ett brett val av betalningssätt.....	214
3.14.5	Punkten 1 e) – Möjlighet att byta elleverantör utan kostnad.....	215
3.14.6	Punkten 1 f) – Mekanismer för tvistlösning	216
3.14.7	Punkten 1 g) – Information	219
3.14.8	Punkten 1 h) – Tillgång till sina förbrukningsuppgifter och punkten 1 i) – Information om faktisk elförbrukning.....	220
3.14.9	Punkten 1 j) – Slutavräkning.....	222
3.14.10	Punkten 2 – Smarta mätare.....	222
4	Överväganden och förslag – elmarknadsdirektivet.....	225
4.1	Konsumentrelaterade frågeställningar	225
4.1.1	Avtalet mellan konsumenten och elleverantören.....	225
4.1.2	Ändrade avtalsvillkor	227
4.1.3	Förskottsbetalning.....	228
4.1.4	Byte av elleverantör och slutavräkning.....	229
4.1.5	Tillgång till förbrukningsuppgifter en gång per månad.....	230
4.1.6	Kontaktpunkt.....	230
4.1.7	Information till konsumenter av el om deras rättigheter och möjlighet till tvistlösning.....	232
4.1.8	Definition av utsatta kunder	232
4.1.9	Smarta mätare.....	233
4.1.10	Klagomålshantering och övervakning.....	234
4.2	Åtskillnad mellan elnätsverksamhet och produktion och/eller handel med naturgas.....	234
4.3	Certifiering	235
4.4	Inkasserandet av kapacitetsavgifter	236

4.5	Övervakningsansvarig.....	236
4.6	Kommunikation och varumärkesprofilering.....	237
4.7	Undantagsmöjlighet för företag med färre än 100 000 kunder.....	238
4.8	Regionala samarbeten som ett steg på vägen mot en inre marknad.....	240
4.9	Vägrat tillträde kräver motiverade beslut.....	241
4.10	Energimarknadsinspektionen ska offentliggöra rollbeskrivningar.....	242
4.11	Energimarknadsinspektionens ansvar och uppgifter.....	244
4.11.1	Energimarknadsinspektionens ledning och oberoende.....	244
4.11.2	Energimarknadsinspektionens ansvar och uppgifter.....	245
4.11.3	Nätтарiffer för stamnät.....	246
4.12	Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Svenska kraftnät.....	246
4.13	Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konsumentverket.....	247
4.14	Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konkurrensverket.....	248
4.15	Klagomål på nätföretag – tidsfrister m.m.....	249
5	Förordning (EG) nr 714/2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.....	251
5.1	Huvuddragen i förordningen.....	251
5.2	Förordningens ingress.....	253
5.3	Förordningens sakinhåll.....	254
5.3.1	Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde.....	254

5.3.2	Artikel 2 – Definitioner	255
5.3.3	Artikel 3 – Certifiering av systemansvariga för överföringssystemen	256
5.3.4	Artikel 4 – Europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för el (Entso för el)	257
5.3.5	Artikel 5 – Inrättande av Entso för el	258
5.3.6	Artikel 6 – Utarbetande av nätföreskrifter	259
5.3.7	Artikel 7 – Ändring av nätföreskrifter	261
5.3.8	Artikel 8 – Uppgifter för Entso för el	262
5.3.9	Artikel 9 – Byråns övervakningsuppgifter	266
5.3.10	Artikel 10 – Samråd	267
5.3.11	Artikel 11 – Kostnader	267
5.3.12	Artikel 12 – Regionalt samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem	268
5.3.13	Artikel 13 – Kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystemen	269
5.3.14	Artikel 14 – Avgifter för tillträde till näten	270
5.3.15	Artikel 15 – Tillhandahållande av information	270
5.3.16	Artikel 16 – Allmänna principer om hantering av överbelastning	275
5.3.17	Artikel 17 – Nya sammanlänknings	277
5.3.18	Artikel 18 – Riktlinjer	280
5.3.19	Artikel 19 – Tillsynsmyndigheter	281
5.3.20	Artikel 20 – Tillhandahållande och konfidentialitet	282
5.3.21	Artikel 21 – Medlemsstaternas rätt att besluta om mer detaljerade åtgärder	282
5.3.22	Artikel 22 – Sanktioner	283
5.3.23	Artikel 23 – Kommittéförfarande	284
5.3.24	Artikel 24 – Kommissionens rapport	285
5.3.25	Artikel 25 – Upphävande	285
5.3.26	Artikel 26 – Ikraftträdande	285
5.3.27	Bilaga I – Riktlinjer för hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet mellan nationella system	286
5.3.28	Bilaga 2 – Jämförelsetabell	292
6	Överväganden och förslag – elförordningen	293
6.1	Uppdatering av existerande hänvisningar	293

6.2	Svenska kraftnäts uppgifter enligt förordningen	294
6.3	Försörjningsprognoser för den nationella elmarknaden	297
6.4	Energimarknadsinspektionens uppgifter enligt elförordningen.....	299
6.5	Fondering av kapacitetsavgifter	300

Del II Genomförandet av det tredje inre marknadspaketet för naturgas

7	Den svenska naturgasmarknaden	305
7.1	Inledning.....	305
7.2	Infrastruktur.....	306
7.3	Tillförsel och leveranser av naturgas 2008.....	309
7.4	Roller och aktörer på den svenska naturgasmarknaden enligt nuvarande marknadsmodell	311
7.4.1	Gasproducenten.....	311
7.4.2	Nätägaren	311
7.4.3	Lagerägaren	312
7.4.4	Gasanvändaren	313
7.4.5	Gashandelsföretaget	313
7.4.6	Balansansvarig	314
7.4.7	Systemansvarig.....	315
7.5	En sammanfattning av avtalsrelationerna mellan aktörerna.....	315
8	Direktiv 2009/73/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.....	317
8.1	Inledning.....	317
8.2	Direktivets ingress	317
8.3	Kapitel I – Syfte, tillämpning och definitioner	323
8.3.1	Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde	323
8.3.2	Artikel 2 – Definitioner.....	323
8.4	Kapitel II – Allmänna regler för organisation av sektorn....	324

8.4.1	Artikel 3.....	325
8.4.2	Artikel 4 – Tillståndsförfarande	329
8.4.3	Artikel 5 – Övervakning av försörjningstryggheten	330
8.4.4	Artikel 6 – Regional solidaritet	331
8.4.5	Artikel 7 – Främjande av regionalt samarbete.....	332
8.4.6	Artikel 8 – Tekniska regler	334
8.5	Kapitel III – Överföring, lagring och LNG.....	335
8.5.1	Artikel 9 – Åtskillnad av överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem (TSO).....	335
8.5.2	Artikel 10 – Utnämmande och certifiering av systemansvariga för överföringssystem (TSO).....	339
8.5.3	Artikel 11 – Certifiering i förhållande till tredjeländer.....	340
8.5.4	Artikel 12 – Utnämmande av systemansvariga för lagringssystem och LNG-anläggningar	341
8.5.5	Artikel 13 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för överförings-, lagrings-, och/eller LNG-anläggningar	341
8.5.6	Artikel 14 – Oberoende systemansvarig (ISO)	343
8.5.7	Artikel 15 – Åtskillnad av ägare till överföringssystem (TSOW) och systemansvariga för lagringssystem	345
8.5.8	Artikel 16 – Konfidentiell behandling när det gäller systemansvariga för överföringssystem (TSO) och ägare till överföringssystem (TSOW)	347
8.6	Kapitel IV – Oberoende systemansvariga för överföring (ITO)	348
8.6.1	Artiklarna 17–23.....	348
8.7	Kapitel V – Distribution och leverans.....	349
8.7.1	Artikel 24 – Utnämmande av systemansvariga för distributionssystemet	349
8.7.2	Artikel 25 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för distributionssystemet.....	350
8.7.3	Artikel 26 – Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystemet	352
8.7.4	Artikel 27 – skyldighet till konfidentiell behandling för systemansvariga för distributionssystemet	355

8.7.5	Artikel 28 – Slutna distributionssystem.....	355
8.7.6	Artikel 29 – Kombinerat systemansvar	357
8.8	Kapitel VI – Särredovisning och transparens i bokföringen.....	358
8.8.1	Artikel 30 – Tillgång till räkenskaper	358
8.8.2	Artikel 31 – Särredovisning.....	359
8.9	Kapitel VII – organisation av tillträde till systemet.....	361
8.9.1	Artikel 32 – Tillträde för tredje part.....	361
8.9.2	Artikel 33 – Tillträde till lagring	362
8.9.3	Artikel 34 – Tillträde till tidigare led i rörledningsnätet.....	363
8.9.4	Artikel 35 – Vägrat tillträde	364
8.9.5	Artikel 36 – Ny infrastruktur	365
8.9.6	Artikel 37 – Öppnande av marknader och ömsesidighet	367
8.9.7	Artikel 38 – Direktledningar.....	368
8.10	Kapitel VIII – Nationella tillsynsmyndigheter	368
8.10.1	Artikel 39 – Tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende.....	368
8.10.2	Artikel 40 – Tillsynsmyndigheternas allmänna mål	372
8.10.3	Artikel 41 – Tillsynsmyndigheternas skyldigheter och befogenheter	374
8.10.4	Artikel 42 – Regelverk för gränsöverskridande frågor	395
8.10.5	Artikel 43 – Överensstämmelse med riktlinjerna.....	396
8.10.6	Artikel 44 – Bevarande av information.....	399
8.11	Kapitel IX – Kundmarknader.....	402
8.11.1	Artikel 45 – Kundmarknader	402
8.12	Kapitel X – Slutbestämmelser	403
8.12.1	Artikel 46 – Skyddsåtgärder.....	403
8.12.2	Artikel 47 – Lika villkor	403
8.12.3	Artikel 48 – Undantag när det gäller take-or-pay-åtaganden.....	404
8.12.4	Artikel 49 – Framväxande och enskilda marknader	405
8.12.5	Artikel 50 – Granskningsförfarande.....	406
8.12.6	Artikel 51 – Kommitté	407

8.12.7	Artikel 52 – Rapportering.....	407
8.12.8	Artikel 53 – Upphävanden	408
8.12.9	Artikel 54 – Införlivanden	408
8.12.10	Artikel 55 – I kraftträdande och 56 – Adressater.....	409
8.13	Bilaga I	409
8.13.1	Punkten 1 a) – Rätt till avtal med sin naturgasleverantör.....	410
8.13.2	Punkten 1 b) – Ändring av avtalsvillkor	411
8.13.3	Punkten 1 c) – Transparent information.....	412
8.13.4	Punkten 1 d) – Ett brett val av betalningssätt.....	412
8.13.5	Punkten 1 e) – Möjlighet att byta gasleverantör utan kostnad.....	414
8.13.6	Punkten 1 f) – Mekanismer för tvistlösning	415
8.13.7	Punkten 1 g) – Information	417
8.13.8	Punkten 1 h) – Tillgång till förbrukningsuppgifter och punkten 1 i) – Information om faktisk gasförbrukning.....	417
8.13.9	Punkten 1 j) – Slutavräkning.....	419
8.13.10	Punkten 2 – Smarta mätare.....	419
9	Överväganden och förslag – gasmarknadsdirektivet.....	421
9.1	Konsumentrelaterade frågeställningar	421
9.1.1	Avtal mellan konsumenten och naturgasleverantören.....	421
9.1.2	Ändrade avtalsvillkor	423
9.1.3	Förskottsbetalning.....	424
9.1.4	Byte av naturgasleverantör och slutavräkning.....	424
9.1.5	Tillgång till förbrukningsuppgifter	425
9.1.6	Kontaktpunkt.....	426
9.1.7	Definition av utsatta kunder	428
9.1.8	Smarta mätare.....	428
9.1.9	Klagomålshantering och övervakning.....	429
9.2	Hantering av systemansvaret i det svenska transmissionssystemet och kortsiktig balansering av naturgassystemet i dess helhet.....	430
9.2.1	Transmission och transmissionssystem.....	430
9.2.2	Nuvarande ägarförhållanden i det svenska transmissionssystemet – effekter på marknaden	431

9.2.3	Den nuvarande svenska systemansvarslösningen	433
9.2.4	Styrkor och svagheter med nuvarande systemansvarslösning	435
9.2.5	Hantering av systemansvar enligt gasmarknadsdirektivets möjliga lösningar	437
9.2.6	Tänkbara handlingsalternativ	438
9.2.7	Utredningens bedömning	441
9.3	Ny tidsfrist för leverantörsbyten samt införande av smarta mätare	442
9.3.1	Aktuella marknadsförutsättningar.....	442
9.3.2	Naturgaskunderna och deras förbrukning.....	443
9.3.3	Krav på mätning och avläsningsfrekvens	444
9.3.4	Förutsättningar för kundaktivitet på naturgasmarknaden.....	445
9.3.5	Gasmarknadsdirektivets krav.....	447
9.3.6	Utredningens bedömning av direktivets krav på leverantörsbyte inom tre veckor.....	448
9.3.7	Införande av smarta mätare.....	450
9.3.8	Utredningens bedömning av smarta mätare	451
9.4	Åtskillnad mellan nätverksamhet och biogasproduktion....	452
9.4.1	Uppgradering av biogas för injektion till naturgasnätet.....	453
9.4.2	Att beakta vid valet av gräns mellan nätverksamhet och biogasproduktion	454
9.4.3	Fördelning av kostnader för spetsning.....	455
9.4.4	Spetsningen bör tills vidare lämnas oreglerad.....	456
9.5	Åtskillnad mellan gasnätsverksamhet och produktion och/eller handel med el.....	457
9.6	Certifiering.....	458
9.7	Certifiering i förhållande till tredje länder	459
9.8	Övervakningsansvarig.....	461
9.9	Kommunikation och varumärkesprofilering.....	461
9.10	Slutna distributionssystem	462
9.11	Tillträde till lagring	464

9.12	Energimarknadsinspektionen ska offentliggöra rollbeskrivningar.....	464
9.13	Energimarknadsinspektionens ansvar och uppgifter	467
9.13.1	Energimarknadsinspektionens ledning och oberoende	467
9.13.2	Uppdatering av Energimarknadsinspektionens instruktion.....	467
9.14	Skyldigheter med koppling till tillsyn över driften av naturgassystemet	468
9.15	Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konsumentverket.....	469
9.16	Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konkurrensverket	469
9.17	Klagomål gällande innehavare av naturgasledning eller en innehavare av förgasningsanläggning – tidsfrister m.m.	470
10	Förordning (EG) nr 715/2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten	471
10.1	Huvuddragen i förordningen.....	471
10.2	Förordningens ingress	472
10.3	Förordningens sakinhåll	474
10.3.1	Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde.....	474
10.3.2	Artikel 2 – Definitioner	476
10.3.3	Artikel 3 – Certifiering av systemansvariga för transmissionssystem	477
10.3.4	Artikel 4 – Entso för gas.....	480
10.3.5	Artikel 5 – Inrättande av Entso för gas	480
10.3.6	Artikel 6 – Utarbetande av nätföreskrifter.....	481
10.3.7	Artikel 7 – Ändring av nätföreskrifter.....	483
10.3.8	Artikel 8 – Uppgifter för Entso för gas.....	484
10.3.9	Artikel 9 – Byråns övervakningsuppgifter.....	487
10.3.10	Artikel 10 – Samråd	488
10.3.11	Artikel 11 – Kostnader	488

10.3.12	Artikel 12 – Regionalt samarbete mellan systemansvariga för transmissionssystemen.....	489
10.3.13	Artikel 13 – Tariffer för tillträde till nät	490
10.3.14	Artikel 14 – Tjänster för tredjepartstillträde avseende systemansvariga för transmissionssystem.....	492
10.3.15	Artikel 15 – Tjänster för tredjepartstillträde avseende anläggningar för lager och LNG	494
10.3.16	Artikel 16 – Principer för mekanismerna för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning för systemansvariga för transmissionssystem.....	495
10.3.17	Artikel 17 – Principer för mekanismerna för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning när det gäller lagringsanläggningar och LNG-anläggningar	497
10.3.18	Artikel 18 – Krav på transparens när det gäller systemansvariga för transmissionssystem.....	498
10.3.19	Artikel 19 – Krav på transparens när det gäller lagringsanläggningar och LNG-anläggningar	499
10.3.20	Artikel 20 – Systemansvarigas register.....	501
10.3.21	Artikel 21 – Balansregler och avgifter för obalans	503
10.3.22	Artikel 22 – Handel med kapacitetsrättigheter ..	503
10.3.23	Artikel 23 – Riktlinjer	504
10.3.24	Artikel 24 – Tillsynsmyndigheter.....	505
10.3.25	Artikel 25 – Tillhandahållande av information ...	506
10.3.26	Artikel 26 – Medlemsstaternas rätt att besluta om mer detaljerade åtgärder.....	506
10.3.27	Artikel 27 – Sanktioner	507
10.3.28	Artikel 28 – Kommittéförfarande.....	507
10.3.29	Artikel 29 – Kommissionens rapport	508
10.3.30	Artikel 30 – Undantag.....	508
10.3.31	Artikel 31 – Upphävande	509
10.3.32	Artikel 32 – Ikraftträdande	509
10.3.33	Bilaga I – Riktlinjer.....	509
10.3.34	Bilaga II – Jämförelsetabell	511
11	Överväganden och förslag – gasförordningen	513
11.1	Den svenska marknadsmodellen för naturgas.....	513

11.1.1 Valet av marknadsmodell på den svenska naturgasmarknaden.....	513
11.1.2 För- och nackdelar med de olika marknadsmodellerna enligt tidigare utvärderingar ...	515
11.1.3 Motiv för en översyn av marknadsmodellens funktion	517
11.2 Uppdatering av befintliga hänvisningar	519
11.3 Energimarknadsinspektionens uppgifter enligt naturgasförordningen.....	519
11.4 Försörjningsprognoser för den nationella marknaden	521

Del III Inrättandet av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter

12 Förordning (EG) nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter	525
12.1 Inledning.....	525
12.2 Huvuddragen i förordningen.....	525
12.3 Förordningens ingress	527
12.4 Kapitel I – Inrättande och rättslig status	529
12.4.1 Artikel 1 – Syfte	529
12.4.2 Artikel 2 – Rättslig status	529
12.4.3 Artikel 3 – Sammansättning.....	530
12.4.4 Artikel 4 – Byråns akter.....	530
12.5 Kapitel II – Uppgifter	531
12.5.1 Artikel 5 – Allmänna uppgifter	531
12.5.2 Artikel 6 – Uppgifter i fråga om samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem.....	532
12.5.3 Artikel 7 – Uppgifter i fråga om de nationella tillsynsmyndigheterna.....	535
12.5.4 Artikel 8 – Uppgifter angående regler och villkor för tillträde till och driftssäkerheten för gränsöverskridande infrastruktur.....	538
12.5.5 Artikel 9 – Övriga uppgifter.....	540
12.5.6 Artikel 10 – Samråd och transparens	541

12.5.7	Artikel 11 – Övervakning av och rapportering om elsektorn och naturgassektorn.....	542
12.6	Kapitel III – Organisation.....	543
12.6.1	Artikel 12 – Styrelse	543
12.6.2	Artikel 13 – Styrelsens uppgifter	545
12.6.3	Artikel 14 – Tillsynsnämnd.....	546
12.6.4	Artikel 15 – Tillsynsnämndens uppgifter.....	547
12.6.5	Artikel 16 – Direktör	549
12.6.6	Artikel 17 – Direktörens uppgifter.....	550
12.6.7	Artikel 18 – Överklagandenämnd	550
12.6.8	Artikel 19 – Överklaganden.....	551
12.6.9	Artikel 20 – Talan vid förstainstansrätten och vid domstolen.....	552
12.7	Kapitel IV – Finansiella bestämmelser.....	553
12.7.1	Artikel 21 – Byråns budget	553
12.7.2	Artikel 22 – Avgifter	553
12.7.3	Artikel 23 – Upprättande av budgeten.....	554
12.7.4	Artikel 24 – Genomförande och kontroll av budgeten.....	554
12.7.5	Artikel 25 – Finansiella bestämmelser.....	554
12.7.6	Artikel 26 – Bestämmelser om bedrägeribekämpning	555
12.8	Kapitel V – Allmänna bestämmelser.....	555
12.8.1	Artikel 27 – Privilegier och immunitet.....	555
12.8.2	Artikel 28 – Personal.....	556
12.8.3	Artikel 29 – Byråns ansvar	557
12.8.4	Artikel 30 – Tillgång till handlingar	557
12.8.5	Artikel 31 – Deltagande av tredje länder.....	557
12.8.6	Artikel 32 – Kommitté.....	558
12.8.7	Artikel 33 – Språkordning.....	558
12.9	Kapitel VI – Slutbestämmelser.....	558
12.9.1	Artikel 34 – Utvärdering.....	558
12.9.2	Artikel 35 – Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	559
13	Överväganden och förslag – byråförordningen	561
13.1	Nya uppgifter för Energimarknadsinspektionen.....	561

Del IV Behov av förändrade regler när det gäller funktionell åtskillnad på naturgasmarknaden

14 Översyn av regler kring åtskillnad på den svenska naturgasmarknaden	565
14.1 Uppdragets bakgrund	565
14.2 Vikten av åtskillnad och oberoende i vertikalt integrerade företag	566
14.2.1 Olika former av åtskillnad	566
14.2.2 Åtskillnad kontra oberoende.....	568
14.3 Nuvarande regelverk i jämförelse med gasmarknadsdirektivets krav.....	568
14.3.1 Koncessionspliktiga och icke koncessionspliktiga naturgasledningar	568
14.4 En jämförelse med regelverket i andra nordiska länder	572
14.4.1 Danmark.....	572
14.4.2 Finland	572
14.5 Aktuella förutsättningar på den svenska naturgasmarknaden	573
14.6 Förändringar i ellagen (1997:857) den 1 januari 2010.....	574
14.7 Överväganden och förslag	575
14.7.1 Angående utvidgat krav på åtskillnad för transmissionsföretag	575

Del V Konsekvenser

15 Ekonomiska och andra konsekvenser av utredningens förslag	579
15.1 Bakgrund.....	579
15.1.1 De formella kraven på konsekvensanalyser.....	579
15.1.2 Utredningens syfte	580
15.1.3 Utredningens avgränsningar av konsekvensbedömningen	581

15.2	Konsekvenser för tillsynen på el- och gasmarknaderna samt övriga konsekvenser för berörda myndigheter	583
15.3	Konsekvenser för företagen på el- och naturgasmarknaderna.....	590
15.4	Konsekvenser för kunderna	599
15.5	Konsekvenser för miljö och samhälle m.m.	601
15.6	Finansiering av utredningens förslag	602
16	Författningskommentar	605
16.1	Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	605
16.2	Förslag till lag om ändring i naturgaslagen (2005:403)	625
	Särskilda ytanden	645
	Referenser	657
Bilagor		
<i>Bilaga 1</i>	Kommittédirektiv (Dir. 2009:21).....	661
<i>Bilaga 2</i>	Tilläggsdirektiv (Dir. 2010:39).....	669
<i>Bilaga 3</i>	Direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el.....	671
<i>Bilaga 4</i>	Förordning (EG) nr 714/2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.....	711
<i>Bilaga 5</i>	Direktiv 2009/73/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas	733
<i>Bilaga 6</i>	Förordningen (EG) nr 715/2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.....	777
<i>Bilaga 7</i>	Förordning (EG) nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter....	797

Sammanfattning

Bakgrund

Nya el- och gasmarknadsutredningen (utredningen) har i uppdrag att genomföra det tredje inre marknadspaketet för el och naturgas i det svenska regelverket. Utredningens uppdrag utgör en del av det arbete inom EU som syftar till att skapa en gemensam inre marknad för el och naturgas. Paketet omfattar bl.a. nya och även mer detaljerade åtgärder som ska främja harmoniseringen och dess effekter. Därutöver skapas även en byrå för samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheterna (ACER). Genom att harmonisera regelverket och främja utvecklandet av gränsöverskridande handel skapas förutsättningar för effektivt fungerande konkurrensutsatta marknader för el och naturgas.

Det tredje inre marknadspaketet för el och naturgas utgörs av följande rättsakter:

- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (elmarknadsdirektivet).
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och om upphävande av förordning (EG) nr 1228/2003 (elförordningen).
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (gasmarknadsdirektivet).
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005 (gasförordningen).

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (byråförordningen).

Det tredje paketet omfattar åtgärder inom flera områden. Däribland åtgärder som syftar till att skapa en mer effektiv åtskillnad mellan transmissionsverksamhet och konkurren utsatt verksamhet, bestämmelser som innebär ett utökat kundskydd, samt ett mer detaljerat regelverk kring nationella tillsynsmyndigheters befogenheter och uppgifter. Även behovet av samarbete betonas, varvid byrån för samarbete mellan nationella tillsynsmyndigheter på el och naturgasområdet (ACER) som nu inrättas ges en viktig roll. Inom ramen för el- och naturgasförordningarna skapas två organisationer, Entso för el (ENTSO-E) och Entso för gas (ENTSOG), som ska fungera som samarbetsorgan för de certifierade transmissionsföretagen inom el och naturgas. Dessa organisationer har en viktig roll att fylla i harmoniseringen av det europeiska regelverket och kommer bl.a. att arbeta med att ta fram nätverkskoder och investeringsplaner för de inre marknaderna för el och naturgas.

Det tredje marknadspaketets processer utgår från att de aktörer som besitter relevant kompetens tar fram det mer detaljerade regelverket för rutiner och rekommendationer etc. vilket sedan ska noteras/godkännas/fastställas av ACER och/eller kommissionen. Denna ansats används exempelvis vid utarbetandet av de nätföreskrifter som ska arbetas fram av ENTSO-E respektive ENTSOG. Utredningen väljer att använda beteckningen nätverkskoder för elmarknaden då denna bättre avspeglar detta regelverks funktion för svenskt vidkommande.

Uppdraget

Utredningens uppdrag är att ta fram sådana förslag till lagstiftning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra elmarknadsdirektivet och gasmarknadsdirektivet i det svenska regelverket. Därutöver har utredningen även i uppgift att föreslå anpassningar i lagstiftning och regelverk i övrigt med anledning av förordningen om villkor för tillträde till nätet för gränsöverskridande handel med el, förordningen om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten samt till förordningen om inrättandet av en byrå för sam-

arbete mellan tillsynsmyndigheterna. Uppdraget omfattar även att utreda behovet av förändrade bestämmelser om funktionell åtskillnad på naturgasmarknaden. Kända faktiska förhållanden på de svenska marknaderna för el och naturgas ligger till grund för utredningens analys.

Utredningens förslag avser förändringar i ellagen, naturgaslagen, elförordningen och naturgasförordningen. Därutöver föreslås även förändringar i Energimarknadsinspektionens, Svenska kraftnäts, Energimyndighetens, Konsumentverkets samt Konkurrensverkets instruktioner. Utredningen föreslår även en ny förordning om certifiering – certifieringsförordningen.

Utredningen väljer att begränsa regelförändringarna till ett minimum, dvs. utredningen föreslår endast förändringar nödvändiga för att uppfylla direktivens uttalade krav. Detta förhållningsätt innebär exempelvis att de allmänna avtalsvillkor som utgör praxis för stora delar av de berörda företagen legat till grund för många av utredningens förslag rörande konsumentskydd. Utredningen lägger även stor vikt vid att konsumenternas rättigheter tryggas i enlighet med det tredje paketets intentioner.

Det tredje inre markandspaketet för el och naturgas

Elmarknads- och gasmarknadsdirektiven, samt el- och gasförordningarna

Förstärkt och förtydligad ställning för kunderna

Direktiven talar ibland om konsumenter i den svenska bemärkelsen konsument som fysisk person, ibland om kunder varvid avses samtliga kunder, dvs. både juridiska och fysiska personer. Vissa av utredningens förslag berör bara konsumenterna men andra berör hela kundkollektivet. Det finns stora likheter mellan de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven bl.a. vad gäller konsumentfrågor.

Sverige tillämpar redan i dagsläget bestämmelser liknande de som direktiven anger inom ramen för de allmänna avtalsvillkor som tillämpas av flertalet företag på el- och naturgasmarknaderna. Utredningen har i möjligaste mån valt att föreslå bestämmelser som överensstämmer med befintlig praxis i syfte att undvika större kostnadsökningar än nödvändigt för de berörda företagen.

Utredningen har lagt ett flertal förslag vars syfte är att förstärka och förtydliga kundernas ställning på el- och naturgasmarknaderna.

Flera förslag rör relationen mellan konsumenter och el- eller gashandelsföretag respektive el- eller gasnätsföretag. Utredningen föreslår att ett avtal mellan en konsument och en el- eller gasleverantör ska innehålla uppgifter om leverantörens namn, adress och telefonnummer, leverantörens åtagande gentemot konsumenten, datum när avtalet ingåtts, var konsumenten kan finna information om leverantörens priser och övriga villkor samt jämförpriser, när fakturering ska ske och med vilket intervall, den tid som avtalet löper, vad som gäller med avseende på förlängning av avtalet om det löper under en viss tid, villkoren för uppsägning av avtalet, principen för hur kostnaden ska beräknas för att i förtid avbryta ett avtal som löper under viss tid, villkoren för ersättning och återbetalning om tjänster inte tillhandahålls enligt avtalet med avseende på felaktig eller försenad fakturering och vad som gäller när preliminär fakturering i större utsträckning än vad som avtalats skett, hur ett tvistlösningsförfarande enligt ellagen respektive naturgaslagen inleds samt konsumentens övriga rättigheter gentemot el- och naturgasleverantören. Här rör det sig i huvudsak om en kodifiering av befintliga allmänna avtalsvillkor. Utredningen föreslår en bestämmelse som anger att en konsument får säga upp ett avtal om leverans av el eller naturgas utan att påföras någon kostnad, avgift eller annan förpliktelse till följd av uppsägningen. Denna rätt avser avtal som inte är tidsbestämda.

Utredningen föreslår även att företagen ska informera konsumenterna innan en villkorsändring träder i kraft, samt att konsumenterna ska ha rätt att utan kostnad häva avtalet om de inte accepterar villkorsändringen. Genom att föreslå att avisering av villkorsändringar ska ske innan de träder i kraft avviker utredningen från direktivens bestämmelser i denna punkt.

Ett ytterligare förslag innebär att det på fakturan ska finnas en hänvisning till företagets hemsida där det ska finnas information om var det finns möjligheter till tvistlösning. Företagens hemsida ska även innehålla information om konsumenternas rättigheter.

Utredningen föreslår bestämmelser som begränsar hur länge företagen kan ta ut förskottsbetalning samt när det ska ske en förnyad prövning av om kravet på förskottsbetalning ska kvarstå. För naturgaskonsumenter innebär bestämmelsen att tiden för hur länge företagen kan ta ut förskottsbetalning förkortas. Även principer för hur man ska beräkna förskottsbetalningen föreslås.

Utredningen föreslår ett förbud mot diskriminerande avtalsvillkor beroende av valt betalningssätt i syfte att undvika diskrimine-

ring mellan olika grupper av konsumenter. Utredningen föreslår även att konsumenter ska få en slutfaktura inom sex veckor vid byte av el- eller gasleverantör.

Utredningen lägger även ett förslag om en förkortning av bytesprocessen för el- och naturgasleverantörer till tre veckor. Enligt utredningens bedömning innebär detta förslag att företagens IT-system och rutiner måste anpassas för att kunna hantera den förkortade tiden för bytesprocessen. Utredningens förslag avser själva bytesprocessen, dvs. den tid det längst får ta att genomföra en leverantörsbyte.

Utredningen föreslår även att det ska införas regler som innebär en skyldighet för el- och gashandelsföretag samt el- och gasnät-företag att ha en väl fungerande klagomålshantering. Energimarknadsinspektionen ska vara tillsynsmyndighet och övervaka företagens klagomålshantering.

Utredningen föreslår även en bestämmelse som innebär att elnätföretagen är skyldiga att tillhandhålla konsumenten information om dennes elförbrukning minst en gång per månad. Uppgifterna måste vara tillgängliga per kalendermånad samt vara tillgängliga på ett sådant sätt att samtliga kunder har möjlighet att ta del av dem. Utredningen har övervägt motsvarande bestämmelse för naturgas, men mot bakgrund av förhållandena på den svenska naturgasmarknaden valt att inte lägga ett sådant förslag.

Utredningen föreslår även att elnät-företag med fler än 100 000 anslutna kunder som ingår i vertikalt integrerade koncerner ska ange avsändaren i samband med kommunikation med en eller flera kunder. Syftet är att det ska vara tydligt när det är monopolföretaget inom en koncern som är avsändare och när det är övriga företag för att undvika förvirring om avsändaren. För att inte gå utöver direktivens krav har utredningen valt att avgränsa bestämmelsen till enbart elnät-företag. I syfte att inte i onödan fördyra för mindre företag föreslår utredningen att undantaget för företag med färre än 100 000 anslutna kunder ska tillämpas.

Utredningen föreslår också att alla vertikalt integrerade el- och gasnät-företag oavsett antal anslutna kunder ska utse en övervakningsansvarig som ska ansvara för företagets övervakningsplan. Den övervakningsansvarige kan utses inom företaget.

För att underlätta tillträde till elnäten föreslår utredningen att elnät-företagen ska avge motiverade beslut i de fall de vägrar tillträde för tredje part till nätet eller vägrar överföra el för annans

räkning på sitt nät. Härmed blir det lättare för den som vägrats tillträde att bedöma om det finns anledning att klaga på beslutet.

Utredningen föreslår att en definition av utsatta kunder ska tas in i el- respektive naturgaslagen.

Åtskillnad

Mot bakgrund av direktivens nya och mer detaljerade regler kring åtskillnad föreslår utredningen bl.a. krav på åtskillnad mellan elnätets verksamhet och produktion och/eller handel med gas, respektive åtskillnad mellan gasnätets verksamhet och produktion och/eller handel med el.

Utredningen har lagt förslag rörande reglerna kring åtskillnad på naturgasmarknaden. Naturgaslagen bör kompletteras med en bestämmelse som anger att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva produktion och/eller handel med naturgas eller annan typ av gas som är tekniskt möjlig och säker att föra in i naturgassystemet. Den del av bestämmelsen som är ny rör produktion och omfattar även biogasproduktion.

Certifiering

Utredningen föreslår även bestämmelser som innebär att transmissionsföretag och andra relevanta aktörer ska ansöka om certifiering. Bestämmelserna om certifiering är ett viktigt fråg från ett europeiskt perspektiv då de avses bidra till att åtskillnadsreglerna vad gäller transmissionsföretag upprätthålls på den inre marknaden.

De certifierade företagen kommer att delta i arbetet i ENTSO-E och ENTSG. Vad gäller naturgas föreslår utredningen även bestämmelser som rör certifiering i förhållande till tredje land.

Slutna distributionssystem m.m.

Utredningen föreslår att det ska införas bestämmelser om slutna distributionssystem i naturgaslagen. Förslaget avser att befästa dagens väl fungerande praxis samtidigt som det bidrar till en ökad tydlighet och långsiktighet för marknadens aktörer. Vad beträffar lagring av naturgas föreslår utredningen att en bestämmelse införs i naturgaslagen som anger att tillsynsmyndigheterna ska samråda

med systemanvändarna i samband med utarbetandet av tarifferna för lager och för lagring i transmissionsledning eller metoderna för deras fastställande.

Energimarknadsinspektionen

Det tredje energimarknadspaketet omfattar bestämmelser som syftar till att harmonisera och säkerställa tillsynsmyndigheternas oberoende och självständighet. Energimarknadsinspektionen kommer att få nya uppgifter samtidigt som befintliga uppgifter påverkas vad gäller omfattning och nivå. För att säkerställa att Energimarknadsinspektionen ska ha möjlighet att genomföra dessa uppgifter är det viktigt att inspektionen ges tillgång till nödvändiga resurser och kompetens.

Utredningen föreslår att Energimarknadsinspektionens instruktion ska uppdateras med hänvisningar till de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven och gasförordningen samt kompletteras med hänvisningar till elförordningen och byråförordningen.

Utredningen föreslår att inspektionens chef ska förordnas för en period av fem till sju år samt att förordnandet endast ska kunna förnyas vid ett tillfälle.

Utredningen lägger ett förslag som innebär att varje part som har ett klagomål mot ett el- eller gasnät företag avseende dennes skyldigheter enligt ellagen respektive naturgaslagen får klaga hos Energimarknadsinspektionen som ska fatta beslut inom två månader. Besluten ska gälla omedelbart och vara överklagbara. De nya bestämmelserna omfattar inte tvister som redan är reglerade i ellagen. Energimarknadsinspektionen ska även hantera de nya reglerna om certifiering som beskrivits ovan. Förslagen innebär även att inspektionen ska offentliggöra beskrivningar av roller och ansvarsområden för företag som bedriver nätverksamhet för el eller naturgas, el- eller naturgashandlare och kunder samt vid behov andra aktörer. Utredningen föreslår även att Energimarknadsinspektionen ska fatta beslut om intäktsramar för stamnätet.

Vad gäller byråförordningen så kommer Energimarknadsinspektionen i sin egenskap av nationell tillsynsmyndighet att delta i byråns arbete.

Svenska kraftnät

Utredningen föreslår att Svenska kraftnäts instruktion ska kompletteras med bestämmelser som tydliggör att Svenska kraftnät ska inkassera kapacitetsavgifter (s.k. flaskhalsintäkter), delta i utvecklingen av regionala marknader för el och naturgas inom Norden och EU, delge Energimarknadsinspektionen resultatet av sin tillsyn över det nationella elsystemets driftssäkerhet samt utföra de uppgifter som åligger den systemansvariga för överförings-system för el enligt elförordningen. Utredningen föreslår att Svenska kraftnät ska få möjlighet att fondera kapacitetsavgifterna från år till år för att använda dem till att bibehålla eller öka kapaciteten på aktuell förbindelse eller för mothandel. Givet dagens förutsättningar kan Svenska kraftnät förväntas delta i arbetet i ENTSO-E och ENTSO-G i egenskap av certifierat företag.

Övriga myndigheter

Utredningens förslag berör även Energimyndigheten, Konsumentverket samt Konkursverket. Energimyndigheten föreslås bistå Svenska kraftnät och andra certifierade systemansvariga med hjälp vad gäller energiprognoser för el och naturgas. Vad gäller Konsumentverket innebär utredningens förslag i huvudsak att Konsumentverket ska bistå Energimarknadsinspektionen med information om konsumenterna på el- och naturgasmarknaderna. Utredningen föreslår även att Konkursverkets instruktion ändras så att verket nu ska bistå Energimarknadsinspektionen med underlag vid inspektionens årliga rapportering om el- och naturgasmarknaderna.

Övriga organisationer

Utredningen föreslår att Konsumenternas elrådgivningsbyrå ska utses till kontaktpunkt för konsumenterna vad gäller el- och gashandelsfrågor, samt el- och gasnätsfrågor.

Direktiven innehåller även bestämmelser som anger att konsumenter ska ha tillgång till ett tvistlösningsinstitut utanför domstol med ett snabbt, enkelt och billigt förfarande. Utredningen gör bedömningen att den befintliga hanteringen vid ARN är tillfyllest och att det i dagsläget inte finns anledning att förändra regelverket i denna del.

Övrigt

Direktiven omfattar även krav på att en nationell tillsynsmyndighet ska ändra bindande beslut då kommissionen finner att beslutet i fråga inte överensstämmer med riktlinjerna i direktiven eller förordningarna. Sammantaget är det utredningens bedömning att det inte vore förenligt med den svenska förvaltningslagen och de principer som ligger till grund för svenska förvaltningsbeslut att ändra ett beslut som gynnar en enskild när detta beslut vunnit laga kraft.

Byråförordningen

Byråförordningen är ny och omfattar bestämmelser som dels rör byråns inrättande och organisation, dels rör dess uppgifter.

ACER får bl.a. till uppgift att stärka tillsynen över marknaderna och agera som tvistlösningsinstans i vissa frågor som rör gränsöverskridande förbindelser. Byrån har möjlighet att under vissa omständigheter fatta beslut inom några av de områden som vanligen tillfaller de nationella tillsynsmyndigheterna. Det nya regelverket omfattar även bestämmelser som anger hur vissa frågor ska processas. Byrån har här en viktig roll i det att den ska avge yttrande rörande flera frågor.

Många uppgifter omfattas av bestämmelserna i övriga rättsakter i paketet och berör förutom ACER även kommissionen, nationella tillsynsmyndigheter samt ENTSO-E och ENTSG. Dessa uppgifter har hanterats med utgångspunkt från de förstnämnda direktiven och förordningen vad gäller förslag till ny och förändrad lagstiftning. Här föreslår utredningen endast att Energimarknadsinspektionens instruktion ska kompletteras med en hänvisning till byråförordningen.

Det kommer även att vara möjligt för medlemsstaterna att utstationera personal i form av nationella experter vid byrån. En sådan utstationering torde vara av intresse för Sverige.

Nya utredningar på naturgasmarknaden och elmarknaden föreslås

Med anledning av bestämmelserna i det tredje paketet föreslår utredningen även att vissa frågor bör utredas vidare.

På naturgasmarknaden anser utredningen att hanteringen av systemansvaret skyndsamt bör utredas. Syftet är att identifiera nödvändiga förändringar i det svenska regelverket för att möjliggöra en hantering av systemansvaret i enlighet med gasmarknadsdirektivets TSO-lösning. Även den svenska marknadsmodellen för naturgas bör utredas i mer detalj för att avgöra om den behöver anpassas för att harmonisera med gällande regelverk inom EU. En viktig fråga är hur hanteringen av systemansvaret och valet av marknadsmodell kan bidra till att effektivisera den svenska naturgasmarknaden och bidra till att öka möjligheterna till konkurrens på den inre marknaden.

Vad gäller elmarknaden föreslår utredningen en översyn av gränsen för undantaget på elmarknaden för vertikalt integrerade företag som gäller för företag med färre än 100 000 anslutna elkunder. Syftet med översynen är att undantaget bättre ska avspegla de faktiska förhållandena på den svenska marknaden där undantaget i dag omfattar alla utom ca fem företag.

Utredningen föreslår att Energimarknadsinspektionen ska utvärdera införandet av smarta mätare för el och naturgas och bedöma de kostnader och den nytta dessa för med sig för såväl marknaden som konsumenten. Vid en sådan bedömning är det viktigt att notera att förhållandena på el- och naturgasmarknaderna skiljer sig åt på ett flertal punkter.

Ökade krav på åtskillnad på naturgasmarknaden

Utöver genomförandet av det tredje inre marknadspaketet har utredningen även i uppdrag att utreda behovet av förändrade bestämmelser om funktionell åtskillnad på naturgasmarknaden.

Utredningen gör bedömningen att motsvarigheten till de genomförda ändringarna i ellagen inte torde vara nödvändiga vad gäller transmissionsverksamheten på naturgasmarknaden. Oavsett att de skulle kunna bidra till att tydliggöra effekterna av en väl fungerande åtskillnad och ett väl fungerande oberoende, anser

utredningen emellertid inte att detta i sig utgör tillräcklig grund för att införa nya regler för transmissionsföretag på naturgasmarknaden.

Finansiering

Utredningen föreslår att Energimarknadsinspektionens behov av utökade resurser fortsatt finansieras genom inspektionens anslag, vilket även föreslås omfatta ersättningen till den kontaktpunkt som föreslås utses för konsumenterna på el- och naturgasmarknaderna.

Svenska kraftnäts kostnader för internationellt samarbete kommer att på samma sätt som tidigare täckas av stamnätstariffen. De uppgifter som därutöver åläggs Svenska kraftnät torde rymmas inom verkets befintliga ramar.

Uppdragen att utreda systemansvaret och marknadsmodellen för naturgas samt översynen av gränsen för undantag för företag med färre än 100 000 anslutna kunder på elmarknaden torde till stor del inrymmas i den utredningsverksamhet som bedrivs inom departementet eller Energimarknadsinspektionen.

Summary

Background

The New Electricity and Gas Markets Inquiry (the Inquiry) has been asked to implement EU's third legislative package for electricity and gas into the Swedish legislative framework. The Enquiry's work is part of the work within the EU intended to create common internal markets for electricity and gas. The legislative package contains for instance new and also more detailed measures intended to promote the harmonization and its results. In addition an agency for the cooperation of energy regulators is established (ACER). Through harmonization the legislative framework and promoting the development of cross border trade the prerequisites for efficient and competitive markets for electricity and gas are created.

The third legislative package consists of the following acts:

- Directive 2009/72/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC.
- Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) No 1228/2003.
- Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC.
- Regulation (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the

natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005.

- Regulation (EC) No 713/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing an Agency for the Cooperation of Energy Regulators.

The third package contains measures in several areas. Included in the package are measures intended to improve unbundling between transmission system operators and companies acting on the competitive market, rules resulting in an increased level of protection for customers, and a more detailed regulatory framework concerning the duties and powers of the national energy regulators. The need for cooperation is also emphasised, and in this area the Agency for cooperation between national energy regulators (ACER) now being established, is given an important role. Within the framework of the Electricity Regulation and the Gas Regulation two organisations are established, ENTSO for Electricity (ENTSO-E) and ENTSO for Gas (ENTSO-G). These organisations are to have cooperative function for the certified transmission system operators for electricity and gas. They are to fulfil an important role in the harmonisation of the European regulatory framework and will among other things develop the network codes and investment plans for the internal markets for electricity and gas.

The processes contained in the third package are based on the principle that the market participants having the relevant knowledge are to develop the more detailed rules covering routines and recommendations etc, which later are to be noted/approved/confirmed by ACER and/or the Commission. This approach has e.g. been used for the development of the network codes by ENTSO-E and ENTSO-G. In the report the Inquiry has chosen to use the term grid codes for the so called network codes for the Swedish electricity market as this term better reflects the purpose of these codes in a Swedish setting.

The Assignment

The Inquiry's assignment is to develop proposals for the necessary legislation and other regulatory framework necessary to implement the Electricity Directive and the Gas Directive into the Swedish

legislative framework. The Inquiry has also been given the task of recommending adaptations to the relevant laws and other regulatory framework based on the Electricity Regulation, the Gas Regulation and the Agency Regulation. The Inquiry's assignment also includes analysing whether there is a need for changing the rules on unbundling on the gas market. Actual conditions on the Swedish electricity and gas markets have formed part of the basis for the Inquiry's analysis.

The Inquiry's proposals cover changes in the Electricity Act, the Natural Gas Act, the Electricity Ordinance and the Natural Gas Ordinance. In addition the report also proposes changes in the ordinances containing instructions for the Energy Markets Inspectorate, Svenska kraftnät, the Swedish Energy Agency, the Swedish Consumer Agency and the Swedish Competition Authority. The Inquiry also proposes a new ordinance about certification – the Certification Ordinance.

The Inquiry has elected to limit the scope of the proposed changes to a minimum, i.e. the Inquiry only proposes the changes necessary to comply with the explicit demands of the Directives. This approach means e.g. that the general terms and conditions which are common practice for the majority of the companies concerned have been used as the basis for many of the suggested changes with regard to consumer protection. The Inquiry has also put great emphasis on safeguarding consumer rights in accordance with the intentions of the third package.

The Third Legislative Package for Electricity and Gas

The Electricity and Gas Directives, and the Electricity and Gas Regulations

A Strengthened and Clarified Position for Customers

The Directives sometimes mention consumers in the Swedish meaning of the word meaning a natural person, sometimes they mention customers which includes all customers, i.e. both juridical and natural persons. Some of the Inquiry's proposals only concern consumers while others concern customers in general. There are great similarities between the Electricity and the Gas Directives e.g. in the areas of consumer related issues.

Already Sweden is applying provisions which are similar to the ones in the Directives within the scope of the general terms and conditions used by the majority of the companies in the electricity and gas markets. To the extent possible, the Inquiry has elected to propose provisions corresponding with existing common practice in order to avoid larger cost increases than necessary for the companies concerned.

The Inquiry is putting forward a number of proposals aimed at strengthening and clarifying the position of the customers on the electricity and gas markets. Several proposals concern the relationship between the consumers and the electricity and gas suppliers, or the distribution companies for electricity or gas. The Inquiry proposes that a contract between a consumer and an electricity or gas supplier should contain information about the supplier's name, address, and telephone number, the supplier's commitments to the consumer, the date when the contract was entered into, where the consumer can find information on the price and other terms of the supplier including cost-per-unit-price, when billing will take place and at what intervals, the duration of the contract, the conditions for renewal if it is a fixed term contract (i.e. a contract limited to a certain period of time), the conditions for terminating the contract, the principles on which the calculation of the costs for terminating a fixed term contract ahead of schedule are based, the terms for compensation and refunds if the services are not provided in accordance with the terms in the contract regarding inaccurate or delayed billing, and what will happen when invoicing based on preliminary data is used to beyond what has been agreed on in the contract, the method of initiating procedures for settlements of disputes according to the Electricity Act and the Natural Gas Act, and information on other consumer rights in relation to the electricity and gas suppliers. The rules proposed here are mainly a codification of existing general terms and conditions. The Inquiry proposes a provision specifying that a consumer is permitted to terminate a supply contract for electricity or gas free of charge and free of other liabilities. This provision should apply if it is not a fixed term contract.

The Inquiry also proposes that the companies should send out information to the consumers before a change in the conditions of the contract takes effect, and that the consumer shall be entitled to terminate the contract without cost if they are not willing to accept the change in the conditions. In proposing that the change in the

conditions should be notified before taking effect the Inquiry is diverging from the provisions in the Directives.

Another proposal means that the invoice shall carry a reference to the web page of the company. The web page shall contain information on where dispute settlement is available. The web page shall also contain information on consumer rights.

The Inquiry proposes provisions limiting the extent of time the companies can demand advance payment, and when the demands for advanced payment should be re-considered to see whether it should remain in place. For consumers of gas this will mean that the time period the suppliers of gas will be allowed to demand advance payment will be shortened. There is also a proposal covering the principles for the calculation of the advance payments.

The Inquiry proposes a ban on conditions discriminating between different methods of payment in order to avoid discrimination between different groups of consumers. The Inquiry also proposes that the consumers should get their final bill within six week of changing their supplier of electricity or gas.

The Inquiry is also putting forward a proposal on shortening the process for switching suppliers to three weeks. According to assessment of the Inquiry this proposal will mean that the IT systems and routines of the companies concerned need to be adapted to the shorter time frame for the switching process. The proposal concerns the switching process, i.e. the longest time allowed for switching a supplier.

The Inquiry also proposes introducing provisions signifying an obligation for electricity and gas suppliers, as well as for network companies for electricity and gas, to have a well functioning process for handling customer complaints. The Energy Markets Inspectorate is the regulatory authority and will monitor the companies' handling of customer complaints.

The Inquiry also proposes a provision obliging the distribution companies for electricity to provide consumers with information on their electricity consumption at least once a month. The information must be available based on calendar month and be available in such a way that all customers will be able to access it. The Inquiry has considered the same provision for gas, but based on the conditions on the Swedish gas market the Inquiry has chosen not to put forward such a proposal.

The Inquiry also proposes that network companies for electricity with more than 100 000 connected customers which form part

of a vertically integrated company shall state who is responsible for the communication in question when communicating with one or more customers. The intention is that it should be unmistakable when it is the monopolist within a group of companies that is the sender and when other companies are the senders so that confusion about who is the sender is avoided. So as not to go beyond the scope of the provision in the Directive the Inquiry has elected to apply the provision only to network companies for electricity. In order to not raise the costs unnecessarily for small companies the Inquiry proposes that the exemption for companies with less than 100 000 customers should be applied.

The Inquiry also proposes that all vertically integrated electricity and gas companies, irrespective of their number of connected customers, shall appoint a compliance officer responsible for the company's compliance programme. The compliance officer can be nominated within the company.

To improve access to the networks for electricity the Inquiry proposes that the network companies for electricity shall give reasoned decisions in those cases when they deny third party access to the network or refuse to transport electricity for another party in their network. A reasoned decision will make it easier for the party denied access to evaluate whether there is cause to appeal against the decision.

The Inquiry also proposes a definition for vulnerable customers to be included in the Electricity Act and in the Natural Gas Act.

Unbundling

The Directives contain new and more detailed provisions regarding the rules on unbundling. Based on these the Inquiry among others things proposes rules on the separation of network companies for electricity from companies producing and selling gas, and vice versa, i.e. that network companies for gas are kept separate from companies active in the production or selling of electricity.

The Inquiry has put forward a proposal concerning the rules on unbundling in the gas market. The Natural Gas Act should be amended with a provision clarifying that a company active in the gas networks business is not allowed to produce or sell natural gas or any other type of gas which technically and safely can be injec-

ted into the natural gas system. The part of the provision which is new concerns production which includes the production of bio gas.

Certification

The Inquiry also proposes provisions which state that the transmission system operators and other relevant parties will have to apply for certification. The provisions on certification are important from a European perspective as they are intended to support the unbundling regime applied to transmissions companies in the internal market.

The certified companies will participate in the work undertaken by ENTSO-E and ENTSG. For gas the Inquiry also proposes a provision covering certification in relation to third countries.

Closed distribution systems

The Inquiry proposes the introduction of rules about closed distribution systems into the Natural Gas Act. The proposal is intended to confirm the common practice of today which works well, and at the same time to contribute to increasing transparency and long term stability for the market participants. Concerning storage of gas the Inquiry proposes that a provision should be included in the Natural Gas Act stating that the regulator should consult with the system users when developing the tariffs for storage and for storage in transmission pipes or the methodologies underlying their calculation.

Energy Markets Inspectorate

The third legislative package contains rules intended to harmonise and ensure the independence of the regulators. The Energy Markets Inspectorate will be assigned new tasks while at the same time the existing tasks will be affected both with regard to their scope and their level. To ensure that it will be possible for the Energy Markets Inspectorate to perform these tasks it is important that the Inspectorate is given access to sufficient resources and competences.

The Inquiry proposes that the instructions governing the work at the Energy Markets Directorate should be updated with references to the revised Electricity and Gas Directives, as well as the Gas Regulation. In addition they should be amended with a reference to the Electricity Regulation and the Agency Regulation.

The Inquiry proposes that the head of the inspectorate should be appointed for a period of five to seven years, and that the appointment only can be renewed once.

The Inquiry will put forward a proposal meaning that each party having a complaint against a network company for electricity or gas with regard to their obligations according to the Electricity Act or the Natural Gas Act respectively may complain to the Energy Markets Inspectorate. The Inspectorate will have to come to a decision within two months' time. The decisions should be immediately binding and subject to appeal.

The new provisions do not encompass disputes already subject to regulation in the Electricity Act. The Energy Markets Inspectorate will also handle the new rules on certification described above. The proposals also include that the Inspectorate shall make public descriptions of the roles and responsibilities of the network companies for electricity and gas, the suppliers of electricity and gas and customers, and if needed other market participants. The Inquiry also proposes that the Energy Markets Inspectorate shall decide on the level of earnings for the national grid.

With regard to the Agency Regulation the Energy Markets Inspectorate will, in their role as a national energy regulator, participate in the work undertaken by the Agency.

Svenska kraftnät

The Inquiry proposes that Svenska kraftnät's instructions should be amended with provisions making it clear that Svenska kraftnät shall collect congestion charges, participate in the development of the regional markets for electricity and gas within the Nordic area and within the EU, inform the Energy Markets Inspectorate of the results of Svenska kraftnät supervising the reliability of the Swedish national electricity grid, and perform the tasks assigned to the transmission system operator for electricity in accordance with the Electricity Regulation. The Inquiry also proposes that Svenska kraftnät should be given the opportunity to transfer income from

congestion charges between different years so as to use them for maintaining or increasing capacity on the interconnector in question or for counter trade. Based on the present conditions Svenska kraftnät is expected to participate in the work undertaken by ENTSO-E and ENTSO-G as one of the certified parties.

Other authorities

The proposals of the Inquiry will also affect the Swedish Energy Agency, the Swedish Consumer Agency, and the Swedish Competition Authority. The Swedish Energy Agency should assist Svenska kraftnät and other certified parties with energy forecasts for electricity and gas. For the Swedish Consumer Agency the proposals will mainly mean that the Agency shall assist the Energy Markets Inspectorate with information about consumers in the electricity and gas markets. The Inquiry also proposes that the instructions for the Swedish Competition Authority are amended in such a way that the Authority now shall assist the Energy Markets Inspectorate with data for use in connection with the Inspectorate's annual reports on the electricity and gas markets.

Other organisations

The Inquiry proposes that the Swedish Consumer Electricity Advice Bureau is designated as the contact point for consumers in regard to issues concerning suppliers of electricity and gas, and concerning network companies for electricity and gas.

The Directives also contain rules stating that consumers are to have access to out-of-court dispute settlements procedures which are fast, simple and inexpensive. The Inquiry has come to the conclusion that the existing procedure handled by ARN is sufficient, and there is no need at this point to change the regulatory framework in this regard.

Other issues

The Directives encompass provisions stating that the national regulatory authorities are to change legally binding decisions when the Commission finds that such a decision does not comply with the guidelines in the Directives or the Regulations. Taken together the Inquiry is of the opinion that it would not be in accordance with the Swedish Administrative Procedure Act or the principles which form the basis for such administrative decisions to change such a decision when it benefits an individual person and the decision has gained legal force.

The Agency Regulation

The Agency Regulation is new and encompasses provisions covering both the establishment and the organisation of the Agency, and its tasks.

ACER will among other things be given the task to strengthen the supervision of the markets and to handle certain disputes concerning cross border interconnectors. Under certain circumstances the Agency will be able to take decisions in some of the areas normally belonging to the national regulators. The new legislation also encompasses provisions on how certain issues are to be processed. Here the Agency has an important role as the Agency is to give its opinion on several issues.

Many of the tasks are also covered by the provisions in the Directives and other Regulations which form part of the third package and except for ACER they also concern the Commission, national regulators, ENTSO-E and ENTSG. These tasks have been handled with regard to the aforementioned Directives and Regulations with regard to proposals for new and amended legislation. In this context the Inquiry only proposes that the instructions for the Energy Markets Inspectorate shall be amended with a reference to the Agency Regulation.

It will also be possible for the member states to station national experts as personnel at the Agency. Such a post would most likely be of interest for Sweden.

New investigations into the gas market and the electricity markets are being suggested

Based on the provisions of the third legislative package the Inquiry also suggests that certain issues need to be analysed further.

On the gas market the Inquiry is of the opinion that the system responsibility for the national supply of gas within short should be analysed further. The purpose would be to identify the changes necessary in the Swedish rules and regulations to enable the handling of the system responsibility of the national supply of gas in accordance with the TSO solution presented in the Gas Directive. Also the Swedish market model for natural gas should be analysed in more detail to determine whether it needs to be adapted to harmonise with the current legislations in the EU. An important issue is how the handling of the system responsibility and the choice of market model will contribute to a more efficient Swedish market for natural gas and how it will contribute to increasing the opportunities for competition on the internal market.

For the electricity market the Inquiry suggests an overhaul of the level of the exemption in the electricity market for vertically integrated companies valid for companies with more than 100 000 connected electricity customers. The purpose of such an overhaul would be for the exemption to better reflect the conditions on the Swedish market, where under today's rules all but about five companies are covered by the exemption.

The Inquiry also suggests that the Energy Markets Inspectorate should evaluate the introduction of smart meters for electricity and gas, and to assess the costs and benefits associated with these both for the market and for the consumers. When undertaking such an evaluation it is important to note that the circumstances differ in several regards between the electricity and the gas markets.

Demands for stricter rules on unbundling in the natural gas market

In addition to the implementation of the third legislative package the Inquiry has also been asked to look into the need for changing the provision on functional unbundling in the gas market.

The Inquiry has come to the conclusion that there appears to be no need for rules for the transmission companies on the gas market corresponding to the changes implemented in the Electricity Act.

Notwithstanding the fact that they would contribute to clarify the effects of efficient unbundling and an efficient form of independence, the Inquiry is however of the opinion that this does not constitute sufficient grounds for introducing new rules for the transmission companies in the gas market.

Funding

The Inquiry suggests that the Energy Market Inspectorate's need for increased resources is funded through the appropriation received by the inspectorate, which also is proposed to include the compensation to the contact point for the consumers in the electricity and gas markets proposed by the Inquiry.

Svenska kraftnät's costs for cooperation on an international basis will in the same manner as before be covered by the tariffs for the national grid. It should be possible to accommodate the other duties imposed on Svenska kraftnät within its present scope.

The new investigations into the system responsibility for the national supply of gas and the market model for natural gas and the overhaul of the level of the exemption for companies with fewer than 100 000 connected customers in the electricity market should to a large extent be able to be accommodated within the normal scope for such analysis within the Ministry or the Energy Markets Inspectorate.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857)

dels att 2 kap 10 §, 2 kap. 18 §, 3 kap 1 a §, 3 kap. 6 §, 3 kap. 7 §, 3 kap. 9 §, 3 kap. 17 §, 5 kap. 18 §, 8 kap. 6 §, 12 kap. 1 § och 12 kap. 1 a § ska ha följande lydelse

dels att det i lagen ska införas 14 nya paragrafer, 1 kap 8 §, 3 kap. 17 a §, 3 kap. 23 §, 3 kap. 24 §, 11 kap. 13–20 §§, 12 kap 1 b §, och 12 kap. 14 §,

dels att rubriken närmast före 3 kap. 23 § ska lyda ”Kommunicering med kunder”, rubriken närmast före 3 kap. 24 § ska lyda ”Nätmyndighetens hantering av klagomål mot nätkoncessionshavare”, rubriken närmast före 11 kap. 13 § ska lyda ”Elavtal”, rubriken närmast före 11 kap. 16 § ska lyda ”Information om konsumentens rättigheter”, rubriken närmast före 11 kap. 17 § ska lyda ”Förskottsbetalning”, rubriken närmast före 11 kap 18 § ska lyda ”Byte av elleverantör och förbrukningsuppgifter”, rubriken närmast före 11 kap. 20 § ska lyda ”Klagomålshantering”, rubriken närmast före 12 kap. 1 b § ska lyda ”Nätmyndighetens ledning” samt att rubriken närmast före 12 kap. 14 § ska lyda ”Certifiering”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

Definitioner

8 §

Med utsatta kunder avses de elkonsumenter som är berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

2 kap. Nätkoncession m.m.

Förutsättningar för meddelande av nätkoncession

10 §

Nätkoncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får beviljas endast den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession för en utlandsförbindelse får beviljas och innehållas av endast den som innehar nätkoncession för stamnätet eller största delen därav eller en juridisk person där denne har ett bestämmande inflytande. Nätkoncession får dock beviljas även andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade överföringsnätet till utlandet.

Nätkoncession får inte beviljas den som söker nätkoncession för linje som avser stamnätet eller större delen därav om inte certifiering enligt 12 kap. 14 § har beslutats.

Överlåtelse och upphörande av nätkoncession

18 §

En nätkoncession *skall* återkallas helt eller delvis,

1. om en ledning eller ett ledningsnät inte längre behövs för en säker elförsörjning,

2. om staten, med stöd av 1 kap. 5 § lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, löser in den eller de ledningar som avses med nätkoncessionen, eller

3. om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen.

En nätkoncession *ska* återkallas helt eller delvis,

1. om en ledning eller ett ledningsnät inte längre behövs för en säker elförsörjning,

2. om staten, med stöd av 1 kap. 5 § lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, löser in den eller de ledningar som avses med nätkoncessionen,

3. om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen, *eller*

4. om den som innehar koncession för linje som avser stamnätet eller största delen därav inte blir certifierad eller får certifieringen återkallad enligt 12 kap. 14 §.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten. Avser nätkoncessionen en utlandsförbindelse, prövas dock frågan om återkallelse av regeringen.

3 kap. Nätverksamhet m.m.*Avgränsning av nätverksamhet*

1 a §

En juridisk person som bedriver nätverksamhet får inte bedriva produktion av eller handel med el.

Utan hinder av första stycket får produktion av el bedrivas tillsammans med nätverksamhet av samma juridiska person, om produktionen

1. uteslutande är avsedd att täcka nätförluster, eller
2. sker tillfälligt i syfte att ersätta utebliven el vid elavbrott.

En juridisk person som har nätkoncession för linje som avser stamnätet eller största delen därav får inte bedriva produktion av eller handel med naturgas.

Skyldighet att ansluta anläggning

6 §

Den som har nätkoncession för linje är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning till ledningen.

Twister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende *skall* fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet *skall* kunna avgöras.

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningsstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

Den som har nätkoncession för linje är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning till ledningen. *Om anslutning vägras, ska koncessionshavaren skriftligen motivera sitt beslut. Av motiveringen ska framgå vilka ekonomiska eller tekniska skäl som beslutet grundar sig på.*

Twister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende *ska* fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet *ska* kunna avgöras.

7 §

Den som har nätkoncession för område är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäligen villkor ansluta en elektrisk anläggning inom området till ledningsnätet.

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende *skall* fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet *skall* kunna avgöras.

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

Den som har nätkoncession för område är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäligen villkor ansluta en elektrisk anläggning inom området till ledningsnätet. *Om anslutning vägras, ska koncessionshavaren skriftligen motivera sitt beslut. Av motiveringen ska framgå vilka ekonomiska eller tekniska skäl som beslutet grundar sig på.*

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende *ska* fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet *ska* kunna avgöras.

Skyldighet att överföra el

9 §

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäligen villkor överföra el för annans räkning.

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäligen villkor överföra el för annans räkning.

Om överföring vägras, ska koncessionshavaren skriftligt motivera sitt beslut. Av motiveringen ska framgå vilka ekonomiska eller tekniska skäl som beslutet grundar sig på.

Överföringen av el *skall* vara av god kvalitet.

En nätkoncessionshavare är skyldig att avhjälpa brister hos överföringen i den utsträckning kostnaderna för att avhjälpa bristerna är rimliga i förhållande till de olägenheter för elanvändarna som är förknippade med bristerna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka krav som *skall* vara uppfyllda för att överföringen av el *skall* vara av god kvalitet.

Överföringen av el *ska* vara av god kvalitet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka krav som *ska* vara uppfyllda för att avhjälpa bristerna hos överföringen i den utsträckning kostnaderna för att avhjälpa bristerna är rimliga i förhållande till de olägenheter för elanvändarna som är förknippade med bristerna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka krav som *ska* vara uppfyllda för att överföringen av el *ska* vara av god kvalitet.

Upprättande av övervakningsplan

17 §

Den som har nätkoncession *skall* upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen *skall* det framgå vilka åtgärder som *skall* vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen *skall* särskilt anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål *skall* uppnås.

Koncessionshavaren *skall* årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt planen. Rapporten *skall* offentliggöras samt ges in till nätmyndigheten.

Den som har nätkoncession *ska* upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen *ska* det framgå vilka åtgärder som *ska* vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen *ska* särskilt anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål *ska* uppnås.

Koncessionshavaren *ska* årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt planen. Rapporten *ska* offentliggöras samt ges in till nätmyndigheten.

digheten.

digheten. Då en övervakningsansvarig utsetts enligt 17 a § ska denne ansvara för att rapporten upprättas samt ges in till nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

17 a §

Ett företag som bedriver nätverksamhet och som ingår i en koncern, vari det också ingår företag som bedriver produktion eller handel med el, ska utse en övervakningsansvarig. Den övervakningsansvarige ska vara helt oberoende och självständigt svara för att den övervakningsplan som stadgas i 17 § har upprättats på rätt sätt samt att den följs av nätföretaget.

Den övervakningsansvarige ska påpeka de brister i hanteringen av övervakningsplanen han finner för nätföretaget. Den övervakningsansvarige ska vid behov samråda med nätmyndigheten om hur bestämmelserna om övervakningsplanen ska tillämpas.

Den övervakningsansvarige ska årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen. Rapporten ska offentliggöras och ges in till nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela föreskrifter om utnämmandet av den övervakningsansvarige och dennes

uppdrag.

Kommunicering med kunder

23 §

Ett företag som avses i 1 b § ska tydligt ange avsändarens identitet då det kommunicerar med kunder.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om hur avsändarens identitet ska anges.

Nätmyndighetens hantering av klagomål mot nätkoncessionshavare

24 §

Om nätmyndigheten får in en anmälan mot en nätkoncessionshavare med påstående om att koncessionshavaren inte efterlever någon av bestämmelserna i 3 kap. 9 a §, 9 d §, 10 §, 16 §, 23 §, 4 kap. 1–6 §§, 8–9 a §§, 11 §, 8 kap. 4 §, 4 d–10 §§, 12 och 13 §§ samt 11 kap. ska nätmyndigheten fatta beslut i ärendet inom två månader från det att anmälan kom in till myndigheten.

Om nätmyndigheten behöver begära in ytterligare uppgifter för att avgöra ärendet, får myndigheten förlänga tiden med två månader. Om sökanden medger det, får myndigheten förlänga

tiden med den ytterligare tid som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.

Nätmyndighetens beslut ska gälla omedelbart.

5 kap. Skälighetsbedömning av nätkoncessionshavares intäkter

18 §

Nätmyndigheten är beslutande myndighet enligt 3, 10–13 och 15–17 §§. När det gäller intäkter från en stamledning är dock regeringen beslutande myndighet.

Nätmyndigheten ska lämna förslag till beslut som rör intäktsramen för en stamledning till regeringen för prövning. Regeringen ska förkasta eller godta förslaget.

Regeringens beslut ska offentliggöras. Nätmyndighetens förslag ska framgå av beslutet.

Nätmyndigheten är beslutande myndighet enligt 3, 10–13 och 15–17 §§.

8 kap. Övergripande systemansvar och balansansvar m.m.

Balansansvar

6 §

En elleverantör, som skall börja leverera el i en uttagspunkt skall omedelbart anmäla detta till berörd innehavare av nätkoncession. Anmälan skall även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En elleverantör som övertar leveranserna till en elanvändare i

En elleverantör, som ska börja leverera el i en uttagspunkt ska omedelbart anmäla detta till berörd innehavare av nätkoncession. Anmälan ska även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En elleverantör kan överta leveranserna till en elanvändare i

dennes uttagspunkt får bara göra detta från och med den första dagen i en kalendermånad. I ett sådant fall skall en anmälan enligt första stycket ske senast den femtonde dagen i kalendermånaden före övertagandet.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte de elleverantörer som avses i 7 §.

En innehavare av nätkoncession som tar emot en anmälan enligt första stycket *skall* sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om elleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

dennes uttagspunkt varje dag i månaden. En anmälan enligt första stycket ska innehålla uppgift om när bytet ska träda i kraft. Om inte annat överenskommits mellan parterna ska bytet genomföras inom tre veckor från dagen för anmälan.

En innehavare av nätkoncession som tar emot en anmälan enligt första stycket *ska* sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om elleverantörers skyldigheter enligt första och andra styckena.

11 kap. Särskilda bestämmelser om överföring och leverans av el till konsumenter

Avtal om leverans av el

13 §

Ett avtal mellan en konsument och en elleverantör ska innehålla uppgifter om

- 1. elleverantörens namn, adress och telefonnummer,*
- 2. elleverantörens åtagande gentemot konsumenten,*
- 3. datum när avtalet ingåtts,*
- 4. var konsumenten kan finna*

information om elleverantörens priser och övriga villkor samt jämförpriser,

5. när fakturering ska ske och med vilket intervall,

6. den tid som avtalet löper,

7. vad som gäller med avseende på förlängning av avtalet i fråga om avtal som löper under en viss tid,

8. villkoren för uppsägning av avtalet,

9. principen för hur kostnaden ska beräknas för att i förtid avbryta ett avtal som löper under viss tid,

10. villkoren för ersättning och återbetalning om tjänster inte tillhandahålls enligt avtalet med avseende på

a) felaktig eller försenad fakturering och

b) vad som gäller när preliminär fakturering har skett i större utsträckning än vad som avtalats,

11. hur ett tvistlösningsförfarande enligt denna lag inleds, samt

12. konsumentens övriga rättigheter gentemot elleverantören.

Information om avtalets innehåll ska lämnas till konsumenten innan avtal ingås. En skriftlig bekräftelse på att avtal har ingåtts och vad som avtalats ska lämnas till konsumenten snarast efter avtalets ingående.

14 §

Elleverantörer eller nätkoncessionshavare får inte diskriminera mellan konsumenter beroende på valt betalningssätt.

15 §

Om elleverantören ändrar avtalsvillkoren, ska konsumenten underrättas om ändringen i god tid före den dag då de ändrade villkoren ska börja gälla. Sådan underrättelse ska ske genom ett särskilt meddelande till konsumenten eller genom annonsering i den dagstidning som har störst spridning i den kommun där leveransen sker och med information på elleverantörens webbplats. I underrättelsen ska en upplysning lämnas om att konsumenten har rätt att säga upp avtalet om avtalsvillkoren förändrats till nackdel för konsumenten och vad konsumenten i sådant fall har att iaktta.

Vad som stadgas i första stycket ska inte gälla vid förändringar som är hänförliga till skatter eller avgifter till det allmänna.

Om konsumenten säger upp avtalet på grund av ändrade avtalsvillkor och inom tre veckor ingår ett nytt avtal om köp av el, får ändringarna inte träda i kraft för det aktuella avtalet. Det nya avtalet ska träda i kraft när konsumenten inte längre är bunden av det gamla avtalet.

En konsument får säga upp ett

avtal om elleverans, som inte är tidsbestämt, utan att påföras någon kostnad, avgift eller annan förpliktelse till följd av uppsägningen.

Information till konsumenten

16 §

Information om konsumentens rättigheter enligt detta kapitel ska finnas angiven på elleverantörens och på nätkoncessionshavarens webbplats. Informationen ska på konsumentens begäran kunna lämnas på annat sätt. Informationen ska vara tydlig.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om den information som konsumenten har rätt till enligt första stycket.

Förskottsbetalning

17 §

En elleverantör eller nätkoncessionshavare som har skälig anledning att befara att en konsument inte kommer att fullgöra sina betalningsförpliktelser har rätt att begära förskottsbetalning för försäljning eller överföring av el.

Om förskottsbetalning har begärts enligt första stycket får förskottet inte utgöra ett större belopp än vad som motsvarar fyra

månaders beräknade avgifter för leveransen eller överföringen.

Har konsumenten under en tid av åtta kalendermånader från det att förskottsbetalning första gången betalades i rätt tid fullgjort sina betalningsförpliktelser ska kravet på förskottsbetalning avbrytas.

Byte av elleverantör

18 §

Ett byte av elleverantör i enlighet med 8 kap. 6 § andra stycket ska genomföras utan särskild kostnad för konsumenten. I det fall en konsument byter elleverantör under löpande avtalstid kan konsumenten bli skyldig att ersätta frånträdande elleverantör.

Vid byte av elleverantör i enlighet med 8 kap. 6 § andra stycket ska konsumenten ha fått en slutavräkning senast inom sex veckor från dagen då den frånträdande elleverantörens leverans upphörde.

Rätt till förbrukningsuppgifter

19 §

Konsumenten har rätt till sina förbrukningsuppgifter en gång per kalendermånad från nätkoncessionshavaren. Konsumenten ska utan kostnad och på ett enkelt sätt få del av förbrukningsuppgifterna.

Uppgifterna ska lämnas per uttagspunkt. Det är den som är abonnent i uttagspunkten som har rätt till uppgiften.

Klagomålshantering

20 §

Elleverantörer och nätkoncessionshavare ska ha fastställda rutiner för hantering av klagomål från konsumenter.

Elleverantörer och nätkoncessionshavare ska till nätmyndigheten lämna uppgifter om sin hantering av klagomål från konsumenter.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om lämnandet av uppgifter enligt andra stycket.

12 kap. Tillsyn m.m.

Tillsynsmyndigheter m.m.

1 §

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas, såvitt avser frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Tillsynen i övrigt över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten.

Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. och inte heller efterlevnaden av elleve- Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. 1–15 §§, 17 och 18 §§, och inte

rantörernas skyldigheter enligt 8 kap. 1–4 §§, 5 § första och andra styckena och 6–11 a §§.

Nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.

heller efterlevnaden av elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. 1–4 §§, 5 § första och andra styckena och 6–11 a §§.

Nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.

1 a §

Ärenden om undantag enligt artikel 7.1, 7.2 och 7.3 i rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel prövas av regeringen.

Nätmyndigheten *skall* utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Nätmyndigheten *skall* därvid offentliggöra sitt yttrande.

Ärenden om undantag enligt artikel 17.1, 17.2 och 17.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel prövas av regeringen.

Nätmyndigheten *ska* utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Nätmyndigheten *ska* därvid offentliggöra sitt yttrande.

Nätmyndighetens ledning

1 b §

Regeringen ska förordna generaldirektören för nätmyndigheten för en period av fem till sju år. Förordnandet kan endast förnyas en gång.

Certifiering

14 §

Den som innehar, eller söker, koncession för stamnätet eller största delen därav ska ansöka om certifiering hos nätmyndigheten.

För att bli certifierad krävs att nätföretaget uppfyller bestämmelserna i 3 kap. 1 a–1 d §§.

En certifiering ska återkallas av nätmyndigheten om nätföretaget inte längre uppfyller kraven i andra stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar föreskrifter om certifieringsprocessen samt hur den löpande kontrollen av den certifierade ska genomföras.

13 kap. Övriga bestämmelser

Överklagande

5 §

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3, 6–8, 9 b, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§, 5 kap. 3, 11–13, 15–17, 26 och 27 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstill-

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3, 6–8, 9 b, 11, 14, 15 och 24 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§, 5 kap. 3, 11–13, 15–17, 26 och 27 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8, 11 och 14 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvalt-

stånd krävs vid överklagande till kammarrätten. ningsdomstol. Prövningstill-
stånd krävs vid överklagande till
kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Övergångsbestämmelser

-
- 1. Denna lag träder i kraft den ...*
 - 2. Den som innehar koncession för stamnätet eller största delen därav när denna lag träder i kraft ska omgående ansöka om certifiering i enlighet med bestämmelserna i 12 kap. 14 §. Nätmyndigheten ska pröva en sådan ansökan skyndsamt.*

2 Förslag till lag om ändring av naturgaslagen (2005:403)

Härigenom föreskrivs i fråga om naturgaslagen (2005:403)

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 §, 2 kap. 14 §, 3 kap. 2 §, 3 kap. 5 §, 3 kap. 6 §, 3 kap. 9 §, 6 kap. 5 §, 7 kap. 8 §, 10 kap. 1 § och 11 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas 16 nya paragrafer 1 kap. 8 a §, 8 b § och 10 §, 2 kap. 8 a §, 3 kap. 10–11 §§, 8 kap. 13–19 §§, 10 kap. 3 a §, 14–15 §§,

dels att rubriken närmast före 1 kap. 10 § ska lyda "Utsatta kunder", rubriken närmast före 3 kap. 11 § ska lyda "Tillsynsmyndighetens hantering av klagomål mot naturgasföretag", rubriken närmast före 8 kap. 13 § ska lyda "Avtal om leverans av naturgas", rubriken närmast före 8 kap. 16 § ska lyda "Information till konsumenter", rubriken närmast före 8 kap. 17 § ska lyda "Förskottsbetalning", rubriken närmast före 8 kap. 18 § ska lyda "Byte av leverantör av naturgas", rubriken närmast före 8 kap. 19 § ska lyda "Klagomålshantering", rubriken närmast före 10 kap. 3 a § ska lyda "Tillsynsmyndighetens ledning", rubriken närmast före 10 kap. 14 § ska lyda "Certifiering".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Inledande bestämmelser

Definitioner

2 §

Med naturgas avses i denna lag även biogas, gas från biomassa och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i naturgas-systemet.

Med naturgas avses även flytande (kondenserad) naturgas.

Med naturgas avses i denna lag även biogas, gas från biomassa och andra gaser i den mån det är tekniskt möjligt *och säkert* att använda dessa gaser i naturgassystemet.

8 a §

Med systemanvändare avses i denna lag varje fysisk eller juridisk person som levererar natur-

gas till eller får leveranser av naturgas från naturgassystemet.

8 b §

Med slutet distributionssystem avses i denna lag en naturgasledning eller ett nät av naturgasledningar som uteslutande används för att överföra naturgas inom en geografiskt avgränsad industriell eller kommersiell plats och där överföring av naturgas inte sker till konsumenter.

Utsatta kunder

10 §

Med utsatta kunder avses de naturgaskonsumenter som är berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 §

En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation.

Koncession krävs inte för en naturgasledning

1. vars huvudsakliga användning är att överföra naturgas till slutförbrukare inom ett avgränsat geografiskt område, eller

2. som utgör ett slutet distri-

butionssystem eller en del av ett sådant.

För att omfattas av undantaget från koncession enligt andra stycket punkten 2 ska driften eller produktionsprocessen hos systemanvändarna vara integrerad av tekniska skäl eller av säkerhetsskäl, eller att systemet huvudsakligen distribuerar naturgas till ägaren eller den driftsansvarige för systemet eller till företag med anknytning till ägaren av systemet eller den driftsansvarige för systemet.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får i det enskilda fallet medge undantag från kravet på koncession enligt andra stycket. Undantag ska ges för en bestämd tid.

8 a §

Koncession får inte beviljas den som innehar koncessionspliktiga naturgasledningar om inte certifiering enligt 10 kap. 14 § har beslutats.

Återkallelse av koncession

14 §

En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift, *eller*

3. om den som innehar koncessionspliktiga naturgasledningar inte certifieras enligt 10 kap. 14 § eller får certifieringen återkallad.

3 kap. Skyldigheter för innehavare av naturgasledningar

Juridisk och personell åtskillnad

2 §

Ett företag som bedriver överföring av naturgas får inte bedriva handel med naturgas.

Ett företag som bedriver överföring av naturgas får inte bedriva *produktion av* eller handel med naturgas.

I ett företag som innehar koncession för naturgasledning får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Ett företag som bedriver överföring av naturgas får inte bedriva produktion av eller handel med el.

Anslutning av naturgasledning m.m.

5 §

Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling

av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen.

Skyldighet föreligger inte om den först nämnda ledningen saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som

1. uteslutande används för egen räkning, *eller*

2. *utgör ett slutet distributionssystem eller en del av ett sådant system.*

Överföring av naturgas

6 §

Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor överföra naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som

1. uteslutande används för egen räkning, *eller*

2. *utgör ett slutet distributionssystem eller en del av ett sådant system.*

Övervakningsplan

9 §

Den som bedriver överföring av naturgas *skall* upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen *skall* det framgå vilka åtgärder som *skall* vidtas för att motverka diskriminerande beteende gent-

Den som bedriver överföring av naturgas *ska* upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen *ska* det framgå vilka åtgärder som *ska* vidtas för att motverka diskriminerande beteende gent-

emot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen *skall* dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål *skall* uppnås.

Den som bedriver överföring av naturgas *skall* årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits. Rapporten *skall* ges in till tillsynsmyndigheten och i samband därmed offentliggöras av ingivaren.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

emot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen *ska* dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål *ska* uppnås.

Den som bedriver överföring av naturgas *ska* årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits. Rapporten *ska* ges in till tillsynsmyndigheten och i samband därmed offentliggöras av ingivaren. *Då en övervakningsansvarig utsetts enligt 10 § ska denne ansvara för att rapporten upprättas samt ges in till tillsynsmyndigheten.*

10 §

Ett företag som bedriver nätverksamhet och som ingår i en koncern, vari det också ingår företag som bedriver produktion eller handel med naturgas, ska utse en övervakningsansvarig. Den övervakningsansvarige ska vara helt oberoende och självständigt svara för att den övervakningsplan som anges i 9 § har upprättats på rätt sätt samt att den följs av nätföretaget.

Den övervakningsansvarige ska påtala brister i hanteringen av övervakningsplanen för nätföretaget. Den övervakningsansvarige ska vid behov samråda med tillsynsmyndigheten om hur bestämmelserna i övervakningsplanen

ska tillämpas.

Den övervakningsansvarige ska årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen. Rapporten ska offentliggöras och ges in till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om utnämnan­de av den övervakningsansvarige och dennes uppdrag.

Tillsynsmyndighetens hantering av klagomål mot naturgasföretag

11 §

Om tillsynsmyndigheten får in en anmälan mot en innehavare av naturgasledning eller en innehavare av förgasningsanläggning med påstående om att företaget inte efterlever någon av bestämmelserna i 3–4 kap., 7 kap. 4–9 §§ och 12 och 13 §§ samt 8 kap. denna lag ska tillsynsmyndigheten fatta beslut i ärendet inom två månader från det att anmälan kom in till myndigheten.

Om tillsynsmyndigheten behöver begära in ytterligare uppgifter för att avgöra ärendet, får myndigheten förlänga tiden med två månader. Om sökanden medger det, får myndigheten förlänga tiden med den ytterligare tid som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Tillsynsmyndig-

hetens beslut ska gälla omedelbart.

6 kap. Anslutningsavgifter och tariffer

Tariffer för överföring, lagring och förgasning

2 §

Tariffer för överföring och lagring av naturgas samt för tillträde till en förgasningsanläggning *skall* vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Tariffer för överföring och lagring av naturgas samt för tillträde till en förgasningsanläggning *ska* vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Tillsynsmyndigheten ska i fråga om tariffer för lagring av naturgas samråda med systemanvändarna vid utarbetandet av tarifferna eller metoderna för deras fastställande.

5 §

Den som bedriver överföring av naturgas får inte börja tillämpa sin avgift och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § eller sin överföringstariff förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten.

Godkännande *skall* lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller kraven på att den *skall* vara objektiv och icke-diskriminerande.

Godkännande *ska* lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller kraven på att den *ska* vara objektiv och icke-diskriminerande.

När det gäller en naturgasledning som utgör ett slutet distributionssystem eller en del av ett sådant krävs godkännande enligt första stycket endast om en kund begär det.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som

avses med en ansökan, *skall* myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället *skall* tillämpas.

Beslut enligt första och *andra* styckena gäller omedelbart.

Tillsynsmyndigheten *skall* delge sådana beslut enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

avses med en ansökan, *ska* myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället *ska* tillämpas.

Beslut enligt första och *tredje* styckena gäller omedelbart.

Tillsynsmyndigheten *ska* delge sådana beslut enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

7 kap. Övergripande systemansvar och balansansvar

Övergripande systemansvar

8 §

En leverantör av naturgas, som *skall* börja leverera naturgas till en uttagspunkt, *skall* omedelbart anmäla detta till innehavaren av naturgasledningen. Anmälan *skall* även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En leverantör av naturgas som övertar leveranserna till en naturgasförbrukare i dennes uttagspunkt får bara göra detta från och med den första dagen i en kalendermånad. Anmälan enligt första stycket skall därvid ske senast en månad innan övertagandet skall ske.

En innehavare av naturgasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav

En leverantör av naturgas, som *ska* börja leverera naturgas till en uttagspunkt, *ska* omedelbart anmäla detta till innehavaren av naturgasledningen. Anmälan *ska* även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En leverantör av naturgas kan överta leveranserna till en naturgasförbrukare i dennes uttagspunkt varje dag i månaden. En anmälan enligt första stycket ska innehålla uppgift om när bytet ska träda i kraft. Om inte annat överenskommit mellan parterna ska bytet genomföras senast tre veckor från dagen för anmälan.

enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om naturgasleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om naturgasleverantörens skyldigheter enligt första och andra styckena.

8 kap. Särskilda bestämmelser om överföring av naturgas till konsumenter

Avtal om leverans av naturgas

13 §

Ett avtal mellan en konsument och en leverantör av naturgas ska innehålla uppgifter om

- 1. naturgasleverantörens namn, adress och telefonnummer,*
- 2. naturgasleverantörens åtagande gentemot konsumenten,*
- 3. datum när avtalet ingåtts,*
- 4. var konsumenten kan finna information om naturgasleverantörens priser och övriga villkor samt jämförpriser,*
- 5. när fakturering ska ske och med vilket intervall,*
- 6. den tid som avtalet löper,*
- 7. vad som gäller med avseende på förlängning av avtalet i fråga om avtal som löper under en viss tid,*
- 8. villkoren för uppsägning av avtalet,*
- 9. principen för hur kostnaden ska beräknas för att i förtid avbryta ett avtal som löper under viss tid,*

10. villkoren för ersättning och återbetalning om tjänster inte tillhandahålls enligt avtalet med avseende på

a) felaktig eller försenad fakturering och

b) vad som gäller när preliminär debitering har skett i större utsträckning än vad som avtalats,

11. hur ett tvistlösningsförfarande enligt denna lag inleds, samt

12. konsumentens övriga rättigheter gentemot naturgasleverantören.

Information om avtalets innehåll ska lämnas till konsumenten innan avtal ingås. En skriftlig bekräftelse på att avtal har ingåtts och vad som avtalats ska lämnas till konsumenten snarast efter avtalets ingående.

14 §

En leverantör av naturgas eller ett företag som bedriver gasnätsverksamhet får inte diskriminera mellan konsumenter beroende av valt betalningssätt.

15 §

Om en leverantör av naturgas ändrar avtalsvillkoren, ska konsumenten skriftligen underrättas om ändringen i god tid före den dag då de ändrade avtalsvillkoren ska börja gälla. Sådan underrättelse ska ske genom ett särskilt meddelande till konsumenten eller genom annonsering i den dagstidning som har störst sprid-

ning i den kommun där leveransen sker och med information på naturgasleverantörens webbplats. I underrättelsen ska en upplysning lämnas om att konsumenten har rätt att säga upp avtalet om avtalsvillkoren ändras till nackdel för konsumenten och vad konsumenten i sådant fall har att iakttä.

Vad som stadgas i första stycket ska inte gälla vid ändringar som är hänförliga till skatter eller avgifter till det allmänna.

Om en konsument säger upp avtalet på grund av ändrade avtalsvillkor och inom tre veckor ingår ett nytt avtal om köp av naturgas får ändringarna inte träda i kraft för det aktuella avtalet. Det nya avtalet ska träda i kraft när konsumenten inte längre är bunden av det gamla avtalet.

En konsument får säga upp ett avtal om leverans av naturgas, som inte är tidsbestämt, utan att påföras någon kostnad, avgift eller annan förpliktelse till följd av uppsägningen.

Information till konsumenter

16 §

Information om konsumentens rättigheter enligt detta kapitel ska finnas angiven på naturgasleverantörens och på företag som bedriver gasnätsverksamhets webbplats. Informationen ska på

konsumentens begäran lämnas på annat sätt. Informationen ska vara tydlig.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om den information som konsumenten har rätt till enligt första stycket.

Förskottsbetalning

17 §

En leverantör av naturgas eller ett företag som bedriver naturgasnätsverksamhet som har skälig anledning att befara att en konsument inte kommer att fullgöra sina betalningsförpliktelser har rätt att begära förskottsbetalning för försäljning eller överföring av naturgas.

Om förskottsbetalning har begärts enligt första stycket får förskottet inte utgöra ett större belopp än vad som motsvarar fyra månaders beräknade avgifter för leveransen eller överföringen.

Har konsumenten under en tid av åtta kalendermånader från det att förskottsbetalning första gången betalades i rätt tid fullgjort sina betalningsförpliktelser ska kravet på förskottsbetalning avbrytas.

*Byte av leverantör av naturgas**18 §*

Ett byte av naturgasleverantör enligt 7 kap. 8 § ska genomföras utan särskild kostnad för konsumenten. I det fall en konsument byter naturgasleverantör under pågående avtalstid kan konsumenten bli skyldig att ersätta frånträdande leverantör.

Vid byte av naturgasleverantör enligt 7 kap. 8 § ska konsumenten ha fått en slutavräkning senast inom sex veckor från dagen då leveransen av naturgas upphörde.

*Klagomålshantering**19 §*

Leverantörer av naturgas och naturgasnätsföretag ska ha fastställda rutiner för hantering av klagomål från konsumenter.

Leverantörer av naturgas och naturgasnätsföretag ska till tillsynsmyndigheten lämna uppgifter om sin hantering av klagomål från konsumenter.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om lämnandet av uppgifter enligt andra stycket.

10 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 §

Tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av

1. denna lag och föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen, och

2. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1775/2005 av den 28 september 2005 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.

Tillsynen omfattar inte efterlevnaden av bestämmelserna i 7 kap. med undantag för 5 och 6 §§, 8 a kap. med undantag för 1 § och inte heller efterlevnaden av bestämmelserna i 5 och 8 kap. Lag (2008:901).

2. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnät.

Tillsynen omfattar inte efterlevnaden av bestämmelserna i 7 kap. med undantag för 5 och 6 §§, 8 a kap. med undantag för 1 § och inte heller efterlevnaden av bestämmelserna i 5 och 8 kap. *med undantag för 16 § och 19 §.* Lag (2008:901).

Tillsynsmyndighetens ledning

3 a §

Regeringen ska förordna generaldirektören för tillsynsmyndigheten för en period av fem till sju år. Förordnandet kan endast förnyas en gång.

Certifiering

14 § *Den som innehar koncessionspliktiga naturgasledningarna ska ansöka om certifiering hos tillsynsmyndigheten.*

För att bli certifierad krävs att den som innehar koncessionspliktiga naturgasledningarna upp-

fyller bestämmelserna i 3 kap. 2 §.

En certifiering ska återkallas av tillsynsmyndigheten om den som innehar koncessionspliktiga naturgasledningar inte längre uppfyller kraven i andra stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om certifieringsprocessen samt hur den löpande kontrollen av den certifierade ska genomföras.

15 §

Tillsynsmyndigheten ska vägra certifiering om

1. sökanden inte uppfyller bestämmelserna enligt 3 kap. 2 §, eller

2. om sökanden inte kan visa att ett beviljande av certifiering inte kommer att äventyra en trygg energiförsörjning i Sverige och Europeiska unionen.

11 kap. Övriga bestämmelser

Överklagande

4 §

Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 15 och 16 §§, 6 kap. 5 § första stycket, 7 kap. 5 § andra stycket samt 10 kap. 3, 4, 7 och 10 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning enligt 7 kap. 2 § samt om åtgärder och ersättning enligt 8 a kap. 5 och

Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 15 och 16 §§, 3 kap. 11 §, 6 kap. 5 § första stycket, 7 kap. 5 § andra stycket samt 10 kap. 3, 4, 7, 10, och 14–15 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning enligt 7 kap. 2 § samt om åtgärder och ersättning

6 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

enligt 8 a kap. 5 och 6 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Lag (2006:646).

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den ...

2. Den som innehar transmissionsledningar *ska när denna lag träder i kraft omgående ansöka om certifiering i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. 14 §. Tillsynsmyndigheten ska pröva en sådan ansökan skyndsamt.*

3 Förslag till förförordning om ändring i elförordningen (1994:1250)

Härigenom föreskrivs i fråga om elförordningen (1994:1250)
dels att 15 § ska ha följande lydelse,
dels att 15 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Nätmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. när gränserna för en nätkoncession för område kan ändras enligt 2 kap. 12 § ellagen (1997:857),
2. de krav som ska vara uppfyllda för att överföring av el ska vara av god kvalitet enligt 3 kap. 9 § ellagen,
3. innehållet i risk- och sårbarhetsanalyser och åtgärdsplaner enligt 3 kap. 9 c § samt om offentliggörandet av dessa,
4. informationen till elanvändarna enligt 3 kap. 9 d § ellagen,
5. skyldighet att rapportera elavbrott till nätmyndigheten,
6. innehållet i en övervakningsplan enligt 3 kap. 17 § ellagen och om offentliggörande av den årliga rapporten,
7. skyldigheten för den som har nätkoncession att offentliggöra sin nättariff enligt 4 kap. 11 § tredje stycket ellagen,
8. offentliggörande av villkor i balansavtal enligt 8 kap. 4 b § ellagen,
9. hur de uppgifter som avses i 8 kap. 12 § första–tredje styckena ellagen ska beräknas och redovisas för elanvändarna,
10. skyldigheten för elproducenter att offentliggöra uppgifter enligt 8 kap. 13 § första stycket ellagen, *och*
11. skyldigheten för elleverantörer att lämna uppgifter enligt 8 kap. 13 § andra stycket.

10. skyldigheten för elproducenter att offentliggöra uppgifter enligt 8 kap. 13 § första stycket ellagen,
11. skyldigheten för elleverantörer att lämna uppgifter enligt 8 kap. 13 § andra stycket,
12. utnämmandet av övervakningsansvarig och dennes uppdrag enligt 3 kap. 18-19 §§ ellagen,
13. hur avsändarens identitet ska anges i de fall som avses i 3 kap. 20 § ellagen, *och*

*14. den information nätkon-
cessionshavare ska lämna till
nätmyndigheten enligt 11 kap.
20 § ellagen.*

15 a §

Nätmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. elleverantörers informationsskyldighet enligt 8 kap. 5 § tredje stycket ellagen (1997:857),

2. de uppgifter som en 2. de uppgifter som en
underrättelse enligt 8 kap. 8 § underrättelse enligt 8 kap. 8 §
andra stycket ellagen *skall* inne- andra stycket ellagen *ska* inne-
hålla, *och* hålla,

3. elleverantörers skyldighet 3. elleverantörers skyldighet
att lämna uppgifter enligt 8 kap. att lämna uppgifter enligt 8 kap.
11 b § ellagen. 11 b § ellagen,

*4. den certifiering som ska ske
enligt 12 kap. 14 § ellagen samt
förordning (2010:xx) om certifi-
ering av vissa företag som bedri-
ver nätverksamhet,*

*5. den löpande kontrollen av
den certifierade, och*

*6. den information som kon-
sumenten har rätt till enligt 11
kap. 14 § ellagen.*

Denna förordning träder i kraft den ...

4 Förslag till förordning om ändring i naturgasförordningen (2006:1043)

Härigenom föreskrivs i fråga om naturgasförordningen (2006:1043)

dels att det ska införas fyra nya paragrafer 19 a §, 28 a §, 28 b §, 34 a §,

dels att 25 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 28 a § ska lyda "Information till konsument".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §

Energimarknadsinspektionen får meddela föreskrifter om utnämmandet av övervakningsansvarig och dennes uppdrag enligt 3 kap. 9–10 § naturgaslagen (2005:403).

Anmälan och underrättelse om leverans av naturgas

25 §

Energimarknadsinspektionen får meddela närmare föreskrifter om anmälningar enligt 7 kap. 8 § första stycket och underrättelser enligt 7 kap. 8 § tredje stycket naturgaslagen (2005:403). Förordning (2007:1321)

Energimarknadsinspektionen får meddela närmare föreskrifter om anmälningar enligt 7 kap. 8 § första stycket, *om naturgasleverantörers skyldigheter enligt 7 kap. 8 § andra stycket* och underrättelser enligt 7 kap. 8 § tredje stycket naturgaslagen (2005:403). Förordning (2007:1321)

*Information till konsument**28 a §*

Energimarknadsinspektionen får meddela närmare föreskrifter om den information som konsumenten har rätt till enligt 8 kap. 16 § naturgaslagen (2005:403).

28 b §

Energimarknadsinspektionen får meddela närmare föreskrifter om den information som naturgasföretag ska lämna till tillsynsmyndigheten enligt 8 kap. 19 § naturgaslagen (2005:403).

34 a §

Energimarknadsinspektionen får meddela föreskrifter om

1. den certifiering som ska ske enligt 10 kap. 14 § naturgaslagen samt förordning (2010:xx) om certifiering av vissa företag som bedriver nätverksamhet,

2. den löpande kontrollen av den certifierade.

Denna förordning träder i kraft den ...

5 Förslag till förordning (2010:xx) om certifiering av vissa företag som bedriver nätverksamhet

Regeringen föreskriver följande.

1 § Denna förordning gäller certifiering enligt 12 kap. 14 § ellagen (1997:857) och 10 kap. 14 § naturgaslagen (2005:403).

2 § En begäran om certifiering ska prövas av Energimarknadsinspektionen inom fyra månader efter ansökan från nätföretaget. Har inget beslut om certifiering fattats inom fyra månader anses ansökan vara godkänd.

3 § Energimarknadsinspektionen ska kontrollera att den certifierade uppfyller kraven i 12 kap. 14 § andra stycket ellagen (1997:857) eller 10 kap. 14 § andra stycket naturgaslagen (2005:403) efter en motiverad begäran från Europeiska kommissionen. Beslut om huruvida certifieringen ska kvarstå ska fattas inom fyra månader efter det att den motiverade begäran inkom. Har inget nytt beslut fattats inom fyra månader kvarstår nätföretagets certifiering.

Särskilda bestämmelser om certifiering i förhållande till tredje länder

4 § Energimarknadsinspektionen ska underrätta Europeiska kommissionen när en ägare till eller den systemansvarige för ett överföringssystem som kontrolleras av en eller flera personer från tredje länder begär certifiering enligt 10 kap. 14 § naturgaslagen (2005:403).

Med tredje länder avses i denna förordning länder utanför EU och EES.

Energimarknadsinspektionen ska omgående underrätta Europeiska kommissionen om omständigheter som skulle leda till att en eller flera personer från tredjeländer får kontroll över ett överföringssystem eller en överföringsansvarig för överföringssystem.

5 § Den systemansvariga för överföringssystemet ska underrätta Energimarknadsinspektionen om eventuella omständigheter som skulle leda till att en eller flera personer från tredje länder får kontroll över överföringssystemet eller den systemansvarige för överföringssystemet.

6 § Energimarknadsinspektionen ska ta fram ett förslag till beslut om certifiering av en systemansvarig för överföringssystemet enligt 4 och 5 §§ inom fyra månader efter ansökan från den systemansvarige för överföringssystemet.

Energimarknadsinspektionen ska omgående anmäla förslag till beslut enligt första stycket till Europeiska kommissionen. Energimarknadsinspektionen ska begära ett yttrande från Europeiska kommissionen gällande kriterierna i 10 kap. 15 § naturgaslagen (2005:403).

7 § Energimarknadsinspektionen ska besluta om certifiering inom två månader från det att Europeiska kommissionen avgett sitt yttrande.

8 § Energimarknadsinspektionens beslut och Europeiska kommissionens yttrande ska offentliggöras tillsammans. I de fall Energimarknadsinspektionens beslut avviker från Europeiska kommissionens yttrande ska skälen för Energimarknadsinspektionens beslut offentliggöras.

Gemensamma bestämmelser

9 § Energimarknadsinspektionen ska informera Europeiska kommissionen om beslut enligt 12 kap. 14 § ellagen (1997:857) respektive 10 kap. 14 § naturgaslagen (2005:403).

Denna förordning träder i kraft den ...

6 Förslag till förordning om ändring i förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Energimarknadsinspektionens uppgifter är att

1. ansvara för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen enligt ellagen (1997:857), naturgaslagen (2005:403) med undantag för frågor om försörjningstrygghet enligt 8 a kap., och lagen (1978:160) om vissa rörledningar samt för tillsynen och regelgivningen enligt fjärrvärmelagen (2008:263),

2. upprätta och offentliggöra en tillsynspolicy,

3. inom sitt verksamhetsområde verka för

a) effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna,

b) funktion, effektivitet och konkurrenskraftiga priser på fjärrvärmemarknaderna,

c) stärka el-, naturgas- och fjärrvärmekundernas ställning och möjliggöra aktiva valmöjligheter genom lättillgänglig och tillförlitlig information,

4. främja energikonsumenterns rättigheter genom att i samråd med Konsumentverket samordna upprättandet av svar avseende Europeiska kommissionens checklista, offentliggöra samt hålla checklistan fortsatt aktuell,

5. följa och analysera utvecklingen på el-, naturgas- och fjärrvärmemarknaderna och lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion,

6. inom sitt område fullgöra uppgifter som följer av

a) Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG,	a) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG,
---	---

senast ändrat genom rådets direktiv 2008/3/EG,

b) Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG och i det sammanhanget samråda med Affärsverket svenska kraftnät när det gäller utarbetandet av den årliga rapporten om försörjningstrygghet för naturgas,

c) Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar,

d) Europaparlamentets och rådets förordning nr 1775/2005 av den 28 september 2005 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.

b) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG och i det sammanhanget samråda med Affärsverket svenska kraftnät när det gäller utarbetandet av den årliga rapporten om försörjningstrygghet för naturgas,

d) Europaparlamentets och rådets förordning nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten,

e) Europaparlamentets och rådets förordning nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel, och

f) Europaparlamentets och rådets förordning nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättandet av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter.

Denna förordning träder i kraft den ...

7 Förslag till förordning om ändring i förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät

Härigenom föreskrivs i fråga om i förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät att 3 § ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Svenska kraftnät ska också

1. bygga ut stamnätet för el baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar,
2. svara för tillsyn i frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet enligt ellagen (1997:857) och förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el,
3. främja konkurrensen på el- och naturgasmarknaderna,
4. främja forskning, utveckling och demonstration av ny teknik av betydelse för verksamheten,
5. svara för beredningsplaneringen inom sitt verksamhetsområde under kris- eller krigsförhållanden,
6. bedriva tjänsteexport inom sitt verksamhetsområde,
7. främja dammsäkerheten i landet,
8. bygga ut, installera och förvalta ledningar för elektronisk kommunikation, främst på stamnätet, samt upplåta nätkapacitet i dessa,
9. svara för uppgifter som följer av att verket är kontoförande myndighet enligt lagen (2003:113) om elcertifikat,
10. handlägga frågor om ursprungsgarantier enligt lagen (2006:329) om ursprungsgarantier för högeffektiv kraftvärme och förnybar el,
11. bevaka tillgången på höglastkapacitet i det svenska elsystemet och löpande förmedla information om effektutgång till marknadens aktörer,
12. inom sitt verksamhetsområde se till att möjligheterna att bygga ut förnybar elproduktion underlättas,

13. årligen till regeringen redovisa sitt arbete som systemansvarig myndighet för naturgas, särskilt uppgifter om förhållanden av betydelse för utvärdering av gasmarknadsreformen,

14. samråda med Energimarknadsinspektionen vid utförande av inspektionens uppdrag att utarbeta en årlig rapport om försörjningstryggheten för naturgas enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG,

15. samråda med Statens energimyndighet vid utförande av myndighetens uppdrag om årlig rapportering enligt Rådets direktiv 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning,

16. årligen senast den 10 januari, den 10 april, den 10 juli samt den 10 oktober redovisa statistiska uppgifter om elimport från tredje land för föregående kvartal enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/3/EG och

17. se till att de regelverk och rutiner som affärsverket disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag.

16. årligen senast den 10 januari, den 10 april, den 10 juli samt den 10 oktober redovisa statistiska uppgifter om elimport från tredje land för föregående kvartal enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/3/EG,

17. se till att de regelverk och rutiner som affärsverket disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag,

18. inkassera kapacitetsavgifter,

19. delta i utvecklingen av regionala marknader för el och naturgas inom Norden och EU,

20. ska delge Energimarknadsinspektionen resultatet av sin tillsyn över det nationella elsy-

stemet driftssäkerhet, och

21. utföra de uppgifter som åligger den systemansvariga för överföringsystem för el i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2009/714/EG av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.

Denna förordning träder i kraft den ...

8 Förslag till förordning (2007:1153) med ändring i förordning med instruktion för Statens energimyndighet

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2007:1153) med instruktion för Statens energimyndighet att det i förordningen ska införas en ny paragraf 17 a §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 a §

Statens energimyndighet ska bistå Affärsverket svenska kraftnät med den statistik och de prognoser som ligger inom myndighetens verksamhetsområde och som ska tas fram i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning 2009/714/EG av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.

Denna förordning träder i kraft den ...

9 Förslag till förordning om ändring i förordning (2009:607) med instruktion för Konsumentverket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2009:607) med instruktion för Konsumentverket att 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Myndigheten ska därutöver

1. följa och analysera konsumenternas ställning på marknaderna samt vid behov vidta eller föreslå åtgärder,

2. med utbildning och information stödja kommunernas konsumentverksamhet i frågor som rör konsumentskydd och konsumentlagstiftning,

3. vara kontaktmyndighet för svenska myndigheters samarbete med myndigheter inom EES och med Europeiska gemenskapernas kommission i konsumentrelaterade frågor som rör informations-samhällets tjänster enligt lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster,

4. vara kontaktmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 av den 27 oktober 2004 om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsument-skyddslagstiftningen, *och*

5. fullgöra de uppgifter som en behörig myndighet har enligt samma förordning, i fråga om efterlevnaden av sådana regler som myndigheten har tillsyn över.

4. vara kontaktmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 av den 27 oktober 2004 om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsument-skyddslagstiftningen,

5. fullgöra de uppgifter som en behörig myndighet har enligt samma förordning, i fråga om efterlevnaden av sådana regler som myndigheten har tillsyn över, *och*

6. *bistå Energimarknadsinspektionen med uppgifter avseende konsumentrelaterade frågor på el- och naturgasmarknaden och som anges i Europaparlamentets och rådets direktiv*

2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.

Denna förordning träder i kraft den ...

10 Förslag till förordning om ändring i förordning (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket

dels att 4 § punkt 3 ska upphävas,

dels att det ska införas nya bestämmelser 4 § 8 och 9.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Konkurrensverket ska utöver vad som följer av 3 §

1. uppmärksamma hinder mot en effektiv konkurrens i offentlig och privat verksamhet, lämna förslag till konkurrensutsättning och till regelreformer samt följa upp utvecklingen på konkurrensområdet,

2. fullgöra den övervakning och rapportering avseende detaljhandel med alkohol som överenskommits mellan Sverige och Europeiska gemenskapernas kommission,

3. ansvara för efterlevnaden av de rapporteringskrav i fråga om vissa konkurrensfrågor på elmarknaden som följer av artikel 23.8 andra stycket i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG, ändrat genom rådets direktiv 2004/85/EG,

4. avge yttranden enligt 23 § förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation,

5. inom sina verksamhetsområden och i lämplig omfattning utfärda allmänna råd,

6. samla in uppgifter för statistikändamål, *och* 6. samla in uppgifter för statistikändamål,

7. när verket från allmän domstol eller Marknadsdomstolen får en kopia av en dom eller ett slutligt beslut som gäller tillämpningen

av artikel 81 eller artikel 82 i EG-fördraget utan dröjsmål översända domen eller beslutet till Europeiska gemenskapernas kommission,

8. bistå Energimarknadsinspektionen med underlag i övervakningen av de områden som anges i artikel 37.1 punkterna j) och k) i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG med underlag gällande konkurrensrelaterade frågor, och

9. bistå Energimarknadsinspektionen med underlag i övervakningen av de områden som anges i artikel 41.1 punkterna j) och k) i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG med underlag gällande konkurrensrelaterade frågor.

Denna förordning träder i kraft den ...

1 Uppdraget och dess genomförande

1.1 Bakgrund

I juni 2009 antogs de fem rättsakter som utgör de tredje energi-marknadspaketet. De fem rättsakterna är

- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (elmarknadsdirektivet),
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och om upphävande av förordning (EG) nr 1228/2003 (elförordningen),
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG (gasmarknadsdirektivet),
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005 (gasförordningen), samt
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (byråförordningen).

Utredningens uppdrag att genomföra det tredje inre marknads-paketet för el och naturgas i det svenska regelverket utgör en del av det pågående arbetet inom EU som syftar till att skapa en gemensam inre marknad för el och naturgas. Genom att harmonisera

regelverket och främja utvecklandet av gränsöverskridande handel skapas förutsättningar för effektivt fungerande konkurrensutsatta marknader för el och naturgas.

Arbetet med att ta fram det tredje inre marknadspaketet inleddes med den energihandlingsplan som antogs av ministerrådet i mars 2007. Samma år tog Europeiska kommissionen fram ett förslag till nytt regelverk för de europeiska marknaderna för el och naturgas. Syftet med det reviderade regelverket är att fullborda liberaliseringen av dessa marknader.

Det tredje energimarknadspaketet utgörs av fem rättsakter och omfattar de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven och den reviderade förordningen om villkoren för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel från 2003, samt den reviderade förordningen om villkoren för tillträde till naturgasöverföringsnät från 2005. Det omfattar även den nya förordningen om inrättandet av en byrå för samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheterna. Byråförordningens bestämmelser rör dels ACER:s inrättande och organisation, men omfattar även dess uppgifter. Många uppgifter omfattas av bestämmelserna i de övriga rättsakterna i paketet och berör där förutom ACER även kommissionen, nationella tillsynsmyndigheter samt Entso för el (ENTSO-E) och Entso för gas (ENTSO-G) berörs. Utredningen har därmed hanterat dessa uppgifter med utgångspunkt från de förstnämnda direktiven och förordningen vad gäller förslag till ny och förändrad lagstiftning.

De fem rättsakterna i det tredje marknadspaketet utgör tillsammans grunden för det fortsatta arbetet med att harmonisera de berörda marknaderna samt att skapa och förstärka de nödvändiga förutsättningarna för effektiva konkurrensutsatta marknader. De reviderade rättsakterna innehåller flera nya och även mer detaljerade åtgärder som ska främja harmoniseringen och dess effekter. Därutöver har man nu skapat en byrå för samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheterna (ACER).

Paketet innehåller bl.a. åtgärder som riktar sig mot branschen i form åtgärder som syftar till att skapa en mer effektiv åtskillnad mellan transmissionsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet inom handel och produktion. Detta regelverk är avsevärt utökat både för el och för naturgas. De reviderade direktiven innehåller även bestämmelser som innebär ett betydligt utökat kundskydd som även omfattar förhållandevis detaljerade bestämmelser som syftar till att skydda konsumenterna på de aktuella marknaderna.

Ytterligare en viktig beståndsdel i paketet är det mer detaljerade regelverket kring nationella tillsynsmyndigheter samt deras befogenheter och uppgifter. Syftet är även att skapa mer harmoniserade förutsättningar för de nationella tillsynsmyndigheterna i de olika medlemsstaterna. En förutsättning för att regelverket ska få det önskade genomslaget är att eventuella brister i tillämpningen av det nya regelverket snabbt och effektivt kan följas upp av de nationella tillsynsmyndigheterna.

Det tredje paketet omfattar även en ökad betoning av behovet av samarbete i arbetet med att främja harmoniseringen av marknaderna och deras regelverk. Här får byrån för samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter på el och naturgasområdet som nu inrättas en viktig roll. Byrån får bl.a. till uppgift att stärka tillsynen över marknaderna och agera som tvistlösande i vissa frågor som rör gränsöverskridande förbindelser. Byrån har också möjlighet att under vissa omständigheter fatta beslut inom några av de områden som vanligen tillfaller de nationella tillsynsmyndigheterna. Det nya regelverket omfattar även bestämmelser som anger hur vissa frågor ska processas. Byrån har här en viktig roll i det att den ska avge yttrande rörande flera frågor.

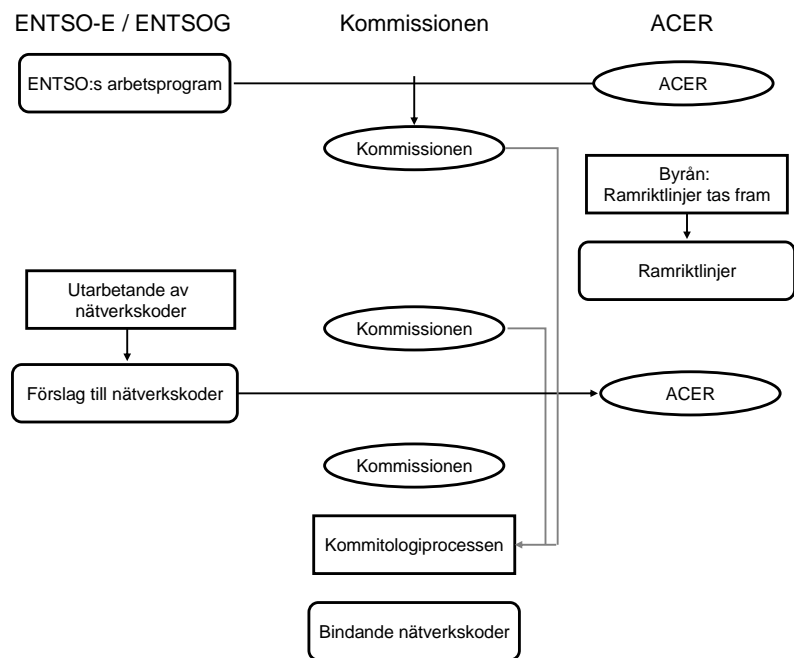
Inom ramen för elförordningen och naturgasförordningen skapas även två organisationer som ska fungera som samarbetsorgan för de systemansvariga för överföringsnäten, dvs. transmissionsföretagen inom el och naturgas. De nya organisationerna är Entso för el (ENTSO-E) och Entso för gas (ENTSO-G). Även dessa funktioner har en viktig roll att fylla i harmoniseringen av det europeiska regelverket.

Det tredje marknadspaketet har utvecklat ett antal processer för att ta fram mer detaljerade regelverk som bygger på den s.k. *bottom-up principen*. Denna princip tillämpas på flera områden inom det tredje energimarknadspaketet och innebär att de aktörer som besitter relevant kompetens tar fram det mer detaljerade regelverket för rutiner och rekommendationer etc. som sedan ska noteras/godkännas/fastställas av ACER och/eller kommissionen. Denna ansats används exempelvis vid utarbetandet av de s.k. nätföreskrifterna. För svenskt vidkommande är detta snarare att likställa med den s.k. Nordic Grid Code vilka behandlar mer operativa aspekter av hanteringen av överföringsförbindelser, varför utredningen menar att beteckningen nätverkskoder bättre avspeglar detta regelverks funktion för svenskt vidkommande.

För att få en mer heltäckande bild av hur de nya samarbets- och konsultationsprocesserna är tänkta att fungera måste man se till samtliga rättsakter för respektive marknad. Bestämmelserna i elmarknadsdirektivet, elförordningen och byråförordningen speglar olika infallsvinklar av samma företeelser. Detsamma gäller för gasmarknadsdirektivet, naturgasförordningen och byråförordningen.

För att visa på hur samarbetet är tänkt att fungera har utredningen valt att här beskriva processen för utarbetandet av de nätverkskoder som i slutändan kommer att vara bindande på den inre marknaden.

Figur 1.1 En förenklad bild över utarbetandet av ramverksriktlinjer och nätverkskoderna

Källa: Discussion paper – Third package guidelines and codes. European Commission (DG TREN).

Processen för att ta fram nätverkskoder består av flera led som involverar aktörerna i figur 1. Resonemanget här kommer att utgå från elmarknaden, men processen är i princip densamma för gasmarknaden. För elmarknaden är den aktuella lagstiftningen från det tredje inre marknadspaketet elmarknadsdirektivet (EG) 2009/72, elförordningen (EG) 2009/714 och byråförordningen (EG) 2009/713. För naturgasmarknaden är det gasmarknadsdirektivet (EG) 2009/73, naturgasförordningen (EG) 2009/715 och byråförordningen. Dessa leder i sin tur till ett antal icke-bindande ramriktlinjer samt de nätverkskoder som blir bindande när de antas genom kommitologiprocessen.

Entso för el ska utarbeta nätverkskoder för de områden som anges i artikel 8.6 i elförordningen (se avsnitt 5.3.8). Dessa områden är relativt omfattande, varför kommissionen ska ange vilka områden som ska *prioriteras* ett givet år. Innan kommissionen lägger fast prioriteringarna för ett visst år ska den ha konsulterat ACER, Entso för el och andra berörda intressenter.

För att underlätta Entso för els arbete med nätverkskoderna ska ACER ta fram icke-bindande *ramriktlinjer*. Även här sker det en konsultation då ACER ska samråda med Entso för el och andra berörda intressenter. ACER skickar sedan ramriktlinjerna till kommissionen. Om kommissionen anser att ramriktlinjerna är tillfyllest skickar de dem vidare till Entso för el tillsammans med en uppmaning att ta fram *nätverkskoder* som överensstämmer med den aktuella ramriktlinjen. Entso för el ska lämna sitt förslag till nätverkskod till ACER. ACER kan antingen skicka tillbaka utkastet till nätverkskoder till Entso för el tillsammans med en motivering eller så kan de skicka utkastet till kommissionen tillsammans med en rekommendation att kommissionen ska anta utkastet till nätföreskrift. Om kommissionen inte antar nätföreskriften ska den ange orsaken till detta. Om nätverkskoderna antas i enlighet med kommitologiprocessen blir de *bindande nätverkskoder*.

Det finns även en process för hur kommissionen kan ta fram nätverkskoder om Entso för el eller ACER inte har utfört sina uppgifter enligt bestämmelserna i artikel 6 i elförordningen.

Här kan det vara värt att påpeka att när nätverkskoderna har antagits i enlighet med kommittologiförfarandet ingår de i det bindande regelverket.

Om vi lämnar processen för utarbetandet av nätverkskoderna, så har kommissionen även möjlighet att anta bindande riktlinjer för ett antal områden enligt artikel 18 i elförordningen (se avsnitt

5.3.18). Detta sker då på kommissionens eget initiativ och riktlinjerna antas genom kommitologiprocessen. De områden som omfattas för el är riktlinjer för hanteringen av kompensation mellan transmissionsnätsföretag (TSO:er), riktlinjer för harmonisering av tariffer, riktlinjer för den lägsta nödvändiga harmoniseringsgraden vad gäller tillhandahållande av information (artikel 15 i elförordningen), bestämmelser för elhandel respektive investeringsstöd för sammanlänkningskapacitet inklusive lokaliseringssignaler. Dessutom omfattas de områden som anges i artikel 8.6 (se beskrivningen av nätverkskoderna ovan), samt säkerhet och driftsnormer. Elförordningen innehåller i bilaga I redan riktlinjer om hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet i gränsöverskridande sammanlänkningskapacitet.

Det tredje energimarknadspaketet omfattar en rad andra områden där det nu finns bestämmelser som rör olika frågeställningar på de inre marknaderna för el och naturgas. Syftet med att låta dessa frågor ingå i det tredje marknadspaketet är att skapa bättre och tydligare förutsättningar för att harmonisera både regelverk och förbättra de rent praktiska förutsättningarna för väl fungerande inre marknader för el och naturgas. Till det senare hör exempelvis de icke-bindande gemenskapsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanerna som ska tas fram av ENTSO-E och ENTSOG vartannat år.

Det tredje paketet omfattar även bestämmelser som syftar till att harmonisera de nationella tillsynsmyndigheternas uppgifter och befogenheter eftersom det är dessa myndigheters uppgift att säkerställa att marknadens aktörer, inklusive transmissionsnätsföretagen, lever upp till de nya bestämmelserna i direktiven och annan relevant lagstiftning när nätverkskoderna har antagits genom kommitologiprocessen. När de antas genom denna process blir de en del av gemenskapsrätten vilket innebär att de nationella tillsynsmyndigheterna har behörighet att undersöka och följa upp hur nätverkskoderna efterlevs. Tillsynsmyndigheterna har härigenom även möjlighet att påföra sanktioner. Även ACER ska följa och analysera hur de riktlinjer och nätverkskoder som antagits av kommissionen genomförs i syfte att skapa förutsättningar för ett konsekvent genomförande och en konsekvent tillämpning av detta regelverk. För att skapa goda förutsättningar för övervakningen som även genomförs på ett effektivt sätt är det viktigt att tillsynsmyndigheterna och ACER samarbetar.

Detta är särskilt viktigt då ACER inte har egna befogenheter i denna del. Vad gäller ACER:s möjligheter att yttra sig om huruvida beslut fattade av nationella tillsynsmyndigheter överensstämmer med de riktlinjer som avses i direktiven eller förordningarna för el och naturgas, kan sådana yttranden i slutändan hanteras av kommissionen som därvid kan begära att den berörda tillsynsmyndigheter ändrar eller återkallar sitt beslut om riktlinjerna inte följts.

Det tredje paketet innebär således ett ytterligare steg mot fullbordandet av öppna och konkurrensutsatta el- och gasmarknader. Marknader där harmoniserade och integrerade regelverk, inklusive tillsynen, gör det möjligt för både elmarknadens aktörer och dess kunder att med förtroende agera och tillgodogöra sig den öppna marknadens möjligheter.

1.2 Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag består i att lämna förslag till lagstiftning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra elmarknadsdirektivet och gasmarknadsdirektivet i det svenska regelverket. Därutöver har vi även i uppgift att förslå anpassningar i lagstiftning och regelverk i övrigt med anledning av förordningen om villkor för tillträde till nätet för gränsöverskridande handel med el, förordningen om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten samt till förordningen en inrättande av en byrå för samarbete mellan tillsynsmyndigheterna.

Avslutningsvis har vi i uppdrag att utreda behovet av förändrade bestämmelser om funktionell åtskillnad på naturgasmarknaden, och om utredaren finner det lämpligt, lämna förslag till sådana förändringar. Utredningens direktiv återfinns i bilaga 1.

Vi ska enligt tilläggsdirektiv (Dir. 2010:39) redovisa våra överväganden och lämna våra författningsförslag senast den 30 april 2010. Utredningens direktiv Genomförande av det tredje inre marknadspaketet för el och naturgas m.m. (Dir. 2009:21) beskriver uppdraget mer i detalj.

1.3 Utredningens genomförande

Utredarens arbete har bedrivits i nära samarbete med utredningens experter. I betänkande används därför genomgående beteckningen utredningen.

Det första sammanträdet med expertgruppen hölls den 27 augusti 2010, därefter har ytterligare sju sammanträden ägt rum.

Uppdragets fokus är genomförandet av de fem rättsakter som ingår i det tredje energimarknadspaketet. Därutöver ingår även en utvärdering av det eventuella behovet av förändrade bestämmelser om funktionell åtskillnad på naturgasmarkanden.

Utgångspunkten för utredningens arbete har därmed varit att analysera behovet av förändringar i det svenska regelverket som en följd av de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven, samt de reviderade förordningarna om villkoren för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och villkoren för tillträde till naturgasöverföringsnäten. Även behovet av förändringar i det svenska regelverket med utgångspunkt från den nya förordningen om en byrå för samarbete mellan tillsynsmyndigheter (byråförordningen) har analyserats.

Resultatet av analysen har i kombination med de erfarenheter från branschorganisationerna, enskilda el- och naturgasföretag, myndigheter och kunder som utredningens experter bidragit med resulterat i de författningsförslag som utredningen lägger fram i detta betänkande. Utredningens experter har bidragit med synpunkter och erfarenheter från en mångfald områden. Utredningen har därutöver även haft kontakter med ett flertal olika aktörer inom energisektorn samt även haft kontakter med berörda myndigheter, vilket bl.a. omfattat kontakter med Regelrådet. Under arbetet har utredningen arrangerat en workshop om kommunikation och varumärkesprofilering.

Även kända faktiska förhållanden på de svenska marknaderna för el och naturgas har legat till grund för utredningens analys. Ett sådant förhållande är Affärsverket svenska kraftnäts roll på den svenska elmarknaden. Utredningen har baserat sina förslag på att Svenska kraftnät förutsätts fortsätta detta arbete under överskådlig tid. Vi har därmed utgått från att det är sannolikt att Svenska kraftnät kommer att certifieras som systemansvarig för det svenska överföringssystemet för el, dvs. det svenska stamnätet. Utredningen har även gjort bedömningen att det är sannolikt att Swedegas AB kommer att certifieras som systemansvarig för sitt över-

föringssystem för naturgas. Därutöver bedömer utredningen att det även är sannolikt att Svenska kraftnät kommer att certifieras även för naturgas då verket även fortsättningsvis förutsätts utföra vissa uppgifter som åligger en systemansvarig för överförings-system för naturgas.

1.4 Betänkandets innehåll

Betänkandet är indelat i fem delar med följande huvudsakliga innehåll.

Del I behandlar genomförandet av det inre marknadspaketet för el och omfattar en genomgång av bestämmelserna i elmarknadsdirektivet och förordningen om tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel. Fokus är på de nyheter och förändringar som gjorts i de reviderade rättsakterna. Del I omfattar även utredningens överväganden och förslag med anledning av dessa två rättsakter.

Del II behandlar genomförandet av det tredje inre marknadspaketet för naturgas och omfattar en genomgång av bestämmelserna i gasmarknadsdirektivet och förordningen om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnät. Fokus är på de nyheter och förändringar som gjorts i de reviderade rättsakterna. Del II omfattar även utredningens överväganden och förslag med anledning av dessa två rättsakter.

Del III behandlar genomförandet av förordningen om inrättandet av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheterna. Denna förordning är ny. Del III omfattar även utredningens överväganden och förslag med anledning av denna rättsakt.

Del IV omfattar en utvärdering av behovet av förändrade regler för åtskillnad på naturgasmarknaden, samt de överväganden som denna utvärdering resulterat i.

Del V omfattar en bedömning av konsekvenserna av utredningens förslag samt författningskommentarer.

2 Den svenska elmarknaden

2.1 Inledning

Den svenska elmarknaden öppnades för konkurrens 1996 genom att samtliga kunder fick möjlighet att byta elleverantör. Inledningsvis var bytesaktiviteten förhållandevis låg, mycket beroende på den avgift för mätare som togs ut under de första åren. Sedan denna avgift slopades har aktiviteten ökat i betydande omfattning, inte minst under de senaste åren då informationen om priser på elmarknaden ökat betydligt och blivit mer lättillgänglig.

2.2 Elmarknadens struktur

2.2.1 Övergripande struktur

Elmarknaden utgörs av en reglerad del som omfattar den verksamhet som bedrivs av nätföretagen och en konkurrensutsatt del som omfattar produktion av och handel med el. Det finns ca 170 elnätsföretag och 120 elhandlare. I vissa sammanhang benämns elhandelsföretagen istället elleverantörer.

Nätverksamhet

Nätverksamhet bedrivs därmed som reglerade monopol oberoende av om det är stamnät, regionnät eller distributionsnät. Stamnätet ägs av staten genom Svenska kraftnät och utgörs av 15 000 km ledning. Regionnäten ägs främst av Vattenfall, E.ON och Fortum, och de utgörs av ca 33 000 km ledning. De lokala distributions-

näten ägs främst av de stora kraftbolagen samt av kommuner. Dessa nät utgörs av ca 479 000 km ledning.

Stamnätet är ett högspänningsnät som utgör stommen i systemet genom att det transporterar el över längre sträckor. Här ingår även överföringsförbindelserna med Sveriges grannländer. Svenska kraftnät driver och förvaltar stamnätet och har rollen som systemansvarig, dvs. säkerställer fysiskt att det är balans mellan in- och utmatning av el i det svenska systemet. Svenska kraftnät deltar också i de samarbeten som finns både inom EU och i Norden och som syftar till att planera den framtida utbyggnaden av överföringsnätet. Här är Svenska kraftnät naturligtvis även aktivt vad gäller det svenska stamnätet och de krav som kan ställas på dess kapacitet av aktiviteter både inom och utom landet.

Regionnäten utgör i princip ett mellanled mellan stamnätet och de lokala distributionsnäten, men det finns även större elanvändare av typen elintensiv industri anslutna direkt till dessa nät. De lokala distributionsnäten är de nät som förbinder de överliggande ledningarna med det stora flertalet konsumenter och andra slutkunder.

För att bedriva elnätsverksamhet krävs koncession och Energi-marknadsinspektionen granskar skäligheten i elnätsföretagens avgifter för överföring och anslutning av el. För närvarande pågår en övergång från en ex post till en ex ante reglering. Den nya regleringen innebär att inspektionen ska besluta om elnätsföretagens intäktsramar för fyra år i taget. Beslutet ska fattas innan denna period börjar. Det nya regelverket är infört i ellagen och kommer att tillämpas fullt ut från den 1 januari 2012.

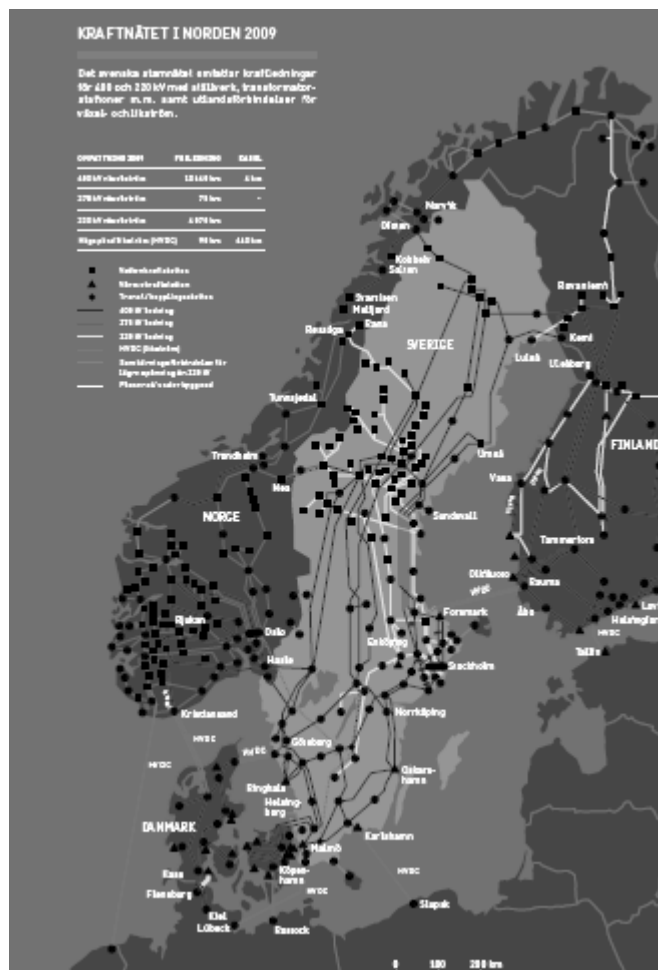
I dag finns ca 170 elnätsföretag, vilket innebär att antalet elnätsföretag minskat sedan marknaden öppnades. Mer exakt finns det för lokalnät 169 elnätsföretag och 175 redovisningsenheter. För regionnäten finns det 5 elnätsföretag och 6 redovisningsenheter. Därutöver finns det även några utlandsförbindelser samt några företag med linjekoncession. Det är nätföretagen som ansvarar för mätning och avräkning av de anslutna kunderna.

Utöver de utlandsförbindelser som ägs av svenska staten och förvaltas genom Svenska kraftnät finns det ytterligare två förbindelser som förbinder Sverige med annan medlemsstat, Baltic Cable och SwePol Link, ägda av Baltic Cable AB respektive SwePol Link AB. Baltic Cable AB ägs av Statkraft Energy AS (2/3) och E.ON Sverige AB (1/3). SwePol Link AB ägas av svenska staten genom Svenska kraftnät (51 procent) och Polska Grupa Energetyczna,

PGE (49 procent). På regionnättsnivå finns också ett antal mindre utlandsförbindelser, som inte ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät. Två förbindelser på 130 kV i Värmland (ägare Fortum Distribution AB) och en på 130 kV i Norrbotten (ägare Vattenfall Distribution AB) korsar gränsen till Norge. Det finns också en 130 kV kabelförbindelse mellan Skåne och Själland (ägare E.ON Elnät Sverige AB).

Bilden nedan visar det nordiska transmissionsnätet där det svenska stamnätet ingår såväl som de svenska utlandsförbindelserna.

Figur 2.1 Kraftnätet i Norden 2009

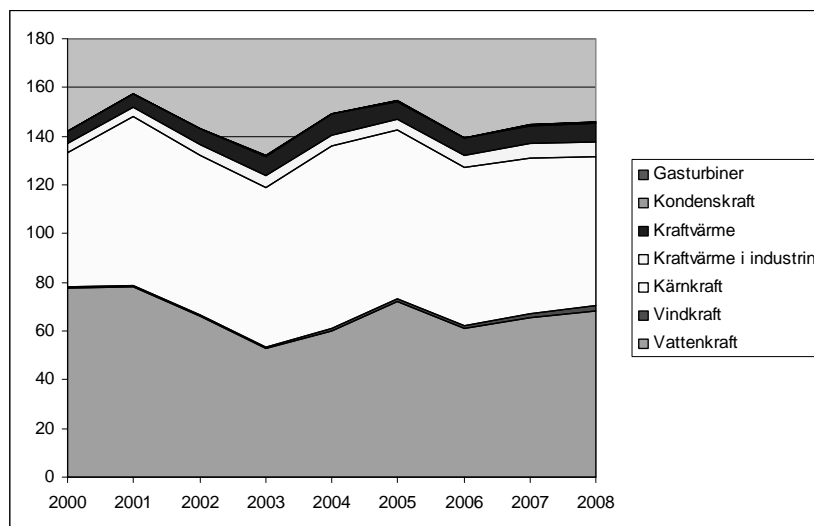

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisning 2009.

Produktion

Under år 2008 producerades totalt 146 TWh el i Sverige fördelat på kärnkraft 42 procent, vattenkraft 47 procent, samt 11 procent fossil- och biobränslebaserad produktion och vindkraft. Figur 2.2 visar hur Sveriges elproduktion utvecklats under perioden 2000 till 2008.

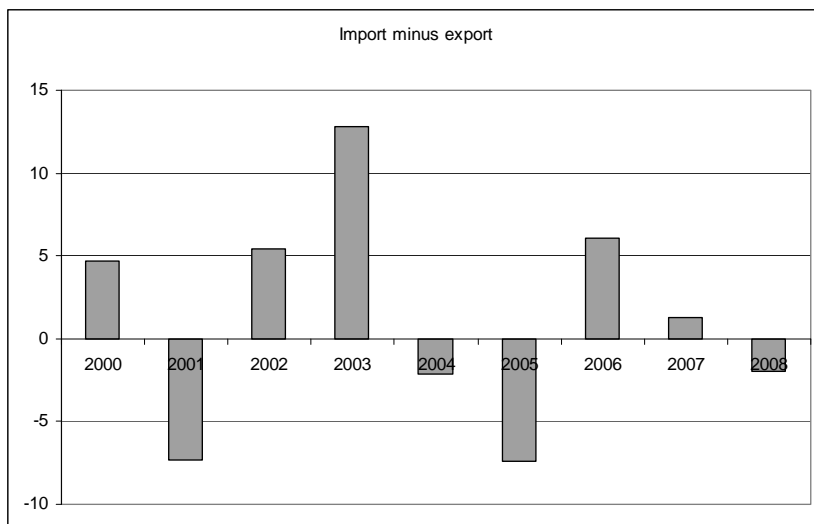
Figur 2.2 Sveriges elproduktion för tiden 2000–2008 (TWh)

Källa: Energiläget i siffror 2009, Energimyndigheten.

Sveriges export och import varierar över tid beroende av faktorer såsom våtår/torrår, prisnivån i respektive land/området etc. Figur 2.3 visar nettoimporten/exporten under perioden 2000–2008.

Figur 2.3 Sverige netto export/import för tiden 2000–2008 (TWh)

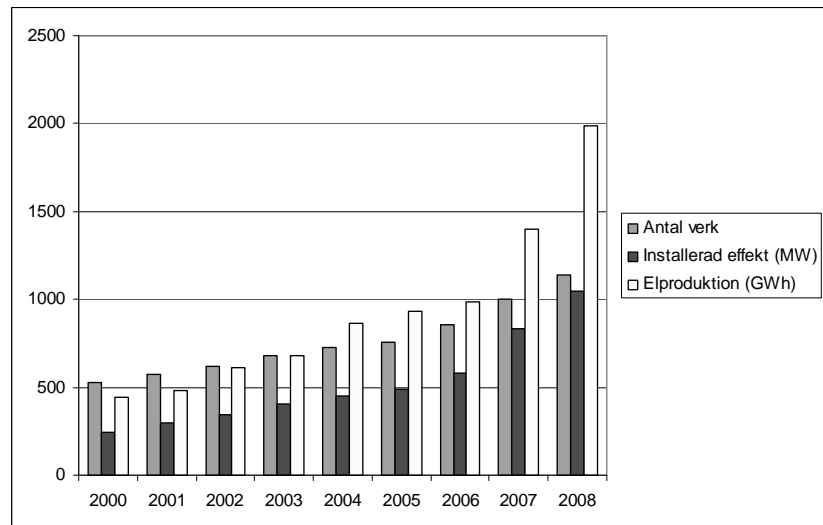

Källa: Energiläget i siffror 2009, Energimyndigheten.

Huvuddelen av produktionen av el i Sverige utgörs av kärnkraft och vattenkraft. I dagsläget är det dock ett stort fokus på förnybar energi, där Sverige arbetat med olika typer av styrmedel i syfte att skapa incitament för investeringar i sådan produktion. Elcertifikatsystemet syftar till att öka produktionen av el från förnybara källor och inrättades den 1 maj 2003. Systemet har förlängts till år 2030. Elcertifikaten har främst gått till biobränslebaserad produktion, men även till vatten- och vindkraft. I mars 2010 lämnade regeringen en proposition som omfattade förslag på att elcertifikatsystemet förlängs t.o.m. 2035, samt att kvotpliktsnivåerna ska avspegla målet att produktionen av förnybar el ska ha ökat med 25 TWh till år 2020 jämfört med 2002 års nivå. 2008 stod Vattenfall, E.ON och Fortum för 79 procent av installerad produktionskapacitet. I dag svarar fem företag för huvuddelen av elproduktionen i Sverige; Vattenfall, Fortum, E.ON, Skellefteå Kraft samt Statkraft, varvid de två sistnämnda har betydligt mindre marknadsandelar. Efter marknadsöppningen har det skett en rad uppköp och sammanslagningar inom produktionen vilket har resulterat i de ägare och den struktur som vi för närvarande ser på marknaden.

Under senare år har det varit stort fokus på utbyggnaden av vindkraft. Figur 2.4 nedan illustrerar hur vindkraften har utvecklats under perioden 2000–2008.

Figur 2.4 Vindkraftens utveckling 2000–2008

Källa: Energiläget i siffror 2009, Energimyndigheten.

Handel

Den konkurrensutsatta svenska elmarknaden ingår i den större nordiska elmarknaden. El (råkraft) handlas via Nord Pool, den gemensamma nordiska elbörsen men kan även handlas bilateralt då det inte är tvingande att avyttra all el via börsen. Nord Pool har marknadsplatser både för handel med fysiska leveranser av el och för handel med finansiella instrument. Handel på Nord Pool Spot (fysisk handel) är timbaserad och leveranserna omfattar tillgång till överföringskapacitet genom de implicita auktioner som är en del av marknadsplatsens funktion. Handeln på Nord Pools spotmarknad uppgick till 298 Twh under 2008 (EI R2009:08).

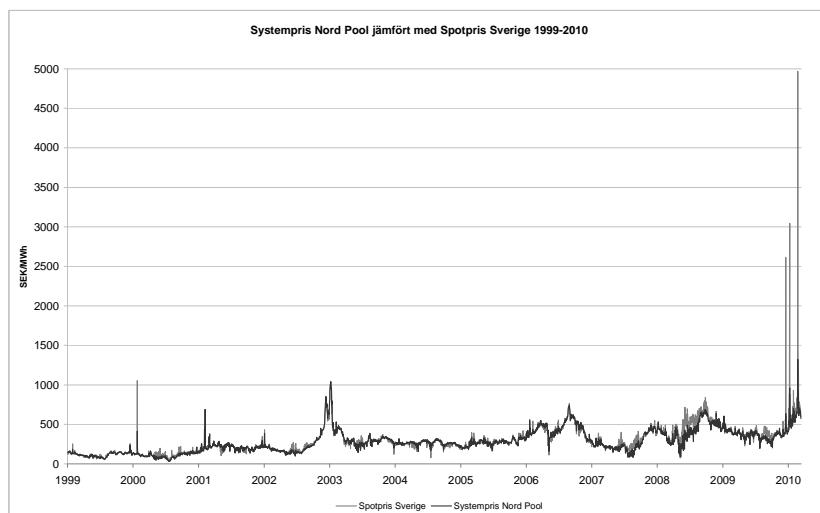
Den fysiska handeln med el omfattar båda marknaderna Elspot och Elbas. På Elspot fastställs systempriset utifrån de samlade köp- och säljbuden. Den nordiska elmarknaden är dock uppdelad i olika anmälningsområden som i dagligt tal brukar kallas prisområden. Om det uppstår flaskhalsar mellan dessa områden, dvs. när den

fysiska överföringskapaciteten inte är tillräcklig, kommer priserna i ett eller flera områden att avvika från systempriset. Områden med samma pris kallas för prisområden. Därutöver finns Elbas, som är en s.k. justermarknad där handel kan ske fram till en timme före leverans. Elbas täcker numera de nordiska länderna samt Tyskland.

De nordiska transmissionsföretagen har ett sedan länge etablerat samarbete, vilket bl.a. omfattar att de samarbetar om en gemensam nordisk reglerkraftmarknad. Svenska kraftnät och Statnett har tillsammans ansvar för att Nordens synkrona system upprätthålls medan varje transmissionsnätstföretag ansvarar för driften inom sitt geografiska område. I samarbetet ingår en gemensam nordisk lista över reglerkraftsbuden. Härigenom kan det billigaste nordiska reglerbudet användas i första hand under förutsättning att det inte föreligger några överföringsbegränsningar som påverkar antagandet av detta/dessa bud.

Nord Pool började byggas upp 1993 och de nordiska länderna förutom Island har anslutit sig efterhand. Figur 2.5 illustrerar hur priset har utvecklats på Nord Pool under de senaste åren. Figur 2.5 nedan illustrerar Nord Pools systempris jämfört med spotpriset för Sverige under perioden 1999–2010. Figuren illustrerar hur priset har varierat över tid.

Figur 2.5 Bilden visar systempris Nord Pool och spotpris Sverige under perioden 1999–2010

Källa: Energimarknadsinspektionen.

Nord Pool har löpande arbetat med att utvidga börsområdet t.ex. genom en successiv anslutning av de nordiska länderna och därutöver även arbetat med market coupling gentemot Tyskland. Inledningsvis startade kopplingen till Tyskland med ett anmälningsområde på den s.k. Kontek-förbindelsen. Den 1 april 2010 noterades ett sådant område för förbindelsen Estlink, mellan Finland och Estland. Sverige har hitintills utgjort ett eget anmälningsområde på elbörsen. Den svenska elmarknaden kommer dock att delas upp i fyra s.k. anmälningsområden under 2011. Detta arbete inleddes genom en överenskommelse i Nordiska ministerrådet hösten 2008. Arbetet har fått särskild aktualitet genom de åtaganden Svenska kraftnät erbjudit den Europeiska kommissionen (kommissionen) med anledning av att kommissionen ifrågasatt Svenska kraftnäts hantering av interna begränsningar i det svenska stamnätet. Kommissionen fattade beslut i ärendet den 14 april 2010.

Figur 2.6 Snittområden

Källa: Svenska kraftnät.

Elhandelsföretagen säljer el direkt till slutkunderna. Elhandel är inte i sig en tillståndspliktig verksamhet, men ett elhandelsföretag måste ha ett Ediel-avtal med Svenska kraftnät samt antingen själv vara balansansvarig eller ha ett avtal om balansansvar för samtliga sina leveranspunkter. För att få vara balansansvarig måste ett företag teckna avtal med Svenska kraftnät. De elhandelsföretag som säljer

direkt till konsumenter måste också rapportera in priser och villkor till Energimarknadsinspektionen som publicerar denna information på Internet genom Elpriskollen. Det finns ca 120 elhandelsföretag i dag. Även här har man sett ett vikande antal aktörer då det skett överlåtelser och sammanslagningar av verksamheter i branschen. I dagsläget är slutkundsmarknaden att se som nationell, men det pågår ett gemensamt nordiskt arbete med att utveckla en gemensam nordisk slutkundsmarknad som riktar sig både till företag och konsumenter.

2.2.2 Regelverket

Öppnandet av den svenska elmarknaden inleddes 1996 genom att det blev möjligt för kunder och konsumenter att byta elleverantör. Inledningsvis var intresset för att byta elhandelsföretag förhållandevis begränsat, men schablonreformen 1998 underlättade byten för konsumenter genom att kravet på timmätning togs bort för dessa kunder. En av de senare förändringarna i regelverket är bestämmelserna om månadsvis avläsning som trädde i kraft den 1 juli 2009. Härigenom möjliggörs månadsvis fakturering på avlästa värden även för konsumenter.

Under våren 2010 har det lagts två propositioner, dels en om den framtida hanteringen av effektreserven, dels en om förändringar i elcertifikatsystemet. Därutöver planeras även en proposition kring genomförandet av EU:s direktiv om förnybar energi vilken kan beröra den svenska elmarknaden.

Riksdagen har även antagit en proposition om enklare nätanlutning för förnybar elproduktion under våren. Därutöver pågår även beredningen av Energinätsutredningens slutbetänkande.

Vertikal integration och åtskillnad

En av utmaningarna på en konkurrensutsatt marknad är att säkerställa att de företag som är vertikalt integrerade inte har möjlighet att utnyttja de fördelar en sådan integration skulle kunna leda till. Detta förhållningssätt är särskilt viktigt på elmarknaden där nätverksamheten är reglerade monopol där aktörer har tillgång till samtliga relevanta uppgifter om de kunder som finns inom det aktuella nätområdet. Det finns därför ett väl utbyggt regelverk som

syftar till att säkerställa att nätverksamhet hålls väl åtskild från verksamheter på de konkurrensutsatta delarna av marknaden, såsom produktion och elhandel. Den senaste åtgärden på detta område är de nya bestämmelser som införts i ellagen och som syftar till att säkerställa att de belöningssystem som kommer i fråga för nätföretagens ledning inte beror av koncernens verksamhet i övrigt. Även beslutsprocessen har nu förändrats vilket innebär att bl.a. nätföretagets finansiella plan ska godkännas på nätföretagets bolagsstämma. Därefter kan den berörda koncernen inte ifrågasätta nätföretagets investeringar under löpande år, under förutsättning att de omfattas av den finansplan som fastställts av bolagsstämman.

EMIX

EMIX utgör i princip inte en del av regelverket utan är en funktion som är under uppbyggnad av branschen. Den utgör branschens version av det tidigare diskuterade centrala anläggningsregistret. EMIX har utvecklats till att fungera som en informationsväxel genom vilken Ediel-meddelandena från anslutna företag passerar. Anslutning till EMIX är frivillig och i dagsläget har 139 aktörer på elmarknaden tecknat avtal (www.emix.se).

2.2.3 Tillsyn och övervakning

Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet för elmarknaden och har även i uppdrag att följa utvecklingen på elmarknaden. Affärsverket svenska kraftnät ansvarar bl.a. för det nationella elsystemets driftssäkerhet och utgör systemansvarig för det svenska nationella elsystemet. Energimyndigheten ansvarar för att övervaka försörjningstryggheten, samt arbetar med att främja omställningen till förnybar energi.

Konkurrensverkets uppdrag är att tillämpa konkurrenslagens regler inom samtliga sektorer, vilket innebär att även eventuella företeelser på elmarknaden kan bli föremål för verkets granskning. Finansinspektionen ansvarar för tillsynen på de finansiella marknaderna vilket innebär att elhandelsföretag som fungerar som värdepappersbolag under vissa omständigheter omfattas av inspektionens tillsyn. Konsumentverket ansvarar för att säkerställa konsumenternas rättigheter, och har bl.a. arbetat med Svensk Energi för

att ta fram de allmänna avtalsvillkor som i stor utsträckning används av branschens aktörer.

Därutöver finns även Konsumenternas Elrådgivningsbyrå som är en branschfinansierad byrå som tillhandahåller främst rådgivning åt konsumenter. Byråns styrelse omfattar representanter från Konsumentverket, Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen och Svensk Energi.

3 Direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el

3.1 Inledning

I detta kapitel redovisas det huvudsakliga innehållet i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphörande av direktiv 2003/54.

Vidare görs en analys av hur den nuvarande svenska lagstiftningen som berör el stämmer överens med direktivet. I de delar utredningen har gjort bedömningen att en artikel inte föranleder några konsekvenser för svenskt vidkommande omfattar beskrivningen av artikeln i det följande ingen mer uttömmande bedömning.

3.2 Ingressen

Ett övergripande mål för EU:s energipolitik är att öka energieffektiviseringen och att visa hänsyn till miljön. Dessa två mål ingår i det mer övergripande syftet att säkerställa en långsiktigt hållbar energiförsörjning på effektivt fungerande inre marknader för el och naturgas där EU:s konkurrenskraft på den globala arenan samtidigt säkerställs.

Målen som anger en ökad energieffektivisering och miljöhänsyn återspeglas allt mer även i det tredje energimarknadspaketet. I elmarknadsdirektivet kommer detta till uttryck i ingressens första stycke där det uttryckligen anges att den inre marknaden som stegvis genomförts sedan 1999 syftar till att skapa faktiska valmöjligheter för alla kunder i EU, både enskilda och företag, nya affärs-

möjligheter, och ökad handel över gränserna, vilket ska leda till ökad effektivitet, konkurrenskraftiga priser, högre kvalitet på tjänsterna och bidra till försörjningstrygghet och hållbarhet.

I ingressens femte stycke anges att en trygg elförsörjning är av avgörande betydelse bl.a. för genomförandet av en hållbar klimatpolitik samt för främjandet av konkurrenskraften på den inre marknaden. Det är därför viktigt att utveckla de gränsöverskridande sammanlänkningarna för att trygga försörjningen från alla energikällor till så konkurrenskraftiga priser som möjligt för konsumenter och näringsliv inom gemenskapen.

I dess sjätte stycke anges att en väl fungerande inre marknad bör ge producenterna lämpliga incitament att investera i ny elproduktion, också i el från förnybara energikällor. Här pekas även på att en väl fungerande marknad även bör ge konsumenterna tillgång till lämpliga åtgärder för att främja en mer effektiv energianvändning. En trygg energiförsörjning ses som en förutsättning för detta.

Redan i ingressen tydliggörs därmed den ökade betoningen på energieffektivisering och miljöhänsyn inom EU:s energipolitik. Det tredje energimarknadspaketet mest grundläggande syfte är att förtydliga och utvidga det nödvändiga regelverket för att fullfölja skapandet av effektivt fungerande marknader för el och gas inom gemenskapen, men detta knyts nu allt tydligare samman med andra mål för EU:s gemensamma politik som rör olika aspekter av energifrågorna. Kopplingen mellan försörjningstrygghet, hållbar utveckling och energieffektivisering blir allt tydligare inte bara inom EU utan även inom energisektorn globalt sett.

Enligt ingressen måste de existerande reglerna och åtgärderna kompletteras för att gemenskapens mål om en väl fungerande inre marknad för el ska uppnås. Medlemsstaterna och de nationella tillsynsmyndigheterna bör underlätta gränsöverskridande tillträde för nya elhandlare som levererar el från olika energikällor samt för nya leverantörer av elproduktion. Detta bör göras för att trygga konkurrens och elförsörjning bör samt för att säkerställa konkurrenskraftiga priser.

Ingressen berör även behovet av effektiv åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, där begreppet kontroll är hämtat från förordningen om kontroll av företagskoncentrationer 2004/139/EG. Ingressen tydliggör även att med utgångspunkt från de vertikala kopplingarna mellan el- och gassektorn bör bestämmelserna om åtskillnad tillämpas tvärs över båda sektorerna. Även om elmarknadsdirektivet ger möjlighet för

olika typer av marknadsorganisation på den inre marknaden för el så bör de åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att säkerställa lika villkor på marknaden grunda sig på överordnade krav av allmänt intresse. Man bör även samråda med kommissionen vad gäller åtgärdernas förenlighet med fördraget och gemenskapsrätten. För att främja en enhetlig tillämpning av regelverket ska t.ex. tillsynsmyndigheterna ta största möjliga hänsyn till kommissionens uppfattning vid certifiering av systemansvariga för överförings-system.

Även distributionsnäten berörs, varvid ingressen pekar på betydelsen av icke-diskriminerande tillträde till dessa nät samt betydelsen av övervakning så att vertikalt integrerade företag inte kan dra fördel av sin integration vad gäller konkurrensläget på marknaden framförallt gentemot hushållskunder och små icke-hushållskunder.

Ingressen berör även följande frågor. Intelligent nät ska byggas upp så att de uppmuntrar till decentraliserad produktion och energieffektivitet. Behovet av slutna distributionssystem berörs, samt vikten av att de nationella tillsynsmyndigheterna är självständiga, har tillräckliga befogenheter och adekvat handlingsfrihet. Även balansmekanismer, tariffer, transparens, behovet av tillsyn och sanktioner, behovet av att skapa förtroende för marknaden, samt betydelsen av en hög konsumentskyddsnivå, särskilt vad gäller hushållskunder, berörs. Enligt ingressen bör konsumenternas intresse stå i centrum för elmarknadsdirektivet och de befintliga rättigheterna bör stärkas och tryggas så att alla konsumenter kan dra nytta av en konkurrensutsatt marknad. Vad gäller konsumenter berörs t.ex. tillgång till el av en bestämd kvalitet till priser som är enkelt jämförbara, transparenta och rimliga, information om sina rättigheter, möjligheterna till tvistlösning, allmännyttiga tjänster och utsatta kunder. Nyttan av att konsumenterna får tillgång till sina uppgifter på ett sådant sätt att de kan anpassa sitt beteende lyfts också fram.

Den inre marknaden för el kommer även att ha vissa beröringspunkter med regelverket för de finansiella marknaderna och innan kommissionen antar riktlinjer för bevarandet av information bör kommissionen samråda med byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (ACER) samt med Europeiska värdepapperskommittén (EVKT) inrättad genom kommissionens beslut 2009/77/EG samt låta dem råda kommissionen om innehållet i riktlinjerna. ACER och EVKT bör av samarbete för att ytterligare

utreda och ge råd i frågan om huruvida transaktioner med avtal om leverans av el och elderivat bör omfattas av transparenskrav för eller efter handel, och i så fall hur dessa krav bör utformas.

Ingressen berör frågor kring försörjningstrygghet, och det anges att medlemsstater bör ha möjlighet att se till att det finns möjlighet att upphandla ny kapacitet genom ett anbudsförfarande grundat på offentliga kriterier för att skydda miljön och gynna nya tekniska lösningar. Här omfattas bl.a. el från förnybara energikällor och kraftvärmeproduktion. Resonemangen kring försörjningstrygghet rör även underhåll och anläggning av nödvändig nätinфраstruktur, inklusive sammanlänkningskapacitet.

Även fortsättningsvis är det tydligt att grunden för den inre marknaden för el är baserad på att de ekonomiska signalsystemen ska kunna fungera och skapa en effektiv användning av systemen givet de föreskrivna regelverken och begränsningarna. Medlemsstaterna ska verka för fungerande konkurrens, marknadspriserna bör ge de rätta incitamenten för utveckling av näten och investeringar i ny elproduktion, införandet av smarta mätare ska baseras på en ekonomisk bedömning etc. De ska även främja integrationen mellan sina respektive nationella marknader både på gemenskapsnivå och på regional nivå.

Viktiga mål för direktivet är att utveckla en verklig europeisk inre marknader för el genom ett sammanlänkat nät. Tillsynsmyndigheterna bör därför ha regleringen av gränsöverskridande sammanlänknings och regionala marknader som en av sina huvuduppgifter. I förekommande fall ska detta ske i nära samarbete med ACER. Ett annat viktigt mål är gemensamma bestämmelser för en verklig inre marknad för el och ett brett utbud tillgängligt för alla. För att kommissionen ska kunna utöva sin roll som observatör och övervakare bör tillsynsmyndigheterna tillhandahålla marknadsinformation. De bör även underrätta konkurrensmyndigheterna och kommissionen om i vilka medlemsstater priserna utgör ett hinder för konkurrensen och en väl fungerande marknad. Kommissionen bör även ges befogenhet att anta riktlinjer i syfte att uppnå nödvändig grad av harmonisering för att direktivets syften ska kunna uppnås.

Sammanfattningsvis kan man därmed säga att ingressen omfattar både nyheter och förtydliganden om hur det tredje energimarknadspaketet skiljer sig mot det tidigare med fokus på förändringarna i elmarknadsdirektivet. Som lyfts fram ovan syftar det nya direktivet till att ytterligare tydliggöra det tidigare regel-

verket vad gäller exempelvis det grundläggande regelverket vad gäller systemansvarig för överföringssystem. Det finns även mer detaljerade krav på transparens och andra åtgärder som bl.a. syftar till att öka förtroendet för den inre marknaden. Här ingår den ökade betoningen på att skapa tydliga och trovärdiga regelverk som säkerställer konsumentskyddet på marknaden. Detta avspeglar en medvetenhet om att oavsett hur väl utformat ett regelverk än är, krävs det att konsumenterna, oavsett om de är hushåll eller kommersiella aktörer, har förtroende för marknaden och därmed bedömer det som önskvärt och lönsamt att agera på denna marknad.

Härutöver finns även ett tydligt fokus på samarbete mellan medlemsstaterna, tillsynsmyndigheterna, systemansvariga för överföringssystem m.fl. i syfte att via regionala samarbeten utveckla en väl fungerande inre marknad för el med harmoniserade regelverk som säkerställer de för konkurrensen nödvändiga funktionerna.

Politiken vad gäller klimatfrågor har fått en tydligare koppling till elmarknadsdirektivet genom att el från förnybara energikällor och energieffektivisering nu lyfts fram i flera sammanhang. Den övergripanden kopplingen mellan energi och klimatfrågor görs därmed tydlig. Elmarknadsdirektivet berör även andra aspekter vad gäller en hållbar utveckling såsom energieffektiviseringar och sammanlänknings av medlemsländerna för att nå ett effektivt utnyttjande av den inre marknadens möjligheter vad gäller en effektivt fungerande marknad för el med möjlighet att även förbättra förutsättningarna för el från förnybara energikällor.

3.3 Kapitel I – Syfte, tillämpning och definitioner

Kapitel I innehåller bestämmelser som anger syfte, tillämpning samt definitioner, och omfattar artiklarna 1 och 2.

3.3.1 Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde

Artikeln fastställer direktivets tillämpningsområde.

3.3.2 Artikel 2 – Definitioner

Artikeln innehåller 35 definitioner. Nya är avtal om leverans, elderivat, kontroll och elföretag. Därutöver omfattar definitionen i punkten 19 nu även handel förutom det ursprungliga begreppet leverans.

Bedömning

Vissa av dem finns i ellagen (1997:857) i dag. Andra har en annan betydelse i direktivet än i svensk lagstiftning. Utredningen kommer inte att lämna förslag innebärande att dagens terminologi i ellagen förändras. Däremot menar utredningen att det vore önskvärt att den svenska ellagens terminologi kunde anpassas till direktivets och även i övrigt ses över.

3.4 Kapitel II – Allmänna regler för organisation av sektorn

Kapitel II innehåller allmänna regler för organisation av sektorn och omfattar artiklarna 3 till 6.

3.4.1 Artikel 3 – Skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna

Reglerna om konsumentskydd återfinns explicit i artikel 3 samt i bilaga I till direktiv 2009/72/EG. Artikel 3 innehåller regler om skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och om skyddet för kunderna. Det som anges här gäller alla kunder utom när det framgår av direktivet att regeln syftar till skydd av konsumenten. Artikeln innehåller 16 punkter mot 9 punkter i det tidigare elmarknadsdirektivet 2003/54/EG.

Punkterna 2 och 3 har omformulerats något. I punkten två har begreppet energi från förnybara energikällor tillkommit. Ordet ”öppna” har liksom i flera andra artiklar i direktivet bytts ut mot ”transparenta”. Punkten tre, som innehåller en definition av ”samhällsomfattande tjänster”, har formulerats om något, varvid ”rimliga priser” ersatts av formuleringen ”transparenta och icke-diskriminerande priser”.

Punkten 4 är ny och behandlar rätten att få sin elförsörjning tryggad av en elleverantör, under förutsättning att denne samtycker, oberoende av vilken medlemsstat elleverantören är registrerad i.

Punkten 5 fastslår att om en kund, under iakttagande av de avtalsenliga villkoren önskar byta elleverantör, den eller de berörda operatörerna genomför detta byte inom tre veckor. Vidare föreskrivs rätten att erhålla samtliga relevanta förbrukningsuppgifter. För konsumenter finns detta också reglerat i bilaga I, rubricerad Konsumentskyddsåtgärder, till direktivet.

Punkten 7 motsvaras av artikel 3.5 i direktiv 2003/54/EG och är något omformulerad och tydligare i ambitionen att skydda slutförbrukarna. Bland annat stadgas att "[v]arje medlemsstat ska definiera begreppet utsatta kunder, varvid det kan hänvisas till energifattigdom och bland annat förbud mot avstängning av dessa kunder från leverans i kritiska situationer."

Punkten 8 är ny och handlar om att medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att se till att alla kan få energi i viss utsträckning. Som lämpliga åtgärder anges nationella energihandlingsplaner och förmåner inom de sociala trygghetssystemen eller stöd till energieffektivitetsförbättringar.

Punkten 9 motsvarar punkten 6 i det gamla direktivet, men en ny punkt c har tillkommit. Den behandlar skyldigheten att på fakturan och i reklam som riktar sig till slutförbrukare informera om deras rättigheter och möjligheter till tvistlösning i händelse av tvist.

I punkten 11 åläggs medlemsstaterna att främja energieffektiviteten genom att starkt rekommendera att elföretagen optimerar elförbrukningen. Detta kan till exempel ske genom att de tillhandahåller energiförvaltning, erbjuder prissättningssystem som gynnar energieffektivisering eller genom att införa system med smarta mätare eller intelligenta nät, om det är lämpligt.

Vidare har punkten 12 tillkommit med skyldighet för medlemsstaterna att se till att det inrättas gemensamma kontaktpunkter där konsumenterna kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, gällande lagstiftning och möjligheter till tvistlösning i händelse av en tvist. Dessa kontaktpunkter kan vara en del av allmänna konsumentupplysningsställen.

Punkten 13 stadgar att medlemsstaterna ska se till att det finns en oberoende mekanism, till exempel i form av en energiombudsman eller ett konsumentorgan, för effektiv behandling av

klagomål och tvistlösning utanför domstol. Detta krav återkommer också i bilaga I.

Slutligen riktar sig punkten 16 till kommissionen som efter samråd med berörda intressenter ska fastställa en tydlig och kortfattad kontrollista för energianvändare med praktiska upplysningar om energianvändarnas rättigheter.

Bedömning

Det tredje elmarknadsdirektivet syftar bl.a. till att stärka elkonsumenternas rättigheter på marknaden. Det framgår genom att artikel 3 i elmarknadsdirektivet och bilaga I till direktivet har reviderats i denna riktning samt av direktivets ingress. I och med ändringarna i direktivet så kommer även elleverantörernas verksamhet att regleras i viss mån. Då Energimarknadsinspektionen är ansvarig tillsynsmyndighet gällande efterlevnaden av ellagen kommer elleverantörerna att stå under inspektionens tillsyn i vissa avseenden. De sanktionsmöjligheter som finns i dag gentemot nätföretagen kan användas även mot elleverantörerna då det anses nödvändigt.

Huvudparten av bestämmelserna i artikel 3 är redan genomförda i Sverige. Den nya punkten 4 handlar om rätten till ett leveransavtal och detta uppfylls genom ellagens bestämmelser om anvisningsleverantör. Sista delen av punkten handlar om att det inte får finnas diskriminerande hinder för leverantörer från andra medlemsstater att kunna sälja el till elkunder i Sverige. För att få sälja el i Sverige krävs i dag att företaget har etablerat en filial i landet och att det är registrerat hos Skatteverket. Det krävs även att företaget uppfyller samma regler som de svenska leverantörerna. Direktivet får i den delen anses uppfyllt.

I punkten 5 föreskrivs en rätt för konsumenten att få ett byte av elleverantör genomfört inom tre veckor. I dag kan en kund byta elleverantör per den första i varje månad och vid flytt (8 kap. 6 § ellagen). Direktivet ställer krav på att ett byte ska kunna ske inom tre veckor oavsett när i månaden kunden begär bytet. Dock ska de avtalsenliga villkoren vara uppfyllda för att byte ska kunna ske. Företagen torde klara av att genomföra ett byte inom tre veckor och ändå hinna kvalitetssäkra mätvärdena. Det kan även vara positivt att få ett mer utjämnat flöde av byten under månaden. I dag förekommer det att företag får anställa extra personal över månads-

skiften för att kunna hantera alla byten. Detta varierar naturligtvis mellan företagen beroende av storlek etc.

Dock kan distans- och hemförsäljningslagens (2005:59), DHL, bestämmelser som ger konsumenter rätt att ångra sitt val av elleverantör inom två veckor medföra problem. De flesta elleverantörsavtal ingås på ett sådant sätt att DHL:s bestämmelser blir tillämpliga. Konsumentverket har också skrivit till regeringen med förslag om att även gatuförsäljning (s.k. canvasförsäljning) ska omfattas av DHL:s bestämmelser. Även försäljning av elhandelsavtal sker i dag bl.a. via gatuförsäljning. Rätten till två ångerveckor finns dock redan i dag när byte endast tillåts den första varje månad. Om en konsument i dagsläget begär byte den 15:e i en månad har nätföretaget endast två veckor på sig att genomföra bytet. Elleverantören kan då inte invänta ångerveckorna innan de vidtar några åtgärder. Det torde inte heller vara så många konsumenter som nyttjar sina ångerveckor att hanteringen av detta kan förväntas innebära några större problem för bytesprocessen. Skulle detta förändras får regleringen ses över.

Det är själva bytesprocessen som avses i kravet på byte inom tre veckor. Uppsägningstiden kan variera mellan olika avtalstyper och olika företag. Uppsägningstiden ska beaktas vid byte av elleverantör eller avtalstyp. Vill konsumenten avbryta ett avtal i förtid kan han bli skyldig att ersätta den frånträdande leverantören för detta.

Sammanfattningsvis motsvarar det svenska regelverket inte bestämmelserna om leverantörsbyte inom tre veckor, varför det svenska regelverket måste anpassas i denna del. I direkt anslutning till en sådan bestämmelse bör också reglering av slutfakturerings efter byte av elleverantör i enlighet med bilaga I punkten 1 j) införas.

Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukarna, och då särskilt utsatta kunder enligt punkten 7. Enligt direktivet ska en definition av utsatta kunder tas fram. Det kan hänvisas till energifattigdom i definitionen. Det kan föreskrivas att dessa kunder ska skyddas från avstängning i kritiska situationer. Slutförbrukare i avlägsna områden ska skyddas. EU har konstaterat att trots att det antagligen är väldigt få som kommer att omfattas av

definitionen i de flesta medlemsländerna är det nödvändigt att ta fram en definition av utsatta kunder.¹

ERGEG (European Regulators' Group for Electricity and Gas) publicerade i juli 2009 en rapport, Status review of the definitions of vulnerable customer, default supplier and supplier of last resort, där man bl.a. presenterade status i medlemsländernas användande av begreppet "utsatta kunder" och hur skyddet av dessa såg ut. (Ref: E09-CEM-26-04, 16 July 2009). Det konstaterades att det inte finns någon enhetlig definition inom EU av begreppet. Studien omfattade 25 medlemsländer plus Norge och Kroatien. Det konstaterades att endast åtta av dessa 27 länder använder begreppet "utsatta kunder". De allra flesta länderna har dock något slags skydd för de ekonomiskt svaga konsumenterna, men hur det ser ut varierar mellan länderna. Flertalet länder har dock, liksom Sverige, sin skyddslagstiftning i annan lagstiftning än ellagen, dvs. ett generellt skydd.

Ellagen innehåller i dag skyddsregler som tar hand om de situationer då en konsument hotas av avstängning av elen. Enligt ellagens bestämmelser tar de sociala myndigheterna över ansvaret och tillämpar det sociala skydds nätet på ändamålsenligt sätt. Det finns inte heller något krav på medlemsländerna att införliva skyddslagstiftning i ellagstiftningen om skyddet är ordnat på annat sätt. De utsatta kunderna utgörs av de som har så svag ekonomi att de inte kan köpa den el som är nödvändig för det dagliga livet. Särskilt drabbade kan äldre och handikappade vara, men ålder eller handikapp i sig utgör inte grund för att räknas till gruppen utsatta kunder. Enligt Statistiska centralbyråns senaste undersökning av levnadsförhållanden (ULF) från år 2007 finns ca 665 000 svenskar över 25 år som har svårt att klara sina löpande utgifter för mat, hyra och annat nödvändigt. Kan man inte klara sin försörjning kan man under vissa förutsättningar vara berättigad till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Utredningen avser inte att föreslå någon annan skyddslagstiftning än den som redan finns genom socialtjänstlagen. En definition av utsatta kunder bör dock tas in i ellagen. Det torde vara lämpligt att definitionen av utsatta kunder är samordnad med socialtjänstlagens regler.

Rätten till tvistlösning diskuteras i samband med bilaga I nedan.

¹ Commission Staff Working Paper, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Electricity and Directive 2009/73/EC Concerning Common Rules for the Internal –Market in Natural Gas – Retail Markets.

Punkten 9 omfattar skyldigheten att på fakturan och i reklam som riktar sig till slutförbrukare informera om deras rättigheter och möjligheter till tvistlösning i händelse av tvist. Det svenska regelverket saknar bestämmelser med denna innebörd varför det bör kompletteras i denna del.

Det ska, enligt punkten 12, finnas gemensamma kontaktpunkter för konsumenterna där de ska kunna få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, gällande lagstiftning och möjligheter till tvistlösning i händelse av tvist. I Sverige finns det i många kommuner kommunala konsumentvägledare som lämnar information och råd bland annat i elhandelsfrågor. Dock finns de inte i alla kommuner och det kan vara svårt att säkerställa att de har den kompetens inom området som kan krävas av en kontaktpunkt. I dag fungerar Konsumenternas elrådgivningsbyrå närmast som en kontaktpunkt i dessa frågor. De besitter en vid kompetens och erfarenhet och har utarbetat en webbaserad information liksom telefonrådgivning för konsumenter i dessa frågor. Byrån är en ekonomisk förening som finansieras av elbranschen. Majoriteten i styrelsen utgörs av representanter från myndigheterna Konsumentverket, Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten. Utredningen menar att det effektivaste och mest lämpliga torde vara att ge Konsumenternas elrådgivningsbyrå rollen som kontaktpunkt för elfrågor. Utredningen menar också att det vore positivt om byrån också kunde få rollen som kontaktpunkt för naturgasfrågor. Då tillskapas en samlad informationspunkt för stora delar av energimarknaden och konsumenten får lättare att hitta information.

I bilaga I föreskrivs att konsumenter ska ha rätt till tvistlösning utanför domstol. Artikel 3.13 tycks föreskriva rätten till tvistlösning utanför domstol för samtliga kunder. Det måste dock tolkas som att andra kunder än fysiska personer får lösa sina tvister i enlighet med avtalet eller vid domstol. Frågan berörs vidare i avsnitt 3.14.6.

3.4.2 Artikel 4 – Övervakning av försörjningstryggheten

Artikel 4 behandlar övervakning av försörjningstryggheten och är oförändrad från förra direktivet.

Artikeln föreskriver en skyldighet för medlemsstaterna att se till att frågor som rör försörjningstrygghet övervakas. Vid behov får

medlemsstaterna överlåta denna uppgift till de tillsynsmyndigheter som avses i artikel 35. Framförallt är det balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, samt nätens kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera elhandlares sida som avses.

Bedömning

Svenska kraftnät ansvarar för upprätthållandet av den momentana balansen mellan tillgång och efterfrågan på el på den svenska marknaden, men ansvaret för försörjningstrygghetsfrågor från ett mer övergripande perspektiv ligger i Sverige hos Statens energimyndighet. Enligt 1 § förordning (2007:1153) med instruktion för Statens energimyndighet ska myndigheten verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi, samt verka för en effektiv och hållbar energianvändning.

Energimarknadsinspektionen har enligt 1 § punkten 6 c i sin instruktion (förordning [2007:1118] med instruktion för Energimarknadsinspektionen) uppgifter som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar. Enligt artikel 2 i elförsörjningsdirektivet anges att med tillsynsmyndighet avses sådan myndighet som utsetts till tillsynsmyndighet enligt artikel 23 i direktiv 2003/54/EG, dvs. det tidigare elmarknadsdirektivet. Detta torde därmed omfattas av nuvarande direktivs artikel 35. Den tillsynsmyndighet som avses i nuvarande artikel 35 är Energimarknadsinspektionen. Genom artikel 37 punkten 2 kan annan myndighet hantera vissa uppgifter, medan den nationella tillsynsmyndigheten utgör den nationella kontaktpunkten för kommissionen och ACER. Den nuvarande ordningen torde därmed kunna förbli oförändrad.

Ytterligare resonemang kring olika myndigheters uppgifter och ansvarsområden på elmarknaden återfinns i samband med genomgången av artikel 37 (avsnitt 3.11.3).

3.4.3 Artikel 5 – Tekniska regler

Artikel 5 behandlar tekniska regler.

Artikel 5 anger att medlemsstaterna ska se till att tekniska säkerhetskriterier definieras och att det utarbetas och offentliggörs tekniska regler. De tekniska reglerna ska fastställa de lägsta tekniska konstruktions- och driftkraven för anslutning till systemet av produktionsanläggningar, distributionssystem, direktanslutna konsumenters utrustning, sammanlänkningar för sammankoppling och direktledningar. De aktuella reglerna ska säkerställa att systemen är driftskompatibla, och de ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Den nybildade byrån (ACER) får vid behov utfärda rekommendationer för hur dessa regler ska bli förenliga med varandra. Reglerna ska anmälas till kommissionen.

Bedömning

Artikel 5 är i stort oförändrad. På samma sätt som tidigare anger 9 kap. 1 § ellagen att elektriska anläggningar, elektriska anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektriskt materiel och elektriska installationer ska vara så beskaffade och placerade samt brukas på ett sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot person eller sakskada eller störning i driften vid den egna anläggningen eller vid andra elektriska anläggningar. I den mån det behövs från elsäkerhetssynpunkt får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som rör elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektriskt materiel eller elektriska installationer.

Enligt förordning (2007:1121) med instruktion för Elsäkerhetsverket är verket förvaltningsmyndighet för tekniska säkerhetsfrågor. Verket utfärdar därmed föreskrifter om tekniska säkerhetsfrågor. Dessa publiceras i Elsäkerhetsverkets författningssamling (ElsäkFS). Enligt sin instruktion ska Elsäkerhetsverket även följa den internationella utvecklingen och främja svenskt deltagande i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde. Elsäkerhetsverket ingår i Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor, NSS. Förutom Elsäkerhetsverket ingår elsäkerhetsmyndigheterna i Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge samt Åland i NSS.

Enligt samma paragraf i ellagen är regeringen eller den myndighet regeringen utser bemyndigade att meddela föreskrifter som täcker de aspekter som behandlas i artikel 5 i elmarknadsdirektivet.

I ellagens 8 kapitel om övergripande systemansvar och balansansvar m.m. ska regeringen utse en myndighet som har det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar ska samverka driftssäkert så att balans kortsiktigt upprätthålls inom hela eller delar av landet, den s.k. systemansvariga myndigheten. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det behövs av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer (8 kap. 1 § ellagen). Svenska kraftnät har utsetts till systemansvarig myndighet.

Enligt 8 kap. 1 a § ellagen ska Svenska kraftnät, dvs. den systemansvariga myndigheten, fastställa mål för driftsäkerhet under förutsebara förhållanden på stamnätet och på de utlandsförbindelser som är anslutna till stamnätet. Målen ska vara objektiva, öppna och icke-diskriminerande. De ska underställas regeringen för godkännande. Regeringen bestämmer hur de godkända målen ska offentliggöras. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten får meddela föreskrifter om de krav och skyldigheter som måste iakttas för att de enligt första stycket godkända målen ska uppnås. Innan föreskrifterna meddelas ska samråd ske med systemansvariga i länder vars elsystem är förbundna med det svenska stamnätet.

Även Svenska kraftnät har därmed en roll vad gäller tekniska regler. Tillsammans med ovanstående ingår i dessa uppgifter bl.a. affärsverkets standardiserade avtal om anläggningar, utnyttjande av stamnät, utlandsförbindelser och systemtjänster samt balanstjänst.

Vidare framgår av 8 kap. 1 a § ellagen att Svenska kraftnät har möjlighet att planera kring elförsörjningen inför framtida situationer med ökad belastning genom att man i ellagen hänvisar till att Svenska kraftnät ska fastställa mål för driftsäkerhet under förutsebara förhållanden på stamnätet och på de utlandsförbindelser som är anslutna till stamnätet. Enligt prop. 2008/09:142, Genomförande av elförsörjningsdirektivet, är de förutsebara förhållanden för vilka planeringen ska ske sådana förhållanden som kan tänkas uppstå med någorlunda rimlig sannolikhet och med någorlunda rimlig

frekvens. De typer av förhållanden som det rör sig om i praktiken är extrema väderförhållanden och stora bortfall av produktion.

Enligt 8 kap. 1 § ellagen är regeringen eller den myndighet regeringen utser bemyndigade att meddela föreskrifter som täcker de aspekter som behandlas i artikel 5 i elmarknadsdirektivet (se ovan). Genom 16 § i förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el har Svenska kraftnät bemyndigats att utfärda sådana föreskrifter, vilka då publiceras i Svenska kraftnäts författningssamling (SvKFS). Här finns i dagsläget bl.a. föreskrifter och allmänna råd om utrustning för förbrukningsfrånkoppling, samt för driftsäkerhetsteknisk utformning av produktionsanläggningar.

Artikel 5 innehåller dock en ny bestämmelse som rör den roll som ACER ges. Den nybildade byrån får en harmoniserande roll vad gäller det tekniska regelverket då byrån ges möjlighet att utfärda rekommendationer för hur de tekniska reglerna i medlemsstaterna ska bli förenliga med varandra. Det svenska stamnätet ingår i dag i det nordiska systemet, där det redan pågår ett ingående arbete med att genomföra och effektivisera driften av de sammanlänkningar som finns med andra nordiska länder och andra länder inom gemenskapen. Det torde därmed redan i dag finnas en medvetenhet om de aktuella frågorna. Då ACER avses avge rekommendationer innebär detta ett formellt sett icke-bindande instrument för byrån. Det torde dock finnas ett starkt intresse hos berörda parter att skapa ett harmoniserat regelverk som bidrar till kompatibla lösningar i syfte att fullborda en effektivt fungerande inre marknad för el. Svenska kraftnäts regleringsbrev för 2010 anger att myndigheten ska verka för en ökad integration och harmonisering av de nordiska ländernas elmarknader och elnät samt för vidareutveckling av elmarknadssamarbetet inom Europa för att främja en inre marknad för el. Det torde därmed redan i dag finnas en grund för att Svenska kraftnät med utgångspunkt från svenska förhållanden kommer att beakta eventuella rekommendationer från ACER rörande harmonisering av de tekniska reglerna för överföringssystemen för el. Även Elsäkerhetsverket har att främja svenskt deltagande i internationella samarbeten inom verkets områden, vilket torde omfatta de aspekter i artikel 5 som ingår i verkets verksamhetsområde.

Den ovan beskrivna processen är ett exempel på den s.k. bottom-up principen som anges på flera områden inom det tredje energimarknadspaketet. Denna princip innebär att de aktörer som besitter relevant kompetens tar fram det mer detaljerade regel-

verket för rutiner och rekommendationer etc. som sedan ska noteras/godkännas/fastställas av ACER.

Enligt utredningens bedömning är artikel 5 genomförd och inga ytterligare förändringar av det svenska regelverket bedöms som nödvändiga.

3.4.4 Artikel 6 – Främjande av regionalt samarbete

Artikel 6 är ny, och behandlar främjande av regionalt samarbete. Artikel 6 består av fyra punkter.

Punkten 1 handlar om medlemsstaternas och tillsynsmyndigheternas skyldighet att samarbeta med varandra i syfte att integrera sina inhemska marknader på en eller flera regionala nivåer. De regionala samarbetena är ett första steg mot en helt liberaliserad inre europeisk marknad för el. Främst ska samarbetet underlättas mellan de systemansvariga för överföringssystemen bl.a. i gränsöverskridande frågor. De geografiska områden som stipuleras i förordning (EG) nr 714/2009 ska omfattas av denna skyldighet, men även andra områden får förekomma.

Punkten 2 handlar om ACER:s uppgifter och tydliggör att byrån ska samarbeta med de nationella tillsynsmyndigheterna och de systemansvariga för överföringssystem för att de olika regionernas regelverk ska vara förenliga med målet att skapa en konkurrensutsatt inre marknad för el. ACER får rätt att utfärda rekommendationer om den anser att det krävs bindande regler för att få ett samarbete att fungera.

Punkten 3 stadgar att medlemsstaterna vid genomförandet av direktivet ska se till att de systemansvariga för överföringssystemen har ett eller flera regionalt integrerade system som omfattar två eller flera medlemsstater för kapacitetstilldelning och för kontroll av säkerheten för nätet.

I punkten 4 slutligen återfinns regler om då vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystem deltar i ett samriskföretag som inrättats för att genomföra samarbetet, så ska samriskföretaget upprätta och genomföra en övervakningsplan med åtgärder som ska vidtas för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende. Planen ska underställas byråns godkännande. De övervakningsansvariga för de vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen ska oberoende av andra kontrollera att planen följs.

Bedömning

Artikel 6 är ny. Genom artikeln tydliggörs den ökade tonvikten på regionala samarbeten som ett steg på vägen mot en väl fungerande konkurrensutsatt inre marknad för el. I förordningen (EG) nr 714/2009 bilaga I avdelning 3.2 fastslås att Sverige tillhör regionen norra Europa tillsammans med Danmark, Finland, Polen och Tyskland. Förutom dessa givna områden är det även möjligt för ett enskilt land att delta i andra regionala konstellationer, t.ex. den nordiska marknaden.

Sverige har sedan länge deltagit i det samarbete som bedrivits inom NordReg och Nordel, där man arbetat för en gemensam nordisk marknad. Arbetet inom NordReg kommer att fortsätta även framöver och bedrivs av de nordiska tillsynsmyndigheterna. Nordels verksamhet har dock övertagits av ENTSO-E fr.o.m. den 1 juli 2009. Arbetet inom Nordel bedrivs av de nordiska systemansvariga för överföringssystemen, dvs. de nordiska transmissionsnätstörstagen. Enligt de nya bestämmelserna i elmarknadsdirektivet är det de systemsansvarige för överföringssystem som certifierats i enlighet med direktivets bestämmelser som ska ingå i ENTSO-E och därmed utföra de uppgifter som är förenade med denna roll enligt direktivet såsom att främja regionala samarbeten.

Implicita auktioner anges som en metod för kapacitetsfördelning i artikel 12 i förordning (EG) nr 714/2009. Sverige är genom Svenska kraftnät delägare i Nord Pool Spot AS, som hantear den fysiska handeln med el på den nordiska elbörsen. Inom ramen för denna verksamhet fördelas kapaciteten på de berörda överföringsförbindelserna inom det nordiska börsområdet genom implicita auktioner. Därmed är Sverige genom Svenska kraftnät redan delaktig i ett befintligt samarbete med fler än en annan medlemsstat kring fördelning av gränsöverskridande överföringskapacitet. Svenska kraftnäts instruktion (förordning [2007:1119] med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät) saknar hänvisning till affärsverkets uppgifter enligt denna artikel i elmarknadsdirektivet. I verkets regleringsbrev för 2010 anges dock att Svenska kraftnät ska verka för en ökad integration och harmonisering av de nordiska ländernas elmarknader och elnät samt för vidareutveckling av elmarknadssamarbetet inom Europa för att främja en inre marknad för el. Svenska kraftnäts instruktion bör därmed kompletteras med en hänvisning till verkets uppgifter vad gäller främjandet av utvecklingen av regionala marknader för el inom Norden och EU.

En sådan formulering torde innesluta även samarbeten med andra nordiska och europeiska certifierade transmissionsnätsföretag.

Även Energimarknadsinspektionen har i uppgift att för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU, samt samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverk så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU enligt 1 § punkten 7 och 8 i förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen. I instruktionens 1 § punkt 6 a anges även att Energimarknadsinspektionen inom sitt område ska fullgöra uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet 2003/54/EG. Hänvisningarna till elmarknadsdirektivet samt övriga rättsakter i andra energimarknadspaketet ska uppdateras till hänvisningar till rättsakterna i tredje energimarknadspaketet i inspektionens instruktion. Därmed torde inga ytterligare förändringar vara nödvändiga vad gäller Energimarknadsinspektionens roll vad gäller regionala samarbeten.

Säkerhetsfrågorna i form av regler för hanteringen av nätet i det nordiska börsområdet hanteras genom bestämmelserna i Nordic Grid Code. I ENTSO-E:s uppdrag ligger att utarbeta nätverkskoder för motsvarande regionala samarbeten. Det är utredningens uppfattning att ENTSO-E:s arbete därmed kommer att hantera dessa frågor vad gäller Baltic Cable och SwePol Link, dvs. överföringsförbindelserna mellan Sverige och Tyskland respektive Sverige och Polen. Energimarknadsinspektionen har även fått i uppdrag att främja detta arbete genom sitt regleringsbrev för 2010. Medlemmar i ENTSO-E är de som certifierats som systemansvariga. Svenska kraftnät är i dag systemansvarig för det svenska stamnätet och utredningen menar att med utgångspunkt från dagens förhållande kommer Svenska kraftnät att certifieras som systemansvarig för överföringssystem. Det är därmed viktigt att Svenska kraftnät även har möjlighet att samarbeta med sina motsvarigheter även i denna del varför det är viktigt att en komplettering av regelverket även omfattar sådana regionala samarbeten som ska utföras av den som certifierats som systemansvarig för överföringssystem.

3.5 Kapitel III – Produktion

Kapitel III innehåller regler om produktion och omfattar artiklarna 7 och 8.

3.5.1 Artikel 7 – Tillståndsförfarande för ny kapacitet

Artikel 7 innehåller fyra punkter och behandlar tillståndsförfarandet vid anläggning av ny produktionskapacitet. Artikelns motsvaras huvudsakligen av artikel 6 i direktiv 2003/54/EG. Punkterna 2 j–k är nya och relaterar till det arbete som skett på klimat- och miljöområdet sedan andra energimarknadspaketet. Punkterna hänvisar till miljömålen och innebär att hänsyn ska tas till dessa.

Punkten 2 j anger att hänsyn ska tas till produktionskapacitetens bidrag till att man uppnår gemenskapens övergripande mål om att åtminstone 20 procent av gemenskapens slutliga energianvändning (brutto) år 2020 ska komma från förnybara energikällor enligt förnybarhetsdirektivet (Direktiv 2009/28/EG om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor).

Punkten 2 k anger att hänsyn ska tas till produktionskapacitetens bidrag till utsläppsminskningen.

Bedömning

I prop. 2004/05:62 Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för och naturgas m.m. konstaterades att den svenska lagstiftningen inte innehåller krav på ett specifikt tillstånd för att uppföra en produktionsanläggning med undantag av kärnkraftsreaktorer. Det angavs även att det kan krävas tillstånd enligt ett antal andra lagar om man vill uppföra en produktionsanläggning, nämligen miljöbalken (1998:808) och plan- och bygglagen (1987:10), PBL. Regeringen slog fast att den svenska lagstiftningen uppfyller kraven i direktivet.

Utredningen ser ingen anledning att göra någon annan bedömning av artikeln men vill lyfta fram följande kring de två nya punkterna, vilka ansluter till den utveckling som skett inom ramen för EU:s arbete inom klimat och miljö under senare år.

I dag bedrivs det ett medvetet arbete med klimat och miljö på många nivåer i samhället. Klimatmötet i Köpenhamn i december 2009 är ett exempel på det arbete som drivs globalt, och där EU har

deltagit aktivt. I december 2008 slöt Ministerrådet och Europaparlamentet en överenskommelse om ett klimat- och energipaket där dels det tredje energimarknadspaketet ingår, dels även direktivet om främjande av förnybar energi. Överenskommelsen innebär att både klimatmål och målen för användning av förnybar energi lades fast för gemenskapens medlemsstater.

EU arbetar nu i enlighet med det sjätte miljöhandlingsprogram där ett antal mål för klimatet har ställts upp. Här ingår det för gemenskapen övergripande målet på att minst 20 procent av gemenskapens slutliga energianvändning år 2020 ska komma från förnybara energikällor och att utsläppen av växthusgas ska ha minskat med minst 20 procent 2020 jämfört med 1990.

För Sveriges del har EU-direktivet om förnybar energi lagt fast ett mål som innebär att år 2020 ska 49 procent av svensk energianvändning komma från förnybara energikällor. I mars 2009 lade regeringen fram två propositioner som tillsammans avsågs utgöra en sammanhållen klimat- och energipolitik fram till år 2020 (propositionerna 2008/09:162 och 163). Riksdagen biföll förslagen i juni 2009. Regeringen uttalade att Sverige har förutsättningar för en hög ambitionsnivå, samt att en ökad andel förnybar energi har ytterligare positiva effekter. De mål som regeringen lade fast i dessa för den svenska klimat- och energipolitiken är därför en minst 50 procentig användning av förnybar energi (jfr med gemenskapens krav på 49 procent), 40 procents minskning av klimatutsläppen (jfr med 1990 och den icke-handlande sektorn), 20 procent effektivare energianvändning och minst 10 procent förnybar energi i transportsektorn. För de verksamheter som omfattas av handeln med utsläppsrätter bestäms utsläppsminskningen gemensamt av EU inom ramen för handelssystemet. Målet ligger i dag på en minskning på 21 procent till 2020 jämfört med 2005. Inom ramen för den svenska politiken har regeringen tagit fram tre handlingsplaner varav en för förnybar energi. Denna handlingsplan omfattar bl.a. att elcertifikatsystemet ges ett mål på 25 TWh till år 2020 (jfr 2002), att vindkraften får en nationell planeringsram på 30 TWh (20 TWh på land, 10 TWh till havs), och att nätanslutningsvillkor för förnybar elproduktion förbättras.

Elcertifikatsystemet är ett teknikneutralt system som syftar till att stödja användningen av förnybar energi. De investerare som satsar på ny produktionskapacitet för el som omfattas av certifikatsystemet får dels ersättning genom de tilldelade elcertifikaten, dels genom den el de producerar och säljer. Härigenom uppmuntras

investeringar i produktionsanläggningar för el från förnybara källor.

Den svenska miljölagstiftningen är till stora delar samlad i miljöbalken. Miljöbalkens andra kapitel omfattar portalparagrafer som innehåller allmänna hänsynsregler som anger alla som bedriver eller avser att bedriva verksamhet har att beakta för att skydda naturen. Dessa hänsynsregler innebär bl.a. att alla måste vidta nödvändiga skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att skydda miljön. Hänsynsreglerna är avsedda att gälla för all verksamhet som påverkar miljön. De innebär att den som orsakar en skada eller olägenhet ansvarar för att förebygga eller avhjälpa denna påverkan. I 2 kap. 5 § miljöbalken anges även att de som bedriver en verksamhet ska hushålla med råvaror och energi, och i första hand ska förnybara energikällor användas.

För att kunna investera i ny elproduktion krävs bl.a. olika typer av tillstånd för uppförande och drift av olika typer av kraftanläggningar. Enligt en rapport från Energimarknadsinspektionen kräver i princip alla typer av större kraftanläggningar som regel någon form av tillstånd enligt miljöbalken eller andra lagar (EMIR 2007:05). Huvudregeln är att en ansökan om tillstånd skall omfatta en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som redogör för verksamhetens miljöpåverkan i vidare mening och som möjliggör en mer samlad bedömning. En MKB ska identifiera, beskriva och bedöma den planerade verksamhetens effekter på människor, djur, mark, vatten, luft, landskap och kulturmiljö.

Genom Sveriges tydliga ställningstagande vad gäller främjandet av förnybar energi samt de signaler som kontinuerligt lämnas torde det befintliga regelverket i miljöbalken och PBL även täcka de aspekter som lagts till i artikeln genom punkterna 2 j och 2 k. Sammantaget bedömer NELGA därmed att även punkterna 2 j och 2 k i artikel 7 tillgodoses genom det befintliga svenska regelverket.

3.5.2 Artikel 8 – Anbudsförfarande för ny kapacitet

Artikel 8 omfattar fem punkter och föreskriver regler för anbudsförfarande eller annat förfarande som är likvärdigt i fråga om transparens och icke diskriminering för ny kapacitet eller åtgärder för styrning av energieffektiviteten/energiefterfrågan för att trygga elförsörjningen. Artikeln motsvaras av artikel 7 i direktiv 2003/54/EG.

Bedömning

Svenska kraftnät upphandlar en effektreserv enligt lagen (2003:436) om effektreserv. Lagen gäller till den 15 mars 2011, vilket innebär att Svenska kraftnät ansvarar för att upphandla en effektreserv på som mest 2 000 MW t.o.m. vintern 2010/2011. Effektreserven skapas genom att elproducenter ställer produktionskapacitet till förfogande eller att större elförbrukare ställer förbrukningsreduktion till förfogande. Detta rör sig därmed inte om ny kapacitet utan snarare om produktionskapacitet som av olika skäl inte annars bedöms vara tillgänglig eller aktuell för marknaden. Den svenska effektreserven är tillsammans med den finska tillgänglig efter aktivering på Elspot sedan den 19 januari 2009. Regeringen anser dock precis som tidigare att frågan om att upprätthålla effektbalansen på sikt måste lösas av marknadens aktörer. Regeringen beslutade 18 februari 2010 propositionen Effektreserven i framtiden (prop. 2009/10:113). Propositionen omfattar förslag till långsiktig hantering av effektproblematiken.

Svenska kraftnäts upphandling sker enligt lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Lagen (2009:1) om offentlighet och sekretess säkerställer att behovet av konfidentialitet under upphandlingsprocessen tillgodoses. Sammantaget innebär detta att såväl objektivitet som icke-diskriminering och sekretess under anbudsstiden garanteras.

De uppgifter som tidigare låg på Nämnden för offentlig upphandling (NOU) togs över av Konkurrensverket den 1 september 2007. Konkurrensverket har därmed tillsynsuppgifter enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Konkurrensverket fokuserar därvid på att granska väsentliga överträdelser för att bidra till att skapa väl fungerande marknader och effektiv konkurrens.

Utredningen anser därmed att den svenska lagstiftningen därmed uppfyller direktivets krav i artikel 8.

3.6 Kapitel IV – Drift av överföringssystem

Kapitlet innehåller bestämmelser om driften av överföringssystem. Artiklarna 9–16 handlar om systemansvariga för överföringssystemet, TSO (artikel 9–12), oberoende systemansvariga, ISO (artikel

13), åtskillnad av ägare till överföringssystem, TSOW (artikel 14), inmatning och balans (artikel 15) samt konfidentiell behandling när det gäller systemansvariga för överföringssystem (TSO) och ägare till överföringssystem (TSOW) (artikel 16).

För svenskt vidkommande är Svenska kraftnät systemansvarigt för överföringssystemet. Med systemansvarig i direktivets mening avses dock inte samma sak som systemansvarig myndighet i ellagens mening. Enligt direktivet ska en systemansvarig för överföringssystem ansvara för att reglerna om ägaråtskillnad följs, garantera tillträde för tredje part till överföringsnätet på lika villkor, ansvara för insamlandet och betalandet av avgifter samt för underhåll och utbyggnad av överföringsnätet.

3.6.1 Artikel 9 – Åtskillnad av överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem (TSO)

Artikeln innehåller 12 punkter som tillsammans beskriver de krav på åtskillnad och oberoende som ställs på en TSO. En TSO definieras enligt artikel 2.4 som varje fysisk eller juridisk person som bedriver överföringsverksamhet och som ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av överföringssystemet inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänknings till andra system och för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el. Grundläggande är att en aktör som ikläder sig rollen som TSO måste vara ägarmässigt åtskild från produktions- och/eller handel med el.

Artikel 9.1 inleds med att fastställa att artikelns krav gäller fr.o.m. den 3 mars 2012. Av artikel 9.1 a framgår vidare att varje företag som äger ett överföringssystem ska agera som systemansvarig för detta. Den som äger ett överföringssystem ska enligt direktivet agera som systemansvarig och ansvarar för att reglerna om ägaråtskillnad följs samt garanterar tillträde för tredje part till överföringsnätet på lika villkor, insamlandet och betalandet av avgifter samt att underhålla och bygga ut överföringsnätet.

Artiklarna 9.1 b–d beskriver de krav på oberoende som ställs på en TSO.

Texten ger en relativt detaljerad beskrivning av vad samma person eller personer inte får utöva kontroll över i syfte att bibehålla den systemansvariges oberoende.

Det ska observeras att i artikel 44.2 andra stycket finns en bestämmelse som innebär att begreppet ”företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet” inte omfattar slutförbrukare som bedriver verksamhet inom produktion och/eller leverans av el under vissa förutsättningar (se avsnitt 3.13.3).

Artikel 9.2 definierar den kontroll som artikel 9.1 b och 9.1 c talar om. Det som avses med kontroll är rätten att rösta och befo-genheten att utse ledamöter till styrelsen, tillsynsorganet eller organ som juridiskt företräder företaget eller att inneha ägar-majoriteten.

Av artikel 9.3 framgår att begreppet ”företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet” ska anses omfatta det som avses med detta begrepp i gasmarknadsdirektivet (2009/72/EG) och termerna ”systemansvarig för överföringssystem” och ”överföringssystem” omfatta ”systemansvarig för överföringssystem” och ”överföringssystem i den mening som avses i gasmarknadsdirektivet”.

Enligt artikel 9.4 har medlemsstaterna möjlighet att bevilja undantag från direktivets krav på oberoende enligt artikel 9.1 b–c. Undantag får beviljas t.o.m. den 3 mars 2013, under förutsättning att den systemansvarige för överföringssystemet inte ingår i ett vertikalt integrerat företag.

Artikel 9.5 gör det möjligt för två eller fler ägare av överföringssystem att agera som TSO genom bildandet av ett samriskföretag. Härigenom kan ett samriskföretag utgöra en TSO för transmissionssystem i två eller fler medlemsstater.

I artikel 9.6 lämnas förtydliganden avseende artikel 9.1. I artikeln fastställs att de krav som beskrivs i artikel 9.1 b–1 d inte gäller, i det fall de personer som avses utgörs av en medlemsstat eller ett offentligt organ.

Artikel 9.7 handlar om skyddande av kommersiellt känsliga uppgifter. I det fall en systemansvarig för ett överföringssystem tidigare har ingått i ett vertikalt integrerat företag, ska medlemsstaterna se till att kommersiellt känsliga uppgifter som innehas av den systemansvarige inte överförs till företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

Artikel 9.8 gör det möjligt för medlemsstaterna att under vissa förutsättningar inte tillämpa TSO-lösningen enligt artikelns punkt 1. För att detta ska vara möjligt krävs att transmissionssystemet den 3 september 2009 ägdes av ett vertikalt integrerat företag. Vidare måste medlemsstaten enligt artikel 9.8 a tillämpa en ISO-

lösning (independent system operator), eller enligt artikel 9.8 b, tillämpa en ITO-lösning (independent transmission operator) enligt direktivets kapitel V.

Om överföringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, kan medlemsstaterna även genom artikel 9.9 besluta att inte tillämpa TSO-lösningen. Skillnaden jämfört med artikel 9.8 är att det enligt artikel 9.9 inte ställs några krav på vare sig ISO- eller ITO-lösning. Kravet är istället att det finns arrangemang som säkerställer att den systemansvarige för överföringssystemet faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i direktivets kapitel V.

Enligt artikel 9.10 måste varje företag som utses till systemansvarig för ett överföringssystem först certifieras enligt artikel 10.4, 10.5 och 10.6 i detta direktiv samt artikel 3 elförordningen.

Vertikalt integrerade företag som äger ett transmissionssystem får enligt artikel 9.11 inte hindras från att vidta åtgärder i syfte att kunna agera som TSO enligt artikelns punkt 1. Slutligen förtydligas i artikel 9.12 att företag som bedriver produktions- och/eller leveransverksamhet inte under några omständigheter får utöva någon form av kontroll över en TSO i en medlemsstat som tillämpar artikelns punkt 1.

Bedömning

EU har gjort bedömningen att regleringen från direktiv 2003/54/EG inte lett till en tillräckligt genomförd åtskillnad i Sverige och därför har nya regler införts i ellagen.² I och med det nya direktivet kan medlemsstaterna välja mellan tre olika lösningar på ägar- och åtskillnadsfrågan. Det första är en TSO-lösning där ägaren av överföringssystemet och den som har bestämmanderätten över detsamma är samma juridiska person. Det andra är en ISO-lösning med en oberoende systemansvarig som föreslås av överföringssystemets ägare (TSOW) och som godkänns av kommissionen. Det tredje alternativet i direktivet är en ITO-lösning där en oberoende systemansvarig för överföring inom samma koncern utses. För att kunna tillämpa såväl det andra alternativet (ISO) som det tredje alternativet (ITO) krävs att över-

² Commission Staff Working Paper, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Electricity and Directive 2009/73/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Natural Gas, The unbundling Regime.

föringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag. Om det är fallet kan medlemsstaten välja vilken lösning som ska tillämpas.

Med ett vertikalt integrerat företag avses i elmarknadsdirektivet ett elföretag eller en grupp av elföretag där samma person(er) direkt eller indirekt har rätt att utöva kontroll och där det berörda företaget eller den berörda företagsgruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena produktion eller leverans av el.³

I Sverige ägs överföringssystemet av staten genom Affärsverket svenska kraftnät som är en statlig myndighet och ett affärsdrivande verk. Svenska kraftnät sköter stamnätet för elkraft och har systemansvaret för den svenska elförsörjningen. Svenska kraftnät är även en koncern med tre dotterbolag, SwePol Link AB, Svenska kraftnät Gasturbiner AB och Svenska Kraftkom AB (vilande) samt sex intressebolag, bland andra den nordiska elbörsen Nord Pool Spot.

Svenska kraftnät Gasturbiner AB har bildats med syfte att långsiktigt kunna säkra resurser för att hantera störningar i kraftsystemet. Bolaget bedriver inte kommersiell handel med el utan dess anläggningar utnyttjas endast av Svenska kraftnät vid störningar i kraftsystemet för att säkra driften.

Att svenska staten äger hundra procent av aktierna i Vattenfall AB utgör inte i sig ett skäl för att Svenska kraftnät ska anses ingå i ett vertikalt integrerat företag enligt artikel 9.6.

Svenska kraftnät är enligt utredningens bedömning inte vertikalt integrerat och därför kan endast en TSO-lösning vara aktuell.

I svensk lag har ingen skillnad gjorts på regler avseende överföringssystemet eller distributionsystemet vad gäller åtskillnadsreglerna. Åtskillnadsreglerna återfinns i 3 kap. ellagen. Där stadgas att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion eller handel med el mer än för att täcka nätförluster eller i syfte att ersätta utebliven el vid elavbrott.

I artikel 9.1 och 9.2 talas om kontroll över vissa situationer. Termen kontroll är hämtad från rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EG:s koncentrationsförordning) och ska tolkas i enlighet med den förordningen.⁴ I enlighet med koncentrationsförordningen avses såväl direkt som indirekt kontroll.

³ Se direktiv 2009/72/EG, art. 2.21.

⁴ Se direktiv 2009/72/EG, ingressen, punkt 13.

Även tolkningen av "person" ska hämtas från koncentrationsförordningen och här anges att det är såväl privata som juridiska personer som avses.

I artikel 9.1 b och 9.1 c talas om vissa rättigheter och i artikel 9.2 finns en lista över de rättigheter som avses i dessa artiklar. Listan i artikel 9.2 är inte fullständig utan tar bara upp de viktigaste rättigheterna som avses. Reglerna rörande förbud att utöva kontroll över rätten att rösta och att utse styrelseledamöter, ledamöter till tillsynsorganet där sådant finns eller till organ som juridiskt företräder företaget, innebär inget absolut förbud mot att inneha aktier i ett produktions- eller leveransföretag, men man är förbjuden att utöva sin rösträtt. Artikel 9.2 c innebär dock ett förbud mot att inneha en ägarmajoritet.

Artikel 9.3 inför en ny regel som innebär att de "företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet" i artikel 9.1 b även ska omfatta det som avses med detta begrepp i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. Det samma gäller de begrepp som föreskrivs i artikel 9.1 b andra stycket.

I den svenska ellagen finns bestämmelser som motsvarar direktivets krav på den systemansvariga. Bestämmelserna om samriskföretag i artikel 9.5 kan komma att behöva införas för det fall att överföringsnätet eller delar av det ägs av flera juridiska personer i ett samriskföretag.

3.6.2 Artikel 10 – Utseende och certifiering av systemansvariga för överföringssystem (TSO)

Reglerna om utseende av systemansvarig för överföringssystemet innebär att innan ett företag utses till systemansvarig för ett överföringssystem ska det certifieras i enlighet med de förfaranden som finns i artikeln och i artikel 3 i förordning (EG) nr 714/2009.

Medlemsstaten ska godkänna och certifiera det företag som uppfyller kraven i artikel 9 i direktivet. Utnämningen ska anmälas till kommissionen och offentliggöras i unionens officiella tidning.

Punkterna 3–6 innehåller regler om att den systemansvariga för överföringssystemet ska anmäla planerade transaktioner som kan komma att kräva en omprövning av godkännandet till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska kontrollera att de systemansvariga för överföringssystemet fortlöpande uppfyller kraven i

artikel 9. Slutligen ska tillsynsmyndigheten fatta beslut om certifiering inom fyra månader från ansökningsdagen eller från den dag då kommissionen inkom med sin begäran.

Bedömning

Det finns i dag ingen reglering av certifieringen av nätföretag i Sverige. Direktivets krav på certifiering vänder sig mot det eller de företag som i Sverige har koncession för det s.k. stamnätet. Det bör därför införas bestämmelser härom i ellagen. Det är lämpligt att bemyndiga Energimarknadsinspektionen, i egenskap av nätmyndighet, att utfärda närmare föreskrifter kring certifieringsprocessen. Eftersom det kommer att finnas företag som träffas av kravet på certifiering när lagen träder i kraft bör det finnas en övergångsregel som säger att detta eller dessa företag omgående ska ansöka om certifiering och att nätmyndigheten skyndsamt ska pröva en sådan ansökan.

3.6.3 Artikel 11 – Certifiering i förhållande till tredjeländer

Artikeln är ny och innehåller regler om förfarandet då en systemansvarig för ett överföringssystem som begär certifiering är kontrollerat av en eller flera personer från tredje land. Med tredje land avses i detta direktiv länder utanför EU och EES.

Bedömning

Denna artikel är inte aktuell för Sverige. Om det skulle uppstå en situation där en ägare från ett land utanför EU/EES blir aktuell får förnyad prövning göras.

3.6.4 Artikel 12 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för överföringssystemet (TSO)

Artikel 12 motsvarar artikel 9 i det tidigare elmarknadsdirektivet. Artikeln är något omformulerad och har ett tillägg i punkten b vilket anger att den systemansvariga ska säkerställa tillräckliga resurser för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla tjänster

samt i punkten h vilket bl.a. handlar om inkasserandet av kapacitetsavgifter och betalningar inom ramen för kompensationsmekanismen för transitering mellan systemansvariga för överföringsystemen. Det återkommande kravet på affärsmässighet och miljöhänsyn återfinns i punkten a.

Bedömning

Artikel 9 i det gamla direktivet är genomförd i svensk rätt. Det tillägg som gjorts i punkten h om inkasserandet av kapacitetsavgifter ("flaskhalsintäkter") bör föras in i instruktionen för Svenska kraftnät. Detta innebär endast en reglering av rådande praxis. Flaskhalsintäkter som hänförs till det svenska prisområdet har sedan den nordiska elbörsens tillkomst löpande inkasserats av Svenska Kraftnät. Kravet på affärsmässighet och att elnätsföretag säkerställer tillräckliga resurser för att uppfylla skyldigheten att tillhandahålla tjänster är tillgodosedda genom ellagens krav på elnätsföretagen. För de krav på miljöhänsyn som återfinns i direktivet finns i Sverige de generella bestämmelserna om miljöhänsyn i 2 kap. miljöbalken.

3.6.5 Artikel 13 – Oberoende systemansvariga (ISO)

Artikel 13 omfattar reglerna om oberoende systemansvarig (ISO). Artikelns första punkt återkopplar till artikel 9.8 och fastställer att om transmissionssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, får medlemsstaterna besluta att inte tillämpa artikel 9.1 (TSO-lösningen). Medlemsstaterna får istället utse en ISO vilken ska föreslås av överföringssystemets ägare (transmission system owner – TSOW). Utnämningen ska godkännas av kommissionen.

Punkt 2 a–e beskriver de villkor som måste uppfyllas för att en medlemsstat ska kunna utse en ISO. Den oberoende systemansvarige måste t.ex. visa att den uppfyller samma krav på åtskillnad och oberoende som ställs på en TSO. Vidare ställs krav på resurser, utformning av nätutvecklingsplan och förmåga att fullgöra sina skyldigheter enligt förordning (EG) nr 714/2009 (elförordningen).

Bedömning

ISO-lösningen möjliggör åtskillnad och oberoende i medlemsstater där aktuella ägarförhållanden i transmissionssystemet förhindrar tillämpningen av en TSO-lösning. Som tidigare konstaterats är Svenska kraftnät inte vertikalt integrerat och Sverige hade en TSO-lösning när direktivet antogs. Därför är endast TSO-lösningen aktuell för Sverige. Det medför att reglerna om ISO inte är relevanta för svenskt vidkommande. Skulle detta förändras kan regleringen införas då.

3.6.6 Artikel 14 – Åtskillnad av ägare till överföringssystem (TSOW)

Artikel 14 omfattar reglerna om åtskillnad av ägare till överföringssystem (TSOW) och är liksom regleringen i artikel 13 inte relevant för svenskt vidkommande.

3.6.7 Artikel 15 – Inmatningsorder och balans

Artikeln motsvaras av artikel 11 i det gamla direktivet, men är något förändrad. Tillsynsmyndigheten har nu en uttalad roll i att godkänna de kriterier som ska ligga till grund för fastställandet av inmatningsordningen mellan produktionsanläggningar och utnyttjandet av sammanlänkningsordningar.

Bedömning

Vad gäller inmatningsordningen i Sverige och i Norden styrs inmatningen av den nordiska elbörsen Nord Pool Spot och dess regelverk i kombination med de implicita auktioner som ligger till grund för verksamheten vid elbörsen. Detta innebär att den produktionsvolym som bjuds in till pris som köparna är villiga att betala kommer att produceras. Producenterna matar från sina produktionsanläggningar in på nätet den kraft som sålts. Producenterna avgör själva vilka anläggningar som skall producera och i vilken ordning de skall nyttjas, inom ramen för Nord Pool Spots regelverk.

Som ett resultat av den implicita handeln finns det därmed inte ett behov av en inmatningsordning för olika kraftslag. Nord Pool Spots regelverk garanterar att den handel som läggs fast genom Nord Pool Spot har tillgång till nödvändig överföringskapacitet.

Den momentana kraftbalansen hanteras på ett liknande marknadsbaserat sätt (reglerkraftmarknaden) av de nordiska systemansvariga företagen.

Artikeln saknar således betydelse för Sverige.

3.6.8 Artikel 16 – Konfidentiell behandling när det gäller systemansvarig för överföringssystem (TSO) och ägare till överföringssystem (TSOW)

Artikeln motsvaras delvis av artikel 12 i det gamla direktivet. Bestämmelserna handlar om ett förbud för systemansvariga för överföringssystemet, eller ägaren till detta, att på ett otillbörligt sätt använda sig av eller på ett diskriminerande sätt röja kommersiellt känsliga uppgifter som erhållits i verksamheten. Information som är nödvändig för en effektiv konkurrens ska offentliggöras. Känsliga kommersiella uppgifter ska dock behandlas konfidentiellt.

Det som tillkommit är en regel om åtskillnad av information. Regeln innebär att överföringssystemets ägare och övriga delar av företaget inte får ha gemensamma funktioner, t.ex. gemensam juridisk avdelning.

Bedömning

Artikeln behandlades i samband med att direktiv 2003/54/EG genomfördes i svensk lagstiftning. Det konstaterades då att offentlighetslagstiftningen i Sverige är tillämplig på artikeln då Svenska kraftnät är en statlig myndighet. Någon annan bedömning är inte aktuell nu. Skulle förhållandena förändras och offentlighetslagstiftningen inte längre vara tillämplig på den systemansvarige bör en översyn av den svenska regleringen i denna aspekt genomföras.

3.7 Kapitel V – Oberoende systemansvarig för överföring (ITO)

Kapitel V innehåller regler om oberoende systemansvariga för överföring (ITO) och omfattar artiklarna 17 till 23. Kapitlet reglerar därmed vad som ska gälla i det fall den systemansvarige för överföringssystemet är vertikalt integrerad och medlemsstaten har valt att inte tillämpa artikel 9.1.b. Om ett medlemsland vid tillfället för antagandet av elmarknadsdirektivet hade en TSO-lösning är det inte möjligt att välja någon av de andra lösningarna för denna TSO.

Som tidigare nämnts utgör Svenska kraftnät i Sverige systemansvarig för överföringssystem (TSO). Regelverket i kapitel V är därmed inte relevant för svensk räkning då det inte är aktuellt att i Sverige att tillämpa en lösning enligt regelverket i kapitel V. Nedan följer därmed en mycket kort genomgång av vad artikel 17 till 23 omfattar. För mer detaljerad information se elmarknadsdirektivet som återfinns i bilaga 2.

3.7.1 Artiklarna 17–23

Artiklarna 17 till 23 reglerar hur oberoende och icke-diskriminerande beteende ska säkerställas i förhållande till oberoende systemansvariga för överföring, s.k. ITO.

Artikel 17 omfattar regelverket kring tillgångar, utrustning, personal och identitet. Artikel 18 innehåller regler om oberoende för en ITO, medan artikel 19 omfattar regelverket för oberoende för en ITO:s personal och företagsledning.

Artikel 20 innehåller bestämmelser om tillsynsorgan, medan artikel 21 innehåller bestämmelser om övervakningsplan och övervakningsansvarige. Artikel 22 reglerar nätutveckling och befogenhet att fatta investeringsbeslut. Kapitlet avslutas med artikel 23 som omfattar bestämmelser om beslutsbefogenheter avseende kopplingen av nya kraftverk till överföringsnätet.

Bedömning

Kapitlet i helhet blir tillämpligt i det fall en s.k. ITO-lösning är aktuell för överföringssystemet. Då så inte är fallet i Sverige är bedömningen att kapitlet inte behöver genomföras i svensk lag.

Detta gäller även de krav som endast åläggs oberoende systemansvariga (ITO) och som innebär att dessa ITO:s årligen ska överlämna en tioårig nätutvecklingsplan till tillsynsmyndigheterna (artikel 22). Ett sådant krav återfinns inte vad gäller systemansvariga för överföringssystem (TSO), vilket är det system som tillämpas i Sverige då Svenska kraftnät vid tillfället för införandet av direktivet utgjorde en sådan TSO.

Beroende på de olika typer av incitament som kan tänkas vara förenade med de olika organisationsformerna TSO, ISO och ITO varierar även de krav som direktivet ställer på respektive form.

3.8 Kapitel VI – Drift av distributionssystem

Kapitel VI innehåller artiklarna 24–29 och behandlar utseende av systemansvariga för distributionssystem och dennes uppgifter. Vidare innehåller kapitlet regler om åtskillnad och skyldighet till konfidentiell behandling för systemansvarig för distributionssystem. Slutligen finns också reglering kring slutna distributionssystem och kombinerat systemansvar.

3.8.1 Artikel 24 – Utnämning av systemansvariga för distributionssystemet

Artikel 24 motsvarar artikel 13 i det gamla direktivet och omfattar bestämmelser om systemansvariga. Bestämmelserna stadgar att medlemsstaterna ska ”utse eller ålägga företag som äger eller är ansvariga för distributionssystem att utse en eller flera systemansvariga för distributionssystemet”.

Medlemsstaten ansvarar för att den systemansvarige handlar i överensstämmelse med artiklarna 25, 26 och 27 i direktivet.

Bedömning

”Äger eller är ansvariga för” syftar i Sverige på nätkoncessionshavare och med ”för distributionssystem” avses i Sverige lokal- och regionnäten. Enligt svensk rätt behöver inte koncessionshavaren äga nätet, men i praktiken torde det vara så att ägaren och koncessionshavaren är samma person i de allra flesta fall. Detta innebär att i svensk rätt kommer den systemansvariga och koncessionshavaren

så gott som alltid att vara samma person. Det får anses att ett nätföretag som får nätkoncession samtidigt utnämns att vara systemansvarig för distributionssystemet inom koncessionsområdet. Med koncessionen följer att man ska uppfylla den reglering som finns. Någon åtgärd behöver således inte företas.

3.8.2 Artikel 25 – Uppgifter som åligger de systemansvariga för distributionssystemet

Artikeln består av 7 punkter och behandlar uppgifter som åligger de systemansvariga för distributionssystem. Artikeln har huvudsakligen samma innehåll som gamla artikel 14. Det är enbart punkten 1 som omformulerats något varvid krav på ett främjande av energieffektivitet har förts in. Ny skrivning är också att den systemansvariga ska se till att nätet har en "långsiktig förmåga att uppfylla rimliga krav på eldistribution" samt att de "på affärs-mässiga villkor ska driva, underhålla och utveckla näten".

Andra punkten avser förbud mot diskriminering mellan systemanvändare eller kategorier av användare av systemet.

Tredje punkten stadgar att den systemansvarige för distributionssystemet ska förse systemanvändarna med den information de behöver för effektivt tillträde till och användning av systemet.

Fjärde punkten ger medlemsstaterna en möjlighet att ålägga den systemansvarige för distributionssystemet att, då denne avgör inmatningsordningen mellan produktionsanläggningar, prioritera anläggningar som använder förnybara energikällor eller avfall, eller kraftvärmeverk.

Femte punkten handlar om att skaffa energi för att täcka nätförlusterna med transparenta, icke-diskriminerande och marknadsorienterade förfaranden.

Sjätte punkten behandlar balansansvaret i det fall nätkoncessionshavaren ansvarar för balans av eldistributionssystemet.

I sjunde och sista punkten föreskrivs att då den systemansvarige planerar en utveckling av distributionsnätet ska hänsyn tas till sådana åtgärder för styrning av energieffektivitet/energiefterfrågan eller distribuerad produktion som kan komma att ersätta behovet av att uppgradera eller ersätta elkapaciteten.

Bedömning

Artikel 26 är huvudsakligen införd i ellagen. Det nya kravet på främjande av energieffektivitet tas om hand genom miljöbalkens bestämmelser. Vad gäller stadgandet att på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla näten får kravet på affärsmässighet anses ligga implicit i ellagen genom krav på åtskillnad, upphandling av förlustel och kravet på skäliga tariffer.

I övrigt uppfyller svensk lagstiftning direktivets krav.

3.8.3 Artikel 26 – Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystemet

Artikel 26 innehåller fyra punkter. Artiklarna 26.1 och 26.2 motsvarar skrivningar i gamla direktivets artikel 15. Ett tillägg har gjorts i artikel 26.2 d som innebär att en övervakningsansvarig ska utses och att denne ”ska vara helt oberoende och ha tillträde till all nödvändig information om den systemansvarige för distributionssystemet och alla anknutna företag för att utföra sitt uppdrag”.

Artikel 26.3 är ny och innebär en skyldighet för medlemsstaterna att se till att den systemansvarige för distributionssystemet som ingår i ett vertikalt integrerat företag övervakas av tillsynsmyndigheterna eller andra behöriga organ, så att den systemansvarige inte kan dra fördel av sin vertikala integration för att snedvrیدا konkurrensen. Vidare stadgas att vertikalt integrerade systemansvariga för distributionssystem inte får, i synnerhet i samband med kommunikation och varumärkesprofilering, ge upphov till förvirring i fråga om den separata identitet som leveransdelen av det integrerade företaget har.

Den fjärde punkten motsvarar undantagsmöjligheten i det gamla direktivet.

Bedömning

Riksdagen beslutade den 21 oktober 2009 om ändring i ellagen avseende avgränsning av elnätsverksamhet. Därmed är det förra elmarknadsdirektivets (2003/54/EG) bestämmelser om åtskillnad genomförda i svensk lagstiftning.

Med ”den övervakningsansvarige” avses den person eller det organ som ansvarar för att övervakningsplanen följs. Denna person ska vara ”helt oberoende”. Det innebär att den person som utses att fungera som övervakningsansvarig kan utses inom elnätsföretaget, men ska ha en självständig ställning. Personen som utses bör vara erfaren och ha integritet samt mycket goda kunskaper inom området. Han ska även ges rätt befogenheter att genomföra uppdraget. Man kan jämföra med de personuppgiftsombud som ska utses enligt 38 § personuppgiftslagen (1998:204) PUL eller det uppdrag en internrevisor har. Ett personuppgiftsombud ska enligt PUL självständigt se till att den personuppgiftsansvarige behandlar personuppgifter på ett lagligt och korrekt sätt och i enlighet med god sed samt påpeka eventuella brister för den ansvariga. Omsatt till ellagen skulle motsvarande bestämmelse innebära att den övervakningsansvarige självständigt ska se till att nätföretaget upprättar övervakningsplanen på rätt sätt samt att nätföretaget också genomför sin övervakningsplan och de skyldigheter som är förknippade härmed. I 38 § andra stycket PUL 38 § föreskrivs att personuppgiftsombudet ska anmäla till tillsynsmyndigheten om den personuppgiftsansvarige har brutit mot bestämmelserna som gäller för personuppgifter och om han inte vidtar rättelse. Motsvarande skyldighet bör den övervakningsansvarige åläggas. I 38 § tredje stycket PUL slutligen framgår att personuppgiftsombudet ska samråda med tillsynsmyndigheten vid tveksamhet om hur de bestämmelser som gäller för behandlingen av personuppgifter ska tillämpas. Den skyldigheten bör även den övervakningsansvarige ha. Den övervakningsansvarige ska ha tillgång till all nödvändig information om den systemansvarige för distributionssystemet och alla anknutna företag. Den övervakningsansvarige ska ansvara för att en övervakningsplan upprättas och lämnas in till nätmyndigheten.

Övervakningsplaner ska tas fram av alla elnätsföretag med nätkoncession. Det kan förefalla att reglerna om övervakningsansvarig ska träffa samma subjekt som reglerna om skyldigheten att ta fram övervakningsplaner. Att ålägga även icke vertikalt integrerade företag att utse övervakningsansvariga framstår som alltför långtgående. Kravet skulle då träffa väldigt små elnätsföretag där det är svårt att hitta en så självständig person som förestavas inom företaget. Risken är stor att små företag skulle behöva köpa tjänsten utifrån. Fördelarna av att ha en övervakningsansvarig torde inte uppväga detta. Utredningen har också diskuterat att istället harmo-

nisera reglerna kring övervakningsansvarig och övervakningsplanen genom att föreslå att endast vertikalt integrerade företag behöver upprätta övervakningsplaner. Detta var också El- och gasmarknadsutredningens förslag då det förra direktivet skulle införlivas (SOU 2003:113). Dock valde regeringen att föreslå riksdagen att samtliga elnätsföretag skulle vara skyldiga att upprätta övervakningsplaner. Regeringen menade att den undantagsmöjlighet som fanns i direktivet borde utnyttjas avseende kraven på organisatoriskt oberoende och oberoende vad avser beslutsfattande när det gäller innehavare av distributionssystem, trots att det fanns starka skäl som talade emot det. Genom att samtliga innehavare av distributionssystem ålades att ta fram övervakningsplaner tvingas samtliga systemansvariga aktivt arbeta med att säkerställa att de i alla lägen agerar objektivt och icke-diskriminerande. Detta menade regeringen bidrog till att konkurrensförutsättningarna för företagen på marknaden blev mer lika (prop. 2004/05:62 s. 78). Utredningen har kommit fram till att därför inte föreslå några förändringar i reglerna rörande övervakningsplanerna.

Den tredje punktens första del handlar om tillsyn över att den systemansvarige inte kan dra fördel av sin vertikala integration för att snedvrیدا konkurrensen. Detta torde falla under tillsynen av övervakningsplanerna och därmed kunna anses infört i lagen. Energimarknadsinspektionen i sin roll som nätmyndighet har tillsyn över efterlevnaden av ellagen förutom i frågor som rör elsäkerhet och driftssäkerheten hos det nationella elsystemet.

Den andra delen av tredje punkten stadgar att vertikalt integrerade systemansvariga för distributionssystem inte får ge upphov till förvirring i fråga om den separata identitet som leveransdelen av det vertikalt integrerade företaget har. Detta gäller i synnerhet i samband med kommunikation och varumärkesprofilering. Här är det inledningsvis av intresse att diskutera vad som avses med kommunikation och varumärkesprofilering.

Ett företag kommunicerar på många sätt. Uppräkningen här är inte uttömmande. Kommunikation och varumärkesprofilering sker bl.a. genom marknadsföring, men även ett stort antal andra aktiviteter och kontaktpunkter används för att kommunicera med kunderna och stärka företagets varumärke och position. Marknadsföring kan ske både genom mer allmängiltiga medel med stor spridning t.ex. genom annonskampanjer och reklamfilmer och på ett mer riktat sätt genom medskick i samband med att fakturan skickas ut eller annan direktreklam. Sådana medskick kan dels

omfatta mer renodlad reklam exempelvis för en närstående elleverantör, men även mer informativa och relationsbyggande utskick förekommer. De senare fungerar både som varumärkesprofilering och kundvård, och kan därmed utgöra ett viktigt led i företagets kommunikationsstrategi. Även de kontakter som sker genom företagets kundtjänst utgör en form av kommunikation, likaså utgör en eventuell kundombudsmans externa aktiviteter ofta exempel på kommunikation. Slutligen använder sig företagen av sina hemsidor på Internet som ett sätt att kommunicera med befintliga och potentiella kunder. Syftet med kommunikationen är dubbelt, dels att behålla befintliga kunder, dels att attrahera nya. Detta gör att ett enskilt företag ofta använder sig av flera av de ovanstående strategierna för att bevara eller förstärka sin position på marknaden.

Ett väl etablerat och respekterat varumärke utgör en viktig tillgång för ett företag, och är särskilt viktigt när produkten i fråga är förhållandevis homogen. För att skapa ett starkt och tydligt varumärke utgör företagets kommunikationsstrategi en viktig del av varumärkesbyggandet. Förutsättningarna för att bygga ett starkt varumärke är generellt sett väl genomarbetade kommunikationsstrategier som ofta tas fram till höga kostnader. I arbetet ingår allt från att ta fram en övergripande strategi, val av affärsinriktning (prisivård, miljövänlig, hög servicenivå etc.) och därmed överensstämmande avtalserbjudanden, lämplig logotyp etc. Med andra ord handlar det om att skapa en varumärkesstrategi som genom ett genomtänkt kommunikationsarbete skapar en god relation till kunderna. Värdet av ett varumärke utgörs till en stor del av hur kunderna uppfattar ett företag, och det ingår i vad som också brukar beskrivas som ett företags goodwill. Det utgör därmed även en viktig del av ett företags värde, då det är att se som en investering i företagets varumärke och framtida avkastning.

Syftet med bestämmelsen i artikel 26 är att ett vertikalt integrerat företag inte ska kunna dra otillbörlig nytta av den vertikala integrationen. Man kan tolka bestämmelsen som att den innebär ett förbud mot att vertikalt integrerade företag använder samma eller förväxlingsbara namn eller logotyper för sina elnätsföretag respektive sina elhandels- och produktionsföretag. Ett sådant förbud skulle medföra en mycket genomgripande förändring och innebära att det arbetet och de investeringar företagen gjort i sina varumärken sedan avregleringen 1996 riskerar att omintetgöras. Det är inte heller säkert att ett förbud mot att använda samma namn inom

en koncern skulle bidra till att minska eventuell förvirring bland kunderna. Det finns en tydlighet i att det framgår att ett elhandelsföretag och ett elnätföretag tillhör samma koncern oavsett om detta skulle kunna tolkas som en fördel för det integrerade företaget.

Det saknas ett svenskt regelverk kring elföretagens kommunikation med kunderna oavsett om det gäller marknadsföring, varumärkesprofilering eller annan kommunikation förutom den generella lagstiftning som också gäller dessa företag. Det svenska regelverket bör kompletteras med bestämmelser som anger att det tydligt ska framgå när det är elnätföretaget som är avsändare.

Direktivet ger fortsatt möjlighet att undanta företag med färre än 100 000 anslutna kunder från reglerna i artikeln. Frågan om åtskillnad och undantag från reglerna för de mindre företagen har diskuterats och utretts ett flertal gånger. En redogörelse för detta återfinns i prop. 2004/05:62 s.73 ff.

3.8.4 Artikel 27 – Skyldighet till konfidentiell behandling för systemansvariga för distributionssystemet

Artikeln motsvaras av artikel 16 i det tidigare direktivet och handlar om att den systemansvarige för distributionssystemet ska behandla kommersiellt känsliga uppgifter som denne erhåller inom ramen för sin affärsverksamhet konfidentiellt.

Bedömning

I samband med införlivandet av direktiv 2003/54/EG gjordes en genomgång av vilka möjligheter som fanns att ålägga anställda vid nätföretagen tystnadsplikt för vissa uppgifter. Man konstaterade då att anställda vid kommunalt ägda nätföretag omfattades av reglerna i tryckfrihetsförordningen samt i sekretesslagen. Man valde att inte förslå föreslå någon tystnadsplikt för anställda i privata eller statliga företag.

Den 30 juni 2009 trädde en ny lag ikraft som ersatte den gamla sekretesslagen, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Utredningen bedömer att det inte finns anledning att vidta några åtgärder med anledning av detta.

3.8.5 Artikel 28 – Slutna distributionssystem

Artikel 28 är ny och behandlar slutna distributionssystem. Den består av fyra punkter. I första punkten ges medlemsstaterna en möjlighet att föreskriva om att den nationella tillsynsmyndigheten ska kunna klassificera vissa elsystem som slutna distributionssystem. För att system ska kunna klassificeras som slutna ska de distribuera el inom en geografiskt avgränsad kommersiell eller industriell plats eller plats där gemensamma tjänster tillhandahålls och som inte distribuerar el till hushållskunder. Vidare krävs att driften eller produktionsprocessen hos systemanvändarna är integrerad av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl, eller att systemet huvudsakligen distribuerar el till ägaren eller den driftsansvarige för systemet eller till företag med anknytning till ägaren av eller den driftsansvarige för systemet.

Om ett distributionssystem klassificeras som slutet får medlemsstaterna föreskriva att tillsynsmyndigheten undantar den driftsansvarige från skyldigheten att anskaffa energi för att täcka nätförluster och reservkapacitet inom sitt system. Vidare får tillsynsmyndigheten undanta det slutna systemet från skyldigheten att få tarifferna prövade innan de träder i kraft. Dock föreskrivs i punkten tre att om någon av användarna av det slutna systemet kräver det ska tarifferna ändå prövas innan de träder i kraft.

I punkten fyra finns ett begränsat undantag från förbudet att ha hushållskunder anslutna till det slutna distributionssystemet. Ett mindre antal hushållskunder som har anställning hos eller liknande koppling till ägaren av distributionssystemet och som befinner sig inom området kan få leveranser av el från det slutna systemet under en begränsad tid.

Bedömning

I Sverige finns en möjlighet att bygga och driva mindre elsystem utan nätkoncession. Enligt 2 kap. 4 § första stycket ellagen får regeringen föreskriva undantag från kravet på koncession i fråga om vissa slag av ledningar och stationer eller i fråga om ledningar inom vissa områden. Detta regleras i förordningen (2007:215) om undantag från kravet på nätkoncession enligt ellagen (1997:857), den s.k. IKN-förordningen. Energimarknadsinspektionen kan

lämna bindande besked om huruvida ett system omfattas av förordningen. Dessa nät kallas interna nät.

Ellagen är utformad på det sättet att de däri föreskrivna skyldigheterna huvudsakligen endast åvilar den som använder sin ledning med stöd av en nätkoncession. Som nämnts är interna nät undantagna från kravet på nätkoncession, varför innehavare av sådana nät inte har de nämnda skyldigheterna. Tanken bakom detta frånsteg från huvudregeln är att innehavare av interna nät endast överför el för egen räkning. Om man ser till IKN-förordningen så finns dock numer ett relativt brett utrymme för undantag från huvudregeln och där det kan förekomma leveranser till hushållskunder eller andra än systemets ägare från ett internt nät.

Utredningen finner att IKN-förordningens tillämpningsområde är betydligt vidare än artikel 28. Detta innebär att artikel 28, som inte är tvingande, inte kan anses tillföra något ytterligare varför bedömningen blir att artikeln inte behöver genomföras.

EU-domstolen har i två domar tolkat artikel 20.1⁵ i direktiv 2003/54/EG på det sättet att den utgör hinder för nationell lagstiftning som innebär att distributionssystem som är belägna på ett fysiskt sammanhörande verksamhetsområde, och till övervägande del används för leverans av el till det egna företaget eller till närstående företag, regelmässigt undantas från tillämpningen av bestämmelserna om tredje parts tillträde (mål C-439-06 Citiworks och mål C-239-07 Julius Sabatauskas m.fl. Artikel 20 i det gamla direktivet motsvaras huvudsakligen av artikel 32.

Domen bör tolkas så att ett tredjepartstillträde till de icke koncessionspliktiga näten måste garanteras. I dag är det koncessionen som gör nätägaren skyldig att ansluta den som önskar till nätet. Något annat sätt att garantera ett tredjepartstillträde finns inte i det svenska regelverket. Det kan mot bakgrund härav ifrågasättas om IKN-förordningen har stöd i EU-rätten. Att se över IKN-förordningen ligger dock utanför denna utrednings uppdrag men det är utredningens uppfattning att en översyn bör genomföras snarast.

⁵ Artikel 20 i direktiv 2003/54/EG har rubriken "Tillträde för tredje part" och reglerar rätten till tillträde till överförings- och distributionssystemen för tredje part.

3.8.6 Artikel 29 – Kombinerat systemansvar

Artikel 29 rör de fall då en systemansvarig har ett kombinerat ansvar för såväl överföringssystemet som ett distributionssystem. Då det saknas anledning att införa denna regel i Sverige behandlas den inte heller i betänkandet.

3.9 Kapitel VII - Särredovisning av olika verksamheter samt transparens i bokföringen

Kapitel VII innehåller bestämmelser om särredovisning av olika verksamheter samt transparens i bokföringen och omfattar artiklarna 30 och 31.

3.9.1 Artikel 30 – Tillgång till räkenskaper

Artikel 30 motsvarar artikel 18 i det gamla direktivet. Artikel 30 består av två punkter och anger att medlemsstaterna eller behöriga myndigheter ska ha tillgången till elföretagens räkenskaper enligt artikel 31. Kommersiellt känsliga uppgifter ska behandlas konfidentiellt.

Bedömning

Artikel 30 är i princip likalydande med den tidigare artikel 18. Regeringen konstaterade i prop. 2004/05:62 att någon lagstiftningsåtgärd inte var nödvändig för att genomföra direktivets bestämmelser om bokföringen hos elföretag och om myndighetens tillgång till elföretagens räkenskaper. Företag för överföring och distribution av el motsvaras av de företag som har nätkoncession och står under tillsyn av nätmyndigheten. Tillsynsmyndigheten har rätt att ta del av de upplysningar och de handlingar som behövs för tillsynen. Utredningen anser att denna bedömning kvarstår och att ytterligare lagstiftningsåtgärder inte är nödvändiga.

3.9.2 Artikel 31 – Särredovisning

Artikel 31 omfattar bestämmelser om särredovisning av elnätsföretagen. Artikel 31 är i princip likalydande med artikel 19 i det gamla direktivet.

Bedömning

Vid genomgången inför genomförandet av det andra inre marknadspaketet konstaterades att det inte krävdes några förändringar av det svenska regelverket med anledning av direktivets bestämmelser kring dessa frågor. Det aktuella regelverket återfinns i årsredovisningslagen (1995:1554), förordning (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet, tryckfrihetsförordningen (1949:105), samt i ellagen (1997:857). Kravet i det aktuella direktivet har inte förändrats varför artikeln inte heller nu föranleder någon åtgärd.

3.10 Kap VIII – Organisation av tillträde till systemet

Kapitel VII innehåller regelverket kring organisationen av tillträde till systemet och omfattar artiklarna 32 t.o.m. 34.

3.10.1 Artikel 32 – Tillträde för tredje part

Artikel 32 omfattar reglerna för tillträde till näten för tredje part. Artikeln är indelad i två punkter.

Punkten 1 är oförändrad jämfört med det tidigare direktivet. Här anges att medlemsstaterna ska se till att det införs en ordning för tredjepartstillträde till överförings- och distributionssystem. Det ska finnas offentliggjorda tariffer som på ett icke-diskriminerande sätt tillämpas för alla berättigade kunder. Medlemsstaterna ska se till att tarifferna, eller metoderna för att beräkna dem, är godkända och offentliggjorda innan de träder i kraft.

Punkten 2 omfattar samma bestämmelser som tidigare, men omfattar även nya delar. Punkten 2 anger att den systemansvarige för ett överförings- eller distributionssystem får vägra tillträde till systemet om det saknas nödvändig kapacitet. I det nya direktivet anges att den som vägrar tillträde måste ange ”vederbörligen motiverade skäl”, tidigare ”väl grundade skäl”. Skälen ska som tidigare

särskilt ta hänsyn till artikel 3, därutöver nämns nu även att de ska grundas på objektiva, samt tekniskt och ekonomiskt motiverade kriterier. Ett ytterligare tillägg anger att tillsynsmyndigheterna, om medlemsstaten föreskrivit det, eller medlemsstaten ska se till att dessa kriterier tillämpas konsekvent samt att en systemanvändare som vägrats tillträde har tillgång till ett tvistlösningsförfarande. Härmed avses inte den särskilda tvistlösningsinstans som utredningen föreslår för konsumenter. Tillsynsmyndigheten ska se till att den systemansvarige för överförings- eller distributionssystem tillhandahåller relevant information om vilka åtgärder som skulle krävas för att förstärka nätet (tidigare systemet). I det tidigare direktivet angavs att det var medlemsstaten som skulle se till att den systemansvarige tillhandahöll den relevant information som erfordrades för att stärka systemet, dvs. bestämmelsen är i princip oförändrad i sak. Den som begär sådan information kan åläggas en rimlig avgift för tillhandahållandet.

Bedömning

I prop. 2004/05:62 Genomförande av EU:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, m.m. konstaterade regeringen att enligt den svenska ellagstiftningen har elkunderna rätt till anslutning till elnätet och därefter rätt till överföring av el. Nätinnehavaren kan dock vägra anslutning om han saknar ledig kapacitet, något som också då accepterades enligt direktivet. Nätinnehavarnas tariffer publiceras vidare enligt bestämmelserna i Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrifter (NUTFS 1999:1). Den svenska ellagstiftningen ansågs därmed uppfylla direktivet undantag för att tarifferna eller metoderna varpå tariffsättningen baseras inte godkändes innan de trädde i kraft.

Sverige har infört nya bestämmelser i 5 kap. ellagen om förhandsprövning av elnätstariffer. Regelverket ska tillämpas fullt ut med början den 1 januari 2012 och innebär att en intäktsram ska fastställas senast två månader innan tillsynsperioden börjar. Tillsynsperioden ska vara fyra kalenderår om det inte finns särskilda skäl för avvikelser. För närvarande arbetar Energimarknadsinspektionen med att ta fram en tillsynsmodell för förhandsregleringen av intäktsramarna för elnätsverksamheten, fastställa en metod för beräkning av intäktsramar samt ta fram föreskrifter och

information till elnätsföretagen för att tydliggöra deras rapporteringskyldigheter gentemot inspektionen. Nätinnehavarnas tariffer publiceras vidare enligt bestämmelserna i Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrift Statens energimyndighets föreskrifter om offentliggörande av avgifter och övriga villkor för överföring av el (NUTFS 1999:1). Denna föreskrift ingår bland de föreskrifter som Energimarknadsinspektionen nu förfogar över. Det svenska regelverket uppfyller därmed direktivet i dessa delar.

Enligt den svenska ellagen har den som har nätkoncession skyldighet att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning om det inte finns särskilda skäl att vägra. Nätmyndigheten (Energimarknadsinspektionen) prövar eventuella tvister på ansökan från en av parterna. Den som har nätkoncession är också skyldig att på skäliga villkor överföra el för annans räkning. Ellagen innehåller inte explicit bestämmelser som anger att ett beslut att vägra ansluta en elektrisk anläggning ska omfatta vederbörligen motiverade skäl vilka ska belysa artikel 3 (skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna) samt grundas på objektiva, samt tekniskt och ekonomiskt motiverade kriterier. Dock säkerställs detta genom inspektionens prövning i ärendet om frågan hänskjuts dit.

Det svenska regelverket saknar dock en bestämmelse som anger att beslut att vägra tillträde i enlighet med artikel 32 ska motiveras. En sådan bestämmelse bör därmed införas i ellagen.

Det finns i dag vissa möjligheter att driva mindre, s.k. interna nät, utan koncession och i dessa finns inte något tredjepartstillträde garanterat. EU-domstolen har i två domar tolkat artikel 20.1 i direktiv 2003/54/EG, vilken motsvarar punkten 1 i denna artikel. Domstolen kom fram till att ett tredjepartstillträde måste garanteras av medlemsstaten (mål C-439-06 Citiworks och mål C-239-07 Julius Sabatauskas m.fl.). Se vidare resonemang ovan, avsnitt 3.8.5.

3.10.2 Artikel 33 – Öppnande av marknaderna och ömsesidighet

Artikel 33 omfattar reglerna om öppnande av marknaderna och ömsesidighet och motsvaras av artikel 21 i det tidigare direktivet.

Bedömning

Artikeln kräver ingen åtgärd.

3.10.3 Artikel 34 – Direktledningar

Artikel 34 omfattar reglerna om direktledningar och motsvaras av artikel 22 i det tidigare direktivet.

Bedömning

Artikeln är i princip oförändrad och kräver ingen åtgärd.

3.11 Kapitel IX – Nationella tillsynsmyndigheter

Kapitel IX behandlar nationella tillsynsmyndigheter och omfattar artiklarna 35 t.o.m. 40.

3.11.1 Artikel 35 – Tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende

Artikel 35 behandlar tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende. Artikeln motsvarar artikel 23.1 i det tidigare direktivet. Andemeningen i artikel 35 motsvarar de två första meningarna i den tidigare artikeln 23.1, men artikel 35 är betydligt mer utförlig.

Artikel 35 innehåller fem punkter. I punkten 1 stadgas att varje medlemsstat ska utse *en* nationell tillsynsmyndighet på nationell nivå. I punkten 2 slås dock fast att punkt 1 inte ska påverka utnämningen av andra tillsynsmyndigheter på regional nivå i medlemsstaterna, förutsatt att det finns en företrädare på hög nivå för representation och kontakt på gemenskapsnivå i den tillsynsnämnd som ingår i byrån.

En undantagsmöjlighet från punkten 1 finns i punkten 3. En medlemsstat kan utse en tillsynsmyndighet för mindre system på ett geografiskt separat område vars konsumtion 2008 understeg 3 procent av den samlade konsumtionen i den medlemsstat där området är beläget. Det finns även i detta fall regler om representation och kontakt på gemenskapsnivå.

Punkten 4 anger att medlemsstaterna ska garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att myndigheten utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. Följande ska gälla när tillsynsmyndigheten utför de uppgifter som den tilldelas i enlighet med detta direktiv och tillhörande lagstiftning. Tillsynsmyndigheten ska vara juridiskt åtskild från och funktionellt oberoende av alla andra offentliga och privata organ.

Vidare ska dess personal och de personer som svarar för dess ledning

- i) agera oberoende av marknadsintressen, och
- ii) inte söka eller inhämta direkta anvisningar från någon regering eller annat offentligt eller privat organ när de utför sina tillsynsuppgifter. Detta krav inkräktar inte i förekommande fall på ett nära samarbete med andra berörda nationella myndigheter eller på de allmänna politiska riktlinjer som regeringen utfärdar och som inte avser tillsynsskyldigheter och tillsynsbefogenheter enligt artikel 36.

Slutligen innehåller punkten 5 regler om att medlemsstaterna, för att bevara tillsynsmyndighetens oberoende ställning, ska se till att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ. Medlemsstaten ska även se till att myndigheten har särskilda årliga budgetanslag med självständigt ansvar för den anslagna budgetens genomförande och tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att kunna utföra sina uppgifter. Därvid ska medlemsstaten se till att ledamöterna i tillsynsmyndighetens styrelse eller, om sådan inte finns, tillsynsmyndighetens högsta ledning utses för en bestämd period på mellan fem och sju år, som ska kunna förnyas en gång. Styrelsens ledamöter eller, om styrelse inte finns, högsta ledningen kan avsättas endast om de inte längre uppfyller villkoren i denna artikel eller har gjort sig skyldiga till tjänstefel enligt nationell lag.

Bedömning

Artikeln tydliggör att huvudregeln är att det ska finnas en nationell tillsynsmyndighet på nationell nivå. I Sverige är nätmyndigheten tillsynsmyndighet för både elsektorn och naturgassektorn. Energi-marknadsinspektionen ska vara nätmyndighet enligt elförord-

ningen (1994:1250). Sveriges har således uppfyllt direktivet i denna del. Som framkommer under genomgången av artikel 37 hanteras dock vissa av de uppgifter som anges i direktivet av andra myndigheter än Energimarknadsinspektionen. Detta redovisas i mer detalj under artikel 37.

Artikelns bestämmelser ställer även tydliga krav på att den nationella tillsynsmyndigheten ska vara oberoende från politiska organ och privata intressen.

Energimarknadsinspektionen utgör en separat myndighet vars verksamhet styrs genom förordningen (2007:1110) med instruktion för Energimarknadsinspektionen samt myndighetens regleringsbrev. Instruktionen gäller tills vidare medan regleringsbreven förnyas årligen. I regleringsbreven anges vilka mål och resurser myndigheten har att uppfylla och tillgå under det aktuella året. Det faktum att målen för myndighetens verksamhet fastställs i regleringsbrev och myndighetens befogenhet regleras i instruktionen strider inte mot direktivets krav på självständighet. Riksdagen, regeringen eller annan myndighet får enligt grundlagen inte ändra i enskilda beslut som utgör myndighetsutövning. Enligt 11 kap. 7 § i regeringsformen får ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, bestämma, hur förvaltningsmyndighet i särskilt fall ska besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag. Energimarknadsinspektionen är en förvaltningsmyndighet och omfattas därmed av dessa bestämmelser.

Enligt 3 och 5 §§ i Energimarknadsinspektionen instruktion leds inspektionen av en generaldirektör. Inspektionen ska ha ett insynsråd som utses av regeringen. Inspektionens generaldirektör är ordförande i insynsrådet. Rådet ska utöva insyn i inspektionens verksamhet och bistå myndighetschefen med råd. Inspektionen är i huvudsak anslagsfinansierad, men har möjlighet att ta ut vissa avgifter enligt förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet.

Artikel 35 innebär att Energimarknadsinspektionens ledning ska agera oberoende av marknadsintressen och inte söka eller ta emot direkta anvisningar från externa intressenter oavsett om dessa är statliga eller privata subjekt. Med ledning avses generaldirektören. Därmed läggs ett stort ansvar på generaldirektören, då inspektionen i dag inte har en styrelse.

I syfte att säkerställa ledningens oberoende uppställer direktivet bestämmelser kring när den får avsättas. Härigenom kommer

anställningsvillkoren för ledningen att likna det som exempelvis gäller för ordinarie domare. Domares anställningsskydd regleras dock i regeringsformen. Att införa motsvarande bestämmelser för en generaldirektör för en myndighet torde dock vara alltför långtgående. För myndigheter i Sverige gäller i dag att om chefen för en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen är anställd för en bestämd tid får denne förflyttas till annan statlig tjänst om personen inte kan vara kvar på sin ursprungliga post. Den nya tjänsten tillsätts enligt 33 § lag (1994:260) om offentlig anställning. Förflyttningen får ske om det är påkallat av organisatoriska skäl eller om det annars är nödvändigt för myndighetens bästa. En generaldirektör som i förtid skiljs från sitt uppdrag kan därmed behålla sin inkomst till dess att personens förordnande gått ut. Dessa villkor torde därmed säkerställa inspektionens lednings, dvs. generaldirektörens, oberoende från ett ekonomiskt perspektiv. Enligt 7 d § samma lag ska chefer för myndigheter som lyder omedelbart under regeringen på eget initiativ upplysa arbetsgivaren om vilka bisysslor de har. Bestämmelserna om jäv i 11–12 §§ förvaltningslagen (1986:223) anger i vilka fall den som ska handlägga ett ärende är jävig och att denne självmant ska påtala ett jäv. Dessa regler gäller för såväl myndighetschefen som handläggare och säkerställer myndighetens oberoende i handläggning och beslutsfattande.

Vad gäller förordnandet av myndighetschefer i Sverige sker detta i regel på sex år, med en eventuell förlängning på tre år. Syftet är att skapa rörlighet i ledningen av statsförvaltningen, samtidigt som det skapas möjligheter att överföra kompetens mellan olika myndigheter. Detta följer av praxis och finns inte reglerat.

Artikel 35 torde därmed vara i princip genomförd bortsett från att det saknas bestämmelser som anger tidsramarna för uppdraget som chef för Energimarknadsinspektionen. Dessa kan lämpligen föras in i ellagen.

3.11.2 Artikel 36 – Tillsynsmyndigheternas allmänna mål

Artikel 36 behandlar tillsynsmyndighetens allmänna mål. Artikeln är ny och anger åtta allmänna mål för tillsynsmyndigheten. Dessa mål är tvingande för myndigheten. Målen ska beaktas när myndigheten arbetar inom ramen för sina skyldigheter och uppgifter enligt direktivets artikel 37 (se nedan). Arbetet ska i förekommande fall

ske i samarbete med andra nationella myndigheter, varvid konkurrensmyndigheterna nämns särskilt. Artikel 36 betonar att tillämpningen inte får inkräkta på de andra myndigheternas behörighet.

Punkten a anger att tillsynsmyndigheten ska främja en konkurrenskraftig, säker och miljömässigt hållbar inre marknad för el, samt pekar på att de långsiktiga målen ska beaktas. Punkten b fokuserar på utvecklandet av konkurrenskraftiga och väl fungerande regionala marknader för att uppnå målen i punkten a. Punkten c berör undanröjandet av restriktioner för gränsöverskridande elhandel inklusive att utveckla den kapacitet som rimligen krävs för detta.

Punkten d anger bl.a. att tillsynsmyndigheten ska bidra till ett kostnadseffektivt utvecklande av tillförlitliga, effektiva och icke-diskriminerande system. Systemen ska vara konsumentinriktade. Myndigheten ska även bidra till att främja energieffektivitet och integreringen av el från förnybara källor och distribuerad produktion. Enligt punkten e ska myndigheten underlätta tillträdet till elnätet för ny produktionskapacitet, varvid nya marknadsaktörer och förnybar el särskilt nämns.

Enligt punkten f ska myndigheten även säkerställa att det finns lämpliga incitament för att öka systemeffektiviteten och främja marknadsintegreringen. Punkten g anger att myndigheten även ska säkerställa att kunderna drar nytta av en effektivt fungerande nationell marknad. Myndigheten ska även främja effektiv konkurrens och bidra till att säkerställa konsumentskyddet. Enligt punkten h omfattar de allmänna målen även att tillsynsmyndigheten ska bidra till en hög standard på samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster på elförsörjningsområdet, samt bidra till att skydda utsatta kunder. Myndigheten ska även arbeta för att de processer som behövs för att utbyta uppgifter i samband med kundernas bytesprocesser ska vara kompatibla.

Bedömning

I artikel 36 nämns bl.a. miljömässig hållbarhet, främjandet av energieffektivitet och produktion av el från förnybara energikällor. Härigenom berörs numera även kopplingen mellan energi och miljö- och klimatfrågor tydligare inom ramen för elmarknadsdirektivet. För svenskt vidkommande hanteras frågor rörande främjandet av förnybar energi främst av Energimyndigheten,

medan Energimarknadsinspektionen hanterar frågor av tillsynskaraktär även för denna typ av energi vad gäller t.ex. anslutning till nät.

Ett av de allmänna målen är att utveckla den gränsöverskridande kapaciteten i syfte att främja gränsöverskridande handel och stärka den inre marknaden för el. För svenskt vidkommande hanteras dessa frågor av Svenska kraftnät, som även deltar i det samarbete som sker inom ramen för ENTSO-E. Även Energimarknadsinspektionen har ett tydligt uppdrag i denna del. Enligt sin instruktion 1 § punkterna 7 och 8 ska Energimarknadsinspektionen för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU, och samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverket så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU. Inspektionen har därmed en viktig roll och möjlighet att aktivt arbeta med att stärka den inre marknaden för el.

De allmänna målen i artikel 36 rör även frågor som handlar om att stärka marknadens funktion samt att bidra till att stärka konsumenters ställning. Dessa mål berör även den verksamhet som bedrivs av Konkurrensverket respektive Konsumentverket.

Med anledning av bestämmelserna i det andra energimarknadspaketet anger 4 § punkten 3 förordningen (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket att verket ansvarar för vissa rapporteringskrav vad gäller konkurrensfrågor på elmarknaden enligt artikel 23.8 andra stycket i det tidigare elmarknadsdirektivet. Instruktionen anger även att Konkurrensverket ska verka för en effektiv konkurrens till nytta för konsumenterna, samt samverka med myndigheter, länsstyrelser och andra berörda aktörer.

Förordningen (2009:607) med instruktion för Konsumentverket omfattar däremot inte någon explicit hänvisning till de för utredningen aktuella rättsakterna eller deras föregångare. Instruktionen anger dock att Konsumentverket har ansvar för de konsumentskyddande regler som ligger inom myndighetens tillsynsansvar, samt för konsumenternas tillgång till information i syfte att möjliggöra aktiva val om ingen annan myndighet har denna uppgift. Verket ska även arbeta för att genom olika åtgärder stärka konsumenternas ställning på marknaden.

1 § punkten 6 a förordningen (2007:118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen hänvisar redan i dag till att Energimarknadsinspektionen inom sitt område ska fullgöra uppgifter som

följer av elmarknadsdirektivet 2003/54/EG, dvs. det tidigare direktivet. I samband med att denna hänvisning uppdateras till det nya elmarknadsdirektivet torde därmed även de allmänna målen täckas genom att dessa ska beaktas när en nationell tillsynsmyndighet agerar inom ramen för sina skyldigheter och befogenheter enligt artikel 37 i det nya direktivet.

Det är därmed utredningens bedömning att oavsett att bestämmelserna i artikel 36 berör flera myndigheters verksamhetsområden omfattas de i huvudsak redan i dag av de befintliga reglerna för dessa myndigheter. Ytterligare resonemang kring respektive myndighets uppgifter återfinns i avsnitt 3.11.3 om artikel 37. Där återfinns även kompletterande resonemang om behovet av eventuella förtydliganden och förändringar i de regelverk som gäller för de berörda myndigheterna.

3.11.3 Artikel 37 – Tillsynsmyndigheternas skyldigheter och befogenheter

Artikel 37 behandlar tillsynsmyndighetens skyldigheter och befogenheter. Artikelns innehåller 15 punkter varav vissa är indelade i ett antal underpunkter. Enligt jämförelsetabellen i bilaga II motsvarar artikel 37 den tidigare artikeln 23 med undantag för dess första och andra mening. Artikelns är dock omarbetad, och omfattar både mer detaljerade och utökade bestämmelser.

I *punkten 1* anges tillsynsmyndighetens skyldigheter. Skyldigheterna är indelade i 21 underpunkter (a–u):

a) Fastställa eller godkänna överförings- och distributions-tariffer, alternativt att fastställa eller godkänna metoder för beräkning av sådana tariffer.

b) Säkerställa att systemansvariga och elföretag fullgör sina skyldigheter både vad gäller direktivet och annan gemenskaps-lagstiftning. Här nämns särskilt gränsöverskridande aspekter.

c) Samarbeta om gränsöverskridande frågor med andra nationella tillsynsmyndigheter samt med ACER.

d) Följa och genomföra rättsligt bindande och relevanta beslut tagna av ACER och kommissionen.

e) Avge en årlig verksamhetsrapport till berörda myndigheter i medlemsstaterna, ACER och kommissionen. Rapporten ska redogöra för åtgärder och resultat som är att hänföra till artikel 37.

f) Förhindra korssubventionering mellan nätverksamhet och leverans av el.

g) Övervaka de systemansvarigas investeringsplaner. Årsrapporten ska omfatta en bedömning av investeringsplanernas överensstämmelse med den gemenskapsomfattande nätutvecklingsplanen (förordning (EG) nr 714/2009 artikel 8.3 b). Tillsynsmyndigheten har därvid möjlighet att rekommendera förändringar av investeringsplanerna.

h) Tillsynsmyndigheten ska övervaka hur reglerna för nätens säkerhet och tillförlitlighet efterlevs samt själv eller tillsammans med andra berörda myndigheter fastställa eller bidra till att det fastställs normer och krav på tjänsternas och leveransernas kvalitet.

i) Övervaka och säkerställa att elföretagen uppfyller sina skyldigheter vad gäller transparens, samt att graden av transparens är tillräcklig. Det senare omfattar även grossistpriserna.

j) Övervaka graden och effektiviteten av marknadsöppnande och konkurrens både på grossistnivå och på konsumentnivå. Övervakningen ska bl.a. omfatta elbörser, konsumentpriser och klagomål, bytesfrekvensen, avstängningsfrekvensen, avgifter och genomförande av underhållstjänster. Tillsynsmyndigheten ska även övervaka negativa effekter på konkurrensen samt uppmärksamma och informera de berörda konkurrensmyndigheterna på relevanta fall.

k) Övervaka om det förekommer avtalsvillkor som begränsar konkurrensen, t.ex. exklusivitetsklausuler, samt vid behov underätta de nationella konkurrensmyndigheterna.

l) Respektera avtalsfriheten så länge avtalen överensstämmer med gemenskapens lagstiftning och politik.

m) Övervaka genomförandet av sammanlänknings- och reparations-åtgärder med hänsyn till tidsaspekterna.

n) Tillsynsmyndigheten ska tillsammans med relevanta myndigheter bidra till att konsumentskyddsåtgärderna genomförs och fungerar effektivt.

o) Tillsynsmyndigheten ska offentliggöra sina rekommendationer om leverantörsuppgifternas, dvs. elprisets, överensstämmelse med artikel 3 två gånger per år. Vid behov ska rekommendationerna skickas till konkurrensmyndigheterna.

p) Säkerställa att kunderna har tillgång till sina förbrukningsuppgifter på ett lättbegripligt och harmoniserat sätt enligt led h i bilaga I.

q) Övervaka att reglerna för systemansvariga för både överföringssystem och distributionssystem, elhandlare, kunder och andra marknadsaktörer genomförs i enlighet med förordning (EG) 714/2009 (elförordningen).

r) Övervaka investeringar i produktionskapacitet med avseende på hur det påverkar försörjningstryggheten.

s) Övervaka tekniskt samarbete mellan gemenskapen och tredjeländers systemansvariga för överföringssystemet.

t) Övervaka genomförandet av skyddsåtgärder enligt artikel 42 som rör olika nödsituationer.

u) Bidra till att de viktigaste marknadsprocesserna på regional nivå är kompatibla vad gäller informationsutbyte.

I *punkten 2* ges medlemsstaterna möjlighet att allokera övervakningsuppgifterna i *punkten 1* på andra myndigheter än tillsynsmyndigheten. Dock ska tillsynsmyndigheten snabbt få ta del av övervakningsresultaten. I *punkten* åläggs tillsynsmyndigheten även en skyldighet att vid behov rådgöra med systemansvariga för överföringssystemen samt att samarbeta med andra relevanta myndigheter när så är lämpligt för att genomföra uppgifterna i *punkten 1*. Dock ska myndigheternas självständighet behållas.

Punkten 2 tydliggör att även efter eventuella godkännanden som givits av en tillsynsmyndighet eller av ACER enligt direktivet, kan tillsynsmyndigheten eller ACER även därefter använda sig av sina befogenheter enligt denna artikel om de kan motivera detta, eller sanktioner som åläggs av andra berörda myndigheter eller kommissionen

I tillägg till de skyldigheter tillsynsmyndigheten har enligt *punkten 1* så stadgas i *punkten 3* att när en oberoende systemansvarig (ISO) har utsetts enligt artikel 13 har tillsynsmyndigheten dessutom ett antal skyldigheter som rör ISO-lösningen. Dessa finns uppräknade i sex punkter. Då en ISO-lösning inte är aktuell för svenskt vidkommande kommer underpunkterna i *punkten 3* inte att beskrivas.

Fjärde punkten innebär en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att tillsynsmyndigheterna får befogenheter att kunna utföra de skyldigheter som anges i punkterna 1, 3 och 6 på ett effektivt och snabbt sätt. För detta ändamål ska tillsynsmyndigheten få vissa minimibefogenheter som räknas upp i fem punkter.

I *punkten 4 a* föreskrivs att tillsynsmyndigheten ska ha rätt att fatta bindande beslut om elföretag.

I punkten 4 b sägs att tillsynsmyndigheten ska ha befogenhet att göra undersökningar av elmarknadernas funktion och att besluta om och införa nödvändiga och proportionerliga åtgärder för att främja effektiv konkurrens och säkerställa att marknaden fungerar korrekt. Vid behov ska tillsynsmyndigheten också ha befogenhet att samarbeta med den nationella konkurrensmyndigheten, tillsynsmyndigheterna för finansmarknaden samt kommissionen när undersökningen gäller konkurrenslagstiftningen.

I punkten 4 c ges tillsynsmyndigheten rätt att begära den information från elföretagen som är relevant för utförandet av dess uppgifter, bl.a. rörande skäl till en eventuell vägran att ge tredje part tillträde till nätet samt uppgifter om åtgärder som krävs för att stärka nätet,

Vidare ska tillsynsmyndigheten enligt punkten 4 d ha befogenhet att besluta om effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner för elföretag som inte fullgör sina skyldigheter enligt elmarknadsdirektiv eller enligt relevanta och rättsligt bindande beslut som fattats av tillsynsmyndigheterna eller ACER. Alternativt kan tillsynsmyndigheten föreslå att en behörig domstol beslutar om sådana sanktioner. De aktuella sanktionerna ska kunna uppgå till högst 10 procent av den systemansvariges årliga omsättning eller till 10 procent av det vertikalt integrerade företags årliga omsättning för den systemansvarige för överföringssystemet eller det vertikalt integrerade företaget, alltefter omständigheterna.

I punkten 4 e ges tillsynsmyndigheten rätt att göra nödvändiga undersökningar samt relevanta befogenheter vad gäller instruktioner för tvistlösning enligt punkterna 11 och 12.

Punkten 5 anger tillsynsmyndigheternas befogenheter utöver skyldigheterna och befogenheterna enligt punkterna 1 och 4 när en oberoende systemansvarig för överföring har utsetts i enlighet med kapitel V. Kapitel V behandlar oberoende systemansvariga för överföring (ITO). Då en ITO-lösning inte är aktuell för svenskt vidkommande kommer punkten 5 inte att beskrivas närmare.

I *punkten 6* anges att tillsynsmyndigheterna ska ansvara för att i tillräckligt god tid på förhand fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till näten (a), tillhandahållandet av balanstjänster (b) samt tillträde till gränsöverskridande infrastruktur, inbegripet förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning (c). Tarifferna och metoderna enligt punkten 1 a ska utformas så att nödvändiga investeringar i näten kan göras på ett sätt som gör det

möjligt att säkra nätens funktion. Fastställandet/godkännandet enligt punkten 6 ska ske innan de aktuella metoderna och villkoren träder i kraft. Metoderna eller villkoren ska offentliggöras enligt *punkten 7*.

Punkten 8 anger att tillsynsmyndigheten ska säkerställa att de systemansvariga för överförings- och distributionssystemen både på kort och lång sikt får lämpliga incitament att öka effektiviteten, främja integrationen av marknaden och säkra leveranser samt stödja forskningsverksamheten på området. Detta gäller vid fastställandet eller godkännandet av tariffer eller metoder och av balans-tjänsterna.

I *punkten 9* stadgas att tillsynsmyndigheten ska övervaka hur överbelastningssituationer hanteras inom nationella elnät och sammanlänknings- och hur reglerna för hantering av överbelastning tillämpas. För detta ändamål ska de systemansvariga för överföringssystemen eller marknadsaktörerna översända sina regler för hantering av överbelastning, inklusive kapacitetstilldelning, till de nationella tillsynsmyndigheterna. De nationella tillsynsmyndigheterna får begära ändringar av dessa regler.

I *punkten 10* föreskrivs att tillsynsmyndigheterna ska ha befogenhet att vid behov begära att de systemansvariga för överförings- och distributionssystemen ändrar villkoren för att säkerställa att de är proportionella och tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt (*punkten 4* i det tidigare direktivet). En sådan begäran ska kunna omfatta de tariffer eller metoder som avses i denna artikel. Om fastställandet av överförings- och distributionstariffer försenas ska tillsynsmyndigheterna ha befogenhet att fastställa eller godkänna preliminära överförings- och distributionstariffer eller metoder för detta. De ska även ha befogenhet att fatta beslut om lämpliga kompensationsåtgärder om de slutliga tarifferna eller metoderna skiljer sig från de preliminära.

I *punkten 11* regleras möjligheten att klaga till tillsynsmyndigheten på en systemansvarig för överförings- eller distributionssystemet vad avser den systemansvariges skyldigheter i enlighet med detta direktiv. Myndigheten ska i egenskap av tvistlösande myndighet fatta ett beslut inom två månader från det att klagomålet mottagits. Tiden kan förlängas med två månader om tillsynsmyndigheten begär ytterligare upplysningar. Den förlängda perioden får förlängas ytterligare om den klagande samtycker till detta. Ett sådant beslut ska vara bindande så länge det inte har upphävts vid ett överklagande.

Punkten 12 handlar om preskriptionstid. Varje berörd part som har rätt att inge klagomål mot ett beslut om metoder som fattats i enlighet med denna artikel eller, om tillsynsmyndigheten är skyldig att samråda, mot de föreslagna tarifferna eller metoderna, får senast inom två månader efter offentliggörandet av beslutet eller förslaget till beslut inge ett klagomål för behandling. Medlemsstaterna får föreskriva en kortare tidsperiod. Dock ska ett klagomål inte utgöra hinder för verkställighet.

Punkten 13 föreskriver att medlemsstaterna ska inrätta lämpliga och effektiva mekanismer för reglering, kontroll och öppenhet för att förhindra missbruk av en dominerande ställning, särskilt om det är till konsumenternas nackdel, och underprissättning. Dessa mekanismer ska beakta bestämmelserna i fördraget, särskilt artikel 82⁶ som behandlar missbruk av en dominerande ställning.

I *punkten 14* återfinns medlemsstaternas skyldighet att se till att lämpliga åtgärder vidtas mot ansvariga fysiska eller juridiska personer när direktivets bestämmelser om konfidentialitet inte har följts. Sådana åtgärder inbegriper administrativa åtgärder eller straffrättsliga förfaranden i enlighet med nationell lagstiftning.

Punkten 15 tar upp rätten att överklaga enligt gemenskapsrätten eller den nationella lagstiftningen oavsett om man klagat enligt punkten 11 eller 12.

Punkten 16 är av förvaltningsrättslig karaktär och föreskriver att beslut ska vara fullt motiverade för att medge domstolsprövning. Besluten ska även vara tillgängliga för allmänheten samtidigt som den konfidentiella karaktären hos kommersiellt känsliga uppgifter ska bevaras.

Slutligen, innebär *punkten 17* att medlemsstaterna ska se till att det finns lämpliga mekanismer på nationell nivå som ger den part som berörs av ett beslut fattat av en tillsynsmyndighet rätt att överklaga till ett organ som är oberoende av de berörda parterna och av någon regering.

Bedömning

Punkten 1 i artikel 37 anger den nationella tillsynsmyndighetens skyldigheter. Som tidigare nämnts utgör Energimarknadsinspektionen den nationella tillsynsmyndigheten i Sverige. Listan i punkten 1 utgör därmed en lista över Energimarknadsinspek-

⁶ Artikel 102 i konsoliderade versionen av fördraget med Lissabonfördraget inkluderat..

tionens skyldigheter med avseende på elmarknaden. Med utgångspunkt från elmarknadsdirektivet sträcker sig därmed inspektionens uppgifter från tariff tillsyn till övervakning av elmarknadens funktion både vad gäller tillgång till tillräcklig kapacitet samt vad gäller den konkurrensutsatta marknadens tillgänglighet. Inspektionens uppgifter kommer därmed även fortsättningsvis innebära att både den reglerade och de konkurrensutsatta delarna av marknaden ska övervakas.

Som redan nämnts under artikel 36 kan och ska delar av arbetet ske i samarbete med andra relevanta myndigheter. Detta tydliggörs även i punkten 2 i denna artikel, av vilken det framgår att en annan myndighet än den aktuella nationella tillsynsmyndigheten får utföra övervakningsuppgifter. Informationen ska då snarast överlämnas till den nationella tillsynsmyndigheten. Där så bedöms relevant finns därmed möjlighet att genom de berörda myndigheternas instruktioner säkerställa att de aktuella uppgifterna genomförs och att Energimarknadsinspektionen får ta del av resultatet. Det torde därmed inte föreligga några hinder för att i relevanta fall behålla den befintliga ordningen.

Som nämnts under artikel 36 utgör myndigheter som Konkursverket, Konsumentverket, Energimyndigheten och Svenska kraftnät myndigheter som kan beröras av de uppgifter som listas under punkten 1 i denna artikel. Här följer en genomgång av uppgifterna enligt punkten 1 för att belysa vilka myndigheter som kan komma att beröras av uppgifterna under varje punkt. Det är dock viktigt att även här lyfta fram att det är Energimarknadsinspektionen som kommer att ansvara för att övervakningen sker. I de fall den faktiska övervakningen mer effektivt hanteras av en annan myndighet ska denna myndighet rapportera resultatet av övervakningen till Energimarknadsinspektionen.

Skyldigheterna enligt *punkten 1 a* hanteras redan i dag av Energimarknadsinspektionen, likaså uppgifterna enligt *punkten 1 b*. Här anges att tillsynsmyndigheten ska säkerställa att aktörerna fullgör sina skyldigheter enligt direktivet samt övrig relevant gemenskapslagstiftning inbegripet i fråga om gränsöverskridande aspekterna. Den relevanta lagstiftningen är antingen införd i eller ska föras in i svensk lag. Därmed torde det finnas möjlighet för Energimarknadsinspektionen att säkerställa att de berörda aktörerna uppfyller de aktuella skyldigheterna.

Beslutsgången vad gäller Svenska kraftnäts intäktsramar överensstämmer dock inte med innehållet i punkten 1 a. Enligt det

svenska regelverket ska Energimarknadsinspektionen endast ta fram ett förslag till intäktsram. Regeringen ska sedan anta eller förkasta detta förslag. För vidare resonemang kring behovet av förändringar i det svenska regelverket i denna del se bedömningen av punkten 6 a nedan. Energimarknadsinspektionen avses även kunna undersöka efterlevnaden av de nätverkskoder som ska tas fram inom ramen för det tredje energimarknadspaketet och besluta om sanktioner om det är nödvändigt. Detta blir dock först aktuellt när dessa nätverkskoder fastställts genom kommitologiprocessen och därigenom blivit en del av gemenskapsrätten.

Rörande *punkten 1 c* föreslår utredningen i kapitel 6 med förslag med anledning av byråförordningen (EG) nr 713/2009 att Energimarknadsinspektionens instruktion ska kompletteras med en hänvisning till att inspektionen ska samarbeta med ACER i syfte att harmonisera regelverket för tillsyn av el- och naturgasmarknaderna inom EU. Det finns redan i dag en hänvisning i 1 § punkterna 7–8 i inspektionens instruktion som anger att inspektionen ska delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU (punkten 7 i instruktionen) samt samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverk så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för el och naturgas inom Norden och Europa. Ingen ytterligare åtgärd krävs i denna del.

Enligt *punkten 1 d* ska Energimarknadsinspektionen följa upp och genomföra de rättsligt bindande och relevanta besluten som fattats av ACER och kommissionen. Det kan dock förekomma att sådana beslut i vissa fall även kan falla inom Konkurrensverkets, Konsumentverkets eller Elsäkerhetsverkets ansvarsområden. I de fall dessa myndigheter följer upp beslut från ACER och kommissionen som är relevanta i detta sammanhang ska de rapportera detta till Energimarknadsinspektionen. För en mer ingående diskussion om ändring av beslut som gynnar en enskild se avsnitt 3.11.5.

Den rapport som Energimarknadsinspektionen ska lämna enligt *punkten 1 e* omfattas i dag av inspektionens instruktion där det i 1 § punkten 6 b fastslås att inspektionen inom sitt område ska fullgöra de uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet 2003/54/EG. Genom att detta direktiv nu ersätts av det nya elmarknadsdirektivet 2009/72/EG krävs endast en justering av hänvisningen till gällande direktiv.

Punkten 1 f rör förhindrande av korssubventionering mellan överföring, distribution och leverans. Nätmyndigheten, dvs.

Energimarknadsinspektionen, utgör tillsynsmyndighet för efterlevnaden av ellagen och av de föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av denna vad gäller de frågor som inte avser elsäkerhet och driftssäkerhet hos det nationella elsystemet enligt 12 kap. 1 § ellagen (1997:857). Ellagen innehåller bestämmelser om avgränsning, redovisning samt revision av nätverksamhet i 3 kap. 1 a och 1 b §§, samt 2–4 §§. Där fastställs villkor vars syfte är att säkerställa att någon korssubventionering inte kan ske. Någon åtgärd krävs därmed inte i denna del.

Punkten 1 g rör övervakning av investeringsplaner (artikel 8.4 i förordning (EG) nr 714/2009). I sin årsrapport ska Energimarknadsinspektionen presentera en bedömning av investeringsplanen. Vidare kan inspektionen rekommendera förändringar i denna. Detta torde omfattas av reglerna om tillsyn i 12 kap. 1 § sista stycket i ellagen (1997:857) som anger att nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt förordningen ovan. Ingen åtgärd krävs i denna del. I elmarknadsdirektivet finns inte några tvingande bestämmelser om tioåriga nätutvecklingsplaner för TSO:er med sammanhållet ansvar för såväl systemansvar som transmissionsnätet, dvs. transmissionsnätsföretag organiserade och ägda på det sätt som Svenska kraftnät är. Att arbeta med investeringsplaner är dock en integrerad del av Svenska kraftnäts uppgifter Svenska kraftnät håller bl.a. i ett planeringsråd där branschen deltar. Rådet utgör ett samrådsorgan för planeringsfrågor t.ex. rörande stamnätets investeringsplan.

Punkten 1 b rör nätens säkerhet och tillförlitlighet. I 3 kap. 9 c § ellagen finns bestämmelser om risk- och sårbarhetsanalyser samt åtgärdsplaner för leveranssäkerheten i det egna nätet. Ellagen omfattar även krav på leveranssäkerheten i 3 kap. 9 och 9 a §§. Enligt 13 § elförordningen (1994:1250) ska risk- och sårbarhetsanalyserna enligt 3 kap. 9 c § ellagen lämnas in till nätmyndigheten. Enligt 15 § punkten 2 samma förordning får nätmyndigheten meddela föreskrifter om de krav som ska vara uppfyllda för att överföring av el ska vara av god kvalitet enligt 3 kap. 9 § ellagen. Enligt punkterna 3 och 5 i samma paragraf får nätmyndigheten meddela föreskrifter om innehållet i risk- och sårbarhetsanalyser, samt åtgärdsplaner enligt 3 kap. 9 c § samt om skyldigheten att rapportera elavbrott till nätmyndigheten. Ingen ytterligare åtgärd krävs i denna del.

Svenska kraftnät är tillsynsmyndighet för frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet enligt 2 § förordning (1994:1806)

om systemansvaret för el. Detta framgår av 3 § punkten 2 i Svenska kraftnäts instruktion där det anges att Svenska kraftnät ska svara för tillsyn i frågor om driftssäkerhet hos det nationella elsystemet enligt ellagen och förordningen om systemansvar. Svenska kraftnät bör således rapportera resultatet av sin tillsyn till Energimarknadsinspektionen som utgör kontaktpunkt för rapporteringen till kommissionen.

Punkten 1 i rör transparens. Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att elföretagen fullgör sina skyldigheter vad gäller kraven på transparens. Transparensen vad gäller priserna på den svenska och den nordiska marknaden är god. Vad gäller konsumentpriser är elhandlare tvungna att rapportera in sina priser till Energimarknadsinspektionen, som offentliggör dessa genom tjänsten Elpriskollen som finns på nätet och där är tillgänglig för alla. Inspektionen har tagit fram en föreskrift som anger hur inrapporteringen ska ske. Om en elhandlare inte följer kraven på inrapportering faller detta in under inspektionens tillsynsuppdrag. Vad gäller grossistpriserna offentliggörs dessa genom Nord Pool Spots hemsida, där priserna publiceras timme för timme uppdelat på det/de prisområden som är aktuella under en given timme. På Nord Pool Spots hemsida publiceras även uppgifter om systempris, volymer, kapaciteter och export/importflöden. Här publiceras även information om konsumtion, produktion, magasinsfyllnad, reglerkraft och netto elutväxling med utlandet. Publiceringen av relevant information regleras genom ett avtal mellan Nord Pool Spot AS, Affärsverket svenska kraftnät, Statnett SF, Fingrid Oyj och Energinet.dk. Nord Pool Spots marknadsövervakningsavdelningen bevakar hur informationen som lämnas av de nordiska TSO:erna hanteras. Nord Pool Spot, som hanterar den fysiska försäljningen av el, har en licens, ”markedsplaskonsesjon”, i enlighet med den norska Energiloven och står under tillsyn av den norska tillsynsmyndigheten, Norges Vassdrags- og energidirektorat. Nord Pool ASA har licens som börs för finansiella derivat i enlighet med den norska börsloven. Tillsyn utövas av det norska Finanstilsynet (tidigare Kredittilsynet). Då Nord Pool är belägen i Norge och därmed faller under norsk lagstiftning faller därmed tillsynen över Nord Pool på de norska tillsynsmyndigheterna.

Det svenska regelverket kring värdepappersbolags tillståndspliktiga verksamhet gäller även för sådana elhandelsföretag som erbjuder denna typ av tjänster externt. Tillståndspliktig verksamhet som kan vara aktuell omfattar investeringstjänster och invester-

ingsverksamheter, t.ex. investeringsrådgivning, portföljförvaltning eller viss mäklarverksamhet. Finansinspektionen utgör här tillsynsmyndighet.

Energimarknadsinspektionen har enligt sin instruktion i uppgift att inom sitt område fullgöra uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet. Inspektionen ska inom sitt verksamhetsområde verka för en effektiv konkurrens på elmarknaden, samt stärka elkundernas ställning och möjliggöra aktiva valmöjligheter genom lättillgänglig och tillförlitlig information. En sätt att uppnå detta är att säkerställa att marknaden har en lämplig grad av transparens för att säkra tillgången till den information som är nödvändig för att befintliga och potentiella aktörer ska kunna fatta välgrundade beslut utan att konkurrensen påverkas negativt genom vissa aktörers alltför långtgående informationsövertag. Härmed torde inga förändringar krävas i det befintliga regelverket.

Punkten 1 j omfattar övervakning av ett flertal olika aspekter som för svenskt vidkommande redan i dag hanteras av flera olika myndigheter. Övervakningen har delvis redan diskuterats under punkten 1 i, t.ex. övervakningen av priser på elbörsen och för konsumenter. Vad gäller klagomål kommer Energimarknadsinspektionen även fortsättningsvis att ha tillgång till relevant statistik från Konsumenternas Elrådgivningsbyrå, vilken utredningen föreslår ska utgöra kontaktpunkt enligt direktivets bestämmelser (se avsnitt 3.4.1).

För uppgifterna under punkten 1 j spelar även Konsumentverket en viktig roll genom sitt uppdrag som förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor. Enligt förordningen (2009:607) med instruktion för Konsumentverket ska verket bl.a. följa och analysera konsumenternas ställning på marknaderna samt vid behov vidta eller föreslå åtgärder. Under 2010 har Konsumentverket i uppdrag att i samråd med Energimarknadsinspektionen och Konkurrensverket göra en fördjupad analys av elmarknaden för konsumenter (Regleringsbrev för budgetåret 2010 avseende Konsumentverket). Det är därmed rimligt att anta att Konsumentverket kan ha viktiga synpunkter och väsentlig information rörande de aktuella frågorna. Sådana synpunkter och information bör överlämnas till Energimarknadsinspektionen som ansvarar för att rapportera resultaten av övervakningen. Det svenska regelverket saknar dock sådana regler varför Konsumentverkets instruktion bör förtydligas med att verket ska bistå inspektionen i denna del.

Det saknas i dagsläget även en sammanställning av uppgifter om de kunder som får sina leveranser avstängda. Utredningen har tolkat avstängda kunder som att detta endast avser avstängningar som sker på begäran av annan än aktuell kund/konsument. Direktivet ställer krav på att nätmyndigheten ska övervaka graden av effektivitet och marknadsöppnande och konkurrens på den öppnade marknaden bland annat genom att titta på hur många kunder som fått sina leveranser avstängda. Det har inte framkommit uppgifter som tyder på att det skulle finnas problem på den svenska marknaden i detta avseende och insatsen för övervakning rörande avstängda kunder bör därför begränsas. Det är inte rimligt att ålägga företagen ytterligare rapporteringsskyldigheter med anledning av direktivets krav. Denna typ av uppgifter kan samlas in på mer än ett sätt. Den bästa och mest heltäckande bilden torde nätföretagen ha då denna information är lättillgänglig för dessa företag genom att de ansvarar för att genomföra eventuella avstängningar. Mer rimligt är dock att skapa sig en bild av andelen avstängningar genom att enkäter som riktar sig till ett urval av nätföretagen eller exempelvis att uppdra åt SCB att ta fram statistik genom enkätundersökningar bland kunderna. Det är således utredningens bedömning att något bemyndigande till nätmyndigheten att utfärda föreskrifter kring insamlandet av uppgifter rörande avstängda kunder inte behövs.

Punkten 1 j rör även konkurrensförhållandena på elmarknaden. I huvudsak rör det sig om att övervaka graden och effektiviteten av marknadsöppning och konkurrens, men även övervakning av eventuell snedvridning eller inskränkning av konkurrensen berörs. Dessa aspekter av punkten j faller delvis inom Energimarknadsinspektionens uppdrag att följa och analysera utvecklingen på elmarknaden i enlighet med 1 § punkten 5 i inspektionens instruktion samt inspektionens uppdrag att inom sitt verksamhetsområde verka för en effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna i enlighet med inspektionens instruktion 1 § punkten 3 a. Konkurrensverket är dock den myndighet som har det övergripande ansvaret för att med utgångspunkt från konkurrenslagens bestämmelser och sin instruktion övervaka konkurrensförhållandena oavsett marknad. Som en del av sin ordinarie verksamhet kan Konkurrensverket därmed komma i besittning av information om sådana förhållanden eller beteenden på elmarknaden som kan ha en negativ inverkan på konkurrensen på denna marknad. Oavsett om de aktuella förfarandena föranleder några åtgärder från verkets sida bör

Konkurrensverket på lämpligt sätt informera Energimarknadsinspektionen. Energimarknadsinspektionen ansvarar för att rapportera även övervakningen enligt punkten 1 j i enlighet med punkten 1 e. Det svenska regelverket bör förtydligas varför Konkurrensverkets instruktion bör ändras så att det framgår att verket ska bistå inspektionen i denna del.

I de fall Energimarknadsinspektionen uppmärksammar förhållanden som leder till en inskränkning eller snedvridning av konkurrensen ska de informera Konkurrensverket om detta. Konkurrensverket har därefter att hantera sådan information enligt verkets uppdrag.

Även *punkten 1 k* rör konkurrensförhållandena på elmarknaden genom att den avser övervakningen av om det förekommer begränsande avtalsvillkor som kan påverka större icke-hushållskunders möjligheter att teckna avtal med fler än en elhandlare samtidigt. Här nämns bl.a. exklusivitetsklausuler vilka generellt sett faller under konkurrenslagens bestämmelser, och därmed inom Konkurrensverkets uppgifter, i de fall de föranleder konkreta tillsynsåtgärder. Vad gäller punkten 1 k handlar det dock om övervakning av dessa företeelser. På samma sätt som utredningen redogjorde för under punkten 1 j vad gäller konkurrensrelaterade frågor gör utredningen bedömningen att övervakningen enligt punkten 1 k faller inom Energimarknadsinspektionens uppdrag att följa och analysera utvecklingen på elmarknaden i enlighet med 1 § punkten 5 i inspektionens instruktion samt inspektionens uppdrag att inom sitt verksamhetsområde verka för en effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna i enlighet med inspektionens instruktion 1 § punkten 3 a. Konkurrensverket är dock den myndighet som har det övergripande ansvaret för att med utgångspunkt från konkurrenslagens bestämmelser och sin instruktion övervaka konkurrensförhållandena oavsett marknad, varför övervakningen även delvis kan sägas falla inom ramen för verkets ordinarie uppgifter. Verket kan därmed komma i besittning av information om sådana avtalsvillkor. Oavsett om de aktuella villkoren föranleder några åtgärder från verkets sida bör Konkurrensverket på lämpligt sätt informera Energimarknadsinspektionen. Energimarknadsinspektionen ansvarar även för rapporteringen enligt punkten 1 k. Det svenska regelverket bör därmed förtydligas även här, varför Konkurrensverkets instruktion bör ändras så att det framgår att verket ska bistå inspektionen i denna del.

I de fall Energimarknadsinspektionen uppmärksammar den aktuella typen av villkor ska de informera Konkursverket om detta. Konkursverket har därefter att hantera sådan information i enlighet med verkets uppdrag.

I samband med genomförandet av det andra energimarknads-paketet tydliggjordes i det svenska regelverket att Konkursverket skulle ansvara för efterlevnaden av de rapporteringskrav i fråga om vissa konkurrensfrågor på elmarknaden som följer av artikel 23.8 andra stycket i det tidigare elmarknadsdirektivet 2003/54/EG. Denna bestämmelse bör upphävas då denna bestämmelse inte kvarstår i samma form.

Även med den nya ordningen förutsätts det goda samarbetet mellan Energimarknadsinspektionen och Konkursverket fortsätta, varunder myndigheterna har bistått varandra med relevant information och kompetens när så varit relevant.

Punkten 1 l berör avtalsfrihet. Avtalsfrihet är en civilrättslig princip som innebär att är upp till envar att sluta avtal med den man vill. Under förutsättning att ett företag beaktar annan lagstiftning som kan innehålla krav som påverkar möjligheterna att ingå eller vägra ingå avtal är grundprincipen för svenska förhållanden att det ska råda avtalsfrihet på elmarknaden vad gäller leveranser av el. Denna princip kan därmed sägas omfattas av det befintliga regelverket varför inga förändringar förutses nödvändiga.

Punkten 1 m rör övervakningen av den tid som behövs för att genomföra sammanlänknings- och reparationer. Nya sammanlänknings- och reparationer av befintliga sådana har en väsentlig påverkan på tillgången av el och därmed också på elprisets nivå i de områden som påverkas av sammanlänkningen. Det är av vikt att tidplaner för nybyggnation och reparation kan hållas, då förseningar i tidplaner inte bara fördyrar själva anläggnings- eller reparationsprojektet för anläggningsägaren utan också medför att hela den marknad som berörs av den nya sammanlänkningen eller reparationen inte i planerad tid kan dra nytta av de lägre priser på marknaden som en färdigställd sammanlänkning eller en genomförd reparation förväntas ge. Uppdraget torde omfattas av de hänvisningar i inspektionens instruktion som anger att inspektionen inom sitt område ska utföra uppgifterna som följer av elmarknadsdirektivet samt den som anger att inspektionen ska följa marknadens utveckling.

Punkten 1 n rör konsumentskyddsåtgärder. Energimarknadsinspektionen har redan i dag i uppgift att stärka elkundernas ställ-

ning på marknaden vilket framgår av inspektionens instruktion 1 § punkten 3 c. Som tidigare nämnts anger instruktionen även att inspektionen inom sitt område ska fullgöra de uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet. Därutöver har även Konsumentverket i uppdrag att arbeta för att stärka konsumenternas ställning på marknaderna, och som en del av detta uppdrag ingår därmed att stärka konsumenternas ställning på elmarknaden.

Punkten 1 o rör offentliggörande av rekommendationer om leveransavgifterna överensstämmer med artikel 3. Artikel 3 omfattar bestämmelser om skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna. Som ovan angivits ansvarar Energimarknadsinspektionen för att följa elmarknadens utveckling och arbetar även med att stärka elkundernas ställning på marknaden. Som ett led i detta arbete och i linje med de uppgifter som följer av direktivet faller det inom Energimarknadsinspektionen område att följa prisutvecklingen samt att vid behov påtala eventuella tveksamheter till Konkurrentverket. Konkurrentverket har sedan att bedöma de påtalade förhållandena i förhållande till konkurrenslagens bestämmelser.

Punkten 1 p anger att tillsynsmyndigheten ska säkerställa tillgången till kundernas förbrukningsuppgifter. Här torde avses både kundens tillgång till sina förbrukningsuppgifter, dvs. mätvärden, samt relevanta elleverantörers tillgång till dessa uppgifter. Här anges även att detta ska ske i ett harmoniserat format på nationell nivå. Hanteringen av mätvärden beskrivs mer i detalj i avsnittet om elmarknadsdirektivets bilaga punkterna 1 h–i. Kunderna får vanligen tillgång till sina förbrukningsuppgifter i samband med utskick av fakturan. Utredningen föreslår i avsnitt 3.14.8 att alla konsumenter ska ha tillgång till sina förbrukningsuppgifter en gång per kalendermånad. Uppgifterna kan bara lämnas per uttagpunkt. Utredningen föreslår också att Energimarknadsinspektionen ska ha tillsyn över att konsumenterna får tillgång till sina förbrukningsuppgifter i enlighet med vad som föreslås.

Punkten 1 q rör övervakning av genomförandet av regler om uppgifter och skyldigheter för elnätsföretag, elhandlare och kunder samt andra marknadsaktörer enligt förordning (EG) nr 714/2009. Detta är en uppgift för Energimarknadsinspektionen eftersom nätmyndigheten utgör tillsynsmyndighet enligt denna föreordning i enlighet med 12 kap. 1 § sista stycket ellagen. Det svenska regelverket behöver därmed inte förändras.

Även *punkten 1 r* bör falla inom ramarna för Energimarknadsinspektionens uppgifter då det här handlar om att övervaka investeringarna i produktionskapacitet med avseende på försörjningstryggheten. Svenska kraftnät förutsätts fortsatt följa installerad kapacitet och dess tillgänglighet i syfte att bedöma försörjningstryggheten i enlighet med verkets uppdrag enligt dess instruktion. Energimarknadsinspektionen har uppgifter vad gäller åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar i enlighet Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar.

Det kan även vara av intresse att i samband med denna punkt nämna att generellt sett ligger övervakningen av försörjningstryggheten på Energimyndigheten. Där så bedöms relevant finns dock som ovan nämnts möjlighet att genom de berörda myndigheternas instruktioner säkerställa att de aktuella uppgifterna genomförs och att Energimarknadsinspektionen får ta del av resultatet.

Punkten 1 s rör övervakningen av det tekniska samarbetet mellan gemenskapen och tredjeländers transmissionsnätstföretag. Något sådant samarbete är i dagsläget inte aktuellt, men när ett sådant samarbete aktualiseras faller övervakningen, dvs. att följa utvecklingen, inom ramen för Energimarknadsinspektionens uppdrag att följa utvecklingen på elmarknaden.

Punkten 1 t rör övervakning av skyddsåtgärder enligt artikel 42. Utredningen avser inte att föreslå sådana skyddsåtgärder varför denna punkt inte föranleder vidare resonemang. I den mån det sker någon typ av skyddsåtgärder på elmarknaden torde dessa följas av Energimarknadsinspektionen som ett led i deras uppgift att följa utvecklingen på elmarknaden.

Punkten 1 u anger att tillsynsmyndigheten ska bidra till inbördes överensstämmelse av processer för utbyte av uppgifter om de viktigaste marknadsprocesserna på regional nivå. Enligt Energimarknadsinspektionens instruktion ska inspektionen enligt 1 § punkterna 7 och 8 i instruktionen för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU samt samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverk så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU. Inga förändringar i det svenska regelverket är därmed nödvändiga.

Sammantaget innebär de skyldigheter som åläggs Energimarknadsinspektionen enligt ovan att inspektionen som ett led i arbetet

enligt dessa punkter kommer att övervaka hur den systemansvarige för överföringskapacitet, dvs. transmissionsnätsföretaget, utför sina uppgifter exempelvis vad gäller tariffer, investeringar i överföringsnätet och krav på transparens. Eftersom Affärsverket svenska kraftnät innehar denna roll på den svenska marknaden innebär detta att Energimarknadsinspektionen har att övervaka och rapportera, samt i vissa fall även avge rekommendationer om Svenska kraftnäts verksamhet.

Konkurrensverket har ett övergripande uppdrag att främja konkurrensen inom alla sektorer inom svenskt näringsliv. Med utgångspunkt från konkurrenslagens bestämmelser kan verkets agera oavsett bransch, vilket innebär att Konkurrensverket kan agera även inom energisektorn. Energimarknadsinspektionen har inte möjlighet att tillämpa konkurrenslagens bestämmelser. Det finns inte heller någon anledning eller något intresse att införa särslagstiftning vad gäller övervakningen av konkurrensförhållandena på elmarknaden, då detta skulle innebära en avvikelse från den restriktiva hållning som förespråkas vad gäller sådana avvikelser i förhållande till övervakningen av konkurrensförhållandena på olika marknader. Vad gäller Konkurrensverket finns det som ovan nämnts redan i dag ett samarbete mellan Energimarknadsinspektionen och Konkurrensverket vad det gäller den nationella rapporten. Det förekommer även löpande kontakter mellan Konkurrensverket och Energimarknadsinspektionen, samt kontakter i samband med olika typer av ärenden där myndigheterna kan ha ett behov av att inhämta synpunkter från varandra. Det är rimligt att anta att ett samarbete enligt artikelns bestämmelser även fortsättningsvis kommer att ske.

Likaså förutsätts ett fortsatt samarbete med Konsumentverket ligga i både Energimarknadsinspektionens och Konsumentverkets intresse. Redan i dag sker ett samarbete myndigheterna emellan, exempelvis genom samarbetet i Konsumenternas Elrådgivningsbyrå där båda myndigheterna ingår i styrelsen tillsammans med Energimyndigheten och branschorganisationen Svensk Energi. Konsumenternas Elrådgivningsbyrå arbetar med rådgivning till hushållskonsumenter och som ett led i sitt arbete för byrån bl.a. statistik över de frågeställningar som konsumenterna tar upp. Utredningen föreslår även att Konsumenternas Elrådgivningsbyrå ska utses till den kontaktpunkt som ska finnas för konsumenterna på elmarknaden.

Punkten 2 första och andra stycket har behandlats ovan. Utredningen tolkar tredje stycket i punkten 2 som att om det vederbörligen kan motiveras är varken tillsynsmyndigheter eller ACER bundna av tidigare praxis vad gäller eventuella godkännande som de kan ge i enlighet med elmarknadsdirektivet. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs.

Punkten 4 behandlar tillsynsmyndighetens befogenheter i förhållande till punkterna 1 och 6. *Punkten 4 a* rör bindande beslut. Enligt utredningens bedömning täcks detta för svenska förhållanden av nätmyndighetens möjligheter att fatta beslut som är omedelbart gällande vad gäller tillgång till upplysningar och handlingar som krävs för tillsynen samt fastställande av intäktsramar. Besluten är överklagbara. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs i denna del.

Punkten 4 b rör undersökningar av elmarknadens funktion och möjligheten att besluta om och införa nödvändiga och proportionerliga åtgärder för att främja effektiv konkurrens och marknadens funktion. Tillsynsmyndigheten ska även ha befogenhet att samarbeta med den nationella konkurrensmyndigheten och tillsynsmyndigheterna för den nationella finansmarknaden eller kommissionen när det gäller konkurrenslagstiftningen.

Energimarknadsinspektionens har i uppdrag att följa och analysera utvecklingen på elmarknaden i enlighet med 1 § punkten 5 i inspektionens instruktion samt att inom sitt verksamhetsområde verka för en effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna i enlighet med inspektionens instruktion 1 §. Härmed har Energimarknadsinspektionen som ovan angetts ett uppdrag att främja konkurrensen på marknaden. Enligt svensk lagstiftning är det dock enbart Konkurrensverket som har möjlighet att tillämpa konkurrenslagens bestämmelser, och att när en överträdelse av denna lag konstaterats ålägga företag att upphöra med överträdelsen. Konkurrensverket har även möjlighet att särskilt studera hur förhållandena på en specifik marknad. Varken Konkurrensverket eller Energimarknadsinspektionen har dock befogenheter att framtvunga strukturella förändringar inom en viss sektor. Båda myndigheterna har dock möjlighet att analysera elmarknaden och dess funktion, samt därefter komma med förslag på hur eventuella problem på marknaden ska kunna åtgärdas. Sådana framställningar torde då riktas till Näringsdepartementet såsom ansvarigt för energifrågor. Härmed torde medlemsstaten Sverige ha möjlighet

att agera i det fall Energimarknadsinspektionen finner det relevant att påtala eventuella missförhållanden på marknaden.

Här torde det även vara relevant att lyfta fram att den svenska elmarknaden fungerar väl även från en konkurrensinriktat perspektiv. Vad gäller råkraftmarknaden är den snarare att se som nordisk än svensk under en stor del av tiden vilket innebär att de berörda företagen då kan komma att ses som aktörer på en större marknad. En faktisk bedömning måste dock göras i det individuella fallet. Detta innebär dock inte att det inte finns risk för att antingen enskilda företag eller sektorn som helhet kan uppträda på ett sätt som skulle kunna föranleda en närmare undersökning av de faktiska omständigheterna.

Som angivits ovan finns det redan i dag ett samarbete mellan Energimarknadsinspektionen samt Konkurrensverket. Det existerar inte heller några formella hinder för att i relevanta fall involvera Finansinspektionen i ett sådant samarbete. Det bör dock noteras att även om det är Energimarknadsinspektionen som följer elmarknaden och kan lägga fram förslag till hur dess funktion kan förbättras, är det dock Konkurrensverket som tillämpar konkurrenslagens bestämmelser. Det finns redan i dag ett regelverk som möjliggör för Konkurrensverket att samarbeta med kommissionen i fall som rör undersökningar vad gäller konkurrenslagstiftningen. Denna uppdelning av uppgifterna torde överensstämma med direktivets bestämmelser då det är upp till medlemsstaten att säkerställa att dessa uppgifter utförs på ett effektivt och snabbt sätt. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs i denna del.

Punkten 4 c anger att tillsynsmyndigheten ska kunna begära in nödvändig information från elföretagen för att kunna utföra sina uppgifter. Som ovan nämnts har en tillsynsmyndighet rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen enligt 12 kap. 2 § ellagen. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs i denna del.

Punkten 4 d anger att tillsynsmyndigheten ska kunna besluta om sanktioner för elföretag som inte fullgör sina skyldigheter enligt elmarknadsdirektivet eller enligt relevanta och rättsligt bindande beslut som fattats av tillsynsmyndigheterna eller ACER. Alternativt ska de kunna föreslå en behörig domstol att besluta om dem. Sanktionerna ska kunna uppgå till 10 procent av omsättningen. Det finns i dag ingen övre gräns för de vite som nätmyndigheten kan besluta att förena ett föreläggande till ett elföretag med. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs i denna del.

Punkten 4 e anger att tillsynsmyndigheten ska kunna göra erforderliga undersökningar och ha relevanta befogenheter vad gäller instruktioner för tvistlösning enligt punkterna 11 och 12. Som ovan nämnts har en tillsynsmyndighet rätt att få ta del av de upplysningar och de handlingar som behövs för att utöva tillsyn. De har även rätt att meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Inga förändringar av det svenska regelverket krävs i denna del.

Vad gäller *punkten 6 a* som motsvarar artikel 23.2 punkten a i det tidigare direktivet har Sverige infört bestämmelser i 5 kapitlet ellagen som fastställer att en intäktsram ska fastställas i förväg för varje tillsynsperiod för nätkoncessionshavare. Nätmyndigheten beslutar om intäktsramar förutom vad gäller stamledning där regeringen är beslutande myndighet. Vad gäller stamledningar ska nätmyndigheten lämna förslag till beslut. Regeringen kan enbart förkasta eller godta förslaget, och nätmyndighetens förslag ska framgå av regeringens beslut som ska offentliggöras. Detta förfarande är inte förenligt med bestämmelserna i direktivet vilket även klargörs i tolkningsnoten. Det svenska regelverket måste därmed förändras vad gäller beslut om intäktsramar för stamnät.

Enligt 4 kap. 9 a § ellagen ska en nättariff för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät utformas så att nätkoncessionshavarens skäliga kostnader för anslutningen täcks. Anslutningspunktens geografiska läge och den avtalade effekten i anslutningspunkten ska särskilt beaktas. Den som innehar nätkoncession måste upplysa om villkor och kostnad för en nyanslutning inom skälig tid. När Energimarknadsinspektionen prövar ärenden om anslutningsavgifter används en schablonmetod. Varje ärende prövas individuellt vilket innebär att schablonmetoden inte alltid används beroende på de aktuella omständigheterna. Bestämmelsen i ellagen träder i kraft den 1 januari 2012. Oavsett att principen om skälig kostnadstäckning inte kommer till uttryck i en bestämmelse som har trätt i kraft anses den ändå gälla (jfr prop. 2008/09:141 s. 82 f och 99). Även nätanslutningsavgifter kommer att ingå i nätkoncessionshavarnas intäktsramar. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 6 b behandlar tillhandahållandet av balans tjänster. Här sluter Svenska kraftnät avtal med de företag som tillhandahåller balans tjänster. Energimarknadsinspektionen ska godkänna balans-

avtalet. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 6 c behandlar tillträde till gränsöverskridande infrastruktur inklusive förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning. Vad gäller den svenska marknaden erbjuder Svenska kraftnät överföringstjänster på det nationella stamnätet samt överföringsförbindelser till Norge, Finland och Danmark. Kapacitetstilldelning sker genom implicita auktioner på Nord Pool Spot, och principerna har reglerats genom ett avtal mellan de nordiska transmissionsnätetsföretagen. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Vad gäller punkten 7 ska enligt 4 kap. 11 § ellagen den som har nätkoncession offentliggöra sin nättariff. I 8 kap. 4 b § ellagen anges att den systemansvariga myndigheten ska offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen. På Nord Pool Spots hemsida finns principerna för kapacitetsfördelningen publicerade.

Nätföretagens anslutningsavgifter fastställs inte särskilt. Beträffande nätföretagens anslutningstariffer anges i ellagen 4 kap. 9 a § att anslutningspunktens geografiska läge och den avtalade effekten i anslutningspunkten särskilt ska beaktas vid utformningen av en nättariff för anslutning samt att nätkoncessionshavarens skäliga kostnader för anslutningen ska täckas (bestämmelsen träder i kraft 1 januari 2012, se beskrivning under punkten 6 a). Därutöver har Energimarknadsinspektionen offentliggjort den schablonmetod inspektionen använder vid bedömning av anslutningsavgifternas skälighet. Därmed torde principerna för en övergripande metod vara fastställda i förväg, varför inga förändringar i det svenska regelverket torde vara nödvändiga i denna del.

Punkten 8 rör incitament att öka bl.a. effektiviteten och främja integrationen. Energimarknadsinspektionens instruktion anger i 1 § punkten 9 att inspektionen ska se till att de regelverk och rutiner som myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag. Inspektionen ska enligt 1 § punkten 8 även verka för en harmonisering av regelverk så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för och naturgas inom Norden och EU. Detta innebär att myndigheten har att beakta dessa aspekter inom hela sitt verksamhetsområde, dvs. även i de delar som rör fastställande eller godkännande av tariffer eller metoder och av balanstjänster. Även Svenska kraftnät har enligt 3 § punkten 17 i sin instruktion i uppdrag att se till att de regelverk och

rutiner som affärsverket disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 9 rör situationer med överbelastning i de nationella näten och i sammanlänkningsnät. Utredningen har tolkat bestämmelsen som att den förutom sammanlänkningsnäten avser det svenska stamnätet, vilka båda hanteras genom Svenska kraftnät. Av artikeln framgår därmed att för svenska förhållanden är det Svenska kraftnät som ska översända sina regler för hanteringen av överlastningen till Energimarknadsinspektionen/nätmyndigheten. Energimarknadsinspektionen ska därvid ha möjlighet att begära ändringar. Reglerna för hantering av överbelastning finns i de allmänna avtalsvillkor som är bilagda Svenska kraftnäts nätavtal rörande det svenska stamnätet. Energimarknadsinspektionen, som får del av dessa avtal i ett remissförfarande, har möjlighet att påverka avtalens innehåll i bl.a. nu aktuellt avseende. Svenska kraftnät sluter denna typ av avtal med både elproducenter och stora kunder.

Därutöver hanterar även Nord Pool Spot situationer med överbelastning i de sammanlänkningsnäten som omfattas av börsens implicita auktioner genom det system med prisområden som ligger till grund för hur Nord Pools börsområde är organiserat. Denna hantering sker via Nord Pool Spot som är beläget i Norge.

Enligt 12 kap. 3 § ellagen får en tillsynsmyndighet meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att följa utvecklingen på elmarknaden, vilket även torde omfatta att följa hur de sammanlänkningsnäten hanteras med vilka det svenska nätet är kopplat till kringliggande nät.

Sammantaget faller därmed övervakningen av punkten 9 på Energimarknadsinspektionen enligt gällande regelverk. Enligt utredningens bedömning krävs därmed inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 10 rör möjligheterna att begära förändringar i elnätsföretagens villkor m.m. Som ovan nämnts får en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 3 § ellagen meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Därutöver omfattar ellagen även bestämmelser om fastställandet av intäktsramen som ligger till grund för nättarifferna för överförings- och distributionsnät. I 5 kap. ellagen finns bestämmelser som anger att intäktsramen kan omprövas både under och efter tillsynsperioden samt bestämmelser om att om

nätkoncessionshavarens samlade intäkter avvikit från intäktsramen ska detta beaktas under påföljande tillsynsperiod. I 5 kap. 3 § första stycket ellagen anges att intäktsramen ska beslutas två månader innan den ska tillämpas, samtidigt som det finns möjlighet att ompröva beslut under tillsynsperioden t.ex. om koncessionshavaren lämnat bristfälliga uppgifter. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 11 rör klagomål mot elnätsföretagen vad avser deras skyldigheter enligt direktivet. Enligt 1 § punkt 6 förordningen (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen 1 § punkt 6 ska inspektionen inom sitt område fullgöra uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet. Skyldigheten att hantera tvisterna i denna artikel föreligger således för inspektionen. Dock saknar ellagen regler om tidsfrister för hantering av klagomålen, liksom föreskrifter om att beslutet ska gälla omedelbart och att det ska vara överklagbart. Därför behöver regeln införas i ellagen.

Punkten 12 rör varje berörd part som klagat på beslut om metoder eller tariffer. Nätmyndighetens beslut kan överklagas vilket framgår av 13 kap. 5 § ellagen. Enligt 23 § förvaltningslagen (1986:226) ska ett skriftligt överklagande ha inkommit till den myndighet som meddelade beslutet inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

Punkten 13 motsvarar punkten 8 första stycket i det tidigare elmarknadsdirektivet. Andra delen av punkten 8 har utgått. Med utgångspunkt från denna bestämmelse ska Konkurrensverket ansvara för den aktuella rapporteringen. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del utöver den som berörts tidigare under artikel 37 i förhållande till Konkurrensverkets uppgifter.

Punkten 14 motsvarar punkten 9 i artikel 23 i det tidigare direktivet. De bestämmelser som omfattas av punkten ansågs kunna hanteras genom befintliga åtgärder som skulle kunna användas om nätföretag röjde kommersiellt känsliga uppgifter som kommit dem till del. *Punkten 15* motsvarar den tidigare punkten 11 i artikel 23 i det tidigare direktivet. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i dessa delar.

Punkten 16 anger att tillsynsmyndighetens beslut ska vara fullt motiverade för att medge domstolsprövning. Besluten ska vara tillgängliga för allmänheten samtidigt som den konfidentiella karaktären hos kommersiellt känsliga uppgifter ska bevaras. Den

svenska offentlighetsprincipen säkerställer att tillsynsmyndighetens beslut är offentliga och därmed tillgängliga för allmänheten. Likaså ger bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) inspektionen möjlighet att behandla relevanta uppgifter konfidentiellt. Enligt 20 § förvaltningslagen (1986:226) ska ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Under vissa omständigheter kan skälen utelämnas, men myndigheten bör då på begäran av den som är part om möjligt upplysa honom om dem i efterhand. Det föreligger därmed inget behov av förändringar av det svenska regelverket.

Punkten 17 anger att det ska vara möjligt för en part som berörs av ett av tillsynsmyndighetens beslut att överklaga detta till ett oberoende organ. För svenskt vidkommande innebär detta att tillsynsmyndighetens beslut ska kunna överklagas till domstol. 13 kap. 5 § ellagen anger vilka beslut enligt ellagens bestämmelser som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Enligt utredningens bedömning krävs inga förändringar i det svenska regelverket i denna del.

3.11.4 Artikel 38 – Regelverk för gränsöverskridande frågor

Artikel 38 behandlar regelverket för gränsöverskridande frågor.

Artikeln stadgar i punkten 1 att tillsynsmyndigheterna ska nära samråda och samarbeta med varandra. De ska även bistå varandra och byrån med sådan information som krävs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt detta direktiv. Den mottagande myndigheten ska säkerställa att den information som utbyts fortsatt ska ha samma grad av konfidentialitet som den som krävs av den myndighet som lämnade informationen.

I punkten 2 föreskrivs att tillsynsmyndigheterna ska samarbeta åtminstone regionalt för att främja följande syften. Samarbetet ska främja skapandet av operativa arrangemang för att möjliggöra en optimal näthantering. Det ska även främja gemensamma elbörser och fördelningen av gränsöverskridande kapacitet. Dessutom ska samarbetet möjliggöra en tillräcklig grad av sammanlänkningskapacitet inom och mellan regioner, inklusive ny kapacitet. Syftet är att en effektiv konkurrens ska kunna utvecklas och att leveranssäkerheten ska förbättras både inom och mellan regioner (punkten a).

Vidare ska myndigheterna samordna utarbetandet av nätföreskrifter/nätverkskoder som gäller för relevanta transmissionsnätsföretag och för andra marknadsaktörer (punkten b), samt samordna utarbetandet av regler för hantering av överbelastning (punkten c).

Punkten 3 slår fast att de nationella tillsynsmyndigheterna ska ha rätt att ingå samarbetsarrangemang med varandra i syfte att främja tillsynssamarbetet.

Punkten 4 anger att samarbetet enligt punkten 2 vid behov ska ske i nära samråd med andra berörda nationella myndigheter. Detta ska inte påverka deras specifika befogenheter.

Slutligen anges i punkten 5 att kommissionen under vissa förutsättningar får anta riktlinjer som anger i vilken utsträckning tillsynsmyndigheterna är skyldiga att samarbeta med varandra och med byrån. Detta ska då ske enligt kommittéförfarandet i artikel 46.2.

Bedömning

Energimarknadsinspektionen har i uppdrag att för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU, samt att arbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverket så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaden för el och naturgas inom Norden och EU. Detta framgår av inspektionens instruktion 1 § punkterna 7 och 8.

Den praktiska hanteringen av många gränsöverskridande aspekter på den svenska elmarknaden hanteras av Svenska kraftnät. Svenska kraftnäts instruktion saknar en liknande hänvisning. Behovet av en sådan hänvisning vad gäller regionala samarbeten har diskuterats med utgångspunkt från artikel 6 i direktivet. En motsvarande formulering rörande uppgifterna kring samarbeten på nordisk och europeisk nivå finns i Svenska kraftnäts regleringsbrev. Regleringsbrev avser att styra en myndighets verksamhet under ett visst verksamhetsår. Det saknas därmed en bestämmelse som på längre sikt ger Svenska kraftnät i uppdrag att verka för en europeisk harmonisering på de områden på elmarknaden där verket agerar och även fortsättningsvis förutsätts samarbeta med andra certifierade transmissionsnätsföretag.

Vad gäller bestämmelserna om konfidentialitet så kommer information mottagen från andra tillsynsmyndigheter oavsett om dessa befinner sig inom eller utom Sverige att falla in under de sekretessbestämmelser som finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Härigenom ges möjlighet att sekretessbelägga uppgifter som rör enskilda företags ekonomiska förhållanden om det skulle vara till skada för de aktuella företagen om dessa röjes. Det kan dock finnas ett behov för de svenska tillsynsmyndigheterna att informera relevanta tillsynsmyndigheter i de nordiska och europeiska länder om de begränsningar som de svenska reglerna om offentlighet och sekretess innebär i detta sammanhang. Vad gäller den s.k. utrikessekretessen torde denna inte vara tillämplig i sådana fall som avser information som överförs mellan europeiska tillsynsmyndigheter (jfr offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]).

3.11.5 Artikel 39 – Överensstämmelse med riktlinjerna

Artikel 39 är ny och omfattar bestämmelser som rör överensstämmelse med riktlinjer.

Punkten 1 anger att varje tillsynsmyndighet samt kommissionen får begära ett yttrande från ACER rörande huruvida ett beslut som fattats av en tillsynsmyndighet överensstämmer med de riktlinjer som avses i elmarknadsdirektivet eller i förordning (EG) nr 714/2009 (elförordningen).

Punkten 2 anger att ACER har tre månader på sig att yttra sig. Yttrandet ska skickas till den tillsynsmyndighet som begärt att byrån ska yttra sig eller till kommissionen samt till den tillsynsmyndighet som fattat beslutet.

Enligt punkten 3 ska ACER informera kommissionen om den aktuella tillsynsmyndigheten inte följt byråns yttrande inom fyra månader.

Enligt punkten 4 får varje tillsynsmyndighet även informera kommissionen om den anser att ett beslut som fattats av en annan tillsynsmyndighet inte överensstämmer med de riktlinjer som avses i elmarknadsdirektivet eller i elförordningen. Detta gäller beslut som är relevanta för gränsöverskridande handel och ska ske inom två månader räknat från dagen för det beslutet.

Punkterna 5, 6 och 7 reglerar kommissionens tillsynsroll och förfarandet kring detta.

Punkten 5 anger att kommissionen får besluta att undersöka ärendet ytterligare om den finner att det beslut som fattats av en tillsynsmyndighet ger anledning till allvarliga tvivel beträffande dess förenlighet med de riktlinjer som avses i elmarknadsdirektivet eller i elförordningen. Kommissionen ska uppmana tillsynsmyndigheten och parterna i förfarandet hos tillsynsmyndigheten att yttra sig. Kommissionen måste fatta beslut om ytterligare granskning av ett beslut inom två månader efter att ha informerats av ACER (enligt punkten 3) eller av en tillsynsmyndighet (enligt punkten 4). Om det sker på kommissionens eget initiativ har den tre månader på sig att fatta beslut om ytterligare granskning av beslutet.

Punkten 6 anger att om kommissionen beslutar att undersöka ärendet ytterligare har den 4 månader på sig att fatta ett slutligt beslut. Ett sådant beslut kan antingen innebära att kommissionen inte har några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut, eller att kommissionen begär att den berörda tillsynsmyndigheten ändrar eller återkallar sitt beslut på grund av att riktlinjerna inte följts.

Punkten 7 anger att om kommissionen inte fattar beslut att undersöka ärendet ytterligare eller inte fattar ett slutligt beslut inom tidsgränserna i punkterna 5 respektive 6 anses kommissionen inte ha haft några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut.

Punkten 8 anger att tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut att återkalla beslutet inom två månader. Kommissionen ska informeras om detta.

Avslutningsvis fastslås i punkten 9 att kommissionen får anta riktlinjer för det förfarande som ska följas vid tillämpningen av denna artikel. Detta ska då ske enligt kommittéförfarandet i artikel 46.2.

Bedömning

Artikel 39 omfattar bestämmelser som möjliggör för varje tillsynsmyndighet samt kommissionen att begära att ACER yttrar sig om huruvida ett beslut som fattats av en tillsynsmyndighet överensstämmer med de riktlinjer som avses i detta direktiv eller i förordning (EG) nr 714/2009 (elförordningen). Artikeln innehåller bestämmelser som anger hur processen ska fortgå samt vilka tidsgränser som gäller.

Vad som är av särskilt intresse att lyfta fram från det svenska regelverkets perspektiv är att om kommissionen finner att det beslut som fattats av en tillsynsmyndighet ger anledning till allvarliga tvivel beträffande dess förenlighet med de riktlinjer som avses i elmarknadsdirektivet eller elförordningen får kommissionen besluta att undersöka ärendet ytterligare. Som nämnts ovan kan kommissionen antingen själv initiera en sådan granskning, eller efter information från en tillsynsmyndighet eller om ACER informerar dem om att en tillsynsmyndighet inte inom fyra månader följt ett yttrande från ACER där byrån påpekat brister i överensstämelsen i ett av tillsynsmyndighetens beslut. Kommissionens undersökning kan utmyнна i att kommissionen fattar ett slutgiltigt beslut om att begära att den berörda tillsynsmyndigheten ändrar eller återkallar sitt beslut på grund av att riktlinjerna inte följts (punkten 6 b). Tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut att återkalla beslutet inom två månader och ska informera kommissionen om detta (punkten 8).

Punkterna 6 b och 8 är därmed problematiska från ett svenskt perspektiv. För svenskt vidkommande omfattar förvaltningslagen bestämmelser som förbjuder att ett beslut som är till fördel för den enskilde ändras till nackdel för denne, under förutsättningar att beslutet vilar på icke vilseledande uppgifter. Syftet är att så långt möjligt garantera att en enskild ska kunna lita till att ett gynnande beslut förblir giltigt när det vunnit laga kraft. Principen innebär även att bördan av ett eventuellt felaktigt beslut hamnar hos den myndighet som har att hantera den aktuella lagstiftningen snarare än hos den enskilde som är föremål för beslutet.

Elmarknadsdirektivet saknar en absolut tidsgräns för hur lång tid efter att tillsynsmyndighetens beslut har fattats som det kan granskas av kommissionen för att bedöma dess överensstämmelse med riktlinjerna. Därmed skulle en sådan ordning kunna innebära osäkerhet under en i princip obegränsad tid för den enskilde. Därmed är det inte heller aktuellt att villkora de aktuella besluten med en hänvisning till att om kommissionen kommer till en annan slutsats än tillsynsmyndigheten kan besluten ändras eller återkallas.

Sammantaget är det utredningens bedömning att det inte vore förenligt med den svenska förvaltningslagen och de principer som ligger till grund för svenska förvaltningsbeslut att ändra ett beslut som gynnar en enskild när detta beslut vunnit laga kraft.

3.11.6 Artikel 40 – Bevarande av information

Artikel 40 är ny och behandlar bevarande av information.

Punkten 1 ställer upp ett krav på att medlemsstaterna ska kräva att elhandlarna håller relevanta uppgifter om samtliga transaktioner gällande elleveransavtal och elderivat med grossister och systemansvariga för överföringssystemet tillgängliga för de nationella myndigheterna i fem år. Här ingår de nationella tillsynsmyndigheterna, de nationella konkurrensmyndigheterna och kommissionen. Uppgifterna ska vara relevanta för de berörda myndigheternas fullgörande av sina uppgifter.

Punkten 2 föreskriver vad uppgifterna ska omfatta. Uppgifterna ska innehålla information om relevanta transaktioner och omfatta uppgifter såsom löptid, tillhandahållande och fullgörande. Informationen ska även omfatta mängd, datum och tider för verkställe, transaktionspriser och metoder för att identifiera den berörda grossisten. Den ska även omfatta specificerad information om alla elleveransavtal och elderivat som inte fullgjorts.

I punkten 3 ges tillsynsmyndigheten möjlighet att besluta att göra delar av denna information tillgänglig för marknadsaktörer, förutsatt att kommersiellt känslig information om enskilda marknadsaktörer eller individuella transaktioner inte lämnas ut. Detta gäller dock inte för information om finansiella instrument som omfattas av direktivet om marknader för finansiella instrument 2004/39/EG.

Punkten 4 ger kommissionen rätt att anta riktlinjer som fastställer metoder och villkor för bevarande av information liksom form och innehåll när det gäller de uppgifter som ska bevaras. Detta ska ske enligt kommittéförfarandet i artikel 46.2 i direktivet.

Punkten 5 innehåller bestämmelser om transaktioner avseende elderivat mellan elhandlare å ena sidan och grossister och systemansvariga för överföringssystemet, dvs. transmissionsnätsföretag, å andra sidan. Här anges att denna artikel ska tillämpas först när kommissionen antagit riktlinjer i enlighet med punkten 4.

Punkten 6 anger en begränsning för tillämpningen av artikeln genom att föreskriva att bestämmelserna i artikeln inte får skapa ytterligare skyldigheter i förhållande till de myndigheter som avses i punkt 1 för de enheter som omfattas av direktiv 2004/39/EG.

Avslutningsvis anger punkten 7 att om de myndigheter som avses i punkt 1 behöver tillgång till de uppgifter som innehas av enheter som omfattas av direktiv 2004/39/EG ska de myndigheter

som är ansvariga enligt det direktivet tillhandahålla de begärda uppgifterna.

Bedömning

Ellagen och närliggande regelverk saknar bestämmelser som anger vilken typ av information som elhandelsföretag ska spara samt vilka myndigheter som ska ha tillgång till denna. Det finns dock andra regelverk som omfattar bestämmelser om vilken information som ett företag ska spara. Sådana bestämmelser finns främst i bokföringslagen (1999:1078), men även andra relaterade regelverk kan vara av intresse, samt i relevanta fall även det regelverk som styr de finansiella marknaderna, såsom lag (2007:528) om värdepappersmarknaden och förordning (2007:572) om värdepappersmarknaden.

Artikeln fastställer även att dess bestämmelser inte får skapa ytterligare skyldigheter i förhållande till de myndigheter som avses i punkt 1 för de företag som omfattas av direktiv 2004/39/EG om marknader för finansiella instrument. I det fall de myndigheter som övervakar de finansiella marknaderna har denna information ska den på begäran överlämnas till tillsynsmyndigheterna. För svenskt vidkommande omfattar Finansinspektionens tillsyn endast de elhandelsföretag som utgör värdepappersbolag och som erbjuder investeringstjänster åt andra än den egna koncernen. Dessa företag är skyldiga att dokumentera sin verksamhet, vilket omfattar i vart fall delar av den information som efterfrågas i elmarknadsdirektivet.

Vad gäller Nord Pools verksamhet och de krav som åligger företag verksamma på en reglerad marknadsplats styrs dessa delar av företagets verksamhet av det norska regelverket.

Även bokföringslagen innehåller bestämmelser om de underlag som ska sparas som en del av företagets bokföring. Sådana underlag ska för närvarande sparas i tio år även om en förkortning av denna tid till sju år övervägs i vissa delar. Vad gäller bokföring utgör Bokföringsnämnden den myndighet som har huvudansvar för utvecklandet av god redovisningssed i företagets bokföring och offentlig redovisning samt utgör även statens expertorgan på området.

Det är utredningens uppfattning att det existerande regelverket uppfyller artikel 40.1 och 40.2 och syftet med dessa bestämmelser.

I detta sammanhang är det även värt att notera att även förordning (EG) nr 714/2009 innehåller bestämmelser om bevarande av information (se avsnitt 5.3.15).

I artikel 40.3 ges en möjlighet för nätmyndigheten att bestämma vilket av det materialet som omnämns i artikel 40.1 och 40.2 som ska offentliggöras. Då det gäller den konkurrensutsatta delen av elmarknaden och att det inte bedöms föreligga några allvarliga problem med marknadens funktion i detta avseende är det utredningens uppfattning att det inte föreligger något behov av föreskriftsrätt för nätmyndigheten i frågan. Punkten 1 i artikeln tar även upp de nationella konkurrensmyndigheterna. I detta sammanhang kan nämnas att Konkurrensverket enligt 5 kap. 1 § punkten 1 konkurrenslagen (2008: 579) får ålägga ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat, som verket behöver för att fullgöra sina uppgifter enligt konkurrenslagen.

Enligt utredningens bedömning föranleder artikeln inga förändringar i det svenska regelverket.

3.12 Kapitel X – Kundmarknader

Kapitel X omfattar endast artikel 41 och behandlar kundmarknader.

3.12.1 Artikel 41 – Kundmarknader

Artikel 41 är ny och behandlar kundmarknader.

För att underlätta utvecklingen av välfungerande och transparenta kundmarknader för el i gemenskapen ska medlemsstaterna se till att rollerna och ansvarsområdena för systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distribution, elhandlare och kunder samt vid behov andra aktörer på marknaden fastställs. Härmed avses roller och ansvarsområden avseende avtalsvillkor, åtaganden mot kunder, regler för utbyte av uppgifter och betalning, äganderätt till uppgifter och mättingsansvar.

Andra stycket anger att dessa regler ska offentliggöras och utformas i syfte att underlätta kundernas och elhandlarnas nättillträde och granskas av tillsynsmyndigheterna eller andra relevanta nationella myndigheter.

Enligt tredje stycket ska större icke-hushållskunder ha rätt att ingå avtal med flera leverantörer samtidigt.

Bedömning

Artikel 41 anger att medlemsstaterna ska se till att rollerna och ansvarsområdena beskrivs vad gäller avtalsvillkor, åtaganden mot kunder, regler för utbyte av uppgifter och betalning, äganderätt till uppgifter och mätningsansvar. De aktörer som omfattas är nät-företag, elhandlare och kunder. Vid behov kan det även gälla andra aktörer.

Det svenska regelverket omfattar inte några bestämmelser som explicit tilldelar Energimarknadsinspektionen ett särskilt ansvar för att sammanställa och offentliggöra rollbeskrivningar för elmarknads aktörer. Det är dock utredningens uppfattning att de aktuella uppgifterna rymms inom ramen för Energimarknadsinspektionens uppdrag enligt inspektionens instruktion. Det finns därmed inget behov av att ändra det befintliga regelverket.

För att tydliggöra direktivets intention i denna del kan man dock överväga att genom inspektionens regleringsbrev ge inspektionen i uppdrag att ta fram och offentliggöra de aktuella beskrivningarna. De uppdateringar av uppgifter och eventuellt andra aktörer som därefter kan bli aktuella faller dock inom ramen för Energimarknadsinspektionens befintliga uppdrag enligt instruktionen.

I tredje stycket anger artikel 41 att större icke-hushållskunder ska ha rätt att ingå avtal med flera leverantörer samtidigt. Det svenska regelverket tillåter svenska elkunder att sluta avtal med fler än en elleverantör. Möjligheten att sluta avtal med fler än en kund beror dock även av den tillkommande elleverantörens möjligheter att komma överens med den balansansvarige för den aktuella uttagspunkten. I praktiken är det endast större kunder som har det ekonomiska incitamentet att sluta avtal med fler än en elleverantör vilket också förekommer på den svenska marknaden. En modell för detta är att elkunden sluter ett fastkraftsavtal med en leverantör, och sedan köper resterande el från en annan leverantör. Det svenska regelverket uppfyller därmed direktivets krav i denna del.

Syftet med artikel 41 är att underlätta utvecklingen av väl fungerande slutkundsmarknader för el. På den nordiska marknaden pågår

för närvarande ett arbete med att skapa en nordisk slutkunds-
marknad för el.

3.13 Kap XI – Slutbestämmelser

Kapitel XI omfattar direktivets slutbestämmelser och omfattar artiklarna 42–51.

3.13.1 Artikel 42 – Skyddsåtgärder

Artikel 42 innehåller bestämmelser om skyddsåtgärder. Artikeln är oförändrad mot det tidigare direktivet.

Enligt första punkten får en medlemsstat, i händelse av en plötslig kris på energimarknaden, eller om personers, anordningars eller anläggningars fysiska trygghet eller säkerhet hotas, eller om ett systems integritet hotas, vidta tillfälliga skyddsåtgärder.

I punkterna två och tre anges hur omfattande åtgärderna i första punkten får vara samt hur medlemsstaterna ska gå till väga om sådana åtgärder vidtas.

Bedömning

Den svenska ellagstiftningen innehåller inte några sådana bestämmelser som avses i artikel 42. Däremot finns sedan den 1 juli 1997 elberedskapslagen (1997:228). Den innehåller bestämmelser om skyldigheten att vidta beredskapsåtgärder och ersättning för kostnader för sådana åtgärder samt om avgiftssystem för att finansiera beredskapsåtgärder inom elområdet. Elberedskapslagens bestämmelser kompletteras av förordning (1997:294) om elberedskap, samt av Affärsverket svenska kraftnäts föreskrifter (SvKFS 1997:1) för anmälan enligt 6 och 7 §§ elberedskapslagen och Affärsverket svenska kraftnäts föreskrifter (SvKFS 1997:2) om åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder enligt elberedskapslagen (1997:288). Svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet. Artikel 42 torde dock avse andra typer av skyddsåtgärder. Direktivet kräver inte att bestämmelserna i artikel 42 genomförs i nationell rätt. Det är utredningens uppfattning att den därför inte behöver införlivas i ellagen.

3.13.2 Artikel 43 – Lika villkor

Artikel 43 är ny och innehåller bestämmelser om de åtgärder som medlemsstaterna kan vidta för att säkerställa lika villkor i enlighet med direktivet.

Enligt första punkten ska de åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att säkerställa lika villkor i enlighet med direktivet vara förenliga med fördraget, särskilt med artikel 30 och med gemenskapslagstiftningen.

I andra punkten stadgas att de åtgärder som avses i första punkten ska vara proportionerliga, icke-diskriminerande och transparenta. Åtgärderna får bara vidtas efter anmälan till kommissionen och med kommissionens medgivande.

Enligt tredje punkten ska kommissionen reagera på den anmälan som avses i andra punkten inom två månader efter anmälans mottagande. Denna period ska börja dagen efter det att fullständig information har erhållits. Om kommissionen inte handlat inom denna tvåmånadersperiod, ska det anses att kommissionen inte har några invändningar mot de anmälda åtgärderna.

Bedömning

Bestämmelserna i punkterna 1 och 2 första meningen upprepar vad EU-fördraget stadgar och vad som gäller all lagstiftning inom EU som huvudregel. Inga åtgärder behöver särskilt vidtas för att säkerställa detta. Dock ska medlemsstaten enligt andra meningen i punkten 2 anmäla planerade åtgärder i enlighet med artikel 43 till kommissionen. Inte heller denna punkt föranleder någon åtgärd.

3.13.3 Artikel 44 – Undantag

Artikel 44 motsvaras delvis av artikel 26 i det tidigare elmarknadsdirektivet (2003/54/EG). Artikeln innehåller bestämmelser om möjlighet till undantag från kapitlen IV, VI, VII och VIII samt III om det finns problem i medlemsstaten för driften av de små enskilda mikrosystemen. Undantagen gäller till fördel för mikrosystemen i fråga om renovering, uppgradering och utvidgning av befintlig kapacitet. Det är kommissionen som beslutar om undantagen efter att medlemsstaterna har hörts. Beslutet ska offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

Punkten 2 behandlar vilka medlemsstater som inte omfattas av artikel 9 samt artiklarna 26, 32 och 33 i direktivet.

I punkten 2 andra stycket står att begreppet ”företag som bedriver produktions- eller elleveransverksamhet” i artikel 9.1 b inte omfattar slutförbrukare som bedriver verksamhet inom produktion och/eller leverans av el, antingen enskilt eller gemensamt med någon annan, förutsatt att slutförbrukarna, inbegripet deras andel av el som produceras i kontrollerande företag, är nettoförbrukare av el, uttryckt i årligt genomsnitt och förutsatt att det ekonomiska värdet av den el som de säljer till tredje part är obetydligt i förhållande till deras övriga affärsverksamhet.

Bedömning

Med små enskilda mikrosystem menas i direktivet varje system med en förbrukning på mindre än 500 GWh under 1996 och där det inte finns någon koppling till andra system. Artikeln saknar relevans för Sverige och föranleder därmed inte någon åtgärd.

3.13.4 Artikel 45 – Granskningsförfarande

Artikel 45 motsvaras av artikel 27 i det tidigare direktivet. Artikeln innehåller bestämmelser om granskningsförfarande. Om kommissionen i den rapport som avses i artikel 47.6 drar slutsatsen att vissa skyldigheter som företag åläggs i enlighet med gasmarknadsdirektivet inte står i proportion till det mål som eftersträvas, får medlemsstaten av kommissionen anhålla om befrielse från kravet i fråga. Artikeln innehåller också bestämmelser om förfarandet vid en sådan begäran.

Bedömning

Det krävs inte någon åtgärd för att Sverige ska omfattas av bestämmelsen.

3.13.5 Artikel 46 – Kommitté

Artikel 46 är ny. Artikeln innehåller bestämmelser om att kommissionen ska biträdas av en kommitté.

Bedömning

Artikeln riktar sig till kommissionen och kräver därför ingen åtgärd för Sveriges del vid införlivande av direktivet.

3.13.6 Artikel 47 – Rapportering

Artikel 47 består av sex punkter och innehåller bestämmelser om rapportering. Artikelns motsvaras av artikel 28 i det tidigare direktivet men innehåller nya bestämmelser i punkterna 3, 4 och 5, i övrigt är artikeln oförändrad. Bestämmelsen riktar sig till kommissionen. I artikeln stadgas att kommissionen ska övervaka och se över tillämpningen av elmarknadsdirektivet. Kommissionen ska också årligen lämna en övergripande rapportering om de framsteg som gjorts till Europaparlamentet och rådet. Rapporten ska omfatta det som närmare anges i artikel 47.

Vidare stadgas i punkten 3, som är ny, att kommissionen senast den 3 mars 2013 ska rapportera till Europaparlamentet och rådet i vilken utsträckning kraven på åtskillnad enligt kapitel V i direktivet med framgång har kunnat säkerställa fullt och effektivt oberoende för de oberoende systemansvariga för överföring, med faktisk och effektiv åtskillnad som riktmärke.

Enligt punkten 4 som är ny ska kommissionen i sin bedömning enligt punkten 3 särskilt beakta ett antal kriterier som räknas upp i punkten.

Enligt punkten 5 som också är ny, ska när så är lämpligt, eller särskilt för det fall det i den detaljerade rapporten som avses i punkt tre fastställs att villkoren i punkten fyra inte har säkerställts i praktiken, kommissionen lämna förslag till Europaparlamentet och rådet för att säkerställa fullt och effektivt oberoende för de systemansvariga för överföringssystemen senast den 3 mars 2014.

Bedömning

Artikeln riktar sig till kommissionen och kräver därför ingen åtgärd för Sveriges del vid införlivandet av direktivet. De angivna rapporteringskraven innebär att Sverige kommer att behöva förse kommissionen med underlag.

3.13.7 Artikel 48 – Upphävande

Artikel 48 innehåller bestämmelser om upphävande. Av bestämmelsen framgår att direktiv 2003/54/EG ska upphöra att gälla från och med den 3 mars 2011 utan att det påverkar medlemsstaternas förpliktelser när det gäller införlivande och implementering av nämnda direktiv. Hänvisningar till direktiv 2003/54/EG ska anses som hänvisningar till detta direktiv och ska läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga II.

Bedömning

Inga åtgärder bedöms behöva vidtas.

3.13.8 Artikel 49 – Införlivande

Artikel 49 innehåller bestämmelser om direktivets införlivande.

Av den första punkten framgår medlemsstaterna ska sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 3 mars 2011. Vidare framgår att medlemsstaterna genast ska underrätta kommissionen om detta. Det framgår också att bestämmelserna ska tillämpas från och med den 3 mars 2011, med undantag av artikel 11 (certifiering i förhållande till tredjeländer), som medlemsstaterna ska tillämpa från och med den 3 mars 2013. I första punktens tredje stycke anges hur medlemsstaterna ska gå till väga när de antar bestämmelserna i direktivet.

I den andra punkten som är ny anges att medlemsstaterna till kommissionen ska överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

3.13.9 Artikel 50 – Ikraftträdande, och 51 – Adressater

Artikel 50 och 51 innehåller bestämmelser om ikraftträdande av direktivet och om direktivets adressater.

Bedömning

Det behöver inte vidtas några särskilda lagstiftningsåtgärder med anledning av artiklarna.

3.14 Bilaga I

I bilaga I till det tredje elmarknadsdirektivet finns bestämmelser om konsumentskyddsåtgärder. Bilagan överensstämmer till stor del med bilaga A i direktiv 2003/54/EG. På några punkter har dock kraven på medlemsstaterna skärpts och det finns även några nya skrivningar.

Bilagan har namnet Konsumentskyddsåtgärder men i texten talas omväxlande om ”*konsumenter*” och om ”*kunder*”. ”Kunder” är definierat i direktivet och avser ”grossist eller slutförbrukare av el” (artikel 2.7). Konsument är inte definierat i direktivet men syftet med termen konsument är att skilja de slutförbrukare som är fysiska personer, (privata personer) från de juridiska personerna (företagen). I linje med intentionerna för direktivet ligger att skydda elkonsumenten i högre utsträckning än den som driver affärsverksamhet varför utredningen valt att tolka bilaga I som att den endast syftar till att ge elkonsumenten ett utökat skydd.

3.14.1 Punkten 1 a) – Rätt till ett avtal med sin elleverantör

Punkten 1 a) stadgar att konsumenten har rätt till ett avtal med sin elleverantör och listar vad som ska framgå av avtalet. Direktivet föreskriver att avtalsvillkoren ska vara skäliga och kända på förhand. Information om avtalsvillkoren bör under alla omständigheter ges innan avtalet ingås eller bekräftas. Om avtal ingås genom en mellanhand ska de upplysningar som avses i denna punkt också tillhandahållas av denne innan avtalet ingås.

I femte strecksatsen har en ny skrivning införts. Den innebär att det av avtalet ska framgå om det finns en eventuell rätt för konsu-

menten att frånträda sitt avtal med elleverantören utan kostnad. Tidigare stod "eventuell rätt till frånträde". Det nya är således att det ska framgå om konsumenten kan frånträda sitt avtal utan kostnad. Av bilagan framgår dock inte om det handlar om frånträde under pågående avtalstid eller då avtalstiden löpt ut. Sist i sjätte strecksatsen har följande tillägg gjorts; "även i händelse av inkorrekt eller försenad fakturering". I övrigt beskriver meningen villkoren för att få ersättning och återbetalning i de fall tjänsterna inte håller angiven kvalitet. Direktivet stadgar nu att avtalet ska informera om villkoren för ersättning då elleverantören fakturerat för sent eller inkorrekt (t.ex. använt fel mätvärden eller fel pris).

Bedömning

Trots att ellagen saknar bestämmelser som anger vad avtal mellan elleverantören och konsumenten ska innehålla fungerar den svenska elmarknaden enligt direktivets intentioner i denna del. Tillsammans med Konsumentverket utarbetar marknads aktörer, representerade genom branschorganisationen Svensk Energi, allmänna avtalsvillkor för försäljning av el till konsument. Allmänna avtalsvillkor är dock inte tvingande för parterna, och samtliga elleverantörer är inte heller medlemmar i Svensk Energi. Utredningen gör bedömningen att de allmänna avtalsvillkoren inte räcker för att uppfylla kravet på införlivande av direktivet. Mot bakgrund av att det handlar om konsumentskyddsåtgärder bör regleringen huvudsakligen ske i lag. Det finns däremot inte någon anledning att förändra den etablerade praxis som de allmänna avtalsvillkoren bidragit till i de fall de uppfyller direktivets krav.

Avtalsvillkorens skälighet kan prövas enligt 36 § avtalslagen och avtalsvillkorslagen varför detta inte behöver behandlas närmare i denna utredning [lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen) samt lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden].

3.14.2 Punkten 1 b) – Ändring av avtalsvillkor

I punkt 1 b) regleras ändring av avtalsvillkor. I punkten anges att underrättelse om varje avsikt att ändra avtalsvillkoren ska ske i god tid och att i samband med denna underrättelse ska elhandlarna

upplysa kunderna om att de har rätt att frånträda avtalet. Elleverantörerna ska på ett tydligt och lättbegripligt sätt underrätta sina kunder om varje avgiftshöjning. Detta ska ske vid lämplig tidpunkt som inte infaller senare än en normal faktureringsperiod efter det att höjningen trätt i kraft. Medlemsstaterna ska se till att konsumenterna har möjlighet att frånträda avtal om de inte godtar de nya villkor som elleverantören meddelat.

I direktivet är termen tjänsteleverantören nu utbytt mot elhandlare (elleverantör) och frasen ”ett tydligt och lättbegripligt sätt” har lagts till som förstärkning.

Bedömning

Samma resonemang som under punkten 1 a) kan appliceras på denna punkt. Utredningens bedömning blir därför att även punkten 1 b) bör införas i ellagen.

I de allmänna avtalsvillkoren anges att uppsägningstiden ska vara en månad om inte annat har avtalats. En del elhandelsföretag har valt att tillämpa mycket långa uppsägningstider, i vissa fall upp mot tre månader. Det är därför viktigt att regleringen tillförsäkrar konsumenter med avtal som inte är tidsbestämda, s.k. tillsvidareavtal rätt att kunna frånträda sitt avtal vid avtalsvillkorsförändringar av betydelse.

3.14.3 Punkten 1 c) – Transparent information

Punkten 1 c) avser såväl elleverantörer som företag som bedriver nätverksamhet. Enligt denna punkt ska konsumenten ha tillgång till klar och tydlig information om priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av eltjänster.

Bedömning

Denna punkt är oförändrad från det gamla direktivet, 2003/54/EG, och kan anses genomförd genom prisinformationslagen (2004:347), distans- och hemförsäljningslagen (2005:59) och ellagen (1997:857).

Prisinformationslagen har till uppgift att främja god prisinformation till konsumenter. Enligt 10 § prisinformationslagen

ska prisinformationen vara korrekt och tydlig. Ingås avtalet på distans gäller enligt 2 kap 6 § distans- och hemförsäljningslagen att näringsidkaren ska informera om priset innan avtalet ingås.

I ellagen finns bestämmelser avseende rapportering och information angående priser, villkor och tariffer. Enligt 8 kap. 11 b § ellagen ska en elleverantör till nätmyndigheten lämna uppgift om de priser och leveransvillkor som elleverantören tillämpar för leverans av el till elanvändare. Närmare bestämmelser om uppgiftsskyldigheten finns i Statens energimyndighets föreskrifter om elleverantörs skyldighet att lämna uppgift om priser och leveransvillkor som tillämpas mot elanvändare (STEMFS 2007:8). Uppgifterna offentliggörs direkt på webben genom prisjämförelseverktyget Elpriskollen. Även enligt 4 kap. 11 § ellagen finns bestämmelser om rätten till uppgifter om nättariffer mm.

3.14.4 Punkten 1 d) – Ett brett val av betalningssätt

I punkten 1 d) anges att konsumenterna ska tillförsäkras ett brett urval av betalningssätt, som inte får medföra oskälig diskriminering mellan olika kunder. Systemen för förskottsbetalningar ska vara rättvisa och adekvata samt återspegla den sannolika elförbrukningen. Alla skillnader i villkor och bestämmelser ska motsvara elleverantörens kostnader för de olika betalningssystemen. De allmänna villkoren ska vara skäliga och transparenta. De ska meddelas på ett klart och lättbegripligt språk och får inte omfatta sådana hinder för konsumenters utövande av sina rättigheter som inte följer direkt av avtalet, exempelvis genom att avtalen är onödigt omfattande. Kunderna ska skyddas mot oskäliga eller vilseledande försäljningsmetoder.

Bedömning

De allmänna avtalsvillkoren reglerar förskottsbetalningar. Erfarenheterna från den svenska marknaden i stort visar att de olika sätten för betalning av varor, tjänster och nyttigheter är väl utvecklade. Vad gäller diskriminering av kunder med utgångspunkt från valt betalningssätt så saknas direkt reglering. För elleveranserna där kunden kan välja leverantör utifrån kriterier såsom vilka avgifter som tillkommer kan man möjligtvis hävda att marknaden sköter

regleringen av detta, även om ett bakomliggande regelverk saknas. Direktivet ställer dock krav på en reglering av detta och mot denna bakgrund bedömer utredningen att ellagen bör tillföras regler om förskottsbetalning och om förbud mot diskriminering mellan kunder p.g.a. valt betalningssätt. Elleverantören ska dock ha rätt att ta ut skäligen kostnader som motsvarar de olika betalningssätten.

Kravet på de allmänna avtalsvillkoren och skyddet mot oskäligen och vilseledande försäljningsmetoder får anses omhändertaget av annan lagstiftning. Förbud mot denna typ av metoder finns i marknadsföringslagen. Enligt 5 § marknadsföringslagen (2008:486) ska marknadsföring stämma överens med god marknadsföringssed. Marknadsföring som strider mot god marknadsföringssed är, enligt 6 §, otillbörlig om den i märkbar mån påverkar eller sannolikt påverkar mottagarens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut. Marknadsföringen är otillbörlig om den är aggressiv, 7 §, eller vilseledande, 8 §. Det finns således ett skydd mot otillbörlig marknadsföring i svensk lagstiftning.

Även 36 § avtalslagen är relevant i sammanhanget då ett avtal kan anses oskäligt på grund av omständigheter vid avtalets tillkomst.

3.14.5 Punkten 1 e) – Möjlighet att byta elleverantör utan kostnad

Enligt punkten 1 e) ska möjligheten att byta elleverantör utan kostnad anges i kundernas avtal med sin elleverantör. Av punkten 1 e) liksom i punkten 1 a) femte strecksatsen går det inte att utläsa om bytet ska kunna ske utan kostnad under pågående avtalstid.

Bedömning

Det vore inte rimligt och är dessutom helt främmande för den allmänna avtalsrätten, om en elkonsument skulle kunna avbryta ett tidsbestämt avtal i förtid utan att ersätta elleverantören för avtalsbrottet. Det skulle dessutom påverka elleverantörernas incitament att erbjuda tidsbestämda avtal, vilket skulle minska det tillgängliga urvalet av kontrakt och leverantörer på elmarknaden.

I punkten 1 a) anges att det av avtalet ska framgå om det är möjligt att bryta avtalet i förtid. Det kan vara rimligt att principen

för beräkningen av kostnaden för ett sådant brytande av avtalet i förtid ska framgå av avtalet. I de allmänna avtalsvillkoren, punkt 5.5, finns föreskrivet vad som ska gälla i det fall en konsument som ingått ett tidsbestämt avtal bryter detta i förtid utan att grund för att häva avtalet föreligger. Konsumenten ska då ersätta den tidigare elleverantören för vad företaget kan visa att de förlorar under avtalets återstående löptid. Utredningen menar att det är rimligt att elleverantören visar vilken skada han lidit och att konsumenten får betala skadan då ett avtal bryts i förtid. Då de allmänna avtalsvillkoren inte är tvingande bör samma regler införas i ellagen. Dock ska det vara upp till elhandelsföretaget att välja om det vill ta ut full ersättning varför regeln ska vara en maximiregel. Det innebär att elleverantören högst får ta ut vad han kan visa sig ha förlorat på att avtalet brutits i förtid. Det ger såväl företaget ett skydd genom reglering om att företaget faktiskt har rätt till ersättning baserad på förlorad inkomst som konsumenten som inte kan bli krävd på skönsmässig beräknad ersättning.

När det gäller byte då det är avtalsrättsligt möjligt ska detta enligt direktivet ske utan kostnad för konsumenten. Hur elleverantörsföretaget och elnätsföretaget löser ersättningsfrågan sinsemellan berörs inte i direktivet och föreslås inte heller regleras i lag. Dock ska varje företag bära sina kostnader, vilket är särskilt viktigt då det handlar om närstående företag (vertikalt integrerade).

3.14.6 Punkten 1 f) – Mekanismer för tvistlösning

Punkten 1 f) behandlar rätten för konsumenten att få tillgång till transparenta, okomplicerade och billiga förfaranden för behandling av klagomål. Punkten föreskriver konsumentens rätt till en god standard på både tillhandahållandet av tjänsten och behandlingen av klagomål från sin elleverantörs eller elnätsföretag sida. Det ska finnas tillgång till tvistlösning utanför domstol (extrajudiciella). Tvistlösningsförfarandet ska vara snabbt och helst ske inom tre månader. Det ska i vissa fall innefatta ett system för återbetalning och/eller ersättning. Kommissionens rekommendation 98/257/EG av den 30 mars 1998 om principer som ska tillämpas på de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför domstol ska i möjligaste mån ligga till grund för förfarandena. Kravet på mekanismer för tvistlösning återfinns också i direktivets artikel 3.7 samt 3.13. I den sistnämnda punkten åläggs

medlemsstaterna att se till att det finns en oberoende mekanism, exempelvis i form av en energiombudsman eller ett konsumentorgan, för att säkerställa effektiv behandling av klagomål och tvistlösning utanför domstol.

Bedömning

Punkten föreskriver inledningsvis en skyldighet för elleverantörer och elnätsföretag att hantera konsumenternas klagomål på ett kvalitativt sätt. Företagen ska ta emot konsumenternas klagomål och tillsynsmyndigheten har också i direktivet artikel 37.1 j ålagts en skyldighet att övervaka konsumenternas klagomål. Det pågår ett arbete inom Europeiska kommissionen för att ta fram harmoniserade metoder att hantera och rapportera konsumentklagomål. Syftet är att man ska kunna göra jämförelser inom hela unionen. ERGEG har bidragit med ett klassificeringssystem för energisektorn (Public Consultation on Draft Advice on Customer Complaint Handling, Reporting and Classification, Ref: E09-CEM-26-03 17 September 2009). På sikt kan det således komma att krävas att företagens hantering av konsumentklagomål systematiseras och harmoniseras. Kravet på hantering av konsumenternas klagomål fanns även i förra elmarknadsdirektivet men skyldigheten för tillsynsmyndigheten att övervaka dem är ny. Därför krävs reglering av företagens skyldighet dels att hantera klagomål, dels att lämna ut uppgifter om detta till tillsynsmyndigheten.

Punkten föreskriver vidare en rätt till tvistlösning för konsumenten. Denna rättighet är i princip oförändrad i förhållande till det förra elmarknadsdirektivet. I det direktivet fanns bestämmelser i artikel 3.5 och i bilaga A punkten 1 f) angående konsumentens rätt till tvistlösning. I artikel 3.5, räknades upp ett antal åtgärder upp som medlemsstaterna skulle vidta för att skydda slutförbrukare av el. Bland dessa fanns ”mekanismer för tvistlösning” med. I det nya direktivets artikel 3 finns kravet på mekanismer för tvistlösning med på två ställen. Dels artikel 3.7 som motsvarar den gamla artikeln med en uppräknning av olika åtgärder att skydda slutförbrukarna, dels artikel 3.13 som talar om att medlemsstaterna ska se till att det finns en ”oberoende mekanism till exempel i form av en energiombudsman eller ett konsumentorgan för att säkerställa effektiv behandling av klagomål och tvistlösning utanför domstol”.

I bilaga I återfinns vidare bestämmelser om att konsumenterna ska ha tillgång till tvistlösning på ett enkelt sätt utanför domstol. Tvisterna ska lösas snabbt och rättvist, helst inom tre månader och när det är befogat ska de inbegripa system för återbetalning och/eller ersättning. Detta tvistlösningsförfarande bör följa de principer som anges i kommissionens rekommendation 98/257/EG av den 30 mars 1998 om principer som ska tillämpas på de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför domstol. I princip samma lydelse fanns i det gamla direktivets bilaga A punkten f). Det nya är att tvisten helst bör lösas inom tre månader.

Vid införlivandet av förra direktivet menade den dåvarande utredningen att tvister om nätföretagens anslutningsskyldighet redan var reglerade i ellagen liksom tvister om kostnader för mätare och dess installation i uttagspunkten. Vidare konstaterade utredningen att Energimyndigheten, som var tillsynsmyndighet då, utövade tillsyn över ellagens bestämmelser och föreskrifter och villkor som meddelats med stöd av lagen med undantag för frågor om el- och driftssäkerhet samt elleverantörernas skyldigheter enligt kap. 8 och bestämmelserna i kap. 7, 10 och 11 samma lag.

Utredningen konstaterade också att Allmänna reklamationsnämnden kan pröva tvister mellan konsumenter och elleverantörer, dock inte tvister om mängden förbrukad el. Därtill måste värdet av det som yrkas överstiga 1 000 kronor. Utredningen kom till slutsatsen att något ytterligare inte behövdes göra utan att bestämmelsen i direktivet var genomfört.

Det som skiljer från det gamla direktivet är att konsumentfrågorna står i fokus vid genomförandet av detta direktiv och att viss förstärkande text tillkommit. Gränsen för värdet av det som yrkas hos ARN har höjts till 2 000 kr. Utredningen konstaterar dock att det inte finns någon anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes vid genomförandet av det förra direktivet. Det nya direktivet ålägger tillsynsmyndigheten en tvistlösande uppgift där elmarknadens parter kan vända sig till myndigheten om de har en tvist med ett nätföretag. Det stärker också konsumentens möjlighet att få hjälp. Vidare föreslår utredningen att förtagen ska hantera konsumenternas klagomål på ett kvalitativt sätt och tillsynsmyndigheten ska övervaka denna hantering (se avsnitt 4.1.10).

3.14.7 Punkten 1 g) – Information

Enligt punkten 1 g) har konsumenten rätt till information om sina rättigheter när det gäller samhällsomfattande tjänster i de fall de har tillgång till sådana tjänster enligt de bestämmelser som medlemsstaterna antagit i enlighet med artikel 3.3.

Bedömning

Denna punkt är oförändrad från direktiv 2003/54/EG. Med samhällsomfattande tjänster avses enligt artikel 3.3 rätt till elleveranser av en bestämd kvalitet till lätt och tydligt jämförbara transparenta och icke-diskriminerande priser.

Av 3 kap. 9 d § ellagen följer att den som bedriver nätverksamhet ska informera elanvändarna om leveranssäkerheten i elnätet och om rätten till avbrottsersättning och skadestånd.

Den andra delen av artikeln handlar om rätten till elöverföring till lätt och tydligt jämförbara transparenta och icke-diskriminerande priser. Detta är genomfört i svensk rätt bl.a. genom bestämmelserna om skyldigheten för nätkoncessionshavarna att på skäliga villkor överföra el för annans räkning och att överföringen ska vara av god kvalitet. Vidare finns i föreskrift regler om offentliggörande av tarifferna. (NUTFS 1999:1). Dessutom är den som har nätkoncession också skyldig att ansluta en anläggning till sin ledning eller ledningsnät om det inte finns synnerliga skäl emot detta. Vad gäller elleveransen finns i dag inga tvingande bestämmelser om prissättning sedan reglerna om leveranskoncession upphörde den 1 november 1999. Istället kan alla svenska elkonsumenter kostnadsfritt byta elleverantör. Schablonberäkningsreformen bedömdes ge ökad konkurrens och detta utgör en garanti mot att elleverantörerna tar ut oskäliga priser av konsumenterna. Erfarenheten har visat att trots att fler konsumenter skulle kunna vara aktiva på elmarknaden så fungerar prissättningen på avsett sätt. Energimarknadsinspektionen har på sin hemsida ett verktyg, Elpriskollen, som underlättar för konsumenterna att göra aktiva val av elleverantör. Med detta får punkten anses införlivad i svensk rätt.

3.14.8 Punkten 1 h) – Tillgång till sina förbrukningsuppgifter och punkten 1 i) – Information om faktisk elförbrukning

I punkten 1 h) föreskrivs att konsumenterna ska ha en tillgång till sina förbrukningsuppgifter. Samma typ av skrivningar återfinns i eldirektivets artikel 3.5 b. Den part som ansvarar för hanteringen av uppgifterna ska vara skyldig att lämna ut dessa till ett företag med leveranstillstånd. Medlemsstaterna ska fastställa dels uppgifternas format, dels ett förfarande för elleverantör och konsumenter för att få tillgång till uppgifterna.

I punkten 1 i) slås fast att konsumenten ska ha rätt till klar och tydlig information om den faktiska elförbrukningen och faktiska elkostnader tillräckligt ofta för att de ska kunna reglera sin egen elförbrukning. Vidare ska informationen lämnas inom en rimlig tid med hänsyn till kundens mätningstrustning och det aktuella elavtalet. Hänsyn ska tas till kostnadseffektivitet och konsumenten ska inte betala ytterligare för denna tjänst.

Bedömning

Punkterna 1 h) och 1 i) ligger mycket nära varandra och kommer därmed att behandlas i ett sammanhang.

I Sverige är det nätkoncessionshavaren som ansvarar för hanteringen av mätuppgifterna. Punkten h) torde ta sikte på att elleverantörerna ska få tillgång till förbrukningsuppgifterna för en kund som företaget har leveransavtal med. Syftet är därmed att förhindra att en leverantör som är närstående till nätkoncessionshavaren får fördelar. Punkten 1 i) behandlar rätten för konsumenten att själv ta del av uppgifter kring sin elförbrukning tillräckligt ofta vilket ska tolkas som att konsumenten ska få informationen minst en gång per månad.⁷

Förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el innehåller regler om mätning och rapportering. I 16 § föreskrivs att mätresultatet i en uttagpunkt för en elanvändare som ingår i en förbrukningsprofil ska avse överförd el under högst en kalendermånad. Vidare stadgas i 17 § att nätkoncessions-

⁷ Commission Staff Working Paper, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Electricity And Directive 2009/73/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Natural Gas – Retail Markets.

havare skall rapportera mätresultat enligt 16 § till elanvändare, elleverantör och elproducent.

I Statens energimyndighets föreskrifter och allmänna råd om mätning, beräkning och rapportering av överförd el (STEMFS 2007:5) föreskrivs hur mätning och rapportering ska gå till, och vilket format som ska användas. Nätkoncessionshavaren rapporterar mätvärdena till elleverantören via ett särskilt meddelandeformat (Ediel) vid avläsning och vid leverantörsbyte. Ediel är elbranschens EDI-system (Electronic Data Interchange) som används för elektroniskt informationsutbyte mellan aktörerna på den nordiska elmarknaden. Här hanteras all information som inte sker i realtid, exempelvis rapportering av mätvärden och handelsvärden. Det finns också tidsfrister för detta i föreskriften.

I Svensk elmarknadshandbok, utgiven av Svensk Energi, Oberoende elhandlare och Svenska kraftnät gemensamt, beskrivs utförligt rutiner och informationsstruktur för de olika aktörerna på elmarknaden. I Sverige får elkonsumenten sina förbrukningsuppgifter via fakturan. Fakturering sker för de flesta en gång i månaden eller en gång varannan månad. Det förekommer också att fakturering sker mer sällan, men då är det oftast enligt kundens eget önskemål.

En förutsättning för att nätkoncessionshavaren, som är den part som hanterar mätvärdena i Sverige, ska kunna lämna ut förbrukningsuppgifterna torde vara att de finns tillgängliga hos denne. Hur mätvärden hämtas hem varierar mellan olika koncessionshavare, allt beroende på det system för mätning som företaget har valt. Det är därför inte möjligt att lagstifta om skyldighet att lämna ut mätvärden oftare än varje månad annat än genom att lagstadga om timvis mätning och rapportering för samtliga kunder. Direktivet slår fast att kapaciteten hos kundens mätutrustning ska beaktas vid bestämmandet av vad som utgör en rimlig tidsfrist. Således torde ett företag som inte hämtar hem förbrukningsuppgifterna oftare än den i lagen föreskrivna en gång per månad inte heller behöva lämna ut dem oftare. Om avläsningsintervallen kortas i framtiden (s.k. timvis mätning och avläsning) kan det finnas ett behov och ett intresse av att se till att konsumenterna ges kontinuerlig tillgång till sina förbrukningsuppgifter för att åstadkomma de energieffektiviseringseffekter som en sådan reform bl.a. syftar till. Konsumenternas tillgång till uppgifterna torde kunna hanteras med hjälp av Internet för de flesta kunder. Det kan dock medföra en investeringskostnad för nätföretagen.

NordReg har arbetat fram en rapport rörande en nordisk harmonisering av genomförandet av det tredje elmarknadsdirektivet (NordREG approach to the 3rd package issues Report 1/2010). I denna förordar NordReg att de kunder som inte har timmätning ska få en faktura baserat på avlästa värden minst var tredje månad.

3.14.9 Punkten 1 j) – Slutavräkning

Punkten 1 j) föreskriver att slutavräkning vid byte av elleverantör ska ha genomförts inom sex veckor efter det att byte skett.

Bedömning

För svensk del med avläsning minst en gång per månad torde inte detta vara något problem att åstadkomma. Tidsgränsen för slutavräkning bör dock regleras till sex veckor i samband med översynen av tiden för elleverantörsbyte inom tre veckor.

3.14.10 Punkten 2 – Smarta mätare

I punkten 2 som är ny, stadgas att medlemsstaterna ska se till att system med smarta mätare som hjälper konsumenterna att aktivt medverka på elmarknaden genomförs. Genomförandet av smarta mätare kan göras till föremål för en ekonomisk bedömning av alla kostnader och all nytta de smarta mätarna för med sig för såväl marknaden som för konsumenten. En sådan bedömning ska vara gjord senast den 3 september 2012. I bedömningen kan också utredas vilka smarta mätare som är ekonomiskt rimliga och kostnads-effektiva. Slutligen kan en bedömning ske av vilken tidsfrist som är rimlig för mätarnas distribution. Med utgångspunkt i denna bedömning ska medlemsstaterna, eller ett behörigt organ som de utser, ta fram en tidsplan med ett mål på upp till 10 år för genomförandet av system med smarta mätare. Bedömningen bör göras mot bakgrund av det mål som sätts upp i direktivet innebärande att 80 procent av alla mätare inom gemenskapen ska vara s.k. smarta mätare år 2020.

Energimarknadsinspektionen har i sitt regleringsbrev för 2010 fått i uppdrag att utreda hur ett utvecklat användande av smarta mätare och intelligenta elnät kan underlättas. Med uppdraget vill

regeringen skapa förutsättningar för aktivare elkunder, förbättra incitamenten till effektivare elanvändning och effektreduktion vid effekttoppar samt underlätta en ökad introduktion av förnybar elproduktion

Vidare ska medlemsstaterna, eller en behörig myndighet som de utser, se till att de mätarsystem som ska tas i bruk på deras territorier är driftskompatibla samt ta vederbörlig hänsyn till lämpliga standarder och bästa praxis samt vikten av att det utvecklas en gemensam elmarknad.

Bedömning

Det pågår för närvarande arbete inom EU för att enas om en gemensam definition av smarta mätare. ERGEG publicerade i oktober 2009 en "Status Review" i vilken det konstateras att det saknas en gemensam definition av smarta mätare i EU och även i många av medlemsländerna, däribland Sverige (Status Review on Regulatory Aspects of Smart Metering [Electricity and Gas] as of May 2009).

I Sverige genomfördes den 1 juli 2009 en reform som innebar krav på månadsvis avläsning och rapportering. Denna reform innebar att de flesta av hushållskundernas mätare byttes ut. Till följd av detta finns det i dag tekniskt avancerade mätare i de flesta uttagspunkterna. I dag utnyttjas dock inte alltid hela mätarens kapacitet. Mot bakgrund av att det saknas en definition av vad smarta mätare innebär är det dock i dagsläget inte möjligt för utredningen att ange hur stor andel av de befintliga mätarna som är att anse som smarta mätare i direktivets mening. Kravet i punkt 2 är för närvarande inte föremål för lagstiftning utan detta avses ske först efter en eventuell ekonomisk bedömning och då det finns en gemensam definition av smarta mätare. Regeringen bör därför ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att genomföra en sådan studie när de standardkrav som kommer att läggas fast inom EU är klara. Energimarknadsinspektionen kan därefter återkomma med förslag till regeringen i frågan.

4 Överväganden och förslag – elmarknadsdirektivet

4.1 Konsumentrelaterade frågeställningar

4.1.1 Avtalet mellan konsumenten och elleverantören

Förslag: Bestämmelser om konsumentens rätt till avtal med sin elleverantör och vad ett sådant avtal ska innehålla förs in i ellagen. Ett avtal ska innehålla grundläggande information om elleverantörens namn och adress, de tjänster som avtalet rör och datum när avtalet ingåtts. Dessutom ska det framgå hur elleverantören informerar om aktuella priser, avtalets löptid och hur avtalet kan förlängas eller sägs upp. Principen för hur kostnaden för att avbryta avtalet i förtid ska beräknas ska också framgå av avtalet. Vidare ska villkoren för ersättning och återbetalning, om faktureringen varit försenad eller preliminär i större utsträckning än tillåtet, framgå av avtalet. Av avtalet ska också framgå hur konsumenten kan inleda det tvistlösningsförfarande som ska finnas tillgängligt. Information om avtalets innehåll ska lämnas senast då avtalet ingås.

En bestämmelse som förbjuder diskriminerande avtalsvillkor beroende av valt betalningssätt samt regler om förskotts-
betalning förs också in i ellagen.

Konsumentens rätt till ett avtal med sin elleverantör och innehållet i detta är inte reglerat i Sverige i dag. Svensk Energi och Konsumentverket har dock utarbetat allmänna avtalsvillkor där direktivets bestämmelser i stort finns upptagna. Bestämmelserna tillämpas således huvudsakligen redan i Sverige av många aktörer. Det finns dock ingen lagstadgad skyldighet att använda dessa standardvillkor. Därmed bör direktivets bestämmelser föras in i lag,

förordning eller föreskrift för att Sverige ska kunna anses ha genomfört direktivet. Här är fråga om att reglera ett konsument-skydd vilket starkt talar för reglering i lag. De allmänna avtalsvillkoren kommer fortsatt att ha en viktig uppgift att fylla även om många bestämmelser förs in i lag. Dessa kan reglera andra förhållanden än vad lagen gör.

Kravet på att det ska finnas ett avtal innebär dock inte att avtalet måste vara skriftligt. I de allmänna avtalsvillkoren finns regler om att en skriftlig bekräftelse av avtalets innehåll ska lämnas till konsumenten. I svensk rätt är huvudregeln att avtal inte behöver vara skriftliga. Saknas skriftligt avtal och parterna är oeniga om vad som avtalats måste parterna bevisa vad som överenskommits. Den som författat avtalet står risken för eventuella otydligheter i avtalet. Detta innebär i praktiken att om inte skriftligt avtal föreligger torde åtminstone skriftlig bekräftelse av avtalet lämnas till konsumenten.

Det är också viktigt att det på ett lättförståeligt sätt framgår av avtalet hur detta kan förlängas eller sägs upp. Vidare ska villkoren för ersättning och återbetalning om tjänsterna inte håller förväntad kvalitet samt om faktureringen varit försenad eller preliminär i större utsträckning än tillåtet framgå av avtalet. Av avtalet ska också framgå principerna för hur man ska beräkna vad det kommer att kosta konsumenten om denna vill frånträda avtalet innan avtalstiden gått ut. Av direktivet framgår att det finns en önskan att det ska vara möjligt att avbryta ett avtal om köp av el i förtid. Det kan främja såväl konkurrensen på marknaden som ge positiva effekter för miljön (ingressen punkten 41 samt artikel 2.29). Dock måste elleverantören kunna få en skälig ersättning för ett förtida avbrytande av avtalet som bör motsvara högst det som han kan förvänta sig att förlora på grund av att avtalet upphör. Principerna för hur denna förlust beräknas ska parterna ha kommit överens om innan avtalet ingås. Elleverantören ska ha rätt till ersättning som högst motsvarar vad han kan visa att han förlorat på att avtalet brutits i förtid. Syftet är att konsumenten enkelt ska kunna ta reda på vad det kostar att bryta ett tidsbestämt avtal vid en viss tidpunkt.

Förbudet mot diskriminerande avtalsvillkor som hänför sig till det betalningssätt som konsumenten valt vänder sig till såväl elleverantörer som elnätsföretag. Erfarenheten av den svenska marknaden i stort visar att de olika betalningsmetoderna, dvs. sätten att betala, vid köp av varor, tjänster och nyttigheter är väl

utvecklade i Sverige. Det finns dock inte någon reglering i svensk rätt som uttryckligen avser sättet för betalning av el. Skillnader i kostnader för de olika betalningssätten kan förekomma, men elföretagen får inte styra mot ett visst betalningssätt genom diskriminering mellan dem. Bestämmelsen innebär inte att elleverantörerna eller nätföretagen är förhindrade att ta ut differentierade avgifter som motsvarar de merkostnader de har för ett visst valt betalningssätt.

Utredningen föreslår därför att ett förbud mot diskriminerande avtalsvillkor hänförligt till det betalningssätt som konsumenten valt ska införas i ellagen.

4.1.2 Ändrade avtalsvillkor

Förslag: Bestämmelser om konsumentens rättigheter vid ändring av villkor i elavtalet förs in i ellagen. Konsumenterna bör tillförsäkras möjlighet att utan kostnad frånträda ett avtal som inte är bundet i tid då avtalsvillkoren ändras till nackdel för konsumenten. Ett tidsbestämt avtal torde inte kunna ändras utan att parterna är eniga om ändringen varför regeln snarast gäller avtal som inte är bundna i tid. Genom att föreskriva att underrättelse om avtalsvillkorsändring ska ske i god tid samt att avtalsvillkoret inte får börja gälla i det fall konsumenten valt att säga upp avtalet på grund av villkorsförändringen tillförsäkras konsumenten ett skydd mot oönskade förändringar. Ett krav är dock att konsumenten inom tre veckor från det att han fått kännedom om avtalsvillkorsförändringen ingår ett nytt avtal och därmed frånträder det gamla avtalet. Om så inte sker kvarstår avtalsförhållandet och villkorsförändringen träder i kraft. Avtalad uppsägningstid ska beaktas.

Ellagen reglerar inte konsumentens rättigheter vid ändring av avtalsvillkor. De allmänna avtalsvillkoren för försäljning av el till konsumenter stadgar vad som gäller vid ändring av elleverantörens priser. Enligt dessa ska konsumenten få underrättelse minst 15 dagar innan prisändringen träder i kraft. Med underrättelse avses antingen ett särskilt meddelande till konsument, annonsering i dagspress och via elleverantörens hemsida. Den dagstidning som annonseringen sker i ska vara den med störst spridning i den

kommun där leveransen sker. Det är dock av stor vikt att konsumenten kan reagera på en villkorsförändring genom att kunna byta elleverantör innan förändringen träder ikraft.

Utredningen föreslår att en underrättelse om avtalsvillkorsändring ska ske i god tid samt att avtalsvillkoret inte får börja gälla i det fall konsumenten valt att säga upp avtalet på grund av villkorsförändringen tillförsäkras konsumenten ett skydd mot oönskade förändringar. Ett krav är dock att konsumenten inom tre veckor från det att konsumenten fått kännedom om avtalsvillkorsändringen ingår ett nytt avtal och därmed frånträder det gamla avtalet. Om så inte sker kvarstår avtalsförhållandet och villkorsändringen träder i kraft. Avtalad uppsägningstid ska beaktas. På så sätt tillförsäkras konsumenten ett skydd mot oönskade ändringar.

4.1.3 Förskottsbetalning

Förslag: En bestämmelse som dels begränsar hur länge man kan begära förskottsbetalning av en konsument utan att göra en förnyad prövning, dels anger principen för hur förskottets storlek ska beräknas införs i ellagen.

I ellagen införs en paragraf som reglerar företagens möjligheter att begära förskottsbetalning. Förskottsbetalning ska återspegla *beräknade avgifter för leveranser under fyra månader*. Företaget ska kunna visa hur beräkningarna gjorts. Förskottsbetalning får endast användas under en begränsad tid varefter en ny bedömning av betalningsförmågan ska ske. Har konsumenten skött sina betalningar under en period som motsvarar åtta kalendermånader från det att förskottsbetalning första gången betalades ska kravet på förskottsbetalning upphöra.

4.1.4 Byte av elleverantör och slutavräkning

Förslag: Ellagens reglering av leverantörsbyten ändras så det blir möjligt att byta elleverantör varje dag samt att bytet ska vara genomfört inom tre veckor. Tiden ska räknas från den dag då tillträdande elleverantör lämnat information om bytet till nätföretaget. Om parterna avtalat om senare tidpunkt för bytet bör det framgå av anmälan. Vidare införs en skrivning i lagen att ett byte av elleverantör, efter beaktande av de avtalsrättsliga villkoren, ska genomföras utan kostnad för elkonsumenten.

Det föreslås också att ellagen föreskriver att slutavräkning ska ha skett inom sex veckor.

I dag kan man byta elleverantör vid ett tillfälle per månad, den första varje månad, och då man flyttar. Om man anmäler bytet senast den 15:e i månad ett så sker bytet den första månad två. Om man däremot anmäler bytet den 16:e i månad 1 sker bytet först den första månad 3. Direktivet ställer krav på att ett byte ska kunna ske på tre veckor och detta oavsett när i månaden kunden begär bytet. Det innebär att ellagen 8 kap. 6 § måste justeras för att möjliggöra detta. Tiden ska börja räknas från den dag då tillträdande elleverantör lämnat information om bytet till nätföretaget.

Elhandelsavtal omfattas ofta av distans- och hemförsäljningslagens (2005:59) bestämmelser. Dessa ger konsumenter rätt att ångra sitt val av elleverantör inom två veckor. Detta skulle kunna medföra problem i en uppsnabbad bytesprocess. Rätten till två ångerveckor finns dock redan i dag när byte endast tillåts den första varje månad. Om en konsument i dagsläget begär byte den 15:e i en månad har elleverantören endast två veckor på sig att genomföra bytet. Elleverantören kan då inte invänta ångerveckorna innan de vidtar några åtgärder. Det torde inte heller vara så många konsumenter som nyttjar sina ångerveckor så hanteringen av detta kan förväntas innebära några större problem. Skulle detta förändras får regleringen ses över.

Direktivet föreskriver att det ska vara kostnadsfritt att byta elleverantör. Det innebär att då det inte längre föreligger avtalsbundenhet så kan konsumenten välja att byta elleverantör och ingen av aktörerna, varken den befintliga, den tillträdande elleverantören eller elnätsföretaget får debitera konsumenten extra för detta. Däremot om ett byte sker under tid då konsumenten är

bunden av ett tidsbestämt avtal har elleverantören rätt till ersättning för högst ett belopp motsvarande den förlust han kan visa att han får på grund av att avtalet upphört i förtid.

Då bytet genomförts ska konsumenten få sin slutfaktura inom sex veckor från dagen för bytets genomförande. Det torde inte innebära något problem då mätning ska ske i samband med att bytet sker och detta ska sedan rapporteras i enlighet med gällande föreskrifter.

4.1.5 Tillgång till förbrukningsuppgifter en gång per månad

Förslag: Det införs i ellagen en skyldighet för företag som bedriver nätverksamhet att tillhandahålla elkonsumenten information om dennes elförbrukning minst en gång per månad. Konsumenterna ska få sina mätvärden utan kostnad för dem och på ett teknikneutralt sätt.

Direktivet föreskriver att konsumenterna ska ha en ovillkorlig och fri tillgång till sina förbrukningsuppgifter tillräckligt ofta i syfte att kunna reglera sin elförbrukning. Uppgifterna ska lämnas inom rimlig tid med hänsyn till kapaciteten hos konsumentens mätutrustning och konsumenten ska inte behöva betala något extra för detta.

I dag får konsumenten sin information om förbrukning via sin elfaktura. En del har också tillgång till sin mätare och kan själv läsa av förbrukningen. Så är dock inte fallet för samtliga konsumenter. För att direktivet ska kunna anses uppfyllt bör konsumenterna tillförsäkras tillgång till sina mätvärden tillräckligt ofta, minst en gång per månad.

Konsumenterna ska få sina mätvärden utan kostnad för dem och på ett teknikneutralt sätt.

4.1.6 Kontaktpunkt

Förslag: Konsumenternas elrådgivningsbyrå bör utses att vara kontaktpunkt för elhandels- och nätfrågor. Regeringen får inom ramen för sin restkompetens utse Konsumenternas elrådgivningsbyrå att vara kontaktpunkt för elhandels- och nätfrågor.

I artikel 3.12 i elmarknadsdirektivet anges att medlemsstaterna ska se till att det inrättas gemensamma kontaktpunkter där konsumenterna kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, gällande lagstiftning och möjligheter till tvistlösning i händelse av en tvist. Som konstaterats i avsnitt 3.4.1 hanteras sådan information för svenskt vidkommande av Konsumentverket, konsumentvägledarna i kommunerna, Konsumenternas Elrådgivningsbyrå samt Energimarknadsinspektionen. Ingen av dessa är dock utsedd att utgöra en sådan kontaktpunkt för elhandels- och nätfrågor som avses i direktivet.

Syftet med en kontaktpunkt för konsumenterna är att underlätta för konsumenterna genom att göra relevant information lättåtkomlig. Genom att en sådan kontaktpunkt erbjuder nödvändig information bl.a. om konsumenternas rättigheter ges dessa härigenom förbättrade möjligheter att agera på marknaden samtidigt som konsumenternas förtroende för marknaden kan förbättras. För att kontaktpunkten ska fungera effektivt är det dock viktigt att informationen är tydligt och lättillgänglig samt att åtkomligheten är god oavsett var konsumenten finns.

Konsumenternas elrådgivningsbyrå är ett oberoende konsumentorgan med Konsumentverket, Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Svensk Energi som huvudmän. Byrån finansieras av branschorganisationen Svensk Energi, men myndigheterna har majoritet i styrelsen. Som namnet anger arbetar byrån med rådgivning, vägledning och information till konsumenterna på elmarknaden. Sedan byrån inledde sin verksamhet 2002 har den hanterat ett stort antal ärenden, främst via telefon och Internet. Konsumenterna kan utnyttja byråns tjänster kostnadsfritt. Elrådgivningsbyrån har redan i dag en organisation som är inrättad i syfte att ge konsumenterna råd och information vad gäller elmarknaden, och bidrar även med information och utbildningsinsatser för de konsumentvägledare som finns ute i kommunerna. Byrån arbetar aktivt med att följa hur de olika typerna av klagomål som byrån hanterar fördelar sig över olika områden.

Konsumenternas elrådgivningsbyrå bedriver därmed redan i dag den typ av verksamhet som avses i artikel 3.12 i elmarknadsdirektivet. De har även den organisation och kompetens som krävs för att fortsatt driva verksamheten i linje med direktivets intentioner. Byrån utgör dock ett privaträttsligt subjekt vilket finansieras av branschorganisationen Svensk Energi. Dess oberoende i sakfrågor säkerställs genom dess huvudmannaskap som omfattar ett flertal

myndigheter vilka även innehar styrelsemajoriteten. I det fall byrån åsamkas större kostnader genom detta uppdrag bör de kunna uppbära en viss ersättning från staten.

Av 8 kap. 13 § första stycket regeringsformen (1974:152) framgår att regeringen genom förordning får besluta om föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen. Denna behörighet för regeringen brukar kallas för restkompetensen och omfattar en mängd bestämmelser som inte innebär ålägganden eller ingrepp utan som är neutrala eller gynnande för den enskilde.

Utredningen anser därmed att regeringen inom ramen för sin restkompetens får utse Konsumenternas elrådgivningsbyrå att vara kontaktpunkt för elhandels- och nätfrågor.

4.1.7 Information till konsumenter av el om deras rättigheter och möjlighet till tvistlösning

Förslag: Ellagen kompletteras med en bestämmelse om att det på elleverantörsfakturan och i reklam som riktar sig mot konsumenter ska lämnas information om slutförbrukarnas rättigheter och möjligheten till tvistlösning.

Direktivet föreskriver i tillägg till det tidigare kravet på information om elens ursprung även att information ska lämnas till konsumenter angående deras rättigheter och möjlighet till tvistlösning. Då denna information torde kunna bli ganska omfattande bör det räcka att man hänvisar till information på Internet och till kontaktpunkten som kan upplysa om rättigheter för konsumenterna samt till det tvistlösningsorgan som inrättas.

4.1.8 Definition av utsatta kunder

Förslag: Med utsatta elkonsumenter avses i Sverige de personer som är berättigade till bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453).

En definition av utsatta kunder ska tas fram i enlighet med direktivets bestämmelser. En sådan definition kan hänvisa till energifattigdom, men detta är inte nödvändigt. Den ska innehålla en

definition av vilka kunder som kan anses höra till gruppen utsatta kunder.

Den svenska skyddslagstiftningen i de fall en person inte kan sörja för sin egen person återfinns huvudsakligen i socialtjänstlagen (2001:453). Den definition som ska finnas i ellagen bör därför överensstämma med de överväganden som görs inom ramen för socialtjänstlagstiftningen.

Definitionen av utsatta kunder ska enligt direktivet fastslås varför den bör tas in bland ellagens definitioner.

4.1.9 Smarta mätare

Förslag: Energimarknadsinspektionen ges i uppdrag att göra en ekonomisk bedömning av de kostnader och den nytta de smarta mätarna för med sig för såväl marknaden som för konsumenten. En sådan bedömning ska vara gjord senast den 3 september 2012.

Det pågår ett arbete inom EU för att ta fram en definition av smarta mätare. Det torde vara svårt att göra en bedömning av läget i Sverige innan en sådan definition är klar. I bedömningen kan också utredas vilka smarta mätare som är ekonomiskt rimliga och kostnadseffektiva. Slutligen bör en bedömning ske av vilken tidsfrist som är rimlig för mätarnas distribution i det fall man finner att nya mätare, eller nya funktioner till mätarna, behövs. Målet för införande av smarta mätare på elmarknaden är att senast 2020 ska 80 procent av alla mätare vara s.k. smarta mätare. Med utgångspunkt i denna bedömning bör en tidsplan tas fram med ett mål att senast 2020 genomföra ett system med smarta mätare med minst 80 procents täckningsgrad.

4.1.10 Klagomålshantering och övervakning

Förslag: Det ska införas regler i ellagen om skyldigheten för elleverantörer och företag som bedriver nätverksamhet att ha en väl fungerande hantering av klagomål från konsumenter. Vidare ska företagen lämna uppgifter om klagomålshantering till nätmyndigheten. Det ska också införas en föreskriftsrätt för Energimarknadsinspektionen avseende företagens skyldighet att lämna uppgifter till nätmyndigheten.

Konsumenten ska tillförsäkras en väl fungerande hantering av klagomål hos sin elleverantör och sitt elnätsföretag. Detta innebär att alla företag ska ha en genomarbetad process för klagomålshantering. Konsumenten bör i första hand vända sig till sin elleverantör eller sitt nätföretag om han har ett klagomål mot elleverantören eller elnätsföretaget. Företagen behöver, i de fall de inte redan har det, arbeta fram processer för hanteringen av klagomålen. Denna process bör vara enkel och lättförståelig.

Tillsynsmyndigheten har enligt direktivet en skyldighet att övervaka de konsumentklagomål som inkommer till företagen. För att kunna genomföra denna övervakning bör tillsynsmyndigheten därför ges möjlighet att begära in uppgifter från elhandlare samt nätföretag rörande klagomål.

4.2 Åtskillnad mellan elnätverksamhet och produktion och/eller handel med naturgas

Förslag: Det ska i ellagen införas bestämmelser om att en juridisk person som bedriver elnätverksamhet inte får bedriva produktion av eller handel med naturgas.

I ellagen 3 kap. 1 a § finns bestämmelser om att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion av eller handel med el. I andra stycket finns två undantag från huvudregeln.

I artikel 9.3 i elmarknadsdirektivet har införts en regel om att det förbud som tidigare fanns för samma juridiska person som bedriver elnätverksamhet att bedriva handel eller produktion av el nu utökas till att gälla även produktion eller handel med naturgas.

4.3 Certifiering

Förslag: Det ska i ellagen föras in bestämmelser om att den systemansvarige för överföringssystemet (TSO) ska certifieras av nätmyndigheten inom fyra månader från ansökningsdagen eller från den dag då kommissionen inkom med en motiverad begäran om omprövning av den certifierade. Med systemansvarig för överföringssystemet avses i Sverige den eller de som har koncession för det s.k. stamnätet. Certifieringen gäller företaget och behöver således bara sökas en gång.

Nätmyndigheten ska också på eget initiativ fortlöpande kontrollera att en certifierad systemansvarig uppfyller kraven i artikel 9.

I elförordningen ska Energimarknadsinspektionen ges bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om hur denna certifieringsprocess ska gå till samt hur den löpande övervakningen av de certifierade ska verkställas.

Regler om att utse systemansvarig för överföringssystemet fanns i det tidigare direktivet men de nuvarande reglerna är betydligt mer administrativt krävande och innebär en ex-ante prövning av att kraven på åtskillnad och oberoende är uppfyllda. De innebär att innan ett företag utses till systemansvarig för ett överföringssystem (får koncession) ska det certifieras i enlighet med de förfaranden som finns i artikel 10 och i artikel 3 i förordning (EG) nr 714/2009.

Nätmyndigheten ska certifiera det företag som uppfyller kraven i artikel 9 i elmarknadsdirektivet. Ett beslut om certifiering ska fattas inom fyra månader från ansökningsdagen eller från den dag då kommissionen inkom med en motiverad begäran om kontroll av om artikel 9 fortfarande är uppfylld. Utnämningen ska anmälas till kommissionen och offentliggöras i unionens officiella tidning.

Den systemansvariga för överföringssystemet ska anmäla planerade transaktioner som kan komma att kräva en omprövning av godkännandet till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska kontrollera att de systemansvariga för överföringssystemet fortlöpande uppfyller kraven i artikel 9. Hur certifieringsprocessen ska gå till samt vilka uppgifter nätmyndigheten behöver för att sköta den löpande kontrollen kan regleras i föreskrift. Energimarknadsinspektionen bör därför få ett bemyndigande att utfärda sådana föreskrifter.

4.4 Inkasserandet av kapacitetsavgifter

Förslag: Instruktionen för Svenska kraftnät ska kompletteras med en bestämmelse om att Svenska kraftnät har uppdraget att inkassera kapacitetsavgifter ("flaskhalsintäkter").

Svenska kraftnät hanterar sedan många år kapacitetsavgifter vilka uppkommer i elbörsverksamheten när det råder brist på överföringskapacitet i systemet. Mot bakgrund av att detta nu formellt regleras i EU-direktivet bör Svenska kraftnäts instruktion kompletteras med uppdraget att inkassera kapacitetsavgifter.

4.5 Övervakningsansvarig

Förslag: Det ska införas regler i ellagen om skyldigheten för vertikalt integrerade elnätsföretag att utse en övervakningsansvarig. Skyldigheten ska gälla alla vertikalt integrerade elnätsföretag oavsett antal anslutna kunder.

Nätmyndigheten bör bemyndigas att i föreskrift närmare reglera den övervakningsansvariges uppdrag och skyldigheter samt vem som kan utses till övervakningsansvarig.

Skyldigheten att utse en övervakningsansvarig ska gälla alla vertikalt integrerade elnätsföretag. Den möjlighet som finns att undanta vertikalt integrerade elnätsföretag med färre än 100 000 anslutna kunder utnyttjas således inte. Kravet att upprätta övervakningsplaner åligger samtliga elnätsföretag. Företag som inte är vertikalt integrerade ska dock inte vara skyldiga att utse en övervakningsansvarig.

Den övervakningsansvarige ska vara "helt oberoende". Det ska tolkas som att den övervakningsansvarige förvisso kan utses inom företaget, men att denne ska ha en självständig ställning. Det betyder att den som utses bör vara erfaren och ha god integritet samt mycket goda kunskaper inom området. Den övervakningsansvarige ska även ges rätt befogenheter att genomföra uppdraget. Det innebär att den övervakningsansvarige självständigt ska se till att en övervakningsplan har upprättats på rätt sätt och att den följs. Vidare har den övervakningsansvarige ett ansvar att påpeka brister i hanteringen av övervakningsplanen och rapportera till tillsyns-

myndigheten om företaget brister i framtagandet eller följandet av övervakningsplanen. Den övervakningsskyldige ska vid behov även samråda med tillsynsmyndigheten om hur bestämmelserna om övervakningsplanen ska tillämpas. De närmare reglerna för vem som kan utses till övervakningsansvarig och dennes skyldigheter och befogenheter övervakningsansvarig regleras lämpligen i föreskrift. Energimarknadsinspektionen bör bemyndigas att utforma sådana föreskrifter.

4.6 Kommunikation och varumärkesprofilering

Förslag: För att öka tydligheten i elnätföretagens kommunikation och varumärkesprofilering ska det i ellagen införas regler om att avsändarens identitet tydligt ska framgå vid kommunikation riktad mot en eller flera kunder. Detta bör ske genom att det i anslutning till företagets namn tydligt framgår vilken verksamhet som företaget bedriver genom att det till företagsnamnet fogas ett förtydligande som visar att det är elnätsföretaget som är avsändare. Regeln ska gälla vertikalt integrerade företag med mer än 100 000 anslutna kunder.

Enligt artikel 26 får inte ett nätföretag som är vertikalt integrerade skapa förvirring i fråga om sina separata identiteter vid kommunikation eller varumärkesprofilering. Utöver det regelverk som reglerar åtskillnaden mellan konkurrensutsatt och reglerad verksamhet på elmarknaden omfattar det svenska regelverket inga bestämmelser som uppfyller direktivet i denna del.

För att undvika att skapa förvirring kring avsändarens identitet är det tillräckligt att det tydligt framgår om det är elnätsföretaget som är avsändare. I anslutning till företagsnamnet bör det därför framgå att det är elnätsföretaget som är avsändare. Detta ska ske i all kommunikation riktad mot en eller flera kunder. Därmed omfattas både massreklam och direktreklam, samt även medskick med fakturor, hemsidor etc. Syftet med bestämmelsen är att ett vertikalt integrerat företag inte ska kunna dra otillbörlig nytta av att den vertikala integrationen.

Det innebär att alla företag inom en elkongcern som omfattas av ellagens bestämmelser om vertikalt integrerade företag kan behålla ett gemensamt företagsnamn.

4.7 Undantagsmöjlighet för företag med färre än 100 000 kunder

Bedömning: Det bör övervägas om gränsen för undantag från reglerna för vertikalt integrerade företag ska sänkas från dagens 100 000 anslutna kunder. En analys av konsekvenserna av att sänka gränsen för undantaget bör därför genomföras. I analysen bör kostnader och nytta undersökas. Analysen bör utmynna i ett förslag om var det är lämpligt att gränsen för undantag går i Sverige.

Direktivet ger en möjlighet att undanta företag med färre än 100 000 anslutna kunder från reglerna om vertikalt integrerade företag. Undantagsmöjligheten fanns även i tidigare direktiv och den svenska ellagen medger undantaget.

Kravet på åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och sådan verksamhet som bedrivs i monopol är betydelsefullt för marknads funktion, eftersom det är av stor betydelse att nät-företagen kan agera neutralt gentemot alla aktörer på den konkurrensutsatta marknaden. Risken för korssubventionering och otillbörligt informationsutbyte kan öka om samma personer tillåts leda de båda verksamhetsgrenarna inom en och samma koncern och på sikt kan detta leda till en minskad konkurrens på elmarknaden. Ett undantag från bestämmelsen om åtskillnad skulle därför kunna innebära att konkurrensförutsättningarna på marknaden inte blir desamma för alla företag.

Frågan om åtskillnad och undantag från reglerna för de mindre företagen har diskuterats och utretts ett flertal gånger. En redogörelse för detta återfinns i prop. 2004/05:62 s. 73ff.

När det tidigare elmarknadsdirektivet 2003/54/EG skulle genomföras i svensk lag diskuterades frågan. El- och gasmarknadsutredningens betänkande SOU 2003:113 redovisade en analys som gav anledning att misstänka att korssubventionering förekom. Regeringen gjorde dock bedömningen att nyttan av att ha fler elleverantörer med tillhörande mångfald och lokal förankring övervägde den eventuella positiva effekten av ett krav på åtskillnad för de allra minsta elföretagen. Regeringen ansåg också att eftersom det inte heller fanns underlag för att fastställa någon annan gräns än det i direktivet angivna 100 000 kunder borde undantagsmöjlig-

heten utnyttjas fullt ut, dvs. med ett undantag för alla företag med färre än 100 000 anslutna kunder (prop. 2004/05:62 s. 75f).

I samband med det tredje energimarknadspaketet har det i ett s.k. tolkningsmeddelande¹ tydliggjorts att den valda nivån för undantagsmöjligheten i direktivet för företag med färre än 100 000 anslutna kunder utgår från förhållandena i gemenskapen som helhet. Siffran 100 000 är därmed ett snitt för vad som är en lämplig nivå för EU som helhet. Varje medlemsstat måste avgöra var gränsen ska gå om man väjer att utnyttja undantaget, varvid man ska ta hänsyn till nationella förhållanden. Det är även möjligt att dela in företagen med färre än 100 000 kunder i flera grupper vilka då kan komma i åtnjutande av undantagsmöjligheterna i varierande grad.

I dag finns det ca fem koncerner som har fler än 100 000 anslutna kunder. Skulle man sänka antalet anslutna kunder till 75 000 så skulle ytterligare en koncern träffas av reglerna. Skulle man sänka det till 50 000 så skulle ytterligare sex koncerner träffas av reglerna.

Utredningen har inte haft möjlighet att genomföra någon ny analys av kostnader och effekter av att sänka gränsen för undantaget. Mot bakgrund av intentionerna med direktivet och uttalandet i den förklarande noten menar utredningen dock att möjligheten att sänka gränsen för undantag från reglerna för vertikalt integrerade företag på nytt bör analyseras. En analys bör utmynna i ett förslag till var gränsen för undantagsmöjligheten bör dras med utgångspunkt från förhållandena på den svenska elmarknaden.

¹ Commission Staff Working Paper, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC Concerning Common Rules for the Internal Market in Electricity and Directive 2009/73/EC Concerning Common Rules for the Internal Market I Natural Gas, The unbundling Regime.

4.8 Regionala samarbeten som ett steg på vägen mot en inre marknad

Förslag: Svenska kraftnäts instruktion ska kompletteras med en hänvisning till affärsverkets uppgifter enligt elmarknadsdirektivet vad gäller främjandet av samarbete och utvecklingen av regionala marknader för el såsom den nordiska elmarknaden och regionala marknader inom Europa. Detta avses även omfatta sådana regionala samarbeten som nämns i elmarknadsdirektivet och som ska utföras av den som certifierats som systemansvarig för överföringssystem.

Artikel 6 i elmarknadsdirektivet omfattar bestämmelser som tydliggör den ökade betoningen på regionala samarbeten som ett steg på vägen mot en inre marknad. Det avsedda slutmålet med de regionala samarbetena är därmed skapandet av en väl fungerande inre marknad för el. Artikel 38 berör också regionalt samarbete även om fokus där är på tillsynsmyndigheternas uppgifter på området vad gäller regelverk för gränsöverskridande frågor. Av båda artiklarna framgår att Energimarknadsinspektionen har en viktig roll i främjandet av både regionala och EU-vida samarbeten. Som konstaterats tidigare torde det befintliga regelverket redan i dag täcka Energimarknadsinspektionens uppgifter i dessa delar.

Sverige har sedan länge varit en aktiv deltagare i olika samarbeten bl.a. i syfte att skapa en nordisk marknad. Under senare år har delar av det nordiska samarbetet även bedrivits i syfte att förstärka kopplingarna till de övriga länderna som ingår i det område som definieras som norra Europa i elförordningen, och där Sverige ingår som en del.

Delar av det nordiska samarbetet har för Sveriges räkning bedrivits genom Affärsverket svenska kraftnät. Verkets instruktion, förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät, saknar dock en explicit hänvisning till verkets uppgifter vad gäller regionala samarbeten. Som tidigare nämnts anges det i verkets regleringsbrev för 2010 att Svenska kraftnät ska verka för en ökad integration och harmonisering av de nordiska ländernas elmarknader och elnät samt för vidareutveckling av elmarknads-samarbetet inom Europa för att främja en inre marknad för el. Ett regleringsbrev är ett mer kortsiktigt styrdokument för en myndighet än den förordning som utgör myndighetens instruktion. I syfte

att uppfylla direktivets bestämmelser som syftar till att främja regionala samarbeten samt att främja utvecklingen till en väl fungerande inre marknad torde det därmed vara lämpligt att införa en bestämmelse i Svenska kraftnäts instruktion motsvarande den som finns i verkets regleringsbrev för 2010.

Härmed omfattas även sådana regionala samarbeten som ska utföras av den som certifierats som systemansvarig för överförings-system. Som tidigare nämnts har Svenska kraftnät i dag denna roll på den svenska elmarknaden. Utredningen gör därmed bedömningen att Svenska kraftnät med utgångspunkt från dagens förhållande kommer att certifieras som systemansvarig för överförings-system.

Svenska kraftnät arbetar även med elberedskapsfrågor och är tillsynsmyndighet för frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet enligt 2 § förordning (1994:1806) om systemansvaret för el. Även detta utgör en viktig del av arbetet med att främja regionala marknader och slutmålet en väl fungerande inre marknad för el då detta handlar om att sammanlänka de nationella elsystemen inom EU. Det är därmed viktigt att Svenska kraftnät även har möjlighet att samarbeta med sina motsvarigheter även i denna del.

4.9 Vägrat tillträde kräver motiverade beslut

Förslag: Ellagen ska kompletteras med en bestämmelse som anger att i de fall en systemansvarig för ett elnät, dvs. koncessionshavaren, vägrar tillträde till nätet ska ett sådant beslut vara vederbörligen motiverat. Av skälen till beslutet ska framgå hur koncessionshavaren beaktat bestämmelserna i artikel 3 i elmarknadsdirektivet, samt hur de bedömt de relevanta tekniska och ekonomiska kriterierna i det aktuella fallet.

Enligt 3 kap. 6–7 §§ ellagen (1997:857) har den som har nät-koncession för linje respektive område skyldighet att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning om det inte finns särskilda skäl att vägra. I 8 § samma kapitel finns bestämmelser om skyldighet att på skäliga villkor överföra el. Ellagen innehåller dock inga bestämmelser som anger hur ett sådant beslut om att vägra tillträde ska utformas eller vilka faktorer som ett sådant beslut ska belysa.

Enligt artikel 32 i elmarknadsdirektivet ska ett beslut om vägrat tillträde omfatta vederbörligen motiverade skäl vilka ska belysa artikel 3 (skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna) samt grundas på objektiva, samt tekniskt och ekonomiskt motiverade kriterier. Detta innebär att den nätkoncessionshavare som vägrar tillträde till det nät för vilket denne har koncession ska vara tvungen att motivera ett sådant avslag.

Utredningen föreslår därför att ellagen ska kompletteras med en bestämmelse som ålägger nätkoncessionshavare att motivera beslut om vägrat tillträde till sina nät. En sådant motiverat beslut ska belysa vilken effekt ett vägrat tillträde har på skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet av kunderna enligt artikel 3 i elmarknadsdirektivet. Beslutet ska även omfatta en redogörelse för hur koncessionshavaren har bedömt de relevanta tekniska och ekonomiska kriterierna i det aktuella fallet.

4.10 Energimarknadsinspektionen ska offentliggöra rollbeskrivningar

Bedömning: Den skyldighet som följer av elmarknadsdirektivet att offentliggöra beskrivningar av roller och ansvarsområden för företag som bedriver nätverksamhet, elhandlare och kunder, samt vid behov andra aktörer, ryms inom Energimarknadsinspektionens uppdrag enligt förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen. Beskrivningar offentliggörs också redan i dag till viss del inom ramen för elmarknadshandboken. Beskrivningarna ska omfatta avtalsvillkor, åtaganden mot kunder, regler för utbyte av uppgifter och betalning, äganderätt till uppgifter och mättingsansvar.

Något behov att föreslå ny reglering föreligger således inte. För att säkerställa att direktivets intention genomförs kan det övervägas att vid ett tillfälle uppdra åt Energimarknadsinspektionen att ta fram och offentliggöra beskrivningar av de uppräknade aktörerna samt eventuellt andra aktörer. Ett sådant uppdrag kan exempelvis ges i inspektionens regleringsbrev. Skyldigheten att hålla beskrivningarna aktuella och eventuellt fyllas på med nya aktörer följer av instruktionen.

Artikel 41 anger att medlemsstaterna ska se till att rollerna och ansvarsområdena beskrivs och offentliggörs vad gäller avtalsvillkor, åtaganden mot kunder, regler för utbyte av uppgifter och betalning, äganderätt till uppgifter och mättningsansvar. De aktörer som omfattas är samtliga företag som bedriver nätverksamhet, elleverantörer och kunder. Vid behov kan det även gälla andra aktörer. Beskrivningarna ska utformas på ett sådant sätt att kundernas och elhandlarnas nättillträde underlättas, och de ska granskas av tillsynsmyndigheten. Det svenska regelverket omfattar inte någon explicit bestämmelse som tilldelar någon myndighet ett särskilt ansvar för att sammanställa och offentliggöra rollbeskrivningar för elmarknadens aktörer.

Det aktuella beskrivningarna syftar dock till underlätta tillträdet till elmarknaden och att därigenom främja konkurrensen. Enligt 1.3 § punkten a.i förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska inspektionen verka för effektiv konkurrens på elmarknaden. Inspektionen ska även följa och analysera utvecklingen på elmarknaden samt lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion (punkten 5). Det torde därmed utgöra en naturlig del av detta arbete att beskriva de olika aktörernas roller samt att följa hur dessa roller förändras över tid. Den aktuella uppgiften torde därmed i allt väsentligt falla under befintliga bestämmelser i Energimarknadsinspektionens instruktion.

Det finns därmed inget behov av att förändra inspektionens instruktion i dessa delar. I syfte att på lämpligt sätt tydliggöra Energimarknadsinspektionens uppdrag i denna del menar utredningen att inspektionen genom sitt regleringsbrev bör ges i uppdrag att ta fram och offentliggöra de aktuella beskrivningarna. Skyldigheten att hålla beskrivningarna aktuella och eventuellt fyllas på med nya aktörer följer av instruktionen.

Utredningen vill här särskilt lyfta fram att de roller, regler och ansvarsområden som avses i huvudsak utgörs av befintliga regelverk. Inspektionen avses sammanställa denna information bl.a. för att underlätta tillträdet till marknaden för nya och potentiella aktörer. Väsentliga delar av informationen är redan publicerad på olika sätt och det torde därför vara möjligt för inspektionen att hänvisa till dessa källor så länge en sådan hänvisning är tillräckligt tydlig och specifik så att det är enkelt att återfinna den aktuella informationen. En möjlig källa till sådan information är t.ex. Svensk Elmarknadshandbok som ges ut av Svensk Energi, Oberoende

elhandlare och Svenska kraftnät gemensamt. Därmed kommer inspektionen endast att behöva komplettera med mer begränsade delar av den aktuella informationen. Utredningen vill här även lyfta fram att det är betydelsefullt att beskrivningarna även omfattar andra aktörer av väsentlig betydelse för elmarknaden. En sådan aktör är den nordiska elbörsen som oavsett att den är belägen i Norge och därmed faller under det norska regelverket, har en avgörande betydelse för funktionen på elmarknaden i Sverige.

Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet enligt elmarknadsdirektivets bestämmelser. De tillsynsuppgifter som hänvisas till i artikel 41 torde dock inte avse offentliggörandet av de aktuella rollerna, ansvarsområdena och regelverken utan snarare syfta till att övervaka att de aktuella regelverken följs och att aktörerna uppfyller de krav som är förenade med respektive roll. Dessa tillsynsuppgifter torde i relevanta delar redan omfattas av det befintliga regelverket i bl.a. ellagen och Energimarknadsinspektionens instruktion alternativt de förslag som utredningen lägger i övriga delar. Något ytterligare förslag läggs därmed inte i denna del.

4.11 Energimarknadsinspektionens ansvar och uppgifter

4.11.1 Energimarknadsinspektionens ledning och oberoende

Förslag: Ellagen ska kompletteras med en bestämmelse som anger att myndighetens chef ska förordnas för en period av fem till sju år samt att förordnandet endast ska kunna förnyas vid ett tillfälle.

Energimarknadsinspektionen utgör för Sveriges räkning tillsynsmyndighet enligt direktivet. Energimarknadsinspektionens instruktion omfattar ett fåtal bestämmelser som rör myndighetens ledning samt anställningar. Av dessa framgår inget om anställningsförhållandena för myndighetens högsta ledning, dvs. generaldirektören.

Bestämmelserna i artikel 35 anger att tillsynsmyndighetens högsta ledning ska vara tillsatt för en bestämd period på mellan fem och sju år. Uppdraget kan förnyas en gång.

Enligt 9 § anställningsförordningen (1994:373) får en anställning vad gäller arbetstagare hos myndigheter under regeringen begränsas till att gälla antingen för en bestämd tid eller tills vidare längst till en viss tidpunkt bl.a. då arbetstagaren får en verksledande eller därmed jämförlig ställning. Detta möjliggör de tidsbegränsade förordnandena som är aktuella här.

Vad gäller chefen för den svenska tillsynsmyndigheten, dvs. generaldirektören för Energimarknadsinspektionen, faller denna befattning in under gängse praxis och regelverk för utnämning av myndighetschefer. I Sverige ges myndighetschefer vanligen ett förordnande på sex år, vilket senare kan förnyas två gånger på respektive tre år. I ljuset av direktivets bestämmelser bör dock ellagen kompletteras med en bestämmelse som anger att myndighetens chef kan förordnas för en period av fem till sju år, samt att ett förordnande endast kan förnyas en gång.

4.11.2 Energimarknadsinspektionens ansvar och uppgifter

Förslag: Energimarknadsinspektionens instruktion ska uppdateras med en hänvisning till det nya direktivet.

Förordningen (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen innehåller redan i dag en hänvisning i 1 § punkten 6 a till att inspektionen inom sitt område ska fullgöra de uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet 2003/54/EG. Denna hänvisning ska uppdateras till att gälla det nya direktivet för att omfatta det tredje energimarknadspaketets rättsakter.

Denna komplettering av det befintliga regelverket kommer att säkerställa genomförandet av direktivets bestämmelser om den nationella tillsynsmyndighetens oberoende. För att säkerställa att detta oberoende kan omsättas i praktiken är det viktigt att inspektionen ges tillgång till nödvändiga resurser och kompetens i synnerhet mot bakgrund av de utökade och delvis nya uppgifter som det tredje energimarknadspaketet som helhet kommer att innebära för Energimarknadsinspektionen.

4.11.3 Nättariffer för stamnät

Förslag: Nätmyndigheten ska ges befogenhet att besluta om intäktsramen för stamnätet. Ellagens 5 kap. 18 § ska ändras så att det är nätmyndigheten som fattar beslut om intäktsramen för stamnätet.

I 5 kap. ellagen finns bestämmelser som anger att en intäktsram ska fastställas i förväg för varje tillsynsperiod för nätkoncessionshavare. Enligt 18 § samma kapitel beslutar nätmyndigheten om intäktsramen för lokal- och regionnät medan regeringen beslutar om intäktsramen för stamnätet. Enligt nuvarande bestämmelser lämnar nätmyndigheten förslag till beslut rörande intäktsramen för en stamledning, varefter regeringen har att förkasta eller godta förslaget. I syfte att införa direktivets bestämmelser i artikel 37.1 a samt 37.6 a ska nätmyndigheten ges befogenhet att besluta om intäktsramen för stamnätet.

4.12 Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Svenska kraftnät

Förslag: Svenska kraftnäts instruktion ska kompletteras med en bestämmelse som anger att myndigheten ska rapportera resultatet av sin tillsyn rörande elsystemets drift till Energimarknadsinspektionen som ska ansvara för den årliga rapporteringen av övervakningen i enlighet med elmarknadsdirektivet.

Artikel 36 anger ett flertal mål för nationella tillsynsmyndigheter och artikel 37.1 omfattar 21 underpunkter som fastställer Energimarknadsinspektionens och medlemsstatens skyldigheter enligt direktivet. Oavsett att den konkreta övervakningen i vissa fall sker och fortsatt kommer att ske genom andra myndigheter och organ, är inspektionen skyldig att se till att uppgifterna förenade men de olika punkterna genomförs. Inspektionen ska därmed snarast motta den information som är resultatet av övervakningen, vilket innebär att inspektionen kommer att ansvara för den sammanställning och därav följande analys och rapportering som blir aktuell.

Svenska kraftnät svarar i dag för tillsyn i frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet enligt ellagen och förordningen om systemansvar för el. Vad gäller Svenska kraftnäts uppgifter under artikel 37 (i vart fall punkten h) bör Svenska kraftnäts instruktion kompletteras med en hänvisning till att Svenska kraftnät ska rapportera resultatet av sin tillsyn över det nationella elsystemet driftssäkerhet till Energimarknadsinspektionen. Energimarknadsinspektionen ansvarar sedan i enlighet med resonemanget ovan för rapporteringen till kommissionen.

4.13 Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konsumentverket

Förslag: Konsumentverkets instruktion ska kompletteras med en bestämmelse om att verket ska bistå Energimarknadsinspektionen vad gäller övervakningen av de konsumentrelaterade aspekterna som anges i elmarknadsdirektivet 2009/714/EG.

Energimarknadsinspektionen ska ansvara för rapporteringen av övervakningen av de konsumentrelaterade frågorna som anges i elmarknadsdirektivet där inget annat specifikt har angetts. Konsumentverket är dock den myndighet som generellt sett ansvarar för konsumentfrågor vilka berörs i artikel 37.1. Verket har därmed ett flertal uppgifter som innebär att de löpande kommer i kontakt med de frågor som är relevanta för konsumenter, däribland även energifrågor. I syfte att åstadkomma en så tydlig bild som möjligt av hur konsumenternas situation ser ut på marknaden bör Konsumentverket till Energimarknadsinspektionen överlämna sådan information om elkonsumenternas ställning på marknaden som är relevant i sammanhanget. Inspektionen har huvudansvaret för övervakningen enligt direktivet samt ansvarar för den årliga rapporteringen av resultaten.

4.14 Skyldigheter som enligt direktivet läggs på Energimarknadsinspektionen och andra myndigheter – Konkurrensverket

Förslag: Konkurrensverkets instruktion ska uppdateras med en hänvisning till att verket ska bistå Energimarknadsinspektionen med underlag vad gäller de relevanta övervakningsuppgifter i artikel 37.1 punkterna j och k i det nya elmarknadsdirektivet 2009/72/EG.

Den tidigare bestämmelsen om rapportering enligt elmarknadsdirektivet i Konkurrensverkets instruktion ska upphävas.

Rapporteringen ska fortsättningsvis ske till Energimarknadsinspektionen.

Konkurrensverket ansvarar sedan tidigare för efterlevnaden av de rapporteringskrav i fråga om vissa konkurrensfrågor på elmarknaden som följer av artikel 23.8 andra stycket i det tidigare elmarknadsdirektivet 2003/54/EG. Denna rapportering rör dominerande marknadsställning, underprissättning och konkurrenshämmande åtgärder, förändringar i ägarförhållandena, nationella åtgärder som garanterar en tillräcklig mångfald av marknadsaktörer eller som vidtagits för att förbättra sammanlänkningen och konkurrensen. Dessa områden ligger inom Konkurrensverkets sedvanliga verksamhetsområde.

Motsvarande lydelse saknas i artikel 37.13 som dock omfattar det första stycket av den tidigare punkten. Även det nya elmarknadsdirektivet omfattar övervakning av flera aspekter relaterade till konkurrensförhållandena på den svenska elmarknaden. Konkurrensverkets instruktion bör därför uppdateras med en hänvisning till att Konkurrensverket ska bistå Energimarknadsinspektionen med information vad gäller de uppgifter som rör konkurrensrelaterade frågor i artikel 37.1 punkten j i det nya elmarknadsdirektivet 2009/714/EG, där det nämns eventuell snedvridning eller inskränkning av konkurrensen på elmarknaden. Detsamma gäller uppgifterna enligt punkten k som rör övervakning av begränsande avtalsvillkor såsom exklusivitetsklausuler. Härmed avses att relevant information lämnas till Energimarknadsinspektionen i syfte att utgöra en del av det underlag som ligger till grund för den årliga rapport som inspektionen ansvarar för. Information som kan vara relevant i detta sammanhang är dels ärenden som verket hanterat

som har beröringspunkter med elmarknaden, men även sådan information som inkommit genom Konkurrensverkets tipsfunktion. Information från tipshanteringens kan vara av intresse oavsett om det enskilda tipset legat till grund för en fördjupad utredning eller ej, då inriktning och omfattning på sådana tips i sig kan ge information om hur olika faktorer påverkar den konkurrensutsatta elmarknadens funktion. I de fall Konkurrensverket även inom andra delar av sin verksamhet arbetat med frågor som berör elmarknaden kan även sådan information vara av intresse. Exempelvis har Konkurrensverket behandlat olika frågeställningar på elmarknaden i flera rapporter.

Myndigheterna förutsätts även fortsättningsvis utbyta information och kompetens med utgångspunkt från deras respektive uppdrag när så är relevant. Ett sådant samarbete existerar redan i dag och förutsätts därför fortsätta även i framtiden då ett ömsesidigt utbyte torde underlätta övervakningen av elmarknaden.

4.15 Klagomål på nätföretag – tidsfrister m.m.

Förslag: Varje part som har ett klagomål mot en nätkoncessionshavare vad avser dennes skyldigheter enligt ellagen får klaga hos nätmyndigheten. Myndigheten ska i egenskap av tvistlösande myndighet fatta ett beslut inom två månader med möjlighet till förlängning om myndigheten begärt in kompletterande upplysningar och ytterligare efter medgivande från sökanden. Ellagen ska kompletteras med bestämmelser om detta samt att besluten ska gälla omedelbart och vara överklagbara.

Prövning av tvister som redan är reglerade i ellagen, omfattas inte av den nya regeln.

Artikel 37.11 anger att varje part som har ett klagomål mot ett elnätsföretag vad avser deras skyldigheter enligt direktivet får inte klaga till nätmyndigheten. I syfte att säkerställa att det svenska regelverket uppfyller direktivets krav i denna del bör bestämmelser införas i ellagen. Av bestämmelserna ska det framgå vilka tidsfrister som gäller för nätmyndighetens hantering av ett sådant klagomål. Det ska även framgå vad man kan tvista om samt att besluten är omedelbart gällande samt att de kan överklagas.

5 Förordning (EG) nr 714/2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel

5.1 Huvuddragen i förordningen

Förordningen om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel innehåller regler som rör certifiering av systemansvariga för överföringssystem, Europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för el (Entso för el – ENTSO-E), ramriktlinjer för utarbetandet av allmänna villkor för gränsöverskridande överföring av el, byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (ACER), regionalt samarbete samt regler om en kompensationsmekanism mellan systemansvariga för gränsöverskridande elhandel, principer för bestämmande av nationella närtariffer och upplysningar om sammanlänkningskapacitet, samt principer och riktlinjer för tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet mellan nationella system. ENTSO-E ges även i uppdrag att arbeta fram s.k. nätföreskrifter. För svenskt vidkommande motsvarar innehållet i dessa nätföreskrifter närmast vad som i det nordiska samarbetet har kallats nätverkskoder, vilka behandlar mer operativa aspekter av hanteringen av överföringsförbindelser.

Förordningen innehåller också regler om undantag för nya sammanlänkningar, tillhandahållande av information till kommissionen, samrådsförfaranden, påföljder och bemyndiganden för kommissionen att utfärda riktlinjer. Artiklarna är i huvudsak utformade som principiella bestämmelser vilka ska definieras närmare genom riktlinjer framtagna av kommissionen samt av ACER.

Förordningens innehåll är uppdelat i en ingress, 26 artiklar samt 2 bilagor. Bilaga I omfattar riktlinjer medan bilaga II omfattar en

jämförelsetabell över artiklarna i denna samt den tidigare förordningen.¹

Den nya förordningen om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel är mer omfattande än den tidigare. I förordningen har artiklarna 3–12 samt artikel 25 tillkommit. Bilaga I reviderades redan 2006 och är därmed avsevärt förändrad i förhållande till förordning (EG) nr 1228/2003. De nya artiklarna rör bl.a. certifiering av systemansvariga för överföringsystem, bildandet av ENTSO-E och uppgifter, framtagande av ramriktlinjer för utarbetande av allmänna villkor för överföring i de delar som rör gränsöverskridande frågor (transmission) och marknadsintegration, frågor rörande nätföreskrifter, ACER:s övervakningsuppgifter och regionalt samarbete. Bilaga I omfattar riktlinjer för hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet mellan nationella system. De reviderade riktlinjerna är mer detaljerade samt avspeglar den utveckling som skett på den inre marknaden både vad gäller marknaden som sådan samt vad gäller faktiska och potentiella hinder för dess fortsatta utveckling.

Inom ramen för det tredje energimarknadspaketet skapas dels det europeiska nätverket av systemansvariga för överföringsystemen för el i form av ENTSO-E, dels en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (ACER). Tillskapandet av båda dessa organ är en indikation på den vikt som tillmäts ett ökat samarbete och samordning i syfte att skapa en inre marknad för energi.

Det är i sammanhanget viktigt att notera att de nätföreskrifter som ska tas fram av ENTSO-E inte omfattar samma typ av frågeställningar som de nätföreskrifter som tas fram av Energimarknadsinspektionen. De nätföreskrifter som tas fram av ENTSO-E ska fokusera på frågeställningar som rör gränsöverskridande förbindelser och gränsöverskridande handel med el. De frågor som därmed omfattas är frågor som har bäring på detta.

En EG-förordning är bindande i sin helhet och direkt tillämplig i varje medlemsstat. Detta innebär att en sådan rättsakt varken ska eller får inkorporeras till nationell rätt. Några särskilda åtgärder för att införliva förordningen i den svenska rättsordningen ska således inte vidtas av Sverige.

Förordningen föreskriver i artikel 21 att den inte påverkar medlemsstaternas rätt att behålla och införa åtgärder som innehåll-

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (EUT L176, 15.7.2003 s. 1, Celex 32003R1228).

ler mer detaljerade bestämmelser än de som anges i förordningen och i de riktlinjer som kommissionen utfärdar. Det är därför endast då svensk rätt kan anses strida mot förordningen och då förordningen föreskriver en skyldighet eller möjlighet att vidta lagstiftningsåtgärder på det nationella planet som ändringar i den svenska lagstiftningen kan bedömas vara nödvändiga. Det kan även finnas ett behov av att se över berörda regelverk i syfte att förtydliga ansvarsområden i förhållande till aktörer och organisationer på den svenska marknaden.

5.2 Förordningens ingress

I förordningens ingress återfinns de bakomliggande motiven till förordningen. Ingressen kan även ge viss ledning vad gäller tolkningen av bestämmelserna i förordningens artiklar samt bilagor.

Den inre marknaden för el utgår från premisserna för en konkurrensutsatt marknad där konsumenterna, stora såväl som små, genom aktiva val ska skapa en dynamisk marknad som leder till ökad effektivitet, konkurrenskraftiga priser och mer kvalitativa tjänster. En dynamisk inre marknad avses även leda till ökad försörjningstrygghet och hållbarhet.

Ingressen hänvisar till kommissionens meddelanden från den 10 januari 2007 ”En energipolitik för Europa” och ”Utsikterna för den inre el- och gasmarknaden”, samt kommissionens meddelande ”Utredning i enlighet med artikel 17 i förordning (EG) nr 1/2003 av de europeiska gas- och elsektorerna (slutrapport)” och konstaterar att det krävs ytterligare regler och åtgärder för att skapa en välfungerande, öppen och effektiv marknad. Det pekas särskilt på att det kvarstår vissa hinder för den inre marknaden för el; icke-diskriminerande tillgång till näten, en jämförbar tillsynsnivå hos olika medlemsländer samt fortsatt isolerade marknader.

Såsom tidigare är det huvudsakliga syftet med förordningen att skapa processer för samt upprätta en harmoniserad ram för gränsöverskridande elhandel och frågor som är direkt relaterade till detta. Dessa frågor hanteras lämpligen inom ramen för en förordning då detta syfte inte kan uppnås i tillräckligt hög grad av medlemsstaterna var för sig.

I den harmoniserade ram som förordningen avser skapa inryms bl.a. tillskapandet av samsyn kring de grundläggande principerna för tariffsystem och tilldelning av kapacitet i syfte att garantera

effektivt tillträde till överföringssystem för gränsöverskridande handel samt samsyn kring transparens och rollfördelningen i arbetet med att harmonisera det framtida regelverket. Även frågor om samsyn kring kostnadskompensation och avgifter för användning av överföringsnät för gränsöverskridande handel med el samt behovet av sanktioner berörs. Även vikten av transparens och tillgång till mer detaljerad och relevant information lyfts fram. Kommissionen ges även möjlighet att ta fram riktlinjer i syfte att uppnå den grad av harmonisering som krävs för att uppnå syftet med förordningen.

Ett ökat samarbete mellan de systemansvariga för el inom ENTSO-E ses som en viktig del av lösningen för att optimera hanteringen av överföringsnäten och den gränsöverskridande handeln med el. ENTSO-E får uppgifter som bl.a. rör utarbetandet av nätföreskrifter i överensstämmelse med ACER:s ramriktlinjer samt framtagandet av en utvecklingsplan för det europeiska överföringsnätet. Det regionala samarbetet kan sägas utgöra ett steg på vägen mot målet en europeisk inre marknad.

5.3 Förordningens sakinhåll

I de delar utredningen har gjort bedömningen att en artikel inte föranleder några konsekvenser för svenskt vidkommande omfattar beskrivningen av artikeln i det följande ingen mer uttömmande bedömning.

5.3.1 Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde

Artikel 1 anger förordningens syfte och tillämpningsområde.

Förordningen syftar som tidigare till att fastställa rättvisa regler för gränsöverskridande elhandel och därmed stärka konkurrensen på den inre marknaden för el samt öka försörjningstryggheten vad gäller el. Detta ska bl.a. uppnås genom upprättandet av en kompensationsmekanism för gränsöverskridande flöden av el och införandet av harmoniserade principer för tariffer på gränsöverskridande förbindelser samt för tilldelning av tillgänglig kapacitet för sammanlänkningar mellan de nationella överföringssystemen.

I nya artikel 1 anges även att syftet är att underlätta genomförandet av en väl fungerande och transparent råkraftsmarknad samt

att öka försörjningstryggheten vad gäller el. Tillämpningsområdet omfattar även mekanismer för att harmonisera reglerna för gränsöverskridande elhandel.

5.3.2 Artikel 2 – Definitioner

Förutom de definitioner som anges i artikel 2 ska även de definitioner som omfattas av artikel 2 i direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävandet av direktiv 2003/54/EG (elmarknadsdirektivet) tillämpas, förutom vad gäller definitionen av sammanlänkning.

Förordningen omfattar därmed särskilda definitioner av följande begrepp: *sammanlänkning*, *tillsynsmyndighet*, *gränsöverskridande flöde*, *överbelastning*, *deklarerad export*, *deklarerad transitering*, *deklarerad import samt ny sammanlänkning*.

Med *sammanlänkning* avses enligt definitionen i artikel 2 i den aktuella förordningen enbart utlandsförbindelser som förbinder ett nationellt överföringssystem med överföringssystemet i en annan medlemsstat.

Med *ny sammanlänkning* avses en sammanlänkning som har färdigställts efter den 4 augusti 2003.

Bedömning

Artikel 2 omfattar i princip endast redaktionella förändringar.

Mot bakgrund av hur ordet sammanlänkning definieras i denna förordning avser det här enbart utlandsförbindelser som förbinder det svenska stamnätet med överföringssystem i annan stat. Definitionen av sammanlänknings i elförordningen är därmed inte densamma som definitionen av sammanlänkning i elmarknadsdirektivet.

Denna avgränsning tydliggör att förordningens bestämmelser syftar till att skapa och förbättra förutsättningarna för gränsöverskridande handel med el på den inre marknaden.

Artikeln föranleder inga förändringar i det svenska regelverket.

5.3.3 Artikel 3 – Certifiering av systemansvariga för överföringssystemen

Artikel 3 är ny och omfattar certifiering av systemansvariga för överföringssystemen.

Enligt artikel 10 i elmarknadsdirektivet ska systemansvariga för överföringssystemen certifieras enligt bestämmelserna i direktivets artikel 10 samt artikel 3 i förordningen. Tillsynsmyndigheterna ska utan dröjsmål underrätta kommissionen om sådana certifieringsbeslut. Besluten gäller inte förrän kommissionen har givits möjlighet att yttra sig.

Kommissionen ska yttra sig om en sådan anmälan inom 2 månader från det att den mottagits. Om kommissionen begär ett yttrande från ACER rörande den nationella tillsynsmyndighetens beslut ska den ursprungliga två månadersperioden förlängas med ytterligare två månader. Både kommissionen och den nationella tillsynsmyndigheten kan begära in relevant information från systemoperatörerna och/eller företag som bedriver verksamhet inom produktion eller handel med el. Uppgifter som är känsliga ur kommersiell synpunkt ska behandlas konfidentiellt.

Den nationella tillsynsmyndigheten ska ta största möjliga hänsyn till kommissionens yttrande och ska fatta sitt slutliga beslut inom två månader från det att de mottagit kommissionens yttrande. Om kommissionen inte yttrat sig inom den stipulerade tiden anses inga invändningar föreligga. När beslutet offentliggörs ska kommissionens yttrande offentliggöras tillsammans med beslutet.

Om kommissionen har mottagit en anmälan om certifiering enligt artikel 9.10 i direktivet ska den fatta ett beslut angående certifiering. Den nationella tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut.

För att underlätta hanteringen av de aktuella processerna har kommissionen möjlighet att anta riktlinjer för hur anmälan till kommissionen i enlighet med artikel 3.1–2 ska hanteras. Beslut om sådana riktlinjer ska följa artiklarna 5 a.1–5 a.4 och 7 i Rådets beslut av den 28 juni 1999 om de förfaranden som ska tillämpas vid utövande av kommissionens genomförandebefogenheter (1999/468/EG). Även bestämmelserna i beslutets artikel 8 ska beaktas. De aktuella artiklarna i Rådets beslut beskriver besluts-gången när kommissionen biträds av en kommitté. Kommissionen ska inhämta yttrande från kommittén innan kommissionens utkast

till åtgärder lämnas över till Europaparlamentet och rådet för kontroll. Denna beslutsgång benämns även kommittéförfarande alternativt kommitologi.

Bedömning

Artikeln i sig föranleder inga förändringar i det svenska regelverket. Utredningen kommer dock att föreslå bestämmelser om certifiering med utgångspunkt från bestämmelserna om certifiering i elmarknadsdirektivet (se avsnitt 3.6.2).

5.3.4 Artikel 4 – Europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för el (Entso för el)

Artikel 4 beskriver Europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för el (ENTSO-E).

För att nå målet med den inre marknaden för el krävs en öppen konkurrensutsatt marknad. En sådan marknad bygger bl.a. på att den gränsöverskridande handeln med el kan fungera på ett effektivt sätt, med transparenta och tydliga system för hur marknadsaktörerna ska få tillgång till överföringskapacitet samt till vilket pris detta kan ske. Förordningen i sin helhet syftar till att stödja denna utveckling, och anger flera olika medel och metoder för att tillskapa och förbättra möjligheterna för sådan gränsöverskridande handel med el. En viktig aspekt är behovet av ett utökat samarbete på europeisk nivå.

I artikel 4 föreskrivs därför att samtliga systemansvariga för överföringssystemen för el ska samarbeta inom ramen för ett gemensamt nätverk. Detta samarbete ska ske inom ramen för ENTSO-E som ska verka för att den inre marknaden för el ska genomföras fullt ut på ett tillfredställande sätt. ENTSO-E ska även främja gränsöverskridande handel med el samt verka för en optimering av förvaltningen och den tekniska utvecklingen av det europeiska överföringsnätet. De systemansvariga ska dessutom arbeta med att samordna driften av sina respektive nät.

Bedömning

Svenska kraftnät har i Sverige det övergripande ansvaret för att upprätthålla den momentana balansen mellan inmatning och uttag av energi i det svenska elsystemet. Till detta ansvar hör också enligt 2 § förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät att se till att systemets anläggningar samverkar på ett driftsäkert sätt. Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet enligt 8 kap. 1 § ellagen och 1 § förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el. Förordningen om gränsöverskridande handel med el föreskriver inte om en TSO ska organiseras som en myndighet eller någon annan specifik typ av organisation. Därmed bör certifiering av en TSO kunna ske oavsett om den utgörs av en myndighet eller har en annan organisationsform. För Sveriges vidkommande är Svenska kraftnät systemansvarig för överföringssystemen för el, i och med att det ansvarar för det svenska stamnätet, och är därmed det organ som ska delta i samarbetet inom ENTSO-E. Svenska kraftnät bör därför certifieras som TSO för överföringssystem för el i enlighet med den procedur som föreskrivs i det tredje energimarknadspaketet. Svenska kraftnät är en statlig myndighet och ett affärsdrivande verk. Svenska kraftnät kan fungera och certifieras som TSO oavsett om de uppgifter som åligger en TSO anses ingå i Svenska kraftnäts myndighetsuppgifter eller inte.

ENTSO-E har redan inlett sitt arbete. Den 29 juli 2009 integrerades följande organisationer i ENTSO-E; ATSOI, BALTSO, ETSO, Nordel, UCTE och UKTSOA. Även konsultationer om ENTSO-E:s arbetsprogram påbörjades den 30 september 2009.²

Det svenska regelverket saknar en bestämmelse som tydliggör att Svenska kraftnät ska utföra de uppgifter som åligger den systemansvarige för överföringssystemet, dvs. det svenska transmissionsnätetsföretaget för el. En sådan bestämmelse bör därför införas i verkets instruktion.

5.3.5 Artikel 5 – Inrättande av Entso för el

Artikel 5 behandlar inrättandet av ENTSO-E. De systemansvariga för överföringssystemen för el ska till den 3 mars 2011 ta fram ett utkast till underlag för den gemensamma organisationen i form av

² För mer information se www.entsoe.eu.

stadgar, medlemsförteckning samt arbetsordning. Arbetsordningen ska bl.a. innehålla ett förslag på vilka regler som ska styra samrådet mellan medlemmarna i ENTSO-E. Utkastet ska lämnas till kommissionen och ACER. ACER ska lämna sitt yttrande till kommissionen inom två månader. ACER ska då ha genomfört ett formellt samråd med de organisationer som representerar berörda parter, vilket även omfattar systemanvändarna inklusive kunder. Efter det att kommissionen fått ACER:s yttrande ska den inom tre månader lämna ett yttrande till de systemansvariga. Dessa har därefter tre månader på sig att inrätta ENTSO-E, samt offentliggöra organisationens stadgar och arbetsordning.

Bedömning

Artikel 6 anger tidsfrister för de olika delarna av processen som krävs för att inrätta ENTSO-E. Den aktuella processen är omfattande och berör flera led och ger möjlighet för ett flertal intresserade parter att lämna synpunkter. Processen torde syfta till att förankra verksamheten inom ENTSO-E samt att säkerställa att flertalet relevanta frågeställningar omfattas av utkastet och därmed senare även av själva verksamheten. Som konstateras ovan kommer Svenska kraftnät att hantera de svenska åtagandena inom ENTSO-E. Svenska kraftnät kommer därmed att delta i arbetet med att ta fram stadgar, medlemsförteckning samt arbetsordning som en del av sitt uppdrag som transmissionsnätsföretag för el i Sverige.

Artikel 6 föranleder inga förändringar i det svenska regelverket.

5.3.6 Artikel 6 – Utarbetande av nätföreskrifter

Artikel 6 reglerar processen kring utarbetandet av de icke-bindande ramriktlinjerna samt nätföreskrifterna och innehåller även bestämmelser som anger tidsfrister för de olika delprocesserna. Huvudsyftet är att möjliggöra och underlätta gränsöverskridande elhandel genom att fokusera arbetet på sådana nätfrågor som påverkar möjligheterna till gränsöverskridande handel samt denna handels effektivitet.

I artikel 8.6 anges ett antal sakområden som är av intresse för utarbetandet av föreskrifterna. Efter samråd med ACER, ENTSO-E och andra intressenter ska kommissionen ange vilka av dessa

sakområden som ska prioriteras i arbetet med att ta fram nätföreskrifter under ett givet år.

ACER ska ta fram icke-bindande ramriktlinjer som anger de principer i enlighet med artikel 8.7 som ska ligga till grund för arbetet med nätföreskrifterna. Principerna för hur prioriterade sakområden ska hanteras ska vara klart och objektivt utformade. Ramriktlinjerna syftar till att undvika diskriminering samt skapa förutsättningar för en väl fungerande konkurrens och marknad.

Ramriktlinjerna ska föreläggas kommissionen inom sex månader, men tiden kan dock förlängas vid behov. Artikel 6 innehåller även bestämmelser om samråd med ENTSO-E och andra relevanta intressenter, tidsfrister samt bemyndigar kommissionen att begära förändringar i ramriktlinjerna. Kommissionen kan även själv ta fram dessa ramriktlinjer i det fall ACER inte gör det.

Förutom ramriktlinjerna innehåller artikel 6 även bestämmelser kring de nätföreskrifter som ENTSO-E ska ta fram på begäran av kommissionen. Nätföreskrifterna ska utformas i enlighet med ramriktlinjerna och ska färdigställas inom en rimlig tidsperiod, dock inte längre än 12 månader. Nätföreskriften ska överlämnas till ACER som ska yttra sig över den inom 3 månader. När ACER godkänt en föreskrift ska den överlämnas till kommissionen. Kommissionen måste ange skälen om de väljer att inte anta föreskrifterna.

I det fall ENTSO-E inte tar fram en nätföreskrift kan kommissionen vända sig till ACER och anmoda byrån att ta fram utkast till nätföreskrifter. Dessa ska sedan lämnas till kommissionen. Om vare sig ENTSO-E eller ACER har tagit fram en sådan nätföreskrift, eller om ACER rekommenderar det enligt punkten 9, så kan kommissionen på eget initiativ anta de aktuella nätföreskrifterna i enlighet med artikel 8.6. Kommissionen ska då samråda med ACER, ENTSO-E samt med relevanta intressenter. Samråden ska som kortast ske under en tvåmånadersperiod. Sådana beslut ska fattas i enlighet med artikel 23.2 (kommittéförfarandet). Artikelns innehåll påverkar inte kommissionens befogenheter att anta och ändra riktlinjerna enligt artikel 18.

Bedömning

Artikel 6 torde i sig inte kräva några anpassningar av svensk lagstiftning. Den torde dock kräva att Svenska kraftnät avsätter resurser för arbetet med att utarbeta utkast till nätföreskrifter inom ramen för ENTSO-E:s verksamhet.

De icke-bindande ramriktlinjerna kommer att arbetas fram inom ramen för ACER, dvs. byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. För svenskt vidkommande utgör Energimarknadsinspektionen tillsynsmyndighet i denna bemärkelse. ACER:s verksamhet kommer att beskrivas mer i detalj under avsnittet om byråförordningen (EG) nr 713/2009 som behandlar inrättandet av byrån.

5.3.7 Artikel 7 – Ändring av nätföreskrifter

Artikel 7 behandlar förändringar av nätföreskrifterna.

Artikeln innehåller bl.a. bestämmelser om vilka som kan föreslå förändringar samt hur dessa förslag ska hanteras. Detta innebär att de som kan ha intresse av nätföreskrifterna har möjlighet att lämna förslag på ändringar till ACER. Till dessa intressenter hör ENTSO-E, de systemansvariga för överföringsnäten, systemanvändare och konsumenter. Förutom intressenterna kan även ACER föreslå ändringar.

Artikel 7 hänvisar till artikel 10 i byråförordningen enligt vilken ACER för denna typ av beslut ska samråda med marknadsaktörer, de systemansvariga för överföringsnäten, kunder, slutförbrukare samt med konkurrensmyndigheter i relevanta fall innan ACER lämnar sina förslag till kommissionen. Underlag och protokoll från samrådsmöten ska offentliggöras. ACER ska även visa hur synpunkterna hanterats samt varför man i vissa delar inte anammat eventuella synpunkter. ACER:s förslag ska även ange hur förslaget överensstämmer med nätföreskrifterna enligt artikel 6.2. Kommissionen kan anta förändringar i samtliga nätföreskrifter baserade på artikel 6 i enlighet med processen i artikel 23.2.

Bedömning

Det torde finnas goda möjligheter för berörda aktörer och andra intresserade att både initiera förändringar och lämna synpunkter på föreslagna förändringar. Till dessa aktörer hör bl.a. Svenska kraftnät och andra aktörer på den svenska marknaden som härigenom torde ha möjlighet att framföra sina respektive synpunkter i de delar som påverkar deras respektive verksamheter.

Artikeln föranleder dock inga förändringar i det svenska regelverket.

5.3.8 Artikel 8 – Uppgifter för Entso för el

Artikel 8 listar de uppgifter som åligger ENTSO-E. Uppgifterna omfattar verksamhet inom flera olika områden, dock med fokus på att främja gränsöverskridande handel med el samt integrationen på den inre marknaden för el.

På begäran av kommissionen ska ENTSO-E utveckla nätföreskrifter för de sakområden som listas i punkten 6 (punkten 1), dvs. kommissionen kan här antas ange vilket/vilka sakområden som ska prioriteras. ENTSO-E får även utveckla nätföreskrifter för övriga sakområdena i punkten 6 i syfte att främja en väl fungerande inre marknad, samt gynna gränsöverskridande handel och en optimal förvaltning av det europeiska överföringsnätet. ACER ska yttra sig om dessa nätföreskrifter (punkten 2).

ENTSO-E ska anta gemensamma verktyg för samordning av nätdriften, vilket även ska omfatta en bedömningsskala för nätincidenter. Därutöver ska man anta en icke-bindande gemenskapsomfattande tioårig utvecklingsplan, rekommendationer rörande den tekniska samordningen med systemansvariga i tredje land, ett årsarbetsprogram och en årsrapport samt årliga försörjningsprognoser för sommar och vinter (punkten 3). Försörjningsprognoser enligt punkten 3 ska täcka två tidsintervall; dels kommande femårsperiod, dels perioden 5–15 år. Underlaget ska utgöras av nationella prognoser (punkten 4). De årliga arbetsprogrammen ska ange vilka nätföreskrifter som ska tas fram samt även innehålla en samordningsplan för nätdriften, forsknings- och utvecklingsaktiviteter samt en tidplan (punkten 5).

Nätföreskrifterna ska täcka de sakområden som listas under punkten 6 med hänsyn till regionala särdrag i tillämpliga fall.

Nätföreskrifterna ska fokusera på gränsöverskridande nätfrågor, dvs. sådana aspekter som bidrar till en ökad marknadsintegration och i förlängningen även bidrar till att stärka funktionen hos den inre marknaden för el.

De sakområden som listas under punkten 6 är:

- a) Regler för nätets driftsäkerhet och tillförlitlighet, inklusive regler för nätreservkapacitet i överföringssystem.
- b) Regler för nätanslutning.
- c) Regler för tredjepartstillträde.
- d) Regler för informationsutbyte och balansavräkning.
- e) Regler för driftskompatibilitet.
- f) Rutiner och procedurer för störningssituationer.
- g) Regler för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning.
- h) Regler för elhandel avseende tillhandahållande av tjänster för tillträde till nätet på teknisk nivå och på driftsnivå samt systembalans.
- i) Regler för transparens.
- j) Balanshantering, inklusive regler för reservkraft för nätet.
- k) Regler för harmoniserade avgiftsstrukturer för överföring, inklusive lokaliseringssignaler och regler för kompensation mellan systemansvariga för överföringssystem.
- l) Energieffektivitet för elnät.

Punkten 1 syftar till överföringsnät då fokus för arbetet är på gränsöverskridande elhandel och främjandet av den inre marknaden för el.

I syfte att undersöka effekterna på harmoniseringen av regelverket ska ENTSO-E även följa upp tillämpningen av de införda nätföreskrifterna och riktlinjerna. Resultaten ska rapporteras till ACER samt ingå i ENTSO-E:s årsrapport (punkten 8). ACER ska ha tillgång till nödvändig information från ENTSO-E för att kunna genomföra sina uppgifter i enlighet med artikel 9.1.

Enligt punkten 10 ska ENTSO-E vartannat år ta fram en nätutvecklingsplan för hela gemenskapens område. Med hänvisning till

punkten 3.b kan planen antas omfatta en period på 10 år. I punkten 10 anges planens omfattning samt att den ska bygga på de nationella investeringsplanerna (artikel 12.1). När det är relevant ska även vissa andra europeiska aspekter vägas in, t.ex. riktlinjerna för transeuropeiska energinät i enlighet med beslut nr 1364/2006/EG, rimliga behov för gränsöverskridande sammanlänknings- och långsiktiga krav från investerare (artiklarna 8, 13 och 22 i elmarknadsdirektivet). Den icke-bindande nätutvecklingsplanen ska även identifiera investeringsluckor vad gäller gränsöverskridande kapacitet.

Det finns även andra faktorer som kan påverka gränsöverskridande handel med el. Till dessa faktorer hör de förfaranden som krävs för att utveckla gränsöverskridande infrastruktur samt den praxis som uppstått vad gäller tillämpningen av sådana regler. Punkten 10 lyfter därför även fram möjligheten att lista exempel på när dessa faktorer motverkar utvecklingen av gränsöverskridande handel med el.

Enligt punkten 11 ska ACER yttra sig om de nationella tioårsplanerna och ange om de överensstämmer med utvecklingsplanen för gemenskapen. Vid behov ska ACER rekommendera förändringar i dessa planer. Om planen är utarbetad av en oberoende systemansvarig (artikel 22 elmarknadsdirektivet) ska ACER rikta sin rekommendation om ändringar till den behöriga nationella tillsynsmyndigheten samt informera kommissionen.

Avslutningsvis ska ENTSO-E också vara beredd att på begäran av kommissionen yttra sig över sådana riktlinjer som kommissionen kan anta enligt artikel 18 i förordningen.

Bedömning

ENTSO-E:s uppgifter kommer att täcka ett stort antal sakfrågor med utgångspunkt från främjandet av gränsöverskridande handel med el och en ökad grad av integration på den inre marknaden för el. Artikel 8 listar de sakområden som ska bli föremål för föreskrifter samt anger även att ENTSO-E ska arbeta med den tekniska samordningen mellan EU:s överföringsystem och överföringsystemen i tredje land. Härigenom ges transmissionsnätsföretagen en möjlighet att arbeta för en samordning med näraliggande länders system när så är önskvärt och nödvändigt i syfte att skapa en effektivt fungerande inre marknad för el.

Som tidigare nämnts ska ENTSO-E även ta fram icke-bindande 10-åriga nätutvecklingsplaner som täcker gemenskapen. Enligt sin instruktion ska Svenska kraftnät förvalta, driva och utveckla kraftöverföringssystemet (1 § verkets instruktion) samt också bygga ut stamnätet för el baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar (3 a § verkets instruktion). Som ett led i denna typ av verksamhet är det nödvändigt för Svenska kraftnät att ta fram planer för utvecklingen av kraftöverföringsnätet. Svenska kraftnät arbetar i dag med denna typ av planer både vad gäller det svenska och det nordiska överföringsnätet. Vad gäller den nordiska planeringen har denna tidigare skett inom ramen för Nordel, vars verksamhet nu har förts över till ENTSO-E (fr.o.m. juli 2009). Som tidigare nämnts håller Svenska kraftnät bl.a. i ett planeringsråd där branschen deltar. Rådet utgör ett samrådsorgan för planeringsfrågor t.ex. rörande stamnätets investeringsplan.

Vad gäller arbetet med att ta fram försörjningsprognoser så görs detta redan i dag inom ramen för Energimyndighetens verksamhet dock med fokus på energibalanser. Energimyndigheten tar dels fram kortsiktsprognoser två gånger per år, dels prognoser på lång sikt med längre intervall. Svenska kraftnät tar bl.a. fram effektbalansen inför nästkommande vinter. Svenska kraftnät har även samarbetat med övriga nordiska transmissionsföretag inom ramen för Nordel och inom ramen för detta samarbete utarbetat prognoser som haft ett nordiskt perspektiv. Vid en jämförelse mellan Energimyndighetens och Svenska kraftnäts prognoser kan skillnaden något förenklat uttryckas som att myndighetens prognoser fokuserar på energi medan affärsverkets prognoser fokuserar på effekt. Svenska kraftnäts prognoser har syftat till att ligga till grundval dels för myndighetens arbete med att säkra effekttillgången för kommande vintrar samt för arbetet med framtida nätinvesteringar.

I syfte att tydliggöra det svenska regelverket vad gäller Energimyndighetens insatser vad gäller Svenska kraftnäts nationella försörjningsprognoser bör Energimyndighetens instruktion kompletteras med en hänvisning till myndighetens uppgifter i denna del.

En betydande uppgift inom ramen för ENTSO-E är arbetet med att ta fram nätföreskrifter. Den av de nordiska stamnätsoperatörerna utvecklade Nordic Grid Code, som bl.a. innehåller en samling bindande regler och rekommendationer för drift och planering av det sammankopplade nordiska systemet, kan utgöra ett underlag

vid utarbetandet av dessa nätföreskrifter för gränsöverskridande handel. Dessa nätföreskrifter ska inte påverka medlemsstaternas rätt att fastställa nationella nätföreskrifter som inte har någon påverkan på den gränsöverskridande handeln.

I det här sammanhanget kan det vara av intresse att notera rollfördelningen mellan den nya byrån ACER, de nationella tillsynsmyndigheterna, transmissionsnätsföretagen och medlemsstaterna. Det aktuella regelverket avspeglar den s.k. bottom up principen, dvs. att de aktörer som besitter relevant kompetens tar fram det mer detaljerade regelverket för rutiner och rekommendationer etc. som sedan ska noteras/godkännas/fastställas av ACER.

5.3.9 Artikel 9 – Byråns övervakningsuppgifter

Artikel 9 anger att ACER ska övervaka ENTSO-E:s verksamhet och rapportera till kommissionen. ACER ansvarar därmed för att övervaka och rapportera om hur ENTSO-E utför sina uppgifter vad gäller nätföreskrifter m.m. enligt artikel 8.1–8.3, samt hur nätföreskrifterna enligt artikel 8.2 och artikel 6.1–6.10 genomförts. ENTSO-E ska avge en förklaring till eventuella brister i tillämpningen, varpå ACER ska skicka sitt eget yttrande samt den motivering som ENTSO-E avgett till kommissionen. ACER ska även övervaka samt rapportera till kommissionen om tillämpningen av nätföreskrifter och riktlinjer antagna enligt artikel 6.11.

ENTSO-E ska överlämna utkastet till sin gemenskapsomfattande nätutvecklingsplan, sitt årsarbetsprogram samt övriga handlingar som avses i artikel 8.3 till ACER, som ska yttra sig om utkastet till nätutvecklingsplan för gemenskapen och årliga arbetsprogram inom två månader. ACERs uppdrag omfattar att analysera och övervaka effekterna på marknadsintegreringen, om förslagen/utkastet bidrar till icke-diskriminerande regler och processer och en väl fungerande konkurrensutsatt marknad, samt om det finns tillräckligt med gränsöverskridande överföringskapacitet öppen för tredjepartstillträde.

Bedömning

Artikel 10 föranleder inga förändringar av det svenska regelverket.

5.3.10 Artikel 10 – Samråd

Artikel 10 beskriver ENTSO-E:s samrådsförfaranden vad gäller de s.k. nätföreskrifterna, den europeiska nätutvecklingsplanen och det årliga arbetsprogrammet. Samrådsprocessen förutsätts ske på ett tidigt stadium, och förutsätts vara öppen samt extensiv. Samrådsförfarandet avses omfatta samtliga relevanta marknadsaktörer i syfte att ta del av deras synpunkter och förslag. Underlag och protokoll från samråden ska offentliggöras, och ENTSO-E ska tydliggöra hur synpunkterna beaktats rörande årsarbetsprogrammet och nätföreskrifterna, samt varför man i relevanta fall avstått från att beakta dem.

Bedömning

Bland de aktörer som nämns särskilt i artikeln återfinns bl.a. nationella tillsynsmyndigheter och branschorganisationer. Genom samrådsprocessen bereds dessa aktörer samt övriga berörda aktörer i Sverige möjlighet att komma med synpunkter och förslag. En sådan samrådsprocess torde dock inte innebära ett tvång att yttra sig utan snarast innebära en möjlighet att delta i processen när detta synes relevant för den aktuella aktören. Som ovan anges omfattar ENTSO-E:s samrådsförfaranden även den europeiska nätutvecklingsplanen. Härmed ges även branschorganisationer en möjlighet att lämna sina synpunkter rörande dessa planer om de så önskar.

Artikel 10 i sig torde inte föranleda några ändringar i svensk lagstiftning.

5.3.11 Artikel 11 – Kostnader

Artikel 11 föreskriver att det är de systemansvariga för överföringssystemen som ska bära kostnaderna för den verksamhet som bedrivs inom ENTSO-E samt att dessa kostnader ska ingå i kostnadsunderlaget vid beräkning av nättarifferna i den mån kostnaderna är rimliga och proportionerliga.

Bedömning

För svenskt vidkommande innebär detta att Svenska kraftnät avses stå för kostnaderna för Sveriges medverkan i ENTSO-E, men att Svenska kraftnät har möjlighet att hämta in denna kostnad via sina nättariffer. Av 4 kap. 9 § fjärde stycket ellagen (1997:857) framgår att om nätkoncessionshavaren deltar i europeiskt samarbete, som syftar till att utveckla och vidmakthålla en fungerande europeisk marknad för el, ska verksamheten anses ingå i nätverksamheten. Den aktuella bestämmelsen upphör att gälla den 1 januari 2012, men ersätts då av en motsvarande bestämmelse i 5 kap. 24 § fjärde stycket. Befintlig svensk lagstiftning överensstämmer därmed med artikel 11.

5.3.12 Artikel 12 – Regionalt samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem

Artikel 12 behandlar regionalt samarbete på den europeiska elmarknaden. Inom ramen för ENTSO-E ska de systemansvariga för överföringssystem inleda ett regionalt samarbete som ska ta fram en regional investeringsplan vartannat år och bidra till de uppgifter som angivits i artikel 8.1, 8.2 och 8.3. Den regional investeringsplanen får ligga till grund för investeringsbeslut (punkten 1).

Enligt punkten 2 ska de valda driftslösningarna säkerställa en optimal hantering av nätet, främja utvecklingen av energiutbyte, samordna tilldelningen av gränsöverskridande kapacitet baserat på icke-diskriminerande och marknadsbaserade metoder, samt bidra till att integrera mekanismerna för balans- och reservkraft. I punkten 2 pekas även på fördelarna med implicita auktioner för kortfristig tilldelning av kapacitet.

Med utgångspunkt från existerande regionala samarbeten får kommissionen definiera vilka geografiska områden som ska ingå i de regionala strukturerna under användande av proceduren i artikel 23.2, samt efter samråd med ACER och ENTSO-E. Ett enskilt medlemsland har möjlighet att främja samarbetet inom fler än en region (punkten 3).

Bedömning

Artikel 12 ger utrymme för fortsatta regionala samarbeten. Den regionala ansatsen är främst att se som steg på vägen mot skapandet av en inre marknad där de regionala utvecklingsområdena i slutändan vävs samman till en gemensam marknad. De regionala samarbetena är därmed inte att se som slutgiltiga mål för utvecklingen utan ska bidra till harmoniseringen av den inre marknaden för el som en helhet. Det är därför viktigt att dessa regionala samarbeten inte utvecklar lösningar och processer som avviker från de riktlinjer som tagits fram för harmoniseringen av den inre marknaden.

För Sveriges räkning sker samarbeten på ett flertal plan såsom inom det nordiska börsområdet och inom norra Europa. I förordningens bilaga anges ett antal regionala områden där Sverige ingår i området norra Europa. Förutom dessa givna områden är det även möjligt för ett enskilt land att delta i andra regionala konstellationer, t.ex. den nordiska reglermarknaden.

Här förordas även användandet av implicita auktioner vad gäller hanteringen av kapacitet på gränsöverskridande förbindelser, vilket är i överensstämmelse med hanteringen på Nord Pool Spot. Därutöver finns dock även svenska förbindelser som inte omfattas av de implicita auktionerna, dvs. Baltic Cable och SwePol Link. Dessa kablar ägs och drivs genom Baltic Cable AB och SwePol Link AB (se avsnitt 4.3.16).

Artikel 12 i sig föranleder inte några ändringar i svensk lagstiftning.

5.3.13 Artikel 13 – Kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystemen

Artikel 13 rör kompensationsmekanismen för gränsöverskridande flöden mellan överföringssystem. Artikel 13 fastslår att de systemansvariga för överföringssystem ska få kompensation för de kostnader som uppstår till följd av att de överför gränsöverskridande flöden av el via sina nät (transit). I denna artikel föreskrivs huvudprinciperna för denna kompensationsmekanism.

Bedömning

Artikel 14 överensstämmer i princip med artikel 3 i förordning (EG) nr 1228/2003. Artikel 14 föranleder inte några ändringar i det svenska regelverket.

5.3.14 Artikel 14 – Avgifter för tillträde till näten

I artikel 14 anges principerna för utformningen av nättariffer. Artikel 14 överensstämmer i huvudsak med artikel 4 i förordning (EG) nr 1228/2003. Två förändringar av texten kan dock noteras.

Punkten 2 har kortats ned. I förordning (EG) nr 714/2009 är det ökat fokus på att tariffnivån vid behov ska kunna omfatta lokaliseringssignaler på gemenskapsnivå. Den ska även beakta sådana nätförluster och överbelastningar som användningen ger upphov till samt investeringskostnaderna i överföringsnätet.

Även punkten 4 har kortats ner. Förordning (EG) nr 714/2009 fokuserar på att nättariffer som sätts i enlighet med den aktuella artikeln inte får påverka avgifterna för deklarerad export och import när denna uppstår med anledning av den hantering av överbelastning som nämns i artikel 16.

Bedömning

Ändringarna föranleder inget behov av förändringar i svensk lagstiftning.

5.3.15 Artikel 15 – Tillhandahållande av information

Artikel 15 lägger fast bestämmelserna om tillhandahållandet av information och fastslår att de systemansvariga för överföringsystemen ska upprätta mekanismer för samordning och informationsutbyte i syfte att säkerställa nätens säkerhet i samband med hantering av överbelastningar. Artikel 15 omfattar därmed bestämmelser om utbyte av driftsinformation mellan systemansvariga, offentliggörande av driftssäkerhets- och planeringskriterier, samt tillgänglig kapacitet och normerna för dess beräkningar. Punkterna 1–3 i artikeln överensstämmer med förordning (EG) nr 1228/2003. Punkterna 4–6 har tillkommit.

Punkten 4 föreskriver att systemansvariga ska offentliggöra relevanta uppgifter om aggregerade förbrukningsprognoser, faktisk elförbrukning, tillgänglig produktionskapacitet och faktisk produktion samt effektbalans, tillgänglig överföringskapacitet och nyttjande av nätet inklusive sammanlänningar. Vad gäller små produktions- och förbrukningsenheter är det möjligt att använda sammanlagda skattningar av tillgänglighet och faktiskt nyttjande.

De berörda marknadsaktörerna måste lämna de aktuella uppgifterna till de systemansvariga. I det fall marknadsaktören är ett produktionsbolag omfattar punkten 6 bestämmelser om vilken information som ska sparas samt under fem år hållas tillgänglig för den nationella tillsynsmyndigheten, den nationella konkurrensmyndigheten samt för kommissionen. Dessa regler gäller samtliga produktionsbolag som äger eller driver produktion, och där minst en av produktionsanläggningarna har en installerad kapacitet på minst 250 MW. De berörda produktionsbolagen ska spara de data på timbasis som krävs för att man ska kunna följa alla in- och utmatningsbeslut samt budgivningen på elbörsen, sammanlänningar, reservkraftsmarknader och OTC-marknader. Informationen ska baseras på timvärden. Den tim- och anläggningsbaserade informationen måste innehålla data om tillgänglig produktionskapacitet och bokade reserver. Informationen ska även beskriva hur de bokade reserverna fördelar sig över olika anläggningar dels när budgivning sker, dels när den faktiska elproduktionen sker.

Bedömning

Det finns redan i dag en omfattande rapporteringsplikt vad gäller prognoser och faktiskt utfall på den svenska marknaden. Denna rapportering styrs bl.a. av förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el. Skulle denna rapportering i framtiden visa sig otillräcklig har regeringen dock möjlighet att med stöd av 8 kap. 3 § ellagen meddela föreskrifter om elproducenters och elanvändares skyldigheter att rapportera sådana uppgifter om produktion och konsumtion som är nödvändiga för att Svenska kraftnät ska kunna utöva systemansvaret.

Även elbörsen Nord Pool Spot har ett system med s.k. Urgent Market Messages (UMM) där marknadsaktörerna och de nordiska transmissionsnätetsföretagen är förpliktigade att delge marknaden information som kan påverka priset på marknaden. Här publiceras

information om planerade och oplanerade driftavbrott både i produktion och överföringsledningar.

De berörda företagen är därmed förpliktigade att bevara en förhållandevis stor mängd information. Punkten 6 innebär även att den aktuella informationen inte bara ska bevaras, utan den ska vara möjlig för myndigheterna att använda för att klarlägga bl.a. vilka bedömningar företagen gjort under olika steg i produktionsprocessen. Informationen ska bevaras på ett sådant sätt att tillsynsmyndigheten ska ha möjlighet att följa upp in- och utmatning till nätet, budgivning vid elhandel, sammanlänkingsauktioner, reservmarknader och OTC-marknader. Syftet torde vara att möjliggöra uppföljningar av olika marknadsbeteenden som i efterhand kan ha ifrågasatts av olika övervakningsorgan. Genom att dessa krav endast läggs på företag som har minst en produktionsanläggning med en kapacitet på minst 250 MW torde ett förhållandevis begränsat antal företag i dagsläget omfattas av bestämmelsen på den svenska marknaden (se tabell 1 nedan). Huvuddelen av de svenska produktionsanläggningarna med en kapacitet på minst 250 MW ägs av de tre stora företagen inom detta område, Vattenfall, E.ON och Fortum. Därutöver äger Göteborg Energi en sådan anläggning, och Skellefteå Kraft är delägare i Forsmark genom sitt delägarskap i Mellansvensk Kraftgrupp AB. Reglerna träffar inte företagen med de minsta produktionsanläggningarna.

Dock är samtliga delar av den information som efterfrågas under punkten 6 inte aktuell för den svenska marknaden. Utredningen tolkar uttrycket bokade reserver till att avse förfarandet i länder som saknar en central hantering av reserver. I Sverige hanteras reserver centralt av Svenska kraftnät som ett led i arbetet med att säkerställa driftsäkerheten för det svenska systemet. I andra länder kan det vara upp till den enskilde producenten att säkerställa att det finns reservkapacitet att tillgå när omständigheterna avviker från det normala.

Av artikeln framgår att den information som ska lagras i vart fall ska omfatta uppgifter om tillgänglig produktionskapacitet vid tidpunkten för budgivningen och för elproduktionen. Denna information ska bevaras per anläggning och timme. Stora delar av denna information torde redan bevaras med utgångspunkt från de krav som återfinns i andra regelverk såsom bokföringslagen och sådana krav som ställs upp av Nord Pool Spot och det norska regelverket som styr denna marknad.

Sammantaget gör utredningen bedömningen att artikeln inte föranleder några förändringar av det svenska regelverket. I den mån det senare uppstår ett behov att förtydliga hur viss information ska hanteras finns det möjlighet för Energimarknadsinspektionen att ge sådan vägledning i form av allmänna råd.

Det är dock värt att notera att vissa delar av denna information kan vara att betrakta som strategisk. Det är därmed viktigt att myndigheterna beaktar sådana aspekter i det fall den aktuella informationen begärs ut från de berörda företagen. Värt att notera i sammanhanget är att även artikel 40 i elmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser om bevarande av information, men där riktar sig direktivet till elhandelsföretag (se avsnitt 3.11.6).

Tabell 5.1 Produktionsanläggningarna i Sverige med en installerad effekt på minst 250 MW

Produktionsanläggning	Produktionslag	Bränsletyp/älv	Installerad effekt MW	Huvudägare
Rya, Göteborg	Kraftvärmeverk/gaskombi	Naturgas	260	Göteborg Energikoncernen
Öresundsverket	Kraftvärmeverk/gaskombi	Naturgas	440	E.ON-koncernen
Karlshamn	Kondenskraft	Olja	330	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Karlshamn	Kondenskraft	Olja	330	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Karlshamn	Kondenskraft	Olja	330	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Stenungsund	Kondenskraft	Olja	250	Vattenfall
Stenungsund	Kondenskraft	Olja	250	Vattenfall
Harsprånget	Hydro	Lule älv	830	Vattenfall
Kilforsen	Hydro	Ångermanälven	275	Vattenfall
Letsi	Hydro	Lule älv	440	Vattenfall
Ligga	Hydro	Lule älv	343	Vattenfall
Messaure	Hydro	Lule älv	452	Vattenfall
Porjus	Hydro	Lule älv	440	Vattenfall
Porsi	Hydro	Lule älv	275	Vattenfall
Ritsem	Hydro	Lule älv	320	Vattenfall
Stornorrfors	Hydro	Ume älv	581	Vattenfall
Trängslet	Hydro	Dalälven	300	Fortum
Vietas	Hydro	Lule älv	325	Vattenfall
Forsmark	Kärnkraft	U 235	972	Vattenfall, delägare: Mellansvensk Kraftgrupp AB* E.ON-koncernen
Forsmark	Kärnkraft	U 235	946	Vattenfall, delägare: Mellansvensk Kraftgrupp AB E.ON-koncernen
Forsmark	Kärnkraft	U 235	1 170	Vattenfall, delägare: Mellansvensk Kraftgrupp AB E.ON-koncernen
Oskarshamn	Kärnkraft	U 235	473	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Oskarshamn	Kärnkraft	U 235	590	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Oskarshamn	Kärnkraft	U 235	1152	E.ON-koncernen, Fortum delägare
Ringhals	Kärnkraft	U 235	855	Vattenfall, E.ON delägare
Ringhals	Kärnkraft	U 235	866	Vattenfall, E.ON delägare
Ringhals	Kärnkraft	U 235	1050	Vattenfall, E.ON delägare
Ringhals	Kärnkraft	U235	935	Vattenfall, E.ON delägare

* Mellansvensk kraftgrupp AB utgörs av Fortum, Skellefteå kraft AB, E.ON Kärnkraft Sverige AB.

Källa: Nord Pool Spots hemsida, kolumn 1–4 baseras på "Installed generation capacity larger than 100 MW per station or per unit in Sweden (1.1.2009)" (gäller ej uppgifter om Öresundsverket).

5.3.16 Artikel 16 – Allmänna principer om hantering av överbelastning

Enligt artikel 16 ska överbelastningar i näten hanteras genom icke-diskriminerande, marknadsbaserade lösningar som ger effektiva ekonomiska signaler till de berörda aktörerna. Artikel 16 överensstämmer i princip med artikel 6 i förordning (EG) nr 1228/2003. Det har dock genomförts vissa förändringar i punkten 4 samt i punkten 6.

Enligt den reviderade punkten 4 ska marknadsaktörerna i god tid meddela de systemansvariga om aktören avser använda tilldelad kapacitet. Tilldelad kapacitet som ej utnyttjas ska återbördas till marknaden på ett transparent (tidigare: tydligt) sätt.

Punkten 6 anger hur inkomsterna från tilldelningen av sammanlänkningarna, s.k. kapacitetsavgifter, ska användas. I punkten 6 b förtydligas nu att nätinvesteringar i syfte att bibehålla eller öka kapaciteten särskilt gäller nya sammanlänkningarna.

Den tidigare punkten 6 c har utvecklats och det framgår nu att alla inkomsterna från tilldelning av sammanlänkning ska användas för nedanstående ändamål:

- a) Garantier för att hålla kapaciteten tillgänglig (genomföra mothandel).
- b) Nätinvesteringar för att bibehålla eller öka överföringskapaciteten.

Om intäkterna inte kan användas på ett effektivt sätt för dessa ändamål kan de få användas som intäkt som ska beaktas av tillsynsmyndigheterna vid godkännande av metoder för att beräkna nättariffer och/eller fastställande av dessa. Det krävs dock att tillsynsmyndigheten godkänner detta förfarande samt att den fastställer ett högsta belopp. Tillsynsmyndigheten ska informera ACER om godkännande av denna typ.

Sista stycket punkten 6 anger att den resterande delen av intäkterna ska placeras på ett separat internkonto tills det blir möjligt att använda dem för de ändamål som avses i första stycket a och/eller b.

Bedömning

De förändringar som gjorts torde syfta till att öka öppenheten och insynen på elmarknaden och att därmed underlätta för potentiella aktörer och tillsynsmyndigheter.

Artikel 16 innehåller bestämmelser om hanteringen av överbelastningar som i stort överensstämmer med bestämmelserna i förordning (EG) nr 1228/2003. Under sommaren 2009 framförde kommissionen kritik mot de brister kommissionen uppfattat vad gäller efterlevnaden av förordningen om gränsöverskridande handel med el inom ramen för andra energimarknadspaketet (IP/09/1035, MEMO/09/296). För Sveriges del omfattar kritiken bl.a. hanteringen av fördelningen av existerande överföringskapacitet mellan de nordiska länderna, Tyskland och Polen. Kritiken fokuserade i dessa delar på frågor rörande SwePol Link och Baltic Cable. För svenskt vidkommande är nätägarna Baltic Cable AB och SwePol Link AB ansvariga för driften av sina respektive överföringsledningar. De aktuella ledningarna anses därmed inte tillhöra vad som traditionellt ses som det svenska stamnätet.

SwePol Link AB ägs av svenska staten genom Svenska kraftnät (51 procent) och Polska Grupa Energetyczna (Polish Energy Group, PGE) (49 procent). Baltic Cable AB ägs av Statkraft Energi AS (2/3) samt E.ON Sverige AB (1/3). På samma sätt som tidigare regleras begränsningar av överföring till länder som inte omfattas av Nord Pool Spots verksamhet i första hand genom avtal slutna mellan Svenska kraftnät och SwePol Link AB respektive Baltic Cable AB i deras egenskap av innehavare av utlandsförbindelserna till Polen och Tyskland. Svenska kraftnät har löpande kontakt med de systemansvariga i Polen och Tyskland och arbetar härigenom för att upprätthålla högsta möjliga överföringskapacitet och för att garantera uppgjord handel. Det pågår även ett arbete med att skapa en marknadskoppling mellan Sverige/Danmark och Tyskland, vilken avses omfatta förbindelserna mellan Danmark och Tyskland, samt överföring via Baltic Cable. Förhållandena på den polska marknaden är ännu inte sådana att de nödvändiga förutsättningarna för en marknadskoppling föreligger.

För svenskt vidkommande hanterar Nord Pool Spot genom implicita auktioner de gränsöverskridande förbindelserna på stamnätsnivå, men också vissa gränsöverskridande regionnätförbindelser ägda av andra nätföretag. Dessa auktioner omfattar dock inte kapaciteten på SwePol Link och Baltic Cable. Svenska kraftnät

hanterar de kapacitetsintäkter (flaskhalsintäkter) som uppkommer för svenskt vidkommande i samband med fördelning av kapacitet. Svenska kraftnät redovisar sina flaskhalsintäkter (tillsammans med intäkterna från nättariffen, transitintäkter m.m.) som nätintäkter i sin redovisning. Höga kapacitetsintäkter ett år kan därför ge ett mycket gynnsamt resultat för Svenska kraftnät under samma år då Svenska kraftnät i dag inte har möjlighet att fondera sådana flaskhalsintäkter från år till år. Svenska kraftnät har därmed inte heller möjlighet att öronmärka intäkterna för specifika investeringsprojekt som kan bidra till att lindra eller minska antalet situationer med överbelastning. Det svenska regelverket bör därför ändras för att möjliggöra för Svenska kraftnät att fondera flaskhalsintäkter för de syften som anges i artikeln.

5.3.17 Artikel 17 – Nya sammanlänknings

Artikel 17 behandlar möjligheten att söka tidsbegränsade undantag från bestämmelserna i artikel 16.6. avseende likströmslänkar, och enligt punkten 2 i undantagsfall även växelströmslänkar. Undantag kan även sökas från artiklarna 9, 32, 37.6 och 37.10 i elmarknadsdirektivet. Förutsättningarna för att få ett sådant undantag är att den nya länken förbättrar konkurrensen inom elförsörjningen, att länken sannolikt annars inte skulle bli byggd, samtidigt som konkurrensen på den inre marknaden inte påverkas negativt. Undantaget rör bestämmelserna om inkomster från kapacitetsfördelning (artikel 16.6 i förordningen), åtskillnad (artikel 9 i elmarknadsdirektivet), tillträde för tredje part (artikel 32 i elmarknadsdirektivet) samt tillsyn över nättariffer (artikel 37.6 och 37.10 i elmarknadsdirektivet). Artikel 17 omfattar även ytterligare villkor, vilka dock är oförändrade (punkten 1).

I undantagsfall kan bestämmelserna om undantag även tillämpas på växelströmsförbindelser och väsentliga kapacitetsökningar i befintliga förbindelser (punkterna 2–3).

Punkten 4 omfattar nu bestämmelser som ger ACER möjlighet att lämna rådgivande yttranden till berörda nationella tillsynsmyndigheter. De berörda tillsynsmyndigheterna ska inom sex månader komma överens om ett eventuellt undantagsbeslut. Beslutet ska meddelas ACER. Om beslutet dröjer mer än sex månader, eller om de berörda tillsynsmyndigheterna tillsammans begär det, ska ACER fatta beslut om ett eventuellt undantag (punkten 5). Därut-

över får en medlemsstat föreskriva att den berörda tillsynsmyndigheten eller ACER, alltefter omständigheterna, yttrar sig om en ansökan om undantag till det relevanta organet i medlemsstaten. Ett sådant yttrande ska publiceras tillsammans med beslutet (punkten 6).

ACER och kommissionen ska ta del av samtliga ansökningar om undantag. Kommissionen ska även underrättas om samtliga beslut oavsett om de tas av en tillsynsmyndighet eller ACER (punkten 7). Enligt ett tillägg till punkten 7 a ska även nekande beslut nu fördes med en detaljerad motivering när det skickas över till kommissionen.

Det är nu möjligt för kommissionen och de anmälade organen att förlänga den ursprungliga tidsgränsen på två månader för ett yttrande från kommissionen med ytterligare två månader. Om en ofullständig anmälan inte kompletteras i rätt tid ska anmälan anses vara återkallad.

Efter att kommissionen fattat sitt beslut har det anmälade organet en månad på sig att genomföra eventuella förändringar. Kommissionen ska därefter underrättas om åtgärden. Därefter har man två år på sig att inleda bygget, samt fem år att ta den nya kapaciteten i drift om ett givet undantag ska gälla. (punkten 8).

Kommissionen har även rätt att anta riktlinjer för hur man ska tillämpa villkoren i punkten 2 samt hur man ska fastställa förfarandet i enlighet med punkterna 4, 7 och 8. Förfarandet enligt artikel 23.2 ska då användas.

Bedömning

För svenskt vidkommande används beteckningen kapacitetsavgifter för beteckningen inkomster från kapacitetsfördelning som används i denna artikel.

För Sveriges del är det regeringen som beslutar om sådana undantag (12 kap. 1 a § ellagen) efter det att nätmyndigheten utrett ärendet och överlämnat det till regeringen tillsammans med sitt eget yttrande.

Punkten 4 i artikel 17 anger att de berörda tillsynsmyndigheterna från fall till fall ska besluta om undantag enligt punkterna 1–3 och anger även att tillsynsmyndigheterna i de berörda medlemsstaterna nu ska besluta om de regler och mekanismer som ska gälla för hantering och tilldelning av kapacitet innan undantag

beviljas för en viss förbindelse. Detta är ett förtydligande av den tidigare formuleringen enligt vilken tillsynsmyndigheten får besluta från fall till fall. De nya reglerna är mer detaljerade och tydliggör betydelsen av att det ska finnas en andrahandsmarknad för kapacitet genom att föreskriva att reglerna för hantering av överbelastningen ska omfatta en skyldighet att erbjuda outnyttjad kapacitet på marknaden, och att de som använder anläggningen har rätt att handla med sina avtalade kapaciteter på andrahandsmarknaden. Dessa regler ska vägas in vid en prövning av om en ansökan om undantag uppfyller ställda villkor.

Oavsett ändringarna i förordningen i dessa delar måste 12 kap. 1 och 1 a §§ ellagen justeras vad gäller hänvisningen till förordningen för gränsöverskridande handel med el. Det rör sig dock endast om en redaktionell ändring vad gäller hänvisningen till förordning (EG) nr 714/2009 i 1 § och 1 a §, samt för korrigeringen av hänvisningen till artikelnumret i 1 a §.

Såsom tidigare gäller att om man erlagt nättariff i Sverige så har man rätt att överföra el både på det nationella nätet och de utlandsförbindelser som regeringen angivit. Det är regeringen som bestämmer om betalad anslutningsavgift ger rätt att använda en viss utlandsförbindelse. För övriga utlandsförbindelser krävs en överenskommelse med nätinnehavarna. Hanteringen av kapacitet på överföringsförbindelserna mellan Sverige och övriga nordiska länder hanteras för Sveriges vidkommande genom Nord Pool Spot. De nya bestämmelserna om en andrahandsmarknad för kapacitet torde därmed inte vara relevanta för de förbindelser som hanteras på detta sätt.

Överföringsförbindelserna mellan Sverige och Polen respektive Sverige och Tyskland, dvs. SwePol Link och Baltic Cable, omfattas därmed inte av Nord Pool Spots implicita auktionsförfarande. I dessa fall ansvarar ägarna SwePol Link AB och Baltic Cable AB för tillgängligheten till kapacitet på respektive överföringsförbindelse inklusive tillgången till eventuell andrahandskapacitet (se avsnitt 4.3.16). Användningen av dessa överföringsförbindelser omfattas inte heller av erlagd svensk nättariff.

Artikelns förändringar inte några ändringar i det svenska regelverket.

5.3.18 Artikel 18 – Riktlinjer

Artikel 18 behandlar kommissionens möjligheter att vid behov ta fram riktlinjer för kompensationsmekanismen mellan systemansvariga för överföringssystemen.

Även om förordningen i delar blivit mer detaljerad är dess bestämmelser i huvudsak på en mer överordnad nivå. Detta innebär att det närmare innehållet avses fastställas genom riktlinjer som ska stämma överens med de principer som anges i förordningens artikel 13 och 14.

I punkten 1 har i huvudsak endast redaktionella ändringar gjorts då delar av innehållet flyttats, samt den tidigare punkten 2 tillförts punkten 1.

Enligt punkten 2 i förordning (EG) nr 714/2009 kan det i riktlinjerna även fastställas hur de bakomliggande principerna för fastställande av avgifter ska harmoniseras. Detta innebär en mindre tvingande formulering jämfört med den tidigare formuleringen.

Punkten 3 i förordning (EG) nr 714/2009 är ny. Vid behov ska kommissionen utarbeta riktlinjer för att klargöra den lägsta harmoniseringsgraden som är nödvändig för att uppnå syftet med förordningen. Dessa riktlinjer avses närmare ange hur information ska tillhandahållas i enlighet med principerna som anges i artikel 15 (punkten 3 a), bestämmelser om elhandel (punkten 3 b), bestämmelser om investeringsstöd för sammanlänkningskapacitet inklusive lokaliseringssignaler (punkten 3 c) samt de områden som anges i artikel 8.6. Härmed avses de områden för vilka ENTSO-E ska ta fram nätföreskrifter. Kommissionen ska samråda med ACER och ENTSO-E när de tar fram dessa riktlinjer.

I punkten 4 hänvisas till bilaga I som innehåller riktlinjer för hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet i sammanlänknings mellan olika nationella system. Bilaga I har omarbetats, uppdaterats och utvecklats, och omfattar i dag betydligt mer detaljerade riktlinjer för dessa aktiviteter än den ursprungliga bilagan från 2003. Bilagan reviderades 2006 och dess innehåll kommer att beskrivas senare (se avsnitt 4.3.27).

Enligt punkten 5 har kommissionen möjlighet att anta och ändra riktlinjer för de frågor som anges i punkterna 1–3 i denna artikel, vilket är en mindre tvingande skrivning jämfört med den tidigare enligt vilken kommissionen vid behov skulle ändra riktlinjerna om förvaltning och tilldelning av transitkapacitet (hänvisas

till i punkten 4). Beslut ska fattas enligt proceduren beskriven i artikel 23.2.

Bedömning

Artikeln föranleder inga ändringar i det svenska regelverket.

5.3.19 Artikel 19 – Tillsynsmyndigheter

Artikel 19 ålägger de nationella tillsynsmyndigheterna att säkerställa att förordningen med tillhörande riktlinjer efterlevs. De ska samarbeta med varandra, med kommissionen, samt nu även med ACER i enlighet med kapitel IX i elmarknadsdirektivet.

Bedömning

Energimarknadsinspektionens verksamhet styrs av dess instruktion och dess regleringsbrev. I förordningen (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen anges vilka uppgifter som åligger myndigheten. Av 1 § punkten 6 framgår att inspektionen ska fullgöra uppgifter som följer av elmarknadsdirektivet, gasmarknadsdirektivet, samt förordning (EG) nr 1775/2005 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten, samt elförsörjningsdirektivet 2005/89/EG.

Vissa av de uppgifter som åläggs inspektionen i enlighet med den aktuella förordningen omfattas bl.a. av de bestämmelser i instruktionen som anger att inspektionen ska delta i utvecklingen av de inre marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU (1 § punkten 7 i instruktionen), samt att inspektionen ska samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverken inom Norden och EU (1 § punkten 8 i instruktionen). Det saknas dock en liknande explicit hänvisning till inspektionens uppgifter enligt förordningen om gränsöverskridande handel med el. En sådan hänvisning bör införas.

5.3.20 Artikel 20 – Tillhandahållande och konfidentialitet

Artikel 20 innehåller bestämmelser om information som ska tillhandhållas kommissionen, samt om sekretess.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 10 i det tidigare direktivet och har inte förändrats i sak. De förändringar som gjorts är av språklig och redaktionell karaktär. Artikeln föranleder inga ändringar i det svenska regelverket.

Som ett led i det tredje energimarknadspaketet har dock transparensen ökat i form av ett utökat samarbete mellan tillsynsmyndigheter och övriga intressenter på den inre marknaden för el. I detta sammanhang är det värt att notera att den svenska offentlighetsprincipen ställer långtgående krav på allmänhetens tillgång till information.

5.3.21 Artikel 21 – Medlemsstaternas rätt att besluta om mer detaljerade åtgärder

Artikel 21 stadgar att medlemsstaterna har rätt att bibehålla eller införa mer detaljerade bestämmelser än de som framgår av förordningen eller de riktlinjer som nämnts i artikel 18.

Bedömning

I de fall svensk lagstiftning omfattar mer detaljerade regler ger denna artikel möjlighet att bibehålla sådana regler i den mån de inte på annat sätt står i strid med förordningens bestämmelser eller sådana bestämmelser som föreslås ändras eller föras in i det svenska regelverket som en följd av det tredje energimarknadspaketet. Artikeln föranleder inga ändringar i det svenska regelverket.

5.3.22 Artikel 22 – Sanktioner

Artikel 22 omfattar bestämmelser om sanktioner vid överträdelse av förordningens bestämmelser. Artikeln är i stort sett oförändrad, med endast en tilläggsuppgift för medlemsstaterna. Vad gäller rent språkliga förändringar har i den svenska översättningen ordet påföljd nu ersatts av ordet sanktioner.

Enligt punkten 1 ålägger artikel 22 medlemsstaterna att fastställa regler om sanktioner när bestämmelserna i förordningen inte följs. Medlemsstaterna åläggs även att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att bestämmelserna i förordningen följs. Dessa sanktioner ska vara effektiva, proportionerliga samt avskräckande. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om de regler som motsvarar bestämmelserna i förordning 2003/1228/EG senast den 1 juli 2004, samt även meddela kommissionen om eventuella ändringar som påverkar dessa regler. En ny tillkommen bestämmelse anger att medlemsstaterna nu även ska underrätta kommissionen om de bestämmelser som inte motsvarar förordning 2003/1228/EG senast den 3 mars 2011, samt även meddela kommissionen om eventuella ändringar som påverkar dessa regler.

Punkten 2 är i princip oförändrad och innebär att kommissionen får besluta om böter för företag som uppsåtligen eller av vårdslöshet har lämnat felaktig, ofullständig eller vilseledande information som svar på en begäran enligt artikel 20.3. Ett företag kan även bli ålagt böter om informationen inte lämnats enligt den tidsfrist som kommissionen fastställt med stöd av artikel 20.5 första stycket. Bötessumman ska som mest uppgå till 1 procent av företagets totala omsättning under det föregående året. Bötessumman ska fastställas med hänsyn till hur allvarlig underlåtenheten varit. I punkten 3 fastställs att sanktionerna och bötesbeloppen enligt punkterna 1 och 2 inte ska vara straffrättsliga.

Såsom tidigare nämnts meddelade kommissionen i juni 2009 att det fanns brister vad gäller genomförandet av el- och gasförordningarna inom ramen för det andra energimarknadspaketet (IP/09/1035).

Bedömning

Under sommaren 2009 påtalade kommissionen brister bl.a. gällande införandet av regler för påföljder i samband med överträdelser av elförordningen. Mot bakgrund av den kritik Sverige mottog vid detta tillfälle har Sverige underrättat kommissionen om det gällande regelverket.

Ellagen omfattar bestämmelser som ger möjlighet till sanktioner vid överträdelse av förordningen om gränsöverskridande handel med el. Enligt 12 kap. 1 § ellagen är nätmyndigheten tillsynsmyndighet enligt förordningen om gränsöverskridande handel med el, och enligt 3 § samma kapitel får en tillsynsmyndighet meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett förläggande får förenas med vite. Dessa bestämmelser gäller fr.o.m. den 1 juli 2005. Sverige har ingen övre gräns för vitesbeloppen, varför det är möjligt att utdöma viten upp till samt över den nivå som anges i förordningen. Elförordningens bestämmelser riktar sig i huvudsak mot transmissionsföretag, vilket för svenskt vidkommande är Svenska kraftnät. Eftersom Svenska kraftnät är en statlig myndighet står det förutom Energimarknadsinspektionens tillsyn även under tillsyn av Justitiekanslern och Riksdagens ombudsmän.

Mot denna bakgrund krävs inga åtgärder i denna del.

5.3.23 Artikel 23 – Kommittéförfarande

Artikel 23 rör kommittéförfarandet och omfattar vissa förändringar. Enligt förordning (EG) nr 714/2009 anges att kommittén som ska biträda kommissionen är den som ska inrättas enligt artikel 46 i elmarknadsdirektivet. Hänvisningen till artikel 5 i beslutet 1999/486/EG har ersatts med en hänvisning till artikel 5 a 1–5 a 4 i samma beslut som rör föreskrivande förfarande med kontroll. De tidigare punkterna 3 och 4 har strukits.

Bedömning

Artikel 24 föranleder inga ändringar i det svenska regelverket.

5.3.24 Artikel 24 – Kommissionens rapport

Artikel 24 rör kommissionens övervakning av genomförandet av förordningen samt dess rapportering kring detta. Artikel 24 omfattar två förtydliganden, men är i övrigt i stort sett oförändrad i sak.

Nu framgår tydligt att kommissionen ska övervaka genomförandet av förordningen. Det anges även att rapporteringen ska ske genom kommissionens rapport enligt artikel 47.6 i elmarknadsdirektivet.

Bedömning

Artikel 25 föranleder inga ändringar i det svenska regelverket.

5.3.25 Artikel 25 – Upphävande

Artikel 25 är ny och anger att den tidigare förordningen ska upphöra att gälla den 3 mars 2011. Hänvisningar till denna förordning ska anses gälla den nu aktuella förordningen i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga 2.

5.3.26 Artikel 26 – Ikraftträdande

Artikel 26 anger att förordningen träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den publicerats i Europeiska unionens officiella tidning. Förordningen ska tillämpas fr.o.m. den 3 mars 2011.

Avslutningsvis konstateras även att förordningen är till alla delar direkt bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

5.3.27 Bilaga I – Riktlinjer för hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet mellan nationella system

Bilaga I utgörs av riktlinjer för hantering och tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet mellan nationella system. Bilagan reviderades redan 2006 genom Kommissionens beslut av den 9 november 2006 om ändring av förordning (EG) nr 1228/2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (2006/770/EG).

Enligt de allmänna bestämmelserna i *avdelning 1* ska de systemansvariga för överföringsnäten godta alla kommersiella transaktioner, även sådana som avser gränsöverskridande handel. Tillträdet till en sammanlänkning får endast begränsas om det finns en överbelastning. När belastningen på nätet minskas i syfte att möta kraven på driftssäkerhet ska de systemansvariga sträva efter att hålla kostnaderna på en ekonomiskt effektiv nivå. Korrigerande omdirigering eller motköp ska endast användas om lågkostnadsåtgärder inte är möjliga. Lämpliga metoder och arrangemang för hanteringen av överbelastningar ska överenskommas i förväg, och ska tillämpas vid situationer med strukturella överbelastningar. Metoderna ska ge effektiva ekonomiska signaler och främja konkurrensen, samt vara lämpliga för tillämpning både på regional nivå och gemenskapsnivå.

När en överbelastning hanteras får transaktionsbaserade åtskillnader inte göras. Enda möjligheten att neka en transaktion är när den aktuella transaktionen innebär att säker drift inte längre kan garanteras samt om det monetära värdet på den aktuella begäran är lägre än varje annan begäran som är avsedd att godtas för samma tjänst och på samma villkor. När den systemansvarige balanserar nätet inom sitt kontrollområde måste även effekterna på angränsande områden beaktas. Senast den 1 januari 2008 ska det även finnas mekanismer för att hantera överbelastningar flera gånger dagligen (intradag-hantering).

När lämpliga nätområden för hantering av överbelastningar fastställs ska de vägledande principerna vara kostnadseffektivitet samt att negativa effekter för den inre marknaden för el minimeras. I bestämmelserna pekas särskilt på att de systemansvariga inte får begränsa överföringskapaciteten för att lösa överbelastning inom sitt eget kontrollområde, förutom av de skäl som beskrevs ovan samt för att säkerställa driftssäkerheten, dvs. att överföringsysteme-

met ligger inom överenskomna säkerhetsgränser. Om överföringskapaciteten måste begränsas så får det inte utgöra en långsiktig lösning och hanteringen ska tydligt beskrivas. Metoder och projekt som möjliggör en långsiktig lösning ska presenteras.

De nationella tillsynsmyndigheterna ska regelbundet utvärdera metoderna för hantering av överbelastning och se till att förordningens och riktlinjernas principer och regler efterlevs. Utvärderingen ska omfatta samråd med marknadsaktörer och särskilda undersökningar. *Avdelning 2* behandlar metoder för hantering av överbelastning. Metoderna ska vara marknadsbaserade och omfatta explicita (kapacitet) auktioner och/eller implicita (kapacitet och energi) auktioner. Kontinuerlig handel är möjlig för handel under dagen (inomdygnshandel).

Överföringskapacitet kan fördelas på både lång och kort sikt, och kan omfatta olika stabilitetsgrad, men villkoren för gränsöverskridande transporter ska ständigt vara tillgängliga. Tillträdesrätterna på lång och medellång sikt ska omfatta stabil överföringskapacitet samt omfattas av principerna om att outnyttjad kapacitet går förlorad och måste säljas. Tillsynsmyndigheterna ska granska den tilldelningsstruktur som de systemansvariga ska ta fram för fördelning av kapaciteten mellan olika tidsramar.

Vid tilldelningen av kapacitet ska de högsta buden för en given tidsram vinna oavsett om de är implicita eller explicita, men i regioner där de finansiella terminsmarknaderna för elektricitet är välutvecklade och har visat sig vara effektiva, kan all sammanlänkningskapacitet tilldelas genom implicita auktioner.

Reservationspriser är endast tillåtna för nya sammanlänkningskapacitet som omfattas av undantag enligt artikel 7 i förordning (EG) nr 1228/2003 eller artikel 17 i den aktuella förordningen. Bortsett från där det kan uppstå problem med marknadsdominans ska i princip alla potentiella marknadsaktörer tillåtas att utan hinder delta i tilldelningsförfarandet.

För att möjliggöra förnyad tilldelning av oanvänd kapacitet ska marknadsaktörerna anmäla den kapacitet man avser använda senast vid en viss tidpunkt. Kapacitet ska kunna handlas fritt på sekundär basis givet att detta anmäls till systemoperatören tillräckligt lång tid i förväg.

Den som inte uppfyller sina skyldigheter i samband med kapacitetstilldelningen ska bära de finansiella konsekvenserna oavsett om det är en marknadsaktör eller en systemansvarig som brustit. De viktigaste begreppen och metoderna för att fastställa ansvaret

ska vara fastställda i förväg och ska granskas av den eller de berörda nationella tillsynsmyndigheterna.

Avdelning 3 rör samordning och fastställer att kapacitetstilldelningen vid en given sammanlänkning ska samordnas och genomföras genom att de berörda systemansvariga använder gemensamma tilldelningsförfaranden, samt att om villkoren för de fysiska kraftflödena i ett tredje land avsevärt påverkas ska metoderna samordnas även med denna systemansvarige. De nationella tillsynsmyndigheterna och de systemansvariga ska säkerställa att det inte sker en ensidig utformning av förfarandet.

Senast den 1 januari 2007 ska det finnas en gemensam samordnad metod/förfarande för hanteringen av överbelastning och kapacitetstilldelning som tillämpas minst varje år, månad och för påföljande dag för de sju regioner som definieras i punkten 3.2. Sverige ingår i regionen ”Norra Europa” som utgörs av Danmark, Sverige, Finland, Tyskland och Polen. För sammanlänkningsar som berör fler än en region kan den metod som hanterar den aktuella sammanlänkningen vara annorlunda.

Samordningen i de sju regionerna ska omfatta samtliga steg från kapacitetsberäkning och optimering av tilldelningen till en säker drift av nätet. Även ansvarsfördelningen ska vara tydlig. Informationsutbytet mellan de systemansvariga ska samordnas och de systemansvariga som deltar ska få del av den information som samlas in på andra systemansvarigas vägnar.

Punkten 3.5. anger att samordningen särskilt ska omfatta en gemensam överföringsmodell som hanterar fysiska ”loop-flows”³, samt beaktar skillnaderna mellan fysiska och kommersiella flöden (punkten a). Kapacitet ska tilldelas och nomineras för effektiv hantering av ”loop-flows” (punkten b). Kapacitetsinnehavarna ska ha identiska skyldigheter att informera om faktisk användning av kapacitet (punkten c). Samordningen ska även omfatta identiska tidsramar och stängningstider, identisk struktur för tilldelning av kapacitet mellan olika tidsramar och i fråga om sålda kapacitetsenheter (punkterna d–e), samt en konsekvent kontraktsram, kontroll av flödenas förenlighet med säkerhetskraven, redovisning och fastställande av åtgärder för hantering av överbelastningar (punkterna f–h).

³ El söker sig fram i enlighet med de fysikaliska lagarna, och den väg elen tar genom nätet styrs därmed av dessa faktorer oavsett om det är den geografiskt sett kortaste vägen eller en mer slingrande rutt.

De regioner som har en välutvecklad finansiell terminsmarknad för elektricitet får tilldela all sammanlänkningskapacitet genom tilldelning för påföljande dag.

Avdelning 4 behandlar tidsplanerna för marknadstransaktioner. Tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet ska ske i god tid i förväg. Berörda systemansvariga ska gemensamt offentliggöra den kapacitet som ska fördelas med hänsyn till eventuell frigjord kapacitet. Även information om de tidsperioder som kapaciteten kommer att vara begränsad t.ex. på grund av underhåll ska vara tillgänglig.

Även nomineringar av överföringsrättigheter ska ske i tillräckligt god tid. Nomineringar av överföringsrättigheter i motsatt riktning ska vara nettoberäknade för att uppnå en effektiv användning av sammanlänkningen.

På varandra följande tilldelning av tillgänglig överföringskapacitet för handel under en dag (intradagstilldelning för dagen D ska äga rum dagen före (D-1) eller samma dag (D)), efter det att angivna produktionsscheman eller faktiska produktionsscheman för påföljande dag utfärdats.

De systemansvariga ska utbyta information med de systemansvariga för angränsande nät i syfte att optimera användningen av hela nätet inför påföljande dag. Informationen ska omfatta planerad elnätstopologi, tillgängliga produktionsenheter och deras prognostiserade produktion, samt belastningsflöden.

Avdelning 5 behandlar transparens och vilken information de systemansvariga ska tillhandahålla. Inledningsvis fastslås att de systemansvariga ska offentliggöra alla relevanta uppgifter som rör tillgängligheten, användningen, samt tillträdet till nätet. Rapporteringen ska omfatta var överbelastningar finns, varför de uppkommer, samt vilka metoder som används för att hantera dem och vilka planer som finns för deras framtida hantering.

De systemansvariga ska offentliggöra beskrivningar för metoderna för hantering av överbelastningar samt för hur den totala överföringskapaciteten beräknas. Beskrivningarna ska granskas av tillsynsmyndigheterna.

De systemansvariga ska mer ingående beskriva de förfaranden som används för hantering av överbelastningar och kapacitetstilldelning. Beskrivningarna ska omfatta tider och förfaranden som gäller för en ansökan om kapacitet, vilka produkter som erbjuds, vilka skyldigheter och rättigheter som åligger marknadsaktörerna respektive de systemansvariga. Beskrivningarna ska vara tillgängliga

för potentiella nätanvändare. Även säkerhetsstandarder för drift och planering ska offentliggöras och granskas av de nationella tillsynsmyndigheterna.

Enligt punkten 5.5 ska de systemansvariga offentliggöra alla relevanta uppgifter om gränsöverskridande handel med utgångspunkt från den bästa möjliga prognosen. Marknadens aktörer är därvid skyldiga att tillhandhålla relevanta uppgifter. Tillsynsmyndigheterna ska granska hur informationen offentliggörs.

De systemansvariga för överföringssystemen ska i vart fall offentliggöra följande information för den aktuella marknaden. Informationen som omfattar den långsiktiga utvecklingen av överföringsinfrastrukturen samt dess inverkan på den gränsöverskridande överföringskapaciteten ska offentliggöras en gång per år (punkten a). Månads- och årsprognoser över tillgänglig överföringskapacitet ska offentliggöras en gång per månad (punkten b). Veckoprognoser över tillgänglig överföringskapacitet ska offentliggöras en gång i veckan (punkten c). Tillgänglig överföringskapacitet för påföljande dag och intradag för varje tidsenhet på marknaden ska offentliggöras dagligen (punkten d). Total tilldelad kapacitet per tidsenhet inklusive alla relevanta villkor för användning av denna kapacitet ska offentliggöras (punkten e). Tilldelad kapacitet ska offentliggöras så snart som möjligt efter varje tilldelning, inklusive en indikation på priserna som betalats (punkten f). Totalt använd kapacitet per tidsenhet på marknaden ska offentliggöras omedelbart efter nomineringen (punkten g). De sammanlagda realiserade kommersiella och fysiska flödena per tidsenhet på marknaden inklusive en beskrivning av effekterna av eventuella korrigeringsåtgärder för att lösa nät- eller systemproblem ska offentliggöras så nära realtid som möjligt (punkten h). Förhandsinformation om planerade avbrott och information i efterhand för föregående dag rörande både planerade och oplanerade avbrott för produktionsenheter som är större än 100 MW.

Relevant information ska vara tillgänglig på marknaden i god tid före förhandlingar kring olika transaktioner, t.ex. årliga leveranskontrakt för industrikunder eller stängningstid för bud på organiserade marknader.

De systemansvariga ska offentliggöra relevant information om prognoser för efterfrågan och produktion, samt även följa upp med efterhandsvärden senast dagen efter prognosperiodens slut (D+1). Även information som är nödvändig för den gränsöverskridande balansmarknaden ska offentliggöras.

De systemansvariga ska se till att informationen är lättillgänglig och gratis, samt att det finns ett lämpligt och standardiserat informationsutbyte genom vilket denna information är tillgänglig. För att tillfredsställa nya marknadsaktörers behov av information ska information som sträcker sig minst två år tillbaka vara tillgänglig.

De systemansvariga ska utbyta tillräckligt detaljerad information för att möjliggöra en beräkning av belastningsflödena i berörda områden. Även tillsynsmyndigheterna och kommissionen ska på begäran få tillgång till dessa uppgifter, vilka ska behandlas konfidentiellt.

Avdelning 6 behandlar användningen av kapacitetsintäkter vid överbelastning. Förfaranden för hantering av intäkter vid överbelastning får generera intäkter endast under den period som angivits i förväg. Nya sammanlänkningsregler är undantagna från dessa regler. Fördelningsförfarandet ska granskas av tillsynsmyndigheterna, och får inte snedvrída tilldelningsförfarandet eller utgöra ett hinder för minskad överbelastning. De nationella tillsynsmyndigheterna ska på ett transparent sätt redovisa hur intäkterna från tilldelningen av överföringskapacitet används. Intäkterna ska delas mellan berörda systemansvariga i enlighet med vad dessa överenskommit sinsemellan och ska granskas av respektive tillsynsmyndighet.

De systemansvariga ska i förväg tydligt fastställa hur eventuella intäkter från situationer med överbelastning ska användas, samt rapportera den faktiska användningen. Tillsynsmyndigheterna ska säkerställa att användningen är förenlig med förordningen, riktlinjerna samt de ändamål som anges i artikel 16.6. Tillsynsmyndigheterna ska senast den 31 juli varje år offentliggöra en rapport som täcker det senaste året (t.o.m. 30 juni samma år) och som redogör för vilket belopp som intäkterna uppgått till samt hur de använts och om användningen överensstämmer med ovan angivna villkor.

Intäkter från överbelastningar avsedda för investeringar ska helst användas till fördefinierade projekt avsedda att lindra den aktuella överbelastningen och som kan genomföras inom rimlig tid.

Bedömning

För svenskt vidkommande är det som tidigare nämnts Svenska kraftnät som hanterar de svenska kapacitetsintäkterna (flaskhalsintäkterna) som uppstår inom det nordiska börssamarbetet.

Svenska kraftnät har dock enligt nu gällande regler inte möjlighet att fondera pengar från år till år. Detta innebär att Svenska kraftnät inte har möjlighet att fondera flaskhalsintäkter mellan olika år i syfte att använda dem för vissa fördefinierade investeringsprojekt som bidrar till att lindra överbelastningar. Enligt artikel 16 i förordningen ska ett transmissionsnätsföretag kunna fondera vissa intäkter från överbelastningar mellan olika år för att på så sätt möjliggöra att intäkterna används till fördefinierade investeringsprojekt avsedda att lindra den aktuella överbelastningen och därmed återföra medlen till marknadsaktörernas nytta. Den aktuella frågeställningen berörs även under avdelning 6 i riktlinjerna.

Kommissionen har påpekat att Sverige inte följt samtliga punkter i riktlinjerna för genomförandet av andra energimarknadspaketet. De invändningar som gjorts saknar dock i huvudsak betydelse för utredningens arbete då de i huvudsak rör tillämpningsfrågor, förutom sådana aspekter som redan berörts i tidigare kapitel. I de delar kommissionens påpekanden kan föranleda ett behov av ökad tydlighet i regelverket kan utredningen komma att beakta detta vid sina bedömningar.

Enligt 12 kap. 1 § ellagen är Energimarknadsinspektionen tillsynsmyndighet enligt förordningen (EG) nr 1228/2003. Denna funktion kommer att kvarstå under den nya förordningen. Energimarknadsinspektionen offentliggör en rapport som redogör för hur Svenska kraftnäts s.k. flaskhalsintäkter använts. Sverige torde därmed uppfylla kraven i denna del.

5.3.28 Bilaga 2 – Jämförelsetabell

Bilaga 2 består av en jämförelsetabell över artiklarna i Förordning (EG) nr 1228/2003 i förhållande till den aktuella förordningen.

6 Överväganden och förslag – elförordningen

6.1 Uppdatering av existerande hänvisningar

Förslag: Existerande hänvisningar till förordning (EG) nr 1228/2003 i ellagen ska uppdateras med hänvisning till förordning (EG) nr 714/2009.

Det svenska regelverket omfattar även hänvisningar till förordning (EG) nr 1228/2003. Sådana hänvisningar bör nu ändras till att omfatta förordning (EG) nr 714/2009. Sådana ändringar bör ske i 12 kap. 1 och 1 a §§ ellagen.

Baserat på genomförandet av det andra marknadspaketet för energi har kommissionen haft invändningar mot genomförandet i flertalet medlemsstater.¹ Invändningarna var särskilt inriktade på genomförandet av bestämmelser som syftar till att skapa en sund konkurrens i konsumenternas intresse.

För Sveriges del rörde invändningarna beträffande förordningen om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (EG) nr 1228/2003 främst olika frågeställningar relaterade till Baltic Cable and SwePol Link (se avsnitt 5.3.12 och 5.3.16), Kommissionen pekade bl.a. på brister i publiceringen av den information som den systemansvarige är ålagd att lämna, kapacitetsallokeringen och hanteringen av kapacitetsbrist vad gäller vissa gränsöverskridande förbindelser. Därutöver nämndes även bristen på ett påföljdssystem på nationell nivå vad gäller förordningen för gränsöverskridande handel med el.

I de delar dessa invändningar är relevanta i förhållande till den elförordning som ingår i det tredje marknadspaketet kommer utredningen att väga in kommissionens kommentarer.

¹ IP/09/1035 samt MEMO/09/296.

6.2 Svenska kraftnäts uppgifter enligt förordningen

Förslag: En bestämmelse som tydliggör att Svenska kraftnät ska utföra de uppgifter som åligger den systemansvariga för överföringssystem för el, dvs. transmissionsnätsföretaget, i enlighet med förordningens bestämmelser och riktlinjer ska införas i verkets instruktion.

I syfte att skapa en effektiv grund för Svenska kraftnäts uppgifter inom ramen för Entso för els verksamhet i enlighet med förordningens bestämmelser vad gäller arbetet med att ta fram nationella elprognoser ska detta vad gäller energiprognoser ske efter samråd med Energimyndigheten.

Artikel 4 anger att ett europeiskt nätverk av certifierade transmissionsnätsföretag för el (ENTSO-E), ska utgöra grunden för samverkan mellan dessa transmissionsnätsföretag. Svenska kraftnät är berört organ för svenskt vidkommande. I förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät anges Svenska kraftnäts övergripande verksamhetsområden. I dagsläget saknar instruktionen en explicit hänvisning till Svenska kraftnäts uppgifter i enlighet med elförordningen. En hänvisning till att Svenska kraftnät genom sitt uppdrag som systemansvarig för överföringssystem för el, dvs. transmissionsnätsföretag, för Sveriges vidkommande har att utföra den systemansvariges uppgifter i enlighet med förordningens bestämmelser och riktlinjer bör införas i verkets instruktion. I det fall uppgifterna skulle beskrivas på mer detaljerad nivå skulle dessa skrivningar bli onödigt långtgående då uppgifterna här grundar sig på en förordning som är direkt gällande. Genom en sådan bestämmelse tydliggörs även att Svenska kraftnät har rollen som systemansvarig för överföringssystem för el, dvs. transmissionsnätsföretag, i Sverige.

Det skulle dock kunna finnas ett intresse att här särskilt diskutera vissa uppgifter i syfte att tydliggöra den aktuella ansvarsfördelningen och för att uppgiften kan antas vara förhållandevis resurskrävande. Emellertid är elförordningen direkt gällande varför det inte torde vara nödvändigt att mer i detalj ange vilka uppgifter som åsyftas här.

Med utgångspunkt från utredningens arbete är det dock av intresse att särskilt diskutera kring följande uppgifter:

Svenska kraftnäts uppgifter inom ramen för ENTSO-E:s verksamhet i enlighet med förordningens bestämmelser kommer att vara förhållandevis omfattande och kan därmed antas bli resurskrävande. Utredningen önskar särskilt belysa följande två uppgifter som faller på Svenska kraftnät.

Inom ramen för ENTSO-E:s verksamhet ska Svenska kraftnät delta i arbetet med att ta fram s.k. nätföreskrifter. Här skulle det kunna finnas ett intresse av att förtydliga vad som avses med nätföreskrifter i detta sammanhang. I det svenska regelverket används begreppet nätföreskrifter för en typ av föreskrifter som tas fram av Energimarknadsinspektionen. Dessa nätföreskrifter skiljer sig till innehållet från den typ av nätföreskrifter som avses i den aktuella förordningen, vilka för svenska förhållanden snarare är att beteckna som nätverkskoder i enlighet med tidigare beskrivning. Enligt förordningen ska ENTSO-E ta fram nätföreskrifter/nätverkskoder som behandlar frågeställningar relaterade till den gränsöverskridande handeln med el med fokus på mer operativa aspekter vad gäller driften av överföringsförbindelser. För svenskt vidkommande hanteras denna typ av frågor redan i dag inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhet varför verket därmed är att se som närmast berörd aktör med relevant kompetens och erfarenhet för att hantera de aktuella frågorna. Svenska kraftnät bör därför ansvara för arbetet med de aktuella nätföreskrifterna för svenskt vidkommande. Energimarknadsinspektionens ansvar inom sitt verksamhetsområde kan komma att beröra flera områden som utgör föremål för de aktuella nätföreskrifterna. Svenska kraftnät skulle därmed i vissa fall kunna ha nytta av Energimarknadsinspektionens arbete med att ta fram sådana nätföreskrifter eller regler. Det synes dock onödigt långtgående att reglera en sådan kontakt, då denna vid behov kan förutsättas ske som en del av de befintliga kontakterna mellan Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen.

Vartannat år ska ENTSO-E ta fram en europeisk försörjningsprognos som bygger på nationella försörjningsprognoser utarbetade av respektive transmissionsnätsföretag. Det huvudsakliga arbetet kommer även här att utföras av Svenska kraftnät. Svenska kraftnät arbetar redan i dag med effekt- och energiprognoser för den framtida elförsörjningen som en del av sitt arbete med att planera framtida investeringar i det svenska elnätet inklusive relevanta överföringsförbindelser. Här kan också nämnas att Svenska kraftnät tillsammans med övriga nordiska transmissionsnätsföretag arbetar

med att planera för framtida överföringsförbindelser som berör den nordiska marknaden. Därmed torde fokus för de aktuella prognoserna ligga inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde.

Den framtida elförsörjningen kan inte heller ses isolerad från utvecklingen av det totala energisystemet. Ansvaret för att utarbeta långsiktbalanser för utvecklingen av det totala systemet ligger hos Energimyndigheten. Energimyndighetens prognoser avses dock även inkludera de planerade effekterna av politiska satsningar eller målsättningar. Energimyndighetens prognoser görs med utgångspunkt från gällande regelverk avseende bl.a. förnybar energi, men även särskilda scenarier kan ingå. För att säkerställa att Svenska kraftnät vid arbetet med sin försörjningsplan har tillgång till Energimyndighetens information om den övergripande utvecklingen är det därför viktigt att verket har möjlighet att ta del av nödvändig information hos Energimyndigheten. Här förutser utredningen att även om Svenska kraftnät ansvarar för att ta fram de aktuella prognoserna kan Energimyndigheten i relevanta delar bistå Svenska kraftnät i arbetet med energiprognoserna, se avsnitt 6.3.

Det är även viktigt att det tydligt framgår vilka förutsättningar som legat till grund för de prognoser som arbetats fram. En sådan tydlighet ökar transparensen på marknaden och möjliggör för både befintliga och potentiella aktörer att skaffa sig en tydligare bild av den framtida marknaden. Svenska kraftnät bör vid behov även inhämta synpunkter från berörda branschorganisationer i syfte att få deras syn på den framtida utvecklingen på energimarknaden och vilka investeringsbehov som dessa organisationer därvid förutser. Utredningen förutsätter här att det finns ett ömsesidigt intresse och behov för Svenska kraftnät och branschen att ta del av varandras synpunkter och erfarenheter i samband med utarbetandet av prognoserna. Det torde därmed finnas ett tydligt incitament för Svenska kraftnät att söka ta del av branschens synpunkter och erfarenheter i samband med Svenska kraftnäts prognosarbete.

Arbetet inom ramen för ENTSO-E torde kräva förhållandevis mycket resurser även över tid, då det är rimligt att anta att ENTSO-E även fortsättningsvis kommer att arbeta med utveckling och anpassning av de nätföreskrifter som bl.a. berörs i artiklarna 6 och 8 i syfte att främja utvecklingen av den inre marknaden för el. Artikel 8 anger de uppgifter som åligger ENTSO-E att utföra. Häri ingår bl.a. arbetet med den gemenskapsomfattande ickebindande tioåriga nätutvecklingsplanen som ska tas fram vartannat år och som ska bygga på nationella investeringsplaner med beaktande av

regionala investeringsplaner. Att utarbeta investeringsplaner för det område man ansvarar utgör en naturlig del av en TSO:s arbete. Det är således en naturlig del av Svenska kraftnäts arbete att utveckla sådana planer för det svenska stamnätet.

ENTSO-E ska anta gemensamma verktyg för att säkerställa samordningen av nätdriften under olika förhållanden. Man ska även övervaka och analysera tillämpningen av de nätföreskrifter (nätverkskoder) och riktlinjer som antagits av kommissionen (artikel 8.8). Båda dessa uppgifter torde innebära att transmissionsnätsföretagen ska rapportera till ENTSO-E kring dessa frågor och/eller aktivt delta i utvecklingsarbetet. Detta innebär att Svenska kraftnät för svensk räkning kommer att vara delaktig i arbetet och därigenom tvingas avsätta resurser för dessa aktiviteter. En del av de prognoser och planer som nämns ovan har tidigare tagits fram av Svenska kraftnät inom ramen för Nordel-samarbetet, men ökade resurser torde krävas för samarbetet inom ramen för ENTSO-E.

6.3 Försörjningsprognoser för den nationella elmarknaden

Förslag: Energimyndigheten ska i relevanta delar bistå Svenska kraftnät med de nationella försörjningsprognoser som ska ligga till grund för Entso för els gemenskapstäckande försörjningsprognoser. Energimyndighetens instruktion bör kompletteras med en hänvisning till förordning (EG) nr 714/2009 med anledning av detta uppdrag.

Som ovan nämnts ska ENTSO-E enligt artikel 8 vartannat år ta fram en gemenskapstäckande försörjningsprognos som bygger på nationella försörjningsprognoser utarbetade av respektive transmissionsnätsföretag. Här avses den certifierade systemoperatören för ett område, dvs. Svenska kraftnät för svenskt vidkommande. Svenska kraftnät har detaljerad kunskap om elsystemet och den elöverföringskapacitet som erfordras på kortare sikt, men kan behöva tillgång till ytterligare information för att bedöma elsystemets framtida utveckling inom ramen för utvecklingen i det totala energisystemet.

Energimyndigheten tar regelbundet fram långsiktiga energibalanser. Dessa balanser grundas på historiskt kända ekonomiet-

riska samband mellan ekonomisk utveckling och energianvändning. De viktigaste parametrarna som bestämmer förändringarna i utbudet och efterfrågan är dels Konjunkturinstitutets långsiktsprogno­ser över den ekonomiska utvecklingen, dels utvecklingen av internationella bränslepriser och priserna på utsläppsrätter m.m. Till parametrarna hör även effekterna av vid prognostillfället gäl­lande styrmedel, såsom skatter, kvotplikter, investeringsstöd etc.

Energimyndighetens arbete omfattar därmed prognoser som bl.a. fokuserar på tillkommande produktionsanläggningar avseende förnybar energi. Som ovan nämnts kan man förenklat säga att Energimyndighetens prognoser fokuserar på energibalansen för Sverige. Här finns naturligtvis även ett nordiskt perspektiv som är av intresse då det nordiska systemet som helhet är beroende av situationen i respektive land. Även om dessa prognoser i sig inte prognostiserar behovet av överföringskapacitet kan de vara av betydelse för Svenska kraftnäts bedömning av framtida behov av investeringar. Det torde därmed finnas delar av detta arbete som är relevant för Svenska kraftnät att ta del av i samband med verkets arbete med de prognoser som ska tas fram för arbetet inom ENTSO-E. Det torde därmed vara befogat att Svenska kraftnät har möjlighet att ta del av Energimyndighetens prognoser samt de för­utsättningar som dessa prognoser baserats på.

Det är rimligt att anta att det kommer att krävas nationella för­sörjningsprognoser för samma tidsperioder som anges för den europeiska prognosen, dvs. för de kommande fem åren samt för den följande fem–femtonårsperioden. Detta kan innebära att Energimyndigheten måste komplettera befintliga prognoser med ytterligare insatser för att ta fram prognoser för de efterfrågade perioderna m.m. i de delar som detta bedöms relevant.

Här är rimligt att anta att den faktiska utformningen av de efterfrågade prognoserna kommer att diskuteras och förankras genom ENTSO-E. Det kan därmed komma nya krav på hur prognosen ska utformas och vad den ska omfatta, exempelvis en eventuell uppdelning på energi och effekt.

Energimyndighetens uppdrag att i relevanta delar bistå Svenska kraftnät med prognoser bör tydliggöras genom att en hänvisning till förordning (EG) nr 714/2009 införs i myndighetens instruktion.

6.4 Energimarknadsinspektionens uppgifter enligt elförordningen

Förslag: Energimarknadsinspektionens instruktion ska kompletteras med en hänvisning till de uppgifter som följer av förordning (EG) nr 714/2009.

Bestämmelserna i artikel 22 innebär att medlemsstaterna ska fastställa sanktioner för överträdelse av bestämmelserna i elförordningen. Sanktionerna ska inte vara straffrättsliga. Det svenska regelverket omfattar sedan 1 juli 2005 bestämmelser som innebär att nätmyndigheten (Energimarknadsinspektionen) i sin roll som tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 1 § fjärde stycket ellagen har möjlighet att påföra sanktioner i de fall bestämmelserna i förordningen om gränsöverskridande handel med el inte tillämpas. Påföljds-möjligheterna följer av 12 kap. 3 § ellagen enligt vilken tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Det är även möjligt att förena ett föreläggande med vite. Sanktionsmöjligheterna gäller mot såväl privata som offentliga aktörer.

Det kan noteras att en myndighet enligt 11 kap. 7 § regeringsformen inte får bestämma hur en förvaltningsmyndighet ska besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller som rör tillämpning av lag. Tillsynen över efterlevnaden av förordning (EG) nr 714/2009 innebär emellertid inte att Energimarknadsinspektionen ska avgöra hur Svenska kraftnät ska fullgöra sin myndighetsutövning.

I egenskap av tillsynsmyndighet har Energimarknadsinspektionen en viktig roll i förhållande till förordningen. En aktiv tillsynsmyndighet har möjlighet att stärka förtroendet för marknadens funktion hos både befintliga och potentiella aktörer, vilket utgör en viktig förutsättning för en dynamisk och väl fungerande marknad. För att ytterligare betona och tydliggöra Energimarknadsinspektionens roll som tillsynsmyndighet enligt förordningen om gränsöverskridande handel med el bör 1 § punkten 6 inspektionens instruktion kompletteras med en hänvisning till de uppgifter som följer av förordning (EG) nr 714/2009. Under denna punkt i Energimarknadsinspektionens instruktion nämns bl.a. elmarknadsdirektivet, gasmarknadsdirektivet samt förordningen

om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnät. Följaktligen torde det därmed vara lämpligt att även inkludera en hänvisning till den aktuella förordningen mot bakgrund av de uppgifter som härigenom tillförs de nationella tillsynsmyndigheterna, vilken för svenskt vidkommande är Energimarknadsinspektionen.

En sådan hänvisning tillsammans med en uppdatering av 12 kap. 1 § ellagen innebär ett tydliggörande av nätmyndighetens, dvs. Energimarknadsinspektionens, uppgifter i enlighet med förordning (EG) nr 714/2009. De nationella tillsynsmyndigheterna har flera uppgifter under förordningen och dessa omfattas därmed i sin helhet av denna uppdatering.

6.5 Fondering av kapacitetsavgifter

Förslag: Regeringen ska ge Svenska kraftnät rätt att fondera kapacitetsavgifter, s.k. flaskhalsintäkter, från år till år för att använda till mothandel eller investeringar som syftar till att bibehålla eller öka kapaciteten på aktuell förbindelse.

I förordningens artikel 16.6 samt i bilagan sektion 6 anges hur transmissionsnätsföretagen för el får använda de intäkter de får från kapacitetsfördelning, s.k. kapacitetsavgifter även benämnda flaskhalsintäkter. Här anges bl.a. att de ska ha möjlighet att fondera dessa intäkter att användas för motköp och för specifika fördefinierade investeringsprojekt som bidrar till att lindra situationer med överbelastning. En sådan lindring kan antas ske på olika sätt genom förstärkningar av befintlig kapacitet eller genom helt nya investeringar i överföringskapacitet.

Vad gäller Sverige uppstår dessa flaskhalsintäkter i elbörsen Nord Pool Spots verksamhet när avvikelse råder mellan systempris och områdespris. Svenska kraftnät är mottagare av de intäkter som hänförs till prisområde Sverige.

Svenska kraftnät är som tidigare nämnts ett statligt affärsverk. Verket utgör därmed juridiskt sett en del av den svenska staten. Ett affärsverk ska i princip finansiera sin verksamhet genom intäkter från de tjänster eller produkter som verket erbjuder. Svenska kraftnäts verksamhet finansieras både genom avgifter och genom statsbudgeten. Det är riksdagen som beslutar om ramarna för Svenska kraftnäts investerings- och finansieringsverksamhet. Beslut tas i

samband med att statens budget antas. Svenska kraftnät ska tillämpa en årsvis cyklisk budgethantering (kassamässig budgethantering) samt redovisning. Denna metod tillåter inte att pengar flyttas från ett år till ett annat, dvs. fonderas mellan åren. Dessa regler gäller för staten som helhet.

Mot denna bakgrund har Svenska kraftnät i dag inte möjlighet att fondera flaskhalsintäkter från år till år. Därmed finns inte heller möjlighet att öronmärka dessa intäkter för användning till motköp och till vissa fördefinierade investeringsprojekt som bidrar till att lindra överbelastningar.

I syfte att åstadkomma en sådan möjlighet att fondera flaskhalsintäkter mellan år finns olika alternativa tillvägagångssätt. Utgångspunkten för de olika alternativen är att regeringen förfogar över frågan, och därmed har möjlighet att ge Svenska kraftnät rätt att förfoga över kapacitetsavgifterna i enlighet med förordningens bestämmelser. Ett möjligt sätt skulle vara att Svenska kraftnät i sitt regleringsbrev ges rätt att fondera alla eller delar av dessa avgifter. Därmed tydliggörs förutsättningarna för det aktuella året. En nackdel med denna metod är dock att ett regleringsbrev endast gäller för ett år, vilket innebär en väl kort planeringshorisont när de aktuella investeringsprojekten kan antas vara fleråriga.

Ett annat sätt att åstadkomma en möjlighet att fondera kapacitetsavgifterna skulle kunna vara en bolagisering av Svenska kraftnät. Detta torde dock vara en mycket långtgående metod om detta vore det enda syftet med bolagiseringen. En bolagisering skulle även kunna ge vissa andra fördelar såsom en ökad tydlighet genom att myndighetsavgifter lyfts bort från ett bolagiserat Svenska kraftnät. Även om det kan finnas andra anledningar att se närmare på förutsättningarna och fördelar respektive nackdelar med en bolagisering har utredningen inte för avsikt att föreslå en sådan bolagisering, då detta inte omfattas av utredningens uppdrag.

I syfte att ge Svenska kraftnät möjlighet att tillämpa förordningens bestämmelser som rör fondering av kapacitetsavgifter bör regeringen ge Svenska kraftnät möjlighet att fondera kapacitetsintäkter från år till år. En sådan ordning vore även önskvärd från ett planeringsperspektiv då kapacitetsintäkterna uppvisar betydande variation mellan olika år.